Colecția „Din frumusețile viețuirii creștine” 2

SFÂNTUL SIMEON
ARHIEPISCOPUL TESALONICULUI

Tratat
asupra tuturor dogmelor credinței noastre ortodoxe, după principii puse de Domnul nostru Iisus Hristos și urmașii Săi

VOLUMUL I

Apare cu binecuvântarea Înalt Prea Sfințitului PIMEN,
Arhiepiscop al Sucevei și Rădăuților

Ediție îngrijită de Protosinghel Grichentie Natu

Editura Arhiepiscopiei Sucevei și Rădăuților

2002

Prefață la a doua ediție

Sufletul are tot atâta trebuință de luminare ca şi trupul de hrănire. Omul numai dacă îşi va curăți inima, înnobila şi îşi va înălța sufletul, va deveni ființa aceea căreia Dumnezeu i-a dat voie liberă şi pe care l-a făcut stăpânul tuturor celorlalte lucruri. Să căutăm dar a ne dezvolta sufletul prin Lumina Adevărului şi prin pătrunderea ideilor credinței noastre, care are drept scop fericirea omului atât în viața aceasta cât şi în cea viitoare. Dumnezeu întemeind pământul, a pus nişte principii nestrămutabile, numite legi naturale, care până astăzi le vedem urmându-şi acelaşi curs, în mijlocul acestor elemente, care înfățişează privirilor şi sufletului nostru dumnezeieasca slavă. Acest principiu al nemutabilității, pusă de Dumnezeu, în legile lumii materiale, care este schimbăcioasă şi pieritoare, este pus neapărat şi în lumea morală, sub numire de religie, cu atât mai mult, cu cât această lume nu este muritoare, nici schimbăcioasă, ci veşnică, ca şi Dumnezeu care a făcut-o. Adevărata credință este aceea care cuprinde cele dintâi principii statornicite de Dumnezeu, şi propovăduite de Apostoli şi de urmaşii lor. Această credință este creştinismul, cu toate învățăturile sale, statornicite de Sfintele Soboare. Pe bazele acestei credințe s-a format o întreagă civilizație. Ideile filozofice cele mai luminate nu-şi au sorgintea decât în creştinism, singura credință a Adevăratului Dumnezeu. Ambițiile şi intrigile de tot felul despărțind creştinismul în creştinism ortodox şi catolicism, cel dintâi se țin de adevăratele principii statornicite; cel de-al doilea, subîmpărțit în mai multe ramuri, pierdu mult din adevăratele principii.

Cartea Sfântului Simeon, Arhiepiscopul Tesalonicului, arată tocmai, fiecăruia, în modul cel mai adevărat, mântuitoarele principii pline de adevăr ale credinței creştine, păstrate de Sfânta Biserică Ortodoxă, şi denotă falsele principii inventate sau adoptate de eretici.

Această carte este foarte folositoare fiecărui creştin, şi mai cu seamă fiecărui preot, căci printr-însa fiecare îşi va lumina sufletul, fiecare va vedea temeinicile învățături ale dogmaticii ortodoxe, fiecare va vedea cum principiile neadevărate ale credinței ereticilor, puse față în față cu adevăratele principii aşezate de Mântuitorul nostru şi de credincioşii Săi urmaşi, îşi dovedesc netemeinicia. Sfințenia ideilor şi puterea argumentelor folosite de Sfântul Simeon Tesaloniceanul sunt de nebiruit.

Simeon Tesaloniceanul a scris această lucrare în limba greacă, cu multe veacuri înainte, şi Cuviosul Chesarie, traducând-o în limba română, în anul

1765, Mitropolitul Grigorie o tipări cu cheltuiala sa, oferind românilor astfel o cunoaştere mai adâncă a dogmelor credinţei ortodoxe. Vechimea primei ediţii a acestei cărţi a făcut neapărat ca lumea noastră de astăzi mai să nu ştie de existenţa unei asemenea cărţi, atât de folositoare.

Cuvioasa maică Teodora, protopsalta din Sfânta Mânăstire Pasărea, având bucuria de a avea această carte, înştiinţă editorului de faţă frumosul gând de a se retipări această carte, dându-şi cele din urmă ale sale mijloace de trai, care deşi erau puţin însemnate, erau însă tocmai ca obolul văduvei. La cea dintâi propunere făcută, acestă carte fu transcrisă fără vreo schimbare în sensul ei, ci numai cu oarecare îndreptări, şi editorul acestei cărţi, Toma Teodorescu, tipograful, a pus în practică ideea retipăririi. Mijloacele pecuniare erau neîndestulătoare; cuvioşia sa, părintele Isaia, monahul şi moştenitorul Chinoviei române din Sfântul Munte al Atonului, înlesni un însemnat număr de abonaţi, pentru care şi depuse costul; încurajă retipărirea, şi iată că astăzi toţi doritorii acestei cărţi o pot avea spre a-şi adăpa sufletul cu bogăţia duhovnicească a învăţăturilor ce le cuprinde.

E. P.

Prefață la noua ediție

Cu voia și cu binecuvântarea lui Dumnezeu cel în Treime slăvit, Tatăl, Fiul și Duhul Sfânt, scoatem la lumină, în limba română, a treia ediție a operei de mare valoare a Sfântului Simeon, arhiepiscopul Tesalonicului. Ediția de față este o transcriere din caracterul chirilic a lucrării editată în anul 1885 la București de Toma Teodorescu, îndreptată și revizuită.

Scrierile Sf. Simeon au circulat în Biserica Răsăriteană în manuscrise grecești din secolul al XV-lea până în secolul al XVIII-lea. Ele au fost colecționate și tipărite pentru prima dată în limba greacă veche la Iași, în anul 1683, sub grija patriarhului Dositei al Ierusalimului și cu cheltuiala binecredinciosului domn Ioan Duca, voievod al Moldovei. Opera Sfântului Simeon a fost reeditată în greaca nouă în anul 1791 la Veneția, tipărindu-se de mai multe ori. În anul 1866, J.P. Migne avea să o introducă în tomul 155 din colecția sa Patrologia Graeca (P.G.).

Această lucrare a Sfântului Simeon a fost tradusă și în limbile naționale ale Bisericii Răsăritene, devenind foarte răspândită. A fost tradusă în limba română cu caractere chirilice (slavone) în anul 1765 de către Cuviosul Chesarie și tipărită pe cheltuiala mitropolitului Grigorie al Ungrovlahiei.

A doua ediție a fost tipărită tot cu caractere chirilice, după o sută de ani, în 1865, în vremea domnitorului Principatelor Unite Române, Alexandru Ioan Cuza, cu binecuvântarea mitropolitului primat al României, Nifon, de către Toma Teodorescu. Ideea de retipărire de atunci a aparținut maicii Teodora da la mânăstirea Pasărea, susținută de monahul Isaia de la chinovia românească din Sfântul Munte al Athosului, care a înlesnit un număr mare de abonați, tot așa după cum vom scoate și noi ediția de față. Scoaterea la lumină a unui număr mai mare de ediții în diferite limbi dovedește valoarea inestimabilă a acestei cărți.

Sfântul Simeon s-a născut și a crescut în Constantinopol. Despre originile familiei sale nu se cunosc mărturii. Din tinerețe a primit o bună educație, fapt ce reiese din scrisul său clar și cu stil pur eclezial. Când a fost rânduit de Dumnezeu să fie ales arhiepiscop de Tesalonic era simplu ieromonah și un iscusit duhovnic.

Din scrierile sale apare ca un bun liturghist și un mare apologet al Ortodoxiei. După Sfântul Pavel, modelul Sfântului Simeon este Sfântul Dionisie Areopagitul. El folosește în opera sa scrierile Sfinților Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare, Maxim Mărturisitorul, ale patriarhilor Sofronie al Ierusalimului și Gherman al Constantinopolului, ale lui Filotei Kokkinos,

Nicolae Cabasila, ale Sfântului Grigorie Palama şi ale altor scriitori bisericeşti.

În opera Sfântului Simeon se prezintă respingerea principalelor erezii, realizând un amplu comentariu al slujbelor, al Sfintelor Taine, al rugăciunilor şi practicilor Bisericii Ortodoxe, în simbolistica şi semnificaţia lor.

Sfântul Simeon al Tesalonicului s-a mutat la cele veşnice în septembrie 1429, cu şase luni înainte de căderea Tesalonicului sub turci (29 martie 1430). A trăit o viaţă de asceză, fiind un om smerit, evlavios şi foarte apropiat de oameni. În titlurile lucrărilor lui, el este numit: Sfânt, Preasfânt, Înalt prea sfinţit, Fericit, Preafericit întru sfinţi. El a vieţuit într-o epocă de confruntări dogmatice între Răsărit şi Apus, confruntări care se reflectă şi în scrierile sale, în care combate cu tărie noile învăţături de credinţă apusene.

Canonizarea Sfântului Simeon se face ca o recunoaştere a sfinţeniei vieţii sale de către Sfântul Sinod din Atena şi al Patriarhiei Ecumenice, la 3 mai 1981.

Având în vedere bogăţia învăţăturilor dogmatice, morale şi liturgice cuprinse în opera Sfântului Simeon, dorim să fie reeditată în limba română pentru folosul duhovnicesc al clericilor şi al credincioşilor.

Protosinghel Grichentie **NATU**

Întrebările religioase ale unui cleric şi răspunsurile Prea Fericitului Simeon Arhiepiscopul Tesalonicului, culese di Sfintele Scripturi şi faptele Sfinţilor Părinţi ai Bisericii

PARTEA I
Asupra tuturor cresurilor şi asupra singurei credinţe a Domnului nostru Iisus Hristos

Arhiereul: În numele lui Iisus Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Unu Născut; în numele Părintelui şi Dumnezeului nostru, izvorul singure înţelepciuni şi Cuvântul ce dă cuvântul pentru deschiderea gurii, vin cı multă plecare şi smerenie a vă vorbi, şi a răspunde fraţilor la întrebările ce mi veţi face; pentru aceea am şi crezut de cuviinţă a aşeza vorbirea dintre noi în întrebări şi răspunsuri ceea ce, precum cred, va fi de mult folos pentru toată lumea.

Clericul: Mulţumindu-vă Prea Sfinţite Părinte pentru multa voastră creştinească şi dumnezeiască bunătate, tot în numele Unuia Născut Fiul lui Dumnezeu şi Părintele nostru, venim şi noi a va întreba şi a asculta înţeleptele Voastre răspunsuri.

Aşadar, noi, creştinii, crezând drept în Dumnezeu: în Tatăl, în Fiul şi Duhul Sfânt, Sfânta Treime după Scriptură propovăduind-o întru o Fiinţă şi o Dumnezeire şi a Unuia din Treime, a lui Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu, întruparea cea din Fecioara, prin Duhul Sfânt, şi adevărul mărturisindu-l din suflet. Şi credinţe fiind multe, atât noi cât şi vechi, împotrivitoare adevăratei noastre credinţe, cum vom putea pleca pe cei necredincioşi, cum vom putea întări pe cei slabi, şi cum, în sfârşit, vom putea răspunde cu fericire celor ce ne întreabă câte ceva asupra credinţei noastre?

Arhiereul: Propovăduirea adevărului, frate, şi mărturisirea bunei credinţe, este singura voastră datorie, pentru că numai acestea sunt temelia curatei creştinătăţi, pentru care mărturisire se fericeşte Petru, şi se pune păzitor cheilor Împărăţiei Cereşti.

Pavel, cel ce a dobândit cununa vieții și toată acea nemărginită ceată a sfinților, făcând astfel, s-au proslăvit; este prin urmare de cea mai mare datorie a întemeia și pe aproapele cât este prin putință, iar nu este nici datorie, nici putincios a pleca pe toată lumea; să îndemnați, să povățuiți, să zidiți întru Domnul, pentru că cel ce zidește datoria își face. Să nu mai cercați însă a ridica pe bolnavul cel prea greu, ca să nu cădeți cu dânsul, căci atunci, căzând, faceți mai mult rău decât bine, ci trebuie totdeauna a măsura sarcina numai cu puterile noastre, căci, după zisa Sfântului Pavel știut este: „Cu adevărat mare este Taina Creștinătății"[1]; iar cel ce vrea să vorbească pentru dânsa, trebuie să aibă multă evlavie și multă credință, și a fi înavuțit cu știință, numai aceluia cuvenindu-i-se a învăța pe alții; ca nu care cumva neștiind ce trebuie să facă și să zică, să se pomenească căzut îndată în hula oamenilor, în disprețul lor sau chiar în credința lor cea greșită și rătăcită, precum s-a întâmplat multora din cei ce au voit să se facă învățați și dascăli ai poporului.

Clericul: De unde, dar, Prea Sfințite Părinte, este mai bine a vorbi cineva: din cugetările sale firești sau din Sfintele Scripturi?

Arhiereul: Negreșit din Sfintele Scripturi, că Însuși Domnul zice: „Cercetați Scripturile, pentru că numai întru ele puteți avea viața veșnică; și acelea sunt care mărturisesc despre Mine"[2]. Nu este rău însă a vorbi omul și din cugetările sale, dacă mai cu seamă, aceste cugetări sunt bune și frumoase. Atunci însă trebuie a vorbi și a lucra cu multă înțelepciune, slujindu-se cu faptele și pildele Sfinților Părinți ai Bisericii, neîmpotrivindu-se câtuși de puțin Sfintelor Scripturi, căci este foarte rău și foarte nedrept a lucra omul în afara Dumnezeieștilor Scripturi.

Capitolul 1
Asupra celor fără de Dumnezeu și asupra credinței că este cu adevărat Dumnezeu

Clericul: Părinte, de vreme ce, precum mai sus ai zis, credințele sunt multe și felurite, și pentru că mulți din păgâni se înșeală crezând că sunt mai mulți dumnezei, și alții cred a fi unul Dumnezeu, iar nu în trei Persoane, că nici mărturisesc pe Cuvântul lui Dumnezeu și pe Duhul Sfânt; iar alții cu prea păgânătate zic că nu este Dumnezeu; cum vom putea trage pe cei rătăciți la adevărata credință?

---

[1] 1 Timotei 3, 6
[2] Ioan 5, 39

Arhiereul: Mai întâi prin rugăciune către Dumnezeu ca să-i lumineze, apoi cu smerenie şi cu fapte ale vieţii duhovniceşti, cu viaţă nepătată şi virtuoasă, aşa precum au propovăduit şi Sfinţii Apostoli - căci această lucrare este de apostolat, şi vorbindu-le fără vrăjmăşie, cu cuvinte mai ales din Sfânta Scriptură, căci a duşmăni şi a lupta împotriva cuiva este lucru străin Bisericii.

Capitolul 2
Cum că este Dumnezeu: întâia arătare a Sfintelor Scripturi

Clericul: Şi cum vom dovedi celor necredincioşi că este Dumnezeu?

Arhiereul: Precum mai sus am zis, din Sfintele Scripturi care dovedesc îndestul despre Fiinţa Lui, iar mai cu seamă când vestesc pe Dumnezeu ca pricina şi facerea tuturor lucrurilor; şi cum că cu Cuvântul şi Duhul este pururea împreună; apoi cu mărturisirea lui Moise, care zice: «La început a făcut Dumnezeu cerul şi pământul, apoi a zis să se facă lumină şi lumină îndată s-a şi făcut»[3] şi aşa mai departe. «Eu sunt O ΩN», adică: Acela ce am fost, sunt şi voi fi.

«Eu sunt Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacov», îi spune Dumnezeu lui Moise la rugul cel aprins, dovedind prin aceasta pe Sfânta Treime; iar în alt loc scrie: «a zis Dumnezeu, să facem om după Chipul şi asemănarea Noastră». Deci Moise arată că este Dumnezeu, şi cum că Dumnezeu are Cuvânt şi Duh Sfânt, şi că toate le-a făcut prin Cuvântul, şi cu Duhul Său le-a săvârşit şi le-a sfinţit. Tot asemenea ne spun şi proorocii şi însuşi împăratul David, cel ce face nebuni pe cei ce cred altfel, zicând: «Zis-a nebunul întru inima lui, nu este Dumnezeu!»[4] Acesta este mai departe decât toată păgânătatea, căci chiar diavolul mărturiseşte că este Dumnezeu, deşi îndrăzneşte a se măsura şi potrivi cu Dumnezeu, furând dumnezeiasca cinste. Drept aceea, şi pe elini i-au înşelat, care s-au amăgit cu stihiile şi cu dracii şi numind zidirile dumnezei. Cel ce zice, dar, că nu este Dumnezeu, dovedeşte multă slăbiciune sufletească, multă dobitocie şi necunoştinţă, şi mai rău decât dracii păcătuieşte tăgăduind pe Dumnezeu ce a fost, este şi va fi.

[3] Facere 1, 1.
[4] Ps. 13, 1.

Capitolul 3

Cum că este Dumnezeu: a doua arătare a chiar omului ce se gândeşte, vorbeşte şi cearcă pentru Dumnezeu

Însuşi omul, ce cugetă şi cercetează pentru Dumnezeu, află îndată că Dumnezeu este; pentru că a se gândi numai la Dumnezeu, îi mărturiseşte şi firea lui, şi că Dumnezeu este izvorul gândirii ce pune în mişcare şi mintea omului gânditor. Şi gândul nostru cercetând, pentru Dumnezeu Cuvântul, arată că şi Gândul cel fără început, care este Dumnezeu, are Cuvânt. Şi pentru că este viu cel ce gândeşte şi vorbeşte despre Dumnezeu, iarăşi arată că este şi viaţă întru Dumnezeu prin Duhul Sfânt. Tot gândul omului arată că Dumnezeu este Făcător şi că orice se face le cercetează. Şi de vreme ce gândul omului este cugetător, străbătător, grabnic purtător de grijă şi văzător de cele ce sunt, chiar prin aceasta mărturiseşte şi închipuie pe Dumnezeiescul Gând. Căci de vreme ce omul are în gândul său unele ca acestea, este dar şi un Gând mai mare şi fără început, care are şi Cuvânt viu; către care se reazimă tot gândul. Că de nu este gând fără cuvânt, se cunoaşte că şi Gândul cel fără început, Dumnezeu Părintele, are şi Cuvânt. Pentru care singur Cuvânt, şi cele gânditoare sunt cuvântătoare, îngerii şi sufletele pline de înţelepciune şi de cunoştinţă, şi acest Gând singur întâi viu, pururea fiitor, are viaţă întru Sineşi, şi dintru Sine purcede Duhul Sfânt, prin care şi cele gânditoare vieţuiesc din Viaţă; şi duhuri sunt din Duh, şi cu sfinţenie se împărtăşesc din cel Sfânt; încă şi puteri şi mişcări de la cel Atotputernic şi tuturor dătător de putere. Pentru aceea şi chiar acela ce tăgăduieşte Fiinţa lui Dumnezeu, încă Îl cunoaşte, prin singura faptă că are gând, viaţă şi cuvânt. Deci omul mărturiseşte pe Dumnezeu, pentru că după asemănarea lui Dumnezeu omul a fost înfăptuit.

Capitolul 4

Cum că este Dumnezeu: a treia arătare din zidirea lumii, şi grija ce El are pentru noi oamenii

Însăşi făptura, însăşi facerea lumii, mărturiseşte pe Dumnezeu, pe Făcătorul tuturor lucrurilor, şi din cea văzută este a vedea pe cel nevăzut. Căci Sfântul Apostol Pavel zice: «Că cele nevăzute ale Lui de la zidirea lumii, se văd cunoscându-se prin făpturi, şi Dumnezeirea şi puterea Sa cea veşnică».[5] Căci, cine altul decât Dumnezeu a pus Cerul sus şi pământul la mijloc? Cine mişcă pământul şi-i dă putere de-a creşte? De unde oare, îşi are soarele puterea şi strălucirea lui, şi cine-l învârteşte de nu unul

[5] Romani 1, 20.

Dumnezeu viu şi mare? Din a cui putere îşi schimbă luna fazele sale şi de unde îi vine lumina ei ca şi a celorlalte milioane de stele luminate? Au din întâmplare, focul arde, luminează şi îşi trimite fumul în sus? Au din întâmplare apa se coboară în jos şi cu bună înlesnire curge? Au din întâmplare, vântul se mişcă, bate şi se opreşte? Au doară, acele nenumărate turme de dobitoace, de tot felul, s-au făcut, se mişcă, trăiesc şi mor, de la sinele şi cu puterea lor? Şi cum de atâtea veacuri de când sunt făcute, dintr-însele nu pot ieşi decât asemenea lor? Cine dar, văzând toate aceste făpturi ale lui Dumnezeu, şi judecând sănătos, încă va crede că nu este Dumnezeu, acela este un rătăcit. Căci cine altul decât Dumnezeu a putut face din nimic fiinţe? Cine altul decât Dumnezeu a dat acestor fiinţe puterea de a naşte şi a se naşte, de a trăi şi a îngriji unele de altele? Cine altul decât Dumnezeu, a dat celor înţelegătoare înţelegerea; celor vorbitoare vorbirea; celor înţelepte înţelepciunea; şi celor ce doresc dorirea care se află în toate fiinţele? Oare omul de sineşi s-a făcut, şi este înalt sau smerit, de este ţărână şi fără suflare, gânditor, înţelept, muritor şi nemuritor? Cine le-a făcut dar toate acestea de nu unul Dumnezeu? De unde sunt timpurile anului; de unde rodirile de peste an; de unde în sfârşit, bunele înţelegeri dintre oameni? Avraam şi toţi Sfinţii, din chiar acestea au cunoscut pe viul Dumnezeu; şi tot din acestea şi noi aşadar să cunoaştem şi să arătăm celor necredincioşi pe Ziditorul lumii.

Clericul: Toate acestea, Părinte, sunt foarte de ajuns pentru cei fără de lege şi socotesc că nimenea nu se va împotrivi fără numai când ar fi mai rău şi decât dracii, că chiar dracii, nefiindu-le voia, mărturisesc pe Fiul lui Dumnezeu celui viu. Ce vom zice, însă, pentru aceia ce cred că sunt mai mulţi dumnezei?

Capitolul 5
Despre elinii ce cred în mulţi dumnezei

Greşeala elinilor ce cred în mai mulţi dumnezei, este foarte mare şi pedepsită de Însuşi Hristos Dumnezeu cel adevărat; şi prin răstignirea Sa pentru noi, cu pescarii a doborât nelumeasca lor înţelepciune: Însuşi fiind Înţelepţia Părintelui cea vie şi ipostatică. Căci, după cum scrie Pavel: Şi chiar de la zidirea însăşi se poate cunoaşte că numai unul este singur în Treime Dumnezeu, iar nu mai mulţi. Că de vor fi mai mulţi şi de multe feluri precum cred elinii, tot asemenea trebuie să le fie şi puterea lor, ceea ce i-ar împiedica de a face şi cuprinde toate. Pe de altă parte, fiind mulţi dumnezei, multe vor fi şi prigonirile dintre dânşii, şi aceasta numai singură ne-ar încredinţa îndestul că ei nu sunt dumnezei. Căci Dumnezeul cel

adevărat este Stăpânul şi Făcătorul tuturor; Şi Puterea Sa este una şi nedespărţită, iar nu împărţită între mai mulţi dumnezei precum cred elinii. Mai zic elinii că dumnezeii lor sunt bărbaţi şi femei; dacă în adevăr sunt astfel, apoi trupuri sunt, mortăciuni sunt, şi nicidecum dumnezei, pentru că numai loruşi se cuvine slăbiciunile, poftele şi patimile trupeşti. Apoi dumnezeii lor au şi vârstele lor, sunt unii mai vechi sau mai bătrâni decât alţii. Apoi dacă este astfel; şi dacă tot precum zic ei, cerul este fără de început, cum unii din ei stăpânesc şi locuiesc cerul, ei, care sunt făcuţi mai în urmă decât cerul? Cu acestea trebuie combătuţi cei ce zic că sunt mulţi dumnezei. Iar fiindcă şi zidirile elinii le-au crezut că sunt dumnezei, mai mult sunt batjocoriţi, căci chiar acestea însele mărturisesc şi cu lucrarea şi cu puterea, ca nişte robi. Mai cu seamă că puterea lor e ştiută, căci oamenii cunosc semnele cerului. Şi prin urmare, nu cerul sau stelele, dar nimic alt din cele văzute, sau puteri gânditoare nu pot fi Dumnezeu, ci numai nişte simple fapturi ale Sale, şi unele dintre acestea cântă şi slujesc pe Dumnezeu. Iar altele, din chiar aceste fapturi dumnezeieşti, prin faptele lor cele rele s-au depărtat de Ziditorul lor cel adevărat. Cunoscut dar să fie tuturor, că aceşti din urmă nu sunt alţii decât diavolii cei păcătoşi, care au amăgit şi pe elinii cei rătăciţi.

Capitolul 6
Asupra celor ce cred păgâneşte în ursitori, în noroc şi pentru citirea stelelor

A vorbi pentru noroc, pentru ursitori, pentru spunerea naşterii şi pentru citirea de stele, e lucru nelumesc şi fără Dumnezeu. Căci mai întâi dispreţuieşte osebita putere a Celui ce a făcut acestea din nefiinţă, şi cârmuieşte precum vrea în adevăr şi dreptate; apoi micşorează şi libertatea din lăuntru a omului. Că, dacă omul este fiinţă cuvântătoare şi cu voinţă slobodă, cum va putea fi sufletul său, purtat de cele văzute, necuvântătoare şi fără suflet, şi cum se va putea el îndrepta şi cârmui după mişcarea acestora, când cel necuvântător nu mişcă pe cel cuvântător? Dacă ne-am închipui într-altfel, omul fiind silit nu ar putea fi nici bun nici rău; şi în zadar ar fi legile, în zadar învăţăturile, în zadar Proorociile, în zadar Scripturile cele vechi şi noi. Apoi înnoirea oamenilor şi a fapturilor şi întruparea Cuvântului lui Dumnezeu n-ar mai putea fi, după cum Mântuitorul ne arată, veşnice, şi mucenicia n-ar mai fi o mărturisire, ci cu totul schimbate. Această vicleană credinţă, însă, este a neîndumnezeirii şi a păgânătăţii. Unii, deşi zic, nebuneşte şi fără Dumnezeu, cum că aceste fapturi sunt cuvântătoare şi însufleţite, cuvântul acesta este însă cu totul nebunesc şi mincinos, pentru că mai întâi Sfânta Scriptură zice: Numai

îngerii şi oamenii sunt cuvântători. Şi apoi chiar lucrările şi mişcarea lor aceasta o dovedesc. Că, de vreme ce, precum zic elinii, stelele sunt cuvântătoare, şi tot ce e cuvântător singur stăpânitor este, cum acestea se mişcă pururea tot într-un fel şi cu o aceeaşi mişcare? Cum sunt cuvântătoare şi în voia lor? Şi de zic a fi mişcarea bună şi într-un fel, cum prin credinţa acelora ce iau fiinţă din priceperea stelelor, că lucrarea mişcării lucrează cele rele? Cum aceştia numesc mişcarea stelelor dumnezei, iar cei mai mulţi oameni cu credinţa lor şi legea nu primesc aceasta. Deci împotriva lor se află şi cunoştinţa şi priceperea oamenilor. Din aceasta se arată că ele nu sunt în voie şi nici cuvântătoare. Căci tot ce este şi în voie, şi în putere, după sfatul său se mişcă. Şi de vreme ce, precum zic ei, se mişcă mişcare bună şi după a lor voie, iar această mişcare a lor în mulţi lucrează răutate şi strică bunătatea. O face pierzare că după cum cred elinii, în stele stă a fi binefăcător şi a fi viclean, şi curat şi necurat, şi drept şi ucigător; şi încă şi moartea popoarelor sau adorarea lor, gonirea şi înălţarea şi mii de întâmplări care vin asupra oamenilor împotrivă-le şi cu răutate. Dar lucrează şi răutăţi şi viclenii şi ucideri şi vătămări şi cele stricătoare bunătăţii, şi sunt cu totul nebune. Cuvintele acestea, dar, sunt ale hulitorilor şi ale celor fără Dumnezeu. Zidirile lui Dumnezeu sunt bune, de vreme ce sunt zidiri ale Celui bun: precum şi Însuşi le-a văzut pe toate şi, iată, erau bune foarte. Şi bine se mişcă fiecare după cum i s-a dat putere.[6] Şi acestea nu sunt cuvântătoare, ci numai trupuri neînsufleţite mişcându-se cu mişcare văzută, spre cârmuirea lumii celei văzute, şi arătat este care din văzute lucrează. Bunătăţile şi răutăţile noastre, însă, se săvârşesc după a noastră singură voie. Bunătatea fiind semănată de Dumnezeu, iar răutatea nefiind, vicleanul a aflat-o pe dânsa prin lipsa bunătăţii. Cele făcute în lume şi întru noi, cu voia lui Dumnezeu se fac pentru noi, unele bine-voind, iar altele lăsând să fie din pricina noastră.

Drept aceea se cuvine ca oricine să lepede întrebări nebune ca acestea şi să credem că stelele, după Sfânta Scriptură, sunt făcute de Dumnezeu. Şi soarele şi luna ca să lumineze pe pământ, unul în timpul zilei, iar altul în timpul nopţii, şi să se mişte spre creşterea copacilor şi a trupurilor, şi spre a fi primăvara, vara, toamna şi iarna, spre semn de ploaie, vânturi şi alte lucruri văzute (căci acestea sunt şi trupuri văzute), şi spre ani. Fiindcă împlinindu-se omul cu mişcarea acestora, îndată iar încep, şi se cârmuiesc cele văzute ale lumii, cu voia lui Dumnezeu şi cu porunca lui spre folos. A neîndumnezeirii lucru este a crede cineva cum că naşterea şi stelele pot să facă silă sau prin mintea lor să stăpânească sufletul sau să silească a face păcat sau să facă bunătăţi sau să puie împăraţi şi boieri şi să facă săraci şi

[6] Facere 1, 33.

bogați, sănătoşi şi bolnavi, morți şi vii, cinstiți şi necinstiți, înțelepți şi nebuni şi răi. Căci Sfânta Scriptură zice: «Domnul face sărac şi îmbogăţeşte, smereşte şi înalță» şi celelalte. Şi iarăşi: «Domnul omoară şi înviază, pogoară în iad şi ridică».[7] Şi aceasta se face cu dreptate, după învoirea şi mişcarea fiecăruia, iar nu cu dea-sila, că drept e Domnul şi dreptățile a iubit. Şi zice: «Că Tu vei răsplăti fiecăruia după faptele lui»[8]; şi cum va să răsplătească dacă se face păcatul de silă sau bunătate, că cel ce face de silă, nici este nedrept făcând păcate, nici drept făcând dreptate. Şi nici cel ce a ucis este ucigător, nici cel ce a preacurvit nu este preacurvar, nici cel necurat este răpitor, nici cel ce mântuieşte este mântuitor, nici junele june, nici curatul curat, nici dreptul drept.

Deci, dar, cum munceşte Dumnezeu şi cum îndreptează, multe pilde sunt în Scriptura cea veche şi cea nouă. Iar noi, credincioşii, credem că nu numai după fire se mişcă cele văzute, ci şi peste fire. Că cel ce a făcut făpturile poate să le schimbe precum vrea, pentru că şi minuni peste fire a făcut, şi cele după lege, prin rugăciunile drepților. Ce poate fi oare mai mare şi mai peste toată mintea omenească şi cuvântul ca întruparea Cuvântului pentru noi, petrecerea Lui în lume, suferirea, şi Învierea cu trupul, arătarea după Înviere, a fi pipăit şi a mânca, a se sui la cer şi a umple de Duh Sfânt firea omenească prin Apostoli, a face semne şi minuni, a chema lume la credință numai cu propovăduirea şi minunile. Şi până acum a lucra cu minunile şi cu trupurile cele moarte ale Sfinților, şi cu rugăciunile Preoților, a face minuni Dumnezeu, şi a se arăta puterea de a lega şi dezlega, care sunt toate lucruri peste fire şi ale Atotputernicului Dumnezeu. Drept aceea, bolnăvindu-ne, ne rugăm pentru sănătate, fiind înconjurați de nevoi, a ne izbăvi de cele rele. Şi stihiile mişcându-se peste fire, ne rugăm a se mişca spre folosul rodirii; făcându-se şi multe prin rugăciunile bărbaților celor drepți, precum ploaia la secetă, întoarcerea războaielor, încetarea foametei şi a ciumei, însănătoşirea bolnavilor şi izbăvirea de cele rele, pentru care şi Biserica se roagă.

Deci ursitura şi naşterea ridică nădejdea care este în Dumnezeu şi se leapădă de Însuşi Dumnezeu şi puterea Lui cea Dumnezeiască, de toată Sfânta Scriptură, de munca nedrepților şi plata drepților şi de toate Tainele lui Dumnezeu. Drept aceea nu se socoteşte creştin cel ce crede în naştere, în citirea stelelor şi alte asemenea. Şi oricine ar zice cum că de unele ca acestea ar putea fi ceva, este înşelat de draci, amăgitor şi lepădat de Biserică. Fiecare dreptcredincios creştin al lui Hristos, al puterii Părintelui, al adevărului şi al prea puternicului Cuvânt, să nădăjduiască în Domnul de

---

[7] I Împărați 2, 6-7.
[8] Psalm 61, 11.

acum şi până în veac. Căci chipul lumii acesteia trece[9], fâpturile sunt supuse stricăciunii şi se vor schimba; iar noi întru Hristos nu suntem supuşi stihiilor lumii, precum zice Pavel. Şi pe deasupra stricăciunii ne-am făcut cu sufletul şi cu trupul, cu darul Duhului celui nestricăcios. Deci toate sunt făpturi ale lui Dumnezeu, dar nici unele din ele Dumnezeu.

Capitolul 7
Cum că Sfânta Treime este un Dumnezeu

Dumnezeu este unul singur cel adevărat în Treime şi pe Dânsul toată făptura îl propovăduieşte, că, fiind, este din Părintele cel pururea fiitor, şi cârmuit cu Cuvântul, din Cuvântul Părintelui cel totdeauna viu, ţiindu-Se şi stând cu Duhul cel făcător de viaţă, al unuia şi viu Dumnezeu. Pentru aceasta ne învaţă şi Atanasie cel Mare, Grigorie de Dumnezeu cuvântătorul precum şi alţi dintre părinţi, împreună cu dânşii.

Clericul: Am înţeles, Părinte, îndestul cuvântul cel împotriva elinilor cu mulţi dumnezei. Mai trebuie să ştim şi cuvântul cel mai arătat pentru Sfânta Treime, ca să putem trage către cunoştinţa adevărului, pe cei ce se leapădă de Fiul şi de Duhul lui Dumnezeu; căci către aceasta mai cu seamă ne este nevoinţa, pentru că sunt mulţi care păgâneşte se leapădă de Cuvântul lui Dumnezeu şi de Duhul Sfânt.

Capitolul 8
Asupra jidovilor şi a lui Sabelie şi a celorlalţi fără Dumnezeu.

Arhiereul: Aceasta nu cere multă nevoinţă, de vreme ce toată Sfânta Scriptură mărturiseşte pentru Cuvântul lui Dumnezeu şi pentru Duhul Sfânt. Care Sfântă Scriptură zic a o primi cei ce cred pe Dumnezeu a fi fără Cuvânt şi fără Duh. Deci fără Dumnezeu sunt şi aceştia, măcar că le pare a şti pe Dumnezeu că zice: «cel ce se leapădă de Fiul se leapădă de Părintele ce L-a trimis pe El»[10] şi loruşi propovăduiesc pe Dumnezeu necuvântător, neînţelept şi fără Duhul cel viu, care dă viaţă tuturor. Drept aceea fără de Dumnezeu sunt şi aceştia precum am zis, şi cu totul păgâni şi potrivnici lui Dumnezeu. Iar pe noi, unul Dumnezeu împreună cu Cuvântul Său cel Ipostatic şi cu Duhul Său cel dătător de viaţă, precum am primit şi precum ne-a învăţat chiar Cuvântul lui Dumnezeu Iisus Hristos, Strălucirea

---

[9] 1 Corinteni 7, 31.
[10] Ioan 15, 20.

Slavei şi Chipul Fiinţei Părinteşti, când a trimis pe ucenici să înveţe toate limbile, poruncindu-le să boteze pe cei ce cred într-Însul, în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh, ştim că şi unirea şi întreirea Treimii e a Însuşi cel Unul din Treime; şi când zice, În numele, propovăduieşte unirea Treimii, că şi numele e unul şi nedespărţit, precum este fiinţa una şi puterea şi lucrarea. Iar Ipostasele, cum că sunt trei, le propovăduieşte când zice: al Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh: şi iarăşi aceeaşi una putere şi lucrare a unei Treimi. Asemenea când zice botezându-i pe ei, căci a boteza va să zică a zidi de a doua oară pe cel ce se botează, care zidire se face cu lucrarea, cu puterea şi cu darul unui nume al prea Puternicei Treimi. Iar în trei feţe, zicând: al Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh. Aceasta o mărturiseşte şi Ioan Evanghelistul la începutul Evangheliei, care scriind:[11] «La început a fost Cuvântul», pe Fiul vestind. «Şi Cuvântul era la Dumnezeu», învăţându-ne despre Părintele «şi Dumnezeu era Cuvântul», arătând o Fiinţă a Fiului cu Tatăl. «Acesta la început era la Dumnezeu», de vreme ce şi întru o Fiinţă este cu Tatăl şi împreună fără de început.

«Toate cu Dânsul s-au făcut», pentru că lucrează împreună cu Părintele. Astfel zice David: «Cu Cuvântul Domnului cerurile s-au întărit». Şi Evanghelia zice: «şi fără de Dânsul nu s-a făcut nici una din câte s-au făcut»; iar David mai zice asemenea către Dumnezeu: «Toate cu înţelepciune le-ai făcut». Evanghelia iară: «Şi într-Însul era», Dumnezeiescul Duh, cel purcezător de la Părintele. Întru care noi trăim, ne mişcăm şi suntem, petrecând şi odihnindu-Se ca într-un cuvânt. Pentru care iarăşi zice: «Iar când va veni Mântuitorul, pe Care Eu îl voi trimite vouă de la Părintele, Duhul adevărului, care de la Părintele purcede, Acela va mărturisi pentru Mine»[12]. Din cele arătate Domnul ne învaţă că de la Părintele purcede Duhul şi Însuşi la noi vine, nu cu faţa osebită locuind, ci sălăşluindu-Se cu Darul. Iată dar Taina unui Dumnezeu în Treime.

Capitolul 9
Cele evangheliceşti sunt asupra lui Sabelie, iar acestea asupra jidovilor şi asupra celorlalte limbi păgâne

Cele evangheliceşti s-au zis pentru hulele lui Sabelie Libianul, care a primit Evanghelia. Îţi voi pune înainte şi din Scriptura cea veche, cele ce sunt pentru Dumnezeu în Treime. Pe acest Dumnezeu nu numai Evanghelia, ci şi Moise în lege şi Proorocii, toţi L-au propovăduit. Căci Moise propovăduieşte în toate pe Dumnezeu Părintele cel pururea fiitor şi

[11] Ioan 1, 1-5.
[12] Ioan 15, 26.

recunoaşte Taina Cuvântului şi a Fiul lui Dumnezeu; când a auzit glasul cel dumnezeiesc şi când a primit lucrarea Cuvântului (pentru că, cineva, când aude, cuvânt aude), a Cărui întrupare o au cunoscut mai înainte. Întâi rugul văzându-l aprinzându-se şi auzind Cuvântul lui Dumnezeu grăindu-i în chip de om; de vreme ce şi pentru oameni, după cum zice Ieremia, pe pământ S-a arătat şi cu oamenii a petrecut şi către dânsul a zis: «Eu sunt Dumnezeul lui Avraam, Dumnezeul lui Isaac şi Dumnezeul lui Iacov»[13]. Care arătându-Se ca un Bărbat şi ca un Înger zice Sfânta Scriptură, însă acest Dumnezeu, numindu-Se pe Sine, pomeneşte trei Patriarhi, ca să arate cu aceasta cum că, întrupându-se din Fecioară, va să arate Taina Treimii. Mai apoi cuvintele lui Dumnezeu primindu-le Moise în lespezi de piatră s-a arătat puterea Cuvântului celui viu, văzându-se în lucruri minunate, cum că Cuvântul este în Dumnezeu, şi că se va întrupa şi se va îngropa mai pe urmă ca o lespede, scriindu-Se în Fecioara Născătoarea de Dumnezeu. Şi glas dumnezeiesc a auzit Moise de multe ori prin mijlocul chivotului, iar glasul sunet de cuvânt este, care pe Cuvântul cel viu al Părintelui celui viu a mărturisit.

Şi Duh Sfânt a primit Moise, precum scrie: «Şi din Duhul care era peste dânsul, luând Dumnezeu, a dat celor 70 de bărbaţi credincioşi»[14]. Aceştia prooroceau, ca lucru cunoscut mai înainte, pe Părintele, pe Fiul, care e Cuvântul şi pe Duhul Sfânt, propovăduind şi zicând astfel: «Zis-a Dumnezeu să se facă lumină», şi «zis-a Dumnezeu să se facă cerul», şi «zis-a Dumnezeu să crească pământul»[15], dându-ne să înţelegem despre Cuvântul lui Dumnezeu, şi acesta Viu, Unul şi Unul Născut, precum e şi Părintele unul, viu şi singur. Iar pentru Duhul Sfânt, zicând: «Şi Duhul lui Dumnezeu se purta pe deasupra apei». La facerea omului: «şi a suflat în faţa lui suflare de viaţă».

La Noe: «Nu va rămâne Duhul meu în oamenii aceştia», şi iarăşi «de Duhul Sfânt s-a umplut cortul». Prin câte le văzurăm clar şi prin alte multe, Moise propovădui pentru Cuvântul lui Dumnezeu şi pentru Duhul Sfânt. Chiar mai înainte de el, Avraam primind pe cei trei Bărbaţi la stejarul Mamvri, a vestit pe Cel în Treime Dumnezeu, căci cei trei Bărbaţi osebiţi numai prin feţe şi de către Avraam propovăduiţi pentru unirea firii ca Unu, înseamnă întreirea împreună şi unirea Treimii.

Apoi Isaac a cunoscut şi a scris taina Treimii şi a întrupării Cuvântului, născându-se atunci când a văzut Avraam pe cei trei Bărbaţi. Iar întruparea şi răstignirea şi învierea lui Hristos, se arată: când era dus Isaac de tatăl său, purtând lemne pe umeri, care închipuia Crucea, şi când s-a împiedicat

---

[13] Ieşire 3, 7.
[14] Numerii 11, 25.
[15] Facere 1, 35.

într-însele ca să se facă jertfă lui Dumnezeu junghiindu-se. Şi glas au auzit de la Dumnezeu, care glas însemnează pe Cuvântul lui Dumnezeu, grăind lui Avraam: «Nu pune mâna ta pe copil». Şi cum că Dumnezeu Cuvântul era cel ce vorbea arătat este din cele ce grăia către Avraam: «Acum cunoscui că nu-ţi fuse milă de fiul tău cel iubit, pentru Mine».

Acesta dar a fost Îngerul sfatului celui mare, Fiul celui Înalt, care şi cu Părintele lui Avraam a vorbit, care şi cu Iacov s-a luptat. Şi Dumnezeul părinţilor săi pe dânsul chemându-l, care şi cu Duhul Sfânt către înălţimea vederii pe dânsul l-a ridicat; prin care şi Iacov a luat cuvânt, ca să se înstrăineze şi să fugă de la Isav, şi în vis a văzut scară ajungând la cer şi pe dânsa (care a fost închipuirea Maicii Cuvântului celui ce s-a întrupat) pe Dumnezeu şezând; şi a primit cuvânt a fugi de socrul său. Acestea şi alte descoperiri, la arătare care toate puterea Cuvântului lui Dumnezeu, şi lucrarea Duhului lui Dumnezeu în drepţii aceia au propovăduit.

Oare Iosif nu prin vis a primit cuvintele lui Dumnezeu? De unde i-a venit înţelepciunea şi printr-însa dezlegările întrebărilor împăratului Egiptenilor şi ale slugilor lui? Au nu cu puterea Dumnezeiescului Duh? Au nu cu puterea cea lucrătoare întru tot a Cuvântului lui Dumnezeu, Înţelepciunea cea vie? Mai toţi proorocii scriu asemenea zicând: Cuvântul Domnului făcut către Isaia, fiul lui Amos. Cuvântul Domnului către Ieremia fiul lui Helchie. Începerea cuvântului către Osie şi cuvintele lui Amos, pentru Ierusalim. Făcutu-s-a cuvântul Domnului către Miheia al lui Morati, şi cuvântul Domnului care s-a făcut către Ioil al lui Vatuil, zice Domnul Dumnezeu. Avdie zice: Acestea grăieşte Domnul. Fost-a cuvântul Domnului către Iona al lui Amati. După Naum: "Limma" Ninivei (adică luarea Ninivei), care Ieremia nu primeşte a se zice "Limmă", ci cuvânt şi Naum însă mai jos zice: Aceasta grăieşte Domnul Atotţiitorul, care stăpâneşte toate apele: şi iată Eu zice Domnul Atotţiitorul. Şi "Limma" pe care proorocul Avacum a văzut-o, zice că se află ţinută şi se poartă cu Duhul; şi ca să arate că Limma este a Duhului zice: «Înfricoşat este când se arată Dumnezeu, dintr-însa va veni judecata şi această judecată cuvântul lui va fi»[16]; căci judecata este cuvântul şi Limma dintr-însul va ieşi. Iată puterea Duhului Celui Ce de la Tatăl purcede.

«La straja mea voi sta ca să văd ce va zice de mine. Şi a răspuns către mine Domnul»[17]. Iată iarăşi Cuvântul. Acesta ne învaţă şi pentru întruparea lui Dumnezeu, precum: «Doamne auzit-am auzul tău şi m-am înfricoşat»; şi «Dumnezeu de la Austru va veni»[18], şi alte multe pentru întruparea lui. Astfel mai zice cum că Cuvântul lui Dumnezeu se va întrupa. «Înaintea

---

[16] Avacum 1, 7.

[17] Ibiden 2, 1.

[18] Ibiden 3, 1,2 şi 4.

feței Lui va merge cuvântul. Și cuvântul Domnului care a fost către Sofronie al lui Husi: Și fost-a cuvântul Domnului prin gura lui Agheu Proorocul zicând: și fost-a cuvântul Domnului către Zaharia al Varahiei». Acestea și multe alte au proorocit, pentru întruparea Cuvântului și Limma cuvântului Domnului, spre Israil în mâna Îngerului, adică a lui. Iată și Limma cuvântului, puterea Duhului, a Cuvântului și numele Domnului, arătate în felurite limbi. Vedem dar că toți proorocii au proorocit Cuvântul lui Dumnezeu și Duhul cel Sfânt. Și însuși David strigă către Dumnezeu: «Toate cu înțelepciune le-ai făcut și cuvântul Tău Doamne petrece în cer în neam și în neam»[19]. Și cu cuvântul Domnului cerurile se întăriră și puterea lor a fi cu Duhul gurii Lui. Care Duh se roagă a nu i se lua din lăuntrul lui, ci a i se înnoi. Aici dar se vede propovăduirea lui Dumnezeu, Părintele împreună cu Cuvântul și cu Duhul. Într-un cuvânt, toată ceata drepților ne arată într-un chip învederat Cuvântul lui Dumnezeu și Duhul cel Sfânt.

Capitolul 10
Pentru Unul Născut Fiul lui Dumnezeu și pentru Duhul Sfânt

Celui ce stă împotrivă de va urma dumnezeieștilor Scripturi, va înceta a vă mai prigoni; căci dumnezeiasca Scriptură este plină de dovezi. Și chiar din făptura însăși și firea omenească, va putea cunoaște adevărul; că, de vreme ce Dumnezeu este făcător tuturor, făpturile pentru ce s-au făcut? Dacă nu ca printr-însele să dovedim pe Dumnezeu. Și dovedind pe Dumnezeu putem să cunoaștem că din cuvânt se face cunoștința. Apoi, de vreme ce prin cele cuvântătoare s-a făcut cunoștința, cu atât mai vârtos Cuvântul este la Dumnezeu. Că de vreme ce lumea cea văzută este pentru cele cuvântătoare, pentru Cuvânt, dar și prin Cuvânt este făptura, și Cuvântul va fi Dumnezeu. Pe acest Cuvânt mai înainte de a se face toate L-a văzut Tatăl ca pe o Icoană vie a Lui, închipuire (statornică), Înțelepciune, Strălucire și Cuvânt, Putere și Fiu iubit; iar pe Duhul Sfânt ca pe o sfințire și izvor de dragoste, Viață din Viață ca făcător de viață și ca o comoară a bunătății. Despre acestea și Sfântul Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul zice: «Că Dumnezeu se mișcă cu a Lui vedere». De vreme ce făpturile se împărtășesc cu cuvântul ca să cunoască pe Dumnezeu, cu cât mai vârtos cuvântul este la Dumnezeu; care și prin care face știut toate mai înainte până a se face. Iar de vreme ce prin cuvânt s-a făcut zidire cuvântătoare, iar alta spre slujirea celei cuvântătoare, Cuvântul este la Dumnezeu. Și de vreme ce făpturile cele cuvântătoare gândesc, au voie slobodă și totdeauna trăiesc, prin urmare Cel ce le-a făcut pe ele

[19] Psalm 103, 25.

cuvântătoare, trebuie să aibă Cuvântul pururea întru Sine. De aici devine că făpturile sunt cuvântătoare pentru că primesc cuvântul de la Dumnezeu. Şi cele necuvântătoare tot prin Cuvântul lui Dumnezeu stau în fiinţă şi se mişcă. Dar va zice cineva că zidiri sunt de mai multe feluri prin urmare şi cuvântătoare şi cuvântarea lor este felurită. Că ştie Unul ca Acesta, că aceste făpturi sunt zidiri, deşi de multe feluri, năravuri şi firi şi sunt făcute din nefiinţă, dar Cuvântul prin care s-au făcut nu este neîntemeiat şi de multe feluri; de vreme ce un viu Dumnezeu este Tatăl pururea fiind, unul este şi Cuvântul ca şi Părintele, viu şi pururea fiind şi desăvârşit, căci şi Părintele este desăvârşit. Drept aceea nu sunt cuvinte multe şi neîntemeiate în Dumnezeu, ca prin aceasta să se poată arăta nedesăvârşirea şi schimbarea Dumnezeirii.

Ci una desăvârşită, întemeiată, vie şi pururea fiitoare este Înţelepciunea lui Dumnezeu, Cuvântul lui cel Unul Născut întru care sunt toate cuvintele cele mai înainte de veci. Iar cel ce înviază toate făpturile este Sfântul Duh, Unul din Părintele pururea fiitor, viu şi de viaţă făcător şi cu acelaşi Duh Sfânt vieţuiesc cele cuvântătoare şi tot de la El primesc şi nemurire pentru că fără Sfântul Duh, cele cuvântătoare nu pot a fi: aşadar vieţuirea se primeşte de la Sfântul Duh, iar cuvântarea de la Cuvântul cel viu şi fiitor de la Părintele cel pururea fiitor. Dar şi cele necuvântătoare fiinţa lor o au de la Părintele cel pururea fiitor, şi cu Cuvântul cel viu s-au rânduit în rânduiala în care se află, iar mişcarea lor şi puterea pe care fiecare din ele o are sunt de la Sfântul Duh cel de viaţă făcător; pentru că care din cele ce sunt nu sunt făcute prin Cuvânt (adică după buna chibzuinţă) sau care să nu aibă mişcarea şi puterea Sa? Tuturor acestora le este pricinuitoare Sfânta Treime cea pururea fiitoare, ceea ce vieţuieşte şi rămâne, Tatăl, Fiul şi Sfântul Duh. De vom voi să cunoaştem mai bine chipul Sfintei Treimi vom cunoaşte chiar din omul care este făptura cea mai frumoasă din toate cele văzute fiind zidită după chipul lui Dumnezeu. Căci el fiind cuvântător nu este făcut pentru lumea aceasta care este necuvântătoare, trecătoare, ale cărei mişcări chiar noi înşine le cunoaştem, şi ea este făcută pentru om şi pentru ca, cu mişcarea, să susţină trupul lui, iar prin suflet omul se mişcă şi cunoaşte pe Ziditorul după cum este scris că s-a zidit după chipul lui Dumnezeu, care scriere, multora din sfinţi s-a descoperit mai luminat.

Această mărturisire pentru Sfânta Treime ni se descoperă mai pe larg şi din altele, adică: că sufletul cu mintea mărturiseşte pe Părintele care este Mintea cea fără de început; iar cu graiul mărturiseşte pe Cuvântul Părintelui şi cu puterea cea vieţuitoare pe Duhul Sfânt cel de viaţă făcător Şi îngerii, chiar minţi fiind, prin minte să propovăduiesc pe Tatăl, Cuvântător fiind, pe Fiul mărturisesc, pururea vieţuitor fiind, şi darurile luminătoare fiind, adeveresc pe Duhul Sfânt. În sfârşit, chiar zidirile necuvântătoare mărturisesc pe Făcătorul, deşi sunt stricăcioase fiindcă sunt

trupuri materialnice. Că a se naşte vii din cele vii şi asemenea din asemenea, prin naşterea lor mărturisesc pe un Făcător. Soarele dând raze şi lumină, toate stelele şi focuri tot asemenea arată, şi încă şi pomii şi ierburile scoţând flori şi roade şi pământul crescând mii de roduri şi, mai în scurt, toată făptura pe Unul în Treime Dumnezeu al tuturor cu slavă îl cuvintează: din câte minuni, cuvinte şi lucruri s-au săvârşit şi încă se săvârşesc în Biserica lui Hristos ne arată şi se propovăduieşte puterea Treimii.

Că cine este acela care a întins în toată lumea propovăduirea Treimii şi întruparea lui Hristos şi încă o întinde şi o măreşte? Întoarcerea la această propovăduire a atâtor oameni nenumăraţi? De unde devin împotrivitorii acestei propovăduiri şi muncitorii care şi până acum muncesc? De unde este între credincioşi plăcerea de fericire şi de curăţire, fugirea de cele din lume şi depărtarea prin pustietăţi? De unde este darul preoţilor, cele făcute de preoţi, legările şi dezlegările păcatelor? De unde este lucrarea tămăduirii de la moaştele sfinţilor care şi de păgâni este văzută şi chiar ei nevrând, nevoiţi sunt a le mărturisi? De unde este bunul miros şi nestricăciunea aceasta a trupului? Dar şi minunile care se fac prin sfintele icoane, prin sfintele Biserici şi prin ape sfinte, de unde sunt? Au nu toate acestea, săvârşindu-se la arătare, dreapta mărire mărturisesc în Treime pe Dumnezeu. Mirurile din moaştele mucenicilor, facerile de minuni, cele adevărate arătări ale Sfinţilor şi păzitori nouă credincioşilor, care au fost goniţi de păgâni, pornirile cele fără de Dumnezeu, care de multe ori cu lucrarea satanei sunt pornite asupra noastră, au nu ne arată nouă luminat Taina cea mare şi dumnezeiască a drept slăvitoarei noastre credinţe? Iar gonirile cele asupra celor drept credincioşi de către cei necredincioşi, suferinţele şi patimile, au nu arată a fi cu noi adevăratul şi unul din Treime Dumnezeu?

Căci Dumnezeu nu se odihneşte în lumea aceasta nici întru cele văzute, nici întru cei ce iubesc cele ale lumii, ci întru cei ce îl iubesc pe Dânsul şi caută slava Lui şi se nevoiesc pentru Dânsul; întru cei ce sunt ca drepţii cei de demult, scârbiţi, goniţi, săraci, suferinzi, muribunzi, nemernici, ca Abel, ca Noe, ca Avraam, Isaac, Iacov şi fiii lui, ca Moise, Ilie, Daniel, cei trei tineri şi Ieremia, şi mai înainte de aceştia Isaia, Iezechiel, mai pe urmă şi Macabeii şi oricare altul asemenea lor. Că a răbda, suferind pentru Hristos, arată cea singură şi adevărată credinţă şi cuvintele cele adevărate ale învăţăturii Lui, pentru că ne porunceşte ca să pătimim în lumea aceasta, fiindcă şi El a pătimit pentru noi. Legiuirile Bisericii: fecioria, curăţenia, smerenia, răbdarea cu mulţumită către Dumnezeu, sărăcia, fugirea din lume, a nu fi viclean, a nu răzbuna, ci a ierta pe cei ce ne-au greşit, a iubi pe vrăjmaşi, a nu-şi aduce aminte de rău, a nu te mânia, ci a face bine celor ce te urăsc şi a te ruga pentru ei.

Acestea şi altele ca acestea, cereasca, dumnezeiasca, adevărata şi singura credinţa noastră a credincioşilor ne învaţă să le suferim, căci acestea sunt porunci ale lui Dumnezeu, care este Stăpânul tuturor. Dintru acestea şi din altele asemenea, cred că vei putea trage pe cel necredincios la cunoştinţa Evangheliei, să cunoască pe Cuvântul lui Dumnezeu celui viu şi pe Sfântul Duh, şi-l mai învaţă învăţăturile Bisericii ca unele ce sunt sfinte şi dumnezeieşti. Prin aceasta vei da a înţelege şi tainele întrupării a Unuia din Treime, Cuvântului lui Dumnezeu, Iisus Hristos. Deşi este cu greu a pleca pe cel ce a grăit păgâneşte (ca şi când te-ai ispiti a învia un mort) şi a duce pe cel neînţelegător la înţelegere, de nu-ţi va da Dumnezeu ajutor a deschide gândul acelora, precum a deschis ochii orbului celui din naştere. Că a cunoaşte pe Dumnezeu al lui Dumnezeu lucru este, mai vârtos vrând a pleca pe omul cel ce are minte trupească. Treimea, Ziditorul celor gânditoare şi cuvântătoare şi a tuturora, este peste minte şi peste cuvânt, şi fără darul lui Dumnezeu nu poate zidirea a cunoaşte pe Ziditorul.

Clericul: Destul este, părinte, şi înţelegerea despre Sfânta Treime prin multe ne-ai descoperit. Şi de a-i aduce la cunoştinţă pe cei ce se leapădă de Unul Născut Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu ne-ai învăţat; desluşindu-ne la aceasta din Sfânta Scriptură şi din alte împrejurări, din dumnezeieştile minuni, care săvârşindu-se în Biserica noastră încredinţează chiar pe cei necredincioşi în privirea necredinţei lor. Dar de vreme ce avem mulţime de eresuri împotriva religiei noastre şi toţi aceşti eretici se numesc creştini, iar cu credinţa în multe chipuri se deosebesc de noi: oare ce le vom răspunde unora ca acestora când unii din ei ar voi să dezbată cu noi în privinţa religiei; sau dacă vor cere desluşire pentru credinţa noastră cea dreptmăritoare?

Arhiereul: Nu este de trebuinţă a da tuturor cuvânt, precum am zis mai înainte, ci numai celor ce vor pofti să le înveţe, a vorbi cu pace. Iar de cei ce totdeauna se vor apuca a se prigoni să te depărtezi, că pe cel prigonitor Biserica lui Hristos nu-l primeşte. Precum zice Pavel: «Iar de se pare cuiva că aici poate să ne găsească pricină, obicei ca acesta nu avem nici noi, nici Biserica lui Dumnezeu»[20]. Pentru aceasta şi pe toţi ereticii ca pe pricinuitori şi neplecaţi îi afuriseşte Biserica.

Clericul: Ce se cade a face dar, de va căuta cineva să se folosească?

Arhiereul: Pe unul ca acesta se cade a-l primi şi cu dragoste a-l

[20] I Corinteni 11, 16.

tămădui. Însă dacă ai dar a grăi, chemând pe Hristos, grăind din cele ce cu osteneală Sfinţii Părinţi au făcut, asupra eresului răspunde. Că nimica nu este care să nu fie zis de Părinţi, de vreme ce şi multă a fost silinţa lor asupra eresurilor şi cu ajutorul Sfântului Duh le biruie pe ele şi credinţele lor mincinoase le-au dovedit arătat. Iar de nu poţi răspunde la întrebări, nici ai darul graiului sau volnicie (că şi aceasta este legea Bisericii, de-a avea volnicie), nu te ruşina a-l aduce pe cel ce te întreabă la vreun bărbat drept credincios şi cu învăţătura a grăi drept, că ajutând Dumnezeu, de mult folos va fi amândorura. Căci pe rătăcitul cu ştiinţa şi cu dumnezeiasca dragoste poate-l va îndrepta, atunci plată-ţi vei câştiga şi în locul ostenelii vei lua darul de la Dumnezeu.

Clericul: Dar din eresuri care este mai rău?

Arhiereul: Toate! Tot ceea ce duce la piericiune este rău, şi toate cele ce păgubesc mântuirea sunt pierzătoare. Şi precum va fi deosebirea între cei buni şi învăţările întru bunătăţi astfel şi răsplătirile vor fi după faptă. Drept aceea şi zice Domnul: «În casa Părintelui meu multe locaşuri sunt»[21]. Aşa socotesc şi pentru cei potrivnici, măcar că întru dânşii toată netocmirea este cu adevărat, că nimica cu tocmeală nu este viclenilor de vreme ce şi tatăl minciunii este fără tocmeală. Iar cel mai rău eres este acela care are mai multe hule asupra lui Dumnezeu; iar după acela unele sunt mai de mijloc şi alte eresuri mai mici care se văd mai cu puţină hulă şi aceasta mi se pare a fi şi întru cei păgâni. Căci cei dintâi din cei fără de Dumnezeu, este acela care pe Dumnezeu nu ştie, şi acela încă care este rătăcit cu mulţimea dumnezeilor. Că acestora în păgânătate nu este osebire, de vreme ce nu ştiu pe Dumnezeu, zicând că-L ştiu şi se închină nedumnezeieşte, ca unor dumnezei, făpturilor lui Dumnezeu celor văzute şi necuraţilor draci. Iar după păgânii cei dintâi sunt cei ce zic pe Dumnezeu a fi Domnul cerului şi pământului, dar îl zic a fi fără Cuvântul cel viu şi fără Duh; fără Dumnezeu sunt dar şi aceştia, care nu propovăduiesc pe adevăratul şi unul Dumnezeu. Că Dumnezeu unul şi adevărat este Părintele, împreună cu Unul Născut Fiul Lui, cu făcătorul de viaţă Duhul Lui. Aşadar, şi aceştia cu totul sunt fără Dumnezeu, deşi nu se închină focului, nici soarelui, nici numesc pe draci dumnezei. Însă pentru aceasta, în mai mică răutate sunt.

Clericul: Dar după aceştia care sunt mai răi decât alţii la păgânătate?

---

[21] Ioan 14, 2.

Capitolul 11
Asupra lui Simon Vrăjitorul şi a lui Macedonie şi a celor asemenea lor şi despre păgânii bogomili adică cudugeri

Arhiereul: După aceste eresuri de la început care au primit pe Hristos, dar nu drept, nici precum l-au propovăduit Apostolii, ci pentru arătarea şi întruparea Lui multe feluri de credinţe au primit. Şi cuvântul cel drept, care este pentru Sfânta Treime l-au lepădat. Iar unii din ei puterea dumnezeiască o însuşeau loruşi, precum Simon vrăjitorul gonind pe marele Simon Petru; şi spurcatului Manend, care şi mai răi sunt decât cei fără Dumnezeu; încă şi Cirint şi spurcatului Carpocrat împotrivitorii Apostolilor lui Hristos şi alţi mulţi vrăjmaşi ai adevărului, care nedumnezeieşte au învăţat a fi două stăpâniri.

Dintru aceştia şi acum sunt bogomilii (omşor fără de lege) ce se zic şi cudugeri. Aşadar despre aceştia, ca despre unii ce sunt mai aproape cu răutatea aproape de voi, neapărat trebuie să ştiţi ceva de dânşii, fiindcă cu multă făţărie se fac că se roagă şi tot cu făţărie se arată că primesc Evanghelia şi cărţile şi faptele Sfinţilor Apostoli, atunci când cu bună seamă ei cu totul se leapădă de Scriptură. Şi neîndumnezeiţii nu numai că n-au fapte evangheliceşti sau apostoliceşti, ci dimpotrivă, cu totul sunt potrivnici cuvintelor, lucrărilor şi legiuirilor Domnului. Mai vârtos, pot să zic că faptele lor sunt faptele lui Antihrist, pentru că mărturisesc oarecare ieşire din fire, au rugăciuni întru ascuns, cântări spurcate şi altele mai multe spurcăciuni despre care nici că se cuvine a scrie cineva; împreună cu credinţa lor hulesc şi se leapădă de toate Tainele lui Hristos, lepădându-se de Sfântul Botez şi Sfânta împărtăşire, hulesc chipul Cinstitei Cruci, Sfintele Icoane, cinstitele Biserici, dumnezeieştile Scripturi ale legii şi ale proorocilor, hulesc asupra drepţilor şi mucenicilor, asupra arhiereilor şi preacuvioşilor, şi mai în scurt asupra tuturor lucrurilor celor sfinte, hulind, zic, după lepădatul satana şi dracilor lui asupra unuia în Treime Dumnezeu şi asupra întrupării Cuvântului.

Iar noi credincioşii, cu lucrările şi cu cuvintele Mântuitorului nostru şi Sfinţilor Apostoli ne-am învăţat a crede în dumnezeiescul Botez, în înfricoşata împărtăşire cu Trupul şi Sângele lui Hristos, în Sfânta Liturghie şi în celelalte dumnezeieşti Taine ale Lui; şi că afară de rugăciunea Tatăl nostru mai sunt şi alte rugăciuni cu care se ruga Hristos către Părintele Său. Primind legile şi Proorocii care au propovăduit pentru dânsul, cinstim sfintele Biserici după cum Însuşi ne-a arătat prin izgonirea cu biciul din biserica cea veche pe cei ce se negustoreau întru dânsa, numind-o casă de rugăciune şi casa Părintelui Său, şi zicând să nu cuteze cineva a aduce vreun vas prin biserică, arătând prin aceasta câtă cinstire suntem noi datori a da sfintelor Biserici. Iar cât despre chipul sfintei Cruci, semnul Său l-a

numit Mântuitorul, vorbind despre a doua venire zicând: «Atunci se va arăta semnul Fiului omenesc în cer»[22], adică Crucea. Această Cruce de sus a arătat-o şi împăratului Constantin povăţuindu-l prin ea la a sa credinţă. Cu această Cruce se laudă şi Pavel şi toţi Sfinţii, nu numai cu mintea, ci şi cu trupul o cinstesc şi o sărut. Asemenea şi Petru a căutat a se răstigni după cum despre aceasta i s-a vestit mai înainte. Aşijderea şi Andrei, fratele lui, şi mulţi din Apostoli şi Mucenici numind Crucea pecete şi semn al lui Iisus Hristos. Iar înfricoşatele şi de Dumnezeu datele Taine şi însuşi Pavel le-a dat luându-le de la Domnul.

Fiindcă aceşti eretici se leapădă de toate celelalte rugăciuni şi primesc numai rugăciunea Tatăl nostru, dovedeşte-le că afară de această rugăciune, vameşul s-a mântuit prin această rugăciune: «Dumnezeule, curăţeşte-mă pe mine, păcătosul»; curvarul prin: «Greşit-am la cer şi înaintea ta»; Tâlharul a câştigat Raiul prin rugăciunea: «Pomeneşte-mă Doamne când vei veni întru împărăţia ta», şi alte multe rugăciuni, precum: «cereţi întru numele lui Hristos». Şi iară: «cei ce se vor ruga, să ceară cu credinţă şi vor lua». Însuşi Hristos ne învaţă cu mult mai înainte de lege, şi în lege, că rugându-ne, ne-a făgăduit că, de vom cere cu credinţă, ne va da. Apostolii făcând asemenea şi rugându-se nu numai cu Tatăl nostru, ci şi cu alte mii de rugăciuni, precum ne arată la alegerea lui Matei. Ei când se întorceau bătuţi de jidovi, nu se arătau că s-au rugat Tatăl nostru, ci altă rugăciune se arată în Faptele Sfinţilor Apostoli: «Şi s-au umplut de Duhul Sfânt, şi s-a clătit locul întru care stau»[23]. Şi alte multe rugăciuni. Prin numele Domnului Iisus au făcut ei semnele cele dumnezeieşti. Şi Domnul nu numai rugăciuni ci şi cântări ne-a dat, după cum zice Evanghelia: «Şi cântând au ieşit la Muntele Măslinilor»[24]. Şi îngerii şi păstorii ne-au arătat aceasta la Naşterea Mântuitorului Hristos. Îngerii zicând: «Slavă întru cei de sus lui Dumnezeu», iar păstorii lăudând şi slăvind pe Dumnezeu pentru toate câte au auzit şi au văzut. Încă şi Apostolii au făcut aceasta după Înălţarea Domnului, precum scrie Evanghelia: că erau pururea în Biserică lăudând şi binecuvântând pe Dumnezeu. Amin.

Deci acei eretici toate aceste rugăciuni şi dumnezeieştile cântări le leapădă, primind numai Tatăl nostru fără alt nimic. Ei mai leapădă şi dumnezeieştile proorocii: cuvintele lui Moise, Psalmii lui David pe care Mântuitorul i-a primit, căci Sfânta Evanghelie zice: «că începând de la Moise şi de la toţi Proorocii, tâlcuia lor toate scripturile, care erau pentru El»[25]. Şi iar zicând lor: «Acestea sunt cuvintele care am grăit către voi încă

---

[22] Matei 24, 30.
[23] Faptele Apostolilor 4, 31.
[24] Matei 21, 1.
[25] Luca 24, 27.

fiind cu voi, că se cade a se împlini toate cele scrise în legea lui Moise şi în prooroci şi în Psalmi pentru Mine»[26].

Iar despre cinstirea Sfintelor Icoane ne dovedeşte şi Moise poruncind ca vechea Biserică să fie împodobită cu mai multe semne cereşti; şi altarul să se umbrească cu heruvimii slavei, de care şi Sfântul Pavel vorbeşte, cele din afară le numeşte Sfintele, iar cele dinăuntru Sfintele Sfintelor, şi cele cioplite dumnezeieştile închipuiri precum: Heruvimii şi icoanele se cuvine a se cinsti; iar pe drăceştii idoli sau închipuirile altor făpturi cu totul a dispreţui. Sfinţirea trupurilor şi a sufletelor noastre, adică a sufletelor prin mărturisire şi a trupurilor prin cele ce se fac trupeşte, pentru care sfinţire şi Cuvântul lui Dumnezeu fără de trup pentru noi s-a întrupat şi ca noi cu suflet şi cu trup Dumnezeul nostru s-a pomenit, ca firea noastră cea căzută să o curăţească şi să o sfinţească, iar aceşti eretici necuraţi nici acestea nu le primesc. Tainele Bisericii iarăşi nebuneşte le resping, atunci când Însuşi Hristos dezbrăcându-Se, S-a botezat, pentru ca să ne dea noul Botez. Şi Duhul Sfânt S-a pogorât peste Dânsul ca noi să cunoaştem puterea Botezului lui Hristos. Zice şi Evanghelia: «De nu vă veţi naşte a doua oară prin apă şi prin Duh, nu veţi intra întru Împărăţia cerurilor». Încă şi ucenicilor Săi le-a poruncit să boteze mai înainte de patima Lui şi după Înviere: în Vitavara mai întâi, unde era Ioan botezând, pentru că trecuse umbra, precum scrie Evanghelia şi venise adevăratul Botez cel de la Hristos unde erau şi ape multe. Şi iarăşi Hristos singur nu boteza, cu ucenicii Lui, fiindcă aveau putere de la Dânsul după cum le-a şi zis după Înviere: «Mergând învăţaţi toate neamurile, botezându-i pe ei în numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh»[27]. Şi iarăşi «Cel ce va crede şi se va boteza se va mântui, iar cel ce nu va crede se va osândi»[28].

Dar chiar singuri Apostolii s-au botezat, precum se ştie, că Petru a primit botezul de la Însuşi Hristos, iar de la el Andrei şi Ioan, şi de la aceştia doi ceilalţi toţi. Pavel, precum se vede şi în Faptele Sfinţilor Apostoli, a primit botezul de la Anania, şi cei din Samaria de la Filip, şi încă şi Hadânul, fiind la apă precum scrie, a fost botezat de dânsul. Şi iarăşi Pavel a doua oară a botezat pe cei de Ioan botezaţi. Iar aceşti necuraţi eretici şi botezul îl leapădă şi nu se învrednicesc înnoirii şi naşterii celei de-a doua care este Hristos, că zice, luând pâine şi mulţumind a zis: «Luaţi, mâncaţi, acesta este trupul Meu» şi binecuvântând paharul: «Beţi dintru acesta toţi, acesta este sângele Meu», şi «aceasta faceţi întru pomenirea mea». Iar Pavel mărturisind aceasta zice: «Pâinea care o frângeţi au nu este împărtăşirea trupului lui Hristos şi paharul pe care-l beţi

---

[26] Luca 24, 44.
[27] Matei 28, 19.
[28] Marcu 16, 16.

au nu este împărtăşirea Sângelui Lui?»[29]. Şi iarăşi zice: «Un trup suntem, că toţi dintr-o pâine şi dintr-un pahar ne împărtăşim», asemenea, «Cel ce mănâncă şi bea paharul Domnului cu nevrednicie, judecată luişi mănâncă şi bea»; Şi iarăşi: «Să se ispitească fiecare pe sine şi aşa din pâine să mănânce şi din pahar să bea, că cel ce mănâncă şi bea cu nevrednicie, judecată luişi mănâncă şi bea, nesocotind Trupul Domnului»[30]. Şi în Evanghelie zice Domnul: «Cel ce mănâncă trupul Meu şi bea sângele Meu, întru Mine petrece şi Eu întru el», şi «de nu veţi mânca trupul Fiului Omului şi de nu veţi bea sângele Lui viaţă nu veţi avea întru voi». Şi iarăşi: «Trupul Meu adevărat este mâncare şi sângele Meu băutură este, şi Eu trăiesc şi cel ce mă mănâncă pe Mine şi acela va trăi pentru Mine»[31].

Toate acestea Evanghelia şi Apostolii propovăduiesc. Iar aceşti necuraţi hulesc păgâneşte şi asupra acestei dumnezeieşti Taine. Iată dar toate cele mai sus arătate de aceşti necuraţi şi înşelaţi de diavolul sunt dispreţuite şi necinstite, iar alte obiceiuri îndemnaţi fiind de acelaşi diavol le primesc şi cred în ele, precum îl cinstesc pe unul ce se zice Topacaric căruia-i însuşesc povăţuirea păcatului şi ca păgânii i se închină şi-i slujesc lui. Aşadar aceşti eretici deşi numesc pe Hristos, dar sunt mai răi şi decât păgânii. De vreme ce slujesc diavolului şi se pângăresc nu numai ei, dar şi pe alţii chiar din pravoslavnici despărţindu-i de Hristos, îi ameţesc cu a lor rătăcire. Prin urmare, trebuie a fugi de ei şi a urî făţărniciile lor, ca unele ce sunt pline de înşelăciunea vicleanului. Acestea toate am arătat mai pe larg spre întărirea credincioşilor şi spre neîmpărtăşirea lor cu aceşti spurcaţi eretici.

Capitolul 12
Asupra lui Arie, Sabelie, Eunomie, Macedonie, şi asupra păgânului Apolinarie

După aceasta sau întocmai ca aceasta este credinţa cea rea a lui Sabelie şi a lui Arie fiind împotrivitoare una alteia. Una neprimind Ipostasurile (Persoanele) care este dogma evreiască, iar alta neprimind Unimea Fiinţei Ipostasurilor, care este dogma elinească. Acestea sunt credinţele acestor păgâni precum şi altele ca acestea ale altora ca Eunomie, Macedonie, şi alţii, pe care nu avem trebuinţă a le spune. Credinţele acestea nu primesc pe Fiinţa Unică, Firea cea împreună a nedespărţitei şi neamestecatei Treimi, şi mai cu seamă se leapădă de singură Sfânta Treime. După aceasta

---

[29] I Corinteni 10, 16-17.
[30] I Corinteni 11, 27, 29.
[31] Ioan 6, 54; 6, 53, 55 şi 57.

este şi păgânătatea cea rea a lui Apolinarie asupra socotinţei întrupării, hulind cum că întruparea Cuvântului ar fi nedeplină. Şi bârfind că Domnul S-a întrupat fără suflet cuvântător, tocmai ca şi cum ar zice că Domnul nu s-ar fi făcut om şi n-ar fi luat chipul robului. Deci omul fiind din suflet şi trup, aceşti păgâni tăgăduiesc aceasta şi chiar pe cel ce a zis: «Sufletul Meu îl pun pentru voi, şi putere am a-l pune pe el, şi putere iarăşi a-l lua pe el, şi nimeni nu-l va lua pe el de la Mine»[32]. Şi «Părinte, în mâinile Tale dau duhul Meu», adică sufletul; murind cu trupul, înviind din morţi prin unirea sufletului cu trupul, se mărturiseşte îndestul sufletul. Apoi aceasta a făcut-o ca pe mine cu totul, cu sufletul şi cu trupul, să mă învieze. Drept acesta şi cu învierea Lui multe trupuri ale sfinţilor celor adormiţi s-au sculat întru mărturisirea slobozirii sufletelor ce erau mai înainte în iad. Şi a nestricării trupurilor celor omeneşti, pentru sufletul Domnului, care s-a pogorât în iad şi a stricat moartea, apoi împreunându-Se cu dumnezeiescul trup S-a sculat Domnul trupeşte.

Capitolul 13
Asupra luptătorului împotriva lui Hristos şi închinătorului de om Nestorie

Dintr-acest eres piericios au luat naştere mai multe eresuri din care cel dintâi este al lui Nestorie. Acesta pare a se împotrivi lui Apolinarie căci zice că Cuvântul este deosebit, şi Hristos deosebit. Hristos fiind, zice el, omenirea Mântuitorului, iar Cuvântul deosebit, după dar locuind într-însul, nu însă unit după ipostas. Cât de nebun este el aici, tăgăduind mântuirea noastră şi îndumnezeirea! Căci, de nu s-ar fi întrupat Unul Născut Fiul lui Dumnezeu şi de nu s-ar fi făcut Cuvântul trup şi nu s-ar fi sălăşluit întru noi, n-am fi avut nici un folos. Şi cum ne-am fi sfinţit şi am fi înviat, neunindu-ne cu Viaţa? Şi cum ne-am curăţit nefiind cu noi Cel curat şi fără păcate? Acest păgân s-a arătat numai şi s-a gonit. Iar Dumnezeul adevărat cu noi a fost, precum zice Isaia: «Şi Fecioara a născut Fiu al cărui nume este Emanuil, adică cu noi este Dumnezeu. Şi prunc S-a născut nouă, Fiul, şi s-a dat nouă Îngerul sfatului celui mare, Fiul celui Înalt, a Căruia stăpânire se poartă pe umărul Său. Cel ce este sfetnic minunat ca un Cuvânt al Părintelui. Dumnezeu tare ca acela ce este într-o Fiinţă cu Părintele, şi nouă stăpânitor într-o fire după omenire. Domnul păcii, Părintele veacului ce va să fie, precum este scris şi care a fost din început precum strigă iubitul ucenic: Care am văzut, şi cu mâinile am pipăit, pentru Cuvântul vieţii şi Vieţii ce s-a arătat. Drept aceasta, de vreme ce tot

---
[32] Ioan 10, 15.

Duhul care mărturiseşte pe Domnul Iisus că s-a întrupat, de la Dumnezeu este şi noi de la Dumnezeu suntem. Iar Nestorie de la Antihrist este, căci tot Duhul care nu mărturiseşte pe Domnul Iisus că s-a întrupat, nu este de la Dumnezeu, ci de la Antihrist. Acest Nestorie a fost pricinuitorul multor eresuri şi mai cu seamă multora le-a pricinuit păgânătate.

Clericul: Părinte, care au fost aceia cărora li s-a făcut pricinuitor de păgânătate?

Capitolul 14
Asupra limbilor

Arhiereul: Aceia ce se numesc păgâni, care mai înainte se închinau Luceafărului celui de dimineaţă, şi mai apoi, înşelaţi fiind de un oarecare păgân şi îndrăcit barbar de un neam cu dânşii, necurat şi spurcat, zic că este Dumnezeu, însă cu totul fără Dumnezeu sunt ca şi mai înainte, necunoscând pe Dumnezeu cel adevărat, şi nemărturisind pe Cel fără de început Părinte al Cuvântului celui viu, pe Cel Nenăscut, pe Cel pricinuitor a toate, pe Cel pururea fiind, pe Născătorul înțelepciunii celei vii al Unuia Născut Fiu şi fără de trup, pe Purcezătorul vieții celei adevărate, Făcătorul de viață şi sfințitorul a toate, Bunului şi Preasfântului Duh; nerecunoscând nebunii pe Fiul şi Cuvântul cel fără de trup al lui Dumnezeu, şi pe cel dintr-însul dumnezeiesc şi de viață făcător Duh. Aceştia pun în lucrare tot ce e spurcat, necurat şi rău, ca şi cum legea le-ar fi dat lor şi cele peste fire ale sodomitenilor. Ei au ca obicei a se spurca fără ruşine, a fi prin înşelăciunea lor în necinste (precum zice Pavel) întru ei şi suferind-o fiind mulțime de femei, şi plini fiind de tâlhării şi ucideri. Viața lor e în mijlocul arcurilor şi săbiilor, gonesc făcând război tuturor neamurilor, ucigând ca nişte tâlhari, rănind averea sătenilor, despărțind pe părinți de fii, pe femei de bărbați şi neavând nici o milă de ființa omenească, căutând cu turbare bani şi fiind cu furie spre toată dulceața şi necurăția. Şi ce e mai rău înşelându-se că toate acestea le fac ca nişte drepți şi credincioşi! Nu ştiu ticăloşii că lumea aceasta trece şi oamenilor le e ca o străinătate şi nemernicie! Şi mai cu seamă nu ştiu păcătoşii că în lumea aceasta sunt mai mult răpitori şi nedrepți, de vreme ce şi David este nemernic pe pământ şi plânge zicând: «Vai mie că nemernicia mea s-a lungit». Şi Avraam pentru Dumnezeu mai vârtos străinătatea a iubit; şi Isaac şi Iacov şi Moise cu toți Proorocii, şi toți au căutat sărăcia. Ei se fălesc încă a avea şi lege, care este fărădelege şi plinire a toată păgânătatea, nedumnezeirea şi necurăția, fiind înşelați de un om spurcat şi barbar, care a căzut sub înşelăciunile diavoleşti: numindu-se pe sine Apostolul lui Dumnezeu; pretinzând a se

înălța le cer, întru stricarea (vai) înălțării Domnului nostru Iisus Hristos; îndrăznind a zice păgânul, că dânsul e mai presus de Hristos, că pe Dumnezeu îl vede în chipul cristalului și ca o sferă; învățând oarecare rugăciuni care scot din fire fiind nebunitoare; și vorbind de raiuri pline de zburdări. Ce trebuie a zice pentru această nedumnezeire pe care el vicleanul mai ales, ca una ce este cea mai fără socoteală și mai necurată decât toate înșelăciunile, au ridicat-o asupra noastră a creștinilor, înfuriindu-se asupra dreptei credințe a noastră și cele ce sunt ale lui Antihrist, de câte vorbesc Sfintele Scripturi, această limbă păgână le face ale noastre. Deoarece gonește cea adevărată și singură credință a lui Hristos, El lasă aceasta spre ispita celor ce sunt ai Lui. Lumea aceasta este trecătoare și, precum s-a gonit Hristos, așa și noi robii Lui vom fi goniți; și când va veni El la noi vom viețui împreună cu Dânsul, și cu îngerii în veci vom fi. Iar cei ce fac păgânătate împreună cu cel viclean ca niște râvnitori uciderii acestuia, împotrivitorii de Dumnezeu, necurăției, răpirii, tulburării, vrăjmășiei, nemilostivirii, minciunii și jurământului strâmb în matca focului împreună se vor osândi în veci.

Dar Nestorie cum a dat lor pricinile păgânătății pe Domnul nostru Iisus Hristos n-a vrut spurcatul să-L mărturisească Fiu al lui Dumnezeu și Cuvântul cel pururea fiitor întrupat, precum zice iubitul ucenic: „Și Cuvântul s-a făcut trup și s-a sălășluit întru noi”[33]: Ci au zis că Cuvântul este deosebit, și Hristos deosebit, întruparea Cuvântului, și om plin de dar îl numea pe El. Drept aceea și născătoare de Hristos păgânește au numit pe Sfânta Fecioară, Născătoare de Dumnezeu.

Deci urâtele învățături ale acestui păgân înrădăcinându-se în acele locuri, apoi izgonindu-se Nestorie la Răsărit, prea spurcatul povățuitor al păgânătății limbilor, petrecând acolo, numea pe Hristos mai mare decât toți Proorocii, hulind asupra Fiului lui Dumnezeu și Dumnezeul nostru; și că s-a suit la cer și șade acolo, iar pe El Dumnezeu nu-L mărturisea păgânul că de vreme ce este Cuvântul și Cuvântul lui Dumnezeu cerul și pământul și toată făptura a făcut, acest Cuvânt este cel ce viețuiește, cel ce rămâne în veci, precum zice David: „Prin care și cerurile s-au întărit”. Care și la început a fost, precum mărturisește Evanghelia: „Și de la Dumnezeu a fost, și printr-Însul toate s-au făcut, și fără de Dânsul nimic nu s-a făcut din câte s-a făcut.” [34] De vreme ce cântă și David către Dumnezeu zicând: Toate cu înțelepciune le-ai făcut”. Și Solomon zice: „Dumnezeule al părinților Cel ce ai făcut toate cu Cuvântul tău și cu înțelepciunea Ta ai întocmit pe

---

[33] Ioan 1, 14.

[34] Ioan 1, 2.

om."[35] Şi cum că Acela este pentru care s-a scris: „Şi Cuvântul trup S-a făcut şi s-a sălăşluit întru noi."

Pentru această păgânătate nu e trebuinţă a vorbi mai mult, destul fiind a se mustra aceasta cu păgânătatea jidovilor care s-au lepădat de Domnul, de Proorocii Lui şi de Sfânta Lui lege veche, care au propovăduit la arătare pentru Cuvântul lui Dumnezeu, pentru Duhul Sfânt şi pentru întruparea din Fecioară a Cuvântului şi pentru toată socotinţa Lui. Jidovii sunt aproape ca păgânii la necredinţa şi luptarea lor de Dumnezeu, lepădându-se de Fiul cel viu al lui Dumnezeu, de întruparea Lui cea din Fecioară care pentru lume s-a făcut, şi de Duhul Sfânt care înviază pe toate şi cuprinde pe toate câte sunt. Din hulele lui Nestorie şi alţi mulţi precum am zis, în hule străine au căzut.

Clericul: Cine sunt aceştia, părinte sfinte?

Capitolul 15
Asupra păgânului Eutihie, Dioscor, nebunilor armeni, iacobiteni şi altora asemenea. Asupra lui Serghie, Pir, Onorie şi celor alţi care zic că la Dumnezeu e o singură voie

Arhiereul: Oare care preot Eutihie, ce se zice norocitul, dar mai bine Distohie, adică nenorocitul, fiul pieriurii la vreme de bătrâneţe, dimpreună cu Dioscor care a spurcat scaunul Alexandriei, şi alţi mulţi a căror credinţă rea a învăţat pe armeni, iacobiţi şi cei ce zic o voie singură. Toţi aceştia, fiind următori ai lui Nestorie, au zis nebuneşte unii că Hristos are o fire, iar alţii o voie şi o lucrare. Căpeteniile celor ce zic cu o voie mai mare le sunt: un oarecare Pir, Onorie, Macarie şi Zoor şi împreună cu dânşii alţii. Ei au socotit că propovăduiesc Cuvântul cel întrupat nedespărţit. N-au ştiut ticăloşii cum că strică cele ce sunt ale mântuirii noastre, amestecă cele ce sunt ale firii, şi că leapădă mai cu seamă cele ce sunt ale socotinţei Cuvântului. Căci, dacă Cuvântul ce S-a întrupat ar fi o fire, ori omenirea s-ar fi schimbat în dumnezeire (ceea ce e păgânătate şi este peste putinţă a fi făptura nefăcută) sau dumnezeirea s-ar fi schimbat în omenire, ceea ce e cu totul fără Dumnezeu şi neprimit. Firea lui Dumnezeu fiind neschimbată şi într-un chip, neamestecându-se şi neprimitoare de amestec, cei ce învaţă o fire şi o voie, nu în mică păgânătate se află, (precum au zis fără de minte unii), ci în cea mai mare, şi în plinire de hulă.

Căci, oarecare au hulit că, Cuvântul, după cum zic ei nu s-a întrupat, ci după nălucire s-a arătat. După această hulă, Cuvântul nici s-a născut din

[35] Înţelepciunea lui Solomon 9, 1.

Fecioară, nici s-a botezat, nici a petrecut împreună cu oamenii, nici pentru noi a pătimit, nici a înviat, şi prin urmare nici mântuirea noastră nu s-a săvârşit! Evanghelia rămânând zadarnică şi mântuitoarea propovăduire fiind în deşert. De s-a întrupat, şi Dumnezeu a fost cel ce s-a întrupat. „Cuvântul trup s-a făcut şi s-a sălăşluit întru noi" şi adevărat s-a făcut om, şi Hristos este ipostas a două firi, căci ce a fost a rămas. Că Cuvânt a fost şi ce n-a fost a luat făcându-se trup, rămânând nedespărțit, din două făcându-se unul.

Întru al Său Ipostas Cuvântul firea noastră a luat deplin, de vreme ce cu adevărat s-a întrupat. Deci dacă s-a întrupat cu adevărat, cum este o fire? Omenească sau Dumnezeiască? Şi de este omenească, nu este dumnezeiască, precum zic ei, iar de este Dumnezeu nu este fire omenească. Dar cum crede naşterea din Fecioară cel ce zice numai o fire? Cum crede Botezul? Cum crede pipăirea mâinilor? Călătoria lui Hristos? Flămânzirea lui? Cum a însetat? Cum a ostenit? Cum a mâncat? Cum a fugit? Cum s-a ascuns? Cum a adormit? Cum a fost legat şi răstignit? Cum a murit, s-a îngropat şi a înviat? Cine este Cel ce a murit şi a înviat? Sau cine e Cel ce a pătimit şi a înviat? Cine este Cel ce s-a arătat după înviere? Unde sunt locurile piroanelor? Unde e rana suliței? Şi cum s-a înălțat? şi cum iar va veni? Căci acestea ale trupului sunt.

De vreme ce este cu trup şi în trup a răbdat acestea, cu adevărat din două firi este: Dumnezeu însuşi şi om. Ale amândorura firi le are şi voile şi lucrările neîmpotrivitoare una alteia, ci voia cea omenească plecându-se celei dumnezeieşti, ca una ce e unită cu Dumnezeu. De este însă o fire numai dumnezeiască, după cum zic unii hulitori, toate ale Evangheliei sunt mincinoase. Pentru ce ar mai fi Tainele? Ce ar mai fi ceea ce se jertfeşte Trupul şi Sângele lui Hristos? Pentru ce se închină oamenii mormântului? Cum a venit? Şi cum iarăşi va veni? Vedem dar cât de greşită este aceasta şi că nişte dogme ca acestea sunt stricarea Tainei dreptei credințe. Deci urmează să fugim de cei ce se țin de nişte dogme ca acestea, ca de nişte lepădați de Dumnezeu. Cuvântul s-a făcut trup pentru noi cuvântători, fiind făcuți din cuvânt, care fără cuvântare eram căzuți, pentru ca singur Cuvântul să ne ridice pe noi, şi fiind căzuți şi sfărâmați, să ne facă din nou şi să ne dăruiască frumusețea cea dintâi.

Desăvârşit dar este Dumnezeu pururea fiitor, din Dumnezeu, Cuvântul Părintelui ca lumina din lumină şi strălucire, cu dumnezeirea neschimbat. Căci zice prin proorocul: „Eu sunt şi nu mă voi schimba"[36], iar mai pe urmă s-a făcut trup, în chipul lui Dumnezeu şi întocmai cu Dumnezeu,

[36] Mal. 2, 3.

după cum zice Pavel: „Nu după răpire, şi în asemănarea oamenilor s-a făcut, şi chipul robului a luat”[37].

Dumnezeu fiind cu adevărat, ca un Cuvânt al lui Dumnezeu S-a arătat cu adevărat om pe pământ şi cu oamenii împreună a petrecut. Deci Acest Dumnezeu, ca Un adevărat şi unic Fiu Născut al lui Dumnezeu, înţelepciune vie şi om, întrupat cu adevărat din pururea Fecioara, Acesta Unul este şi îndoit şi într-amândouă acestea desăvârşit. Căci El este desăvârşit şi Cuvântul Dumnezeului celui viu, care a luat întru Sine fire omenească din Fecioară, nedespărţit fiind Însuşi cu firea omenească făcându-Se început şi ipostas.

Drept aceea, aceasta se cheamă lucrarea trupului. De vreme ce Însuşi pe Sine o a luat şi întru Sine o a unit, negrăit şi mai presus de cuvânt, nimic suferind cu luarea ci mai vârtos primind ea din dumnezeire, de vreme ce şi omenirea Lui nu dă ceva dumnezeirii Lui, ci dimpotrivă lua ceva, şi se înălţa de Cel ce a luat-o pe dânsa, iar nu smerea pe Cel ce a luat-o. Cu toate că a se întrupa se zice a se smeri, însă cu bună cuviinţă Întruparea viului Cuvânt al lui Dumnezeu se cheamă slava şi împărăţia lui Dumnezeu. Căci zice: „Domnul S-a împărăţit întru podoabă S-a îmbrăcat”[38], drept aceea Unul este Hristos. Că după Ipostas este Unul, şi pentru aceea Pavel zice: „Unul este Domnul nostru Iisus Hristos, iar firi două.[39] Fiindcă Cuvântul trup s-a făcut, şi viaţa s-a arătat în trup şi de la Dumnezeu este tot cel ce mărturiseşte pe Domnul nostru Iisus Hristos că a venit în trup precum zice iubitul ucenic: „Şi de vreme ce pruncii s-au împărtăşit trupului şi sângelui şi El asemenea s-a făcut părtaş acelorași, ca prin moarte să biruiască pe Cel ce are stăpânirea morţii, adică pe diavol[40], iată dar că zisele dumnezeiescului Pavel strică tot eresul. El zice că s-a împărtăşit trupului şi sângelui, şi zice aceasta pentru cei cu năluciri şi pentru Nestorie cel fără de minte, care nu primesc întruparea Cuvântului, şi cei ce zic că Hristos are o fire şi cei ce zic că are o voie. Pe toţi aceştia dar, Pavel îi sfărâmă, căci cum s-ar fi făcut părtaş acelor prunci, dacă ar fi o fire şi o voie? Şi cum seminţia lui Avraam ar fi luat? Şi Apolinarie asemenea rămâne combătut când zice, ca să biruiască pe cela ce are stăpânirea morţii. De n-ar fi avut suflet cuvântător şi omenesc, cum ar fi murit cu trupul? Şi prin moarte cum ar fi înviat şi ar fi mântuit? Deci Cuvântul lui Dumnezeu şi trupul unul este din două firi şi unul din două voi, Domnul nostru Iisus Hristos, căci voile Sale nu sunt potrivnice, precum au zis, ci fiecare care îşi are firea sa; şi desăvârşite sunt întru Dânsul şi nu se schimbă nici de cum.

---

[37] Fil. 2, 8.
[38] Psalm 92, 1.
[39] Ioan 1.
[40] Evrei 2, 14.

Vocea cea omenească se supune celei dumnezeieşti, şi aceasta o mărturiseşte glasul singurului Mântuitor către Părinte zicând: „Părinte de este cu putinţă să treacă de la Mine paharul acesta”[41], înţelegând cu aceasta moartea trupului pentru omenire. De vreme ce şi pe noi ne învaţă a ne ruga pentru a nu intra întru năpaste prin slăbiciunea firii; nu fie vocea mea, adică cea omenească, ci a ta, adică cea dumnezeiască, care una este a Tatălui şi alta a Fiului şi Sfântului Duh. Iată că nu este împotrivitoare vocea cea omenească celei dumnezeieşti, ci supusă cea dintâi celei dea doua, căci vocea Cuvântului, a Tatălui şi a Duhului Sfânt una este precum a zis; pentru că şi o putere şi o voie şi un sfat şi o lucrare este acum, iar voia cea firească a trupului alta este, căci prin aceasta a vrut de a mâncat, a băut şi S-a temut de moarte. Pentru aceea s-a şi rugat zicând, că să treacă de este cu putinţă paharul morţii.

Pe această voie o supunea Părintelui rugându-Se: nu voia Mea ci a Ta să fie, adică cea dumnezeiască iar nu a trupului. Deci păgânii şi neprimitorii de întruparea Cuvântului lui Dumnezeu sunt aceştia care cred o fire, o lucrare şi o voie.

Clericul: Dar care sunt după aceştia alţi păgâni, părinte prea sfinte?

Capitolul 16
Asupra păgânilor Origen, Didim şi Evagrie asupra urmaşilor lor eretici, şi pentru învierea morţilor.

După aceştia sunt alţii şi înaintea acestora este Origen şi cei împreună cu dânsul, care lepădând învierea morţilor, aduc sfârşitul muncilor şi bârfesc ca şi Platon că sufletul se mută dintr-un trup într-altul, şi foarte silindu-se a schimba toate cele dumnezeieşti; căci de nu este învierea morţilor nu este nici învierea lui Hristos, şi cele ce sunt ale socotinţei sunt în deşert, după cum cred aceşti păgâni; şi de nu este învierea trupului în deşert este şi zidirea omului. Dar pentru ce a mai zidit Dumnezeu trupul? În deşert a zidit lumea văzută? De nu este înviere, nedreptate este la Dumnezeu, să se muncească numai sufletul, şi trupul să primească dulceţile, iar muncindu-se trupul fără a avea îndulcire, mai mare nedreptate e pentru noi de la Dumnezeu. Şi de nu e îndulcire, nici muncă, precum zice dogma lui Epicur cel fără de Dumnezeu, ci toate sunt de la sineşi aflate, acestea ca şi el, fără Dumnezeu sunt. Dacă, precum bârfesc ei este sfârşit muncilor, atunci în deşert sunt legile, în deşert cele vechi cuvintele Proorocilor, ale Apostolilor şi ale Evangheliei, în deşert râvnele drepţilor

[41] Matei 26, 39.

care arăta asupra păcătoşilor, precum a lui Moise asupra celor ce a făcut păgânătate, a lui Ilie asupra proorocilor celor mincinoşi, a Botezătorului asupra Irodiadei, a lui Petru asupra Ananiei, Safirei şi a lui Simon vrăjitorul, a lui Pavel asupra celui ce a curvit în Corint şi a altor mii de iubitori de Dumnezeu, asupra celor neplecaţi. În deşert este şi omenirea lui Hristos, după cum zic aceşti păgâni. O hulire şi fără Dumnezeu!!! Dacă este sfârşit muncilor, ce a folosit întruparea lui Hristos? Şi oare pentru ce s-a făcut dacă vor lua împărăţia cei ce au greşit fără de pocăinţă şi cei ce au vieţuit păgâneşte? Ci şi mincinos zic că e Cel ce a zis: „Eu sunt Adevărul."[42] Şi: „Cerul şi pământul vor trece, iar Cuvintele Mele nu vor trece."[43] Şi pe Acela ce a numit muncă veşnică şi împărăţie veşnică. O ce păgânătate! Dar pentru ce s-a dat pocăinţa, dacă muncile au sfârşit, şi de ce folos este? Cum va fi acolo viaţa veşnică şi neschimbată? Cum va fi o zi nesfârşită? Şi cei ce se muncesc acolo, după vremi, unii după ce se vor munci să se mântuiască? Nu sunt dar veşnice cele ce vor să fie, va să fie sfârşit dar şi vieţi. Acestea nu sunt astfel precum zic păgânii şi cei ce nu se gândesc. Iar Cuvântul lui Dumnezeu grăieşte că viaţa veşnică va fi moştenirea drepţilor, iar munca veşnică va fi a nedrepţilor. De acestea din urmă nu ne putem izbăvi decât prin pocăinţă cu singura milă a lui Hristos.

Clericul: Dar care este acela Origen care a adus în Biserica lui Hristos nişte dogme ca acestea?

Arhiereul: Mulţi scriu pentru dânsul şi de la dânşii vei înţelege. Noi îţi vom spune despre dânsul prin puţine cuvinte. De mult nu a fost aici acest om de neam alexandrin creştini din strămoşi, şi ajuns la vrednicia preoţiei şi a învăţătoriei. Cu înţelepciunea cea din afară îndrăznind, ca din Adam cel întâi, căzu prin trufie în neîndumnezeirea lui Arie, şi celor asemenea lui se făcu rădăcină şi tată şi s-a depărtat de Dumnezeu, jertfind, ticălosul, dracilor, orbit fiind cu patima trufiei, care patimă şi multor altora cari n-au luat aminte cu smerenie, ci au avut făţărnicie părându-li-se că au le-au pricinuit căderea şi păgânătatea.

Clericul: Dar atât e, părinte, patima trufiei?

---

[42] In. 14, 6

[43] Mc. 13, 31

Capitolul 17
Patima trufiei şi a înălţării fac ca cineva să cadă în eresuri.

De voieşti să ştii cât de mare este această patimă, ascultă pe Mântuitorul care zice: „Văzui pe satana ca un fulger căzând"[44], suferind aceasta cădere nu pentru pofta trupească, ci numai pentru trufie şi împotrivirea lui Dumnezeu. Pentru aceea şi vrăjmaşii lui Dumnezeu se cheamă. S-au surpat de la Dumnezeu şi mai vârtos s-a stricat cu întruparea Cuvântului care până la întrupare şi la moarte S-a smerit, şi aceasta prin Cruce. Pentru aceea şi mai cu osebire se gonesc şi se depărtează acestea cu Crucea, ca şi cu un semn al smereniei lui Dumnezeu şi al dragostei celei desăvârşite care este spre noi. Si cei ce urmează trufaşului acestuia, se urăsc de Mântuitorul care S-a smerit şi se necinstesc fiind părăsiţi de dânsul, de vreme ce se numesc necuraţi şi vrăjmaşi ai lui Dumnezeu. Căci zice: „Necurat este lui Dumnezeu cel cu inima înaltă"[45]. Şi: „Domnul este împotriva trufaşilor ca unor potrivnici ai Lui"[46]. Pentru această patimă şi Adam a căzut, Cain şi Ham, Faraon şi Nabucodonosor au pierit. Solomon s-a înşelat şi fiul său şi-a micşorat împărăţia şi mulţi prooroci mincinoşi s-au făcut. Din aceştia unii astăzi povăţuitori ai eresurilor s-au făcut, despărţind-se de Biserică şi amestecându-se cu ereticii prin mintea lor cea trufaşă şi îndrăznind a fi loruşi înţelepţi, iar mai vârtos nebunindu-se, precum zice dumnezeiescul Pavel: „Fiind pustii de dumnezeiescul dar."

După Cuvântul Domnului: „Iată se lasă casa voastră pustie." [47] Despărţiţi se fac de la Dumnezeu, fiind părăsiţi de El. Şi cum au suferit jidovii trupeşte, aceştia asemenea vor suferi sufleteşte, precum şi tatăl lor diavolul, făcându-se vase întunecate din vas luminate ce erau, căci dumnezeiescul dar nu străluceşte vrăjmaşului său şi celui ce se luptă cu dânsul. Pentru aceea şi minte întunecată şi fără minte este ca un fără Dumnezeu şi solitor de nedumnezeire, celor ce nu iau aminte.

Clericul: La mari răutăţi este solitoare patima trufiei după cum înţelegem, şi Dumnezeu să ne izbăvească de dânsa, cu rugăciunile tale. Arată-ne însă şi nouă din ce rânduială sunt luptătorii de icoane şi ce vom zice celor ce dezbat asupra lor.

---

[44] Lc. 10, 18
[45] Pilde 16, 6
[46] Pilde 3, 34
[47] Lc. 13, 35

Capitolul 18
Asupra bogomililor păgâni, luptători împotriva icoanelor

Arhiereul: Pentru aceasta nu trebuiesc cuvinte multe, căci atât Scripturile cele vechi cât şi cele noi dovedesc că obiceiurile Bisericii sânt sfinte şi de la Dumnezeu, noi vom zice însă cât de puţin ne-am învăţat, că nu e cuviincios pentru noi a nădăjdui numai în idele ce sunt ale noastre şi de aceea nici nu zicem de la noi. Astăzi creştinii care se numesc eretici, nu sunt luptători de icoane, ci numai spurcata adunare de nebunie a păgânilor bogomili, pe care nu trebuie nicidecum să-i numim creştini, pentru că leapădă toate Tainele Bisericii, precum am zis, şi împreună cu dânsele şi Sfintele icoane. Cei dintâi luptători de icoane, credeau ca şi aceştia, cu singura deosebire că ziceau, că cinstesc Sfântul chip al Crucii, Sfintele Biserici, dumnezeiescul Botez şi rânduiala credinţei părinţilor, iar dumnezeieştile icoane păgâneşte le numeau idoli, lepădau şi sfintele moaşte ale sfinţilor şi minunile, nenumind păgânii, în învăţătura lor pe nimeni sfânt. Acestea sunt stricarea darurilor lui Dumnezeu ce sunt întru noi, dăruite nouă prin întruparea Cuvântului celui viu şi prin propovăduirea cu cuvintele şi lucrurile singurului nostru Mântuitor, de a căror mărturisire voiesc a se lepăda.

Şi fiindcă şi păgânii şi jidovii se împotrivesc Sfintelor Icoane, şi le numesc pe ele idoli, cam în puţine cuvinte vom răspunde şi lor; aceste cuvinte vor fi însă destule pentru cei ce înţeleg. Dumnezeu este nevăzut, ca unul fără trup şi stat, neînchipuit, şi de aceea nu e nici hotărât, dar îl ştim de prooroci hotărât şi închipuit şi cu închipuire văzut. Căci şi Avraam a văzut pe Dumnezeu, şi Iacov pe scară şi Moise pe rug şi în munte, şi Isaia pe scaun înalt şezând, şi Iezechiel în mijlocul celor patru fiinţe, şi Daniil pe nor ca un vechi de zile şi alţi mulţi prooroci. Deci se cuvine să întrebăm, adevărate sunt acestea, ori minciuni? Vom zice că sunt cu totul adevărate, dacă primesc Scripturile şi de sunt adevărate: dumnezeieşti sunt acestea sau năluciri idoleşti?

Pare-mi-se că vor mărturisi că sunt dumnezeieşti, de vreme ce sunt vedenii Dumnezeieşti, după puterea celor ce le-au văzut făcute de la Dumnezeu, că precum este Dumnezeu niciodată nu se vede, căci neînchipuit este. De vreme ce sunt acestea de la Dumnezeu, după cum şi zice: „Eu vedenii am înmulţit, şi prin mâinile Proorocilor n-am închipuit";[48] şi vederile acestea ale lui Dumnezeu sunt. Deci aceste vedenii sfinte sunt vrednice de cinste şi închinăciune, şi precum sunt scrise în dumnezeieştile cărţi, aşa sunt şi Sfintele Icoane. Şi precum sunt cu mintea socotite şi cu cuvântul grăite, aşa şi pe scânduri, pe ziduri şi pe haine cu bună credinţă şi

[48] Osie 2, 10

dumnezeieşte fiind scrise, se însemnează cu cinste, precum avem şi noi în vedere prin icoanele cele zugrăvite, prin cărţi şi prin cugetări. Prin vederea celor văzute de Prooroci care sunt vedenii şi vederi dumnezeieşti, cu mintea prin citiri ne sfinţim, dar ca unii ce suntem cu trup, grăim cu cuvântul şi cu ochii vedem, simţirile ne sfinţim.

Sunt şi năluciri idoleşti, ce sunt necurate, spurcate, urâte şi lepădate de credincioşi; ci şi cărţile lor şi înţelegerile lor sunt scârbite că sunt păgâne şi spurcate, iar asemănările acestora împreună cu dânşii sunt lepădate. Dintre acestea, dar se formează o pricepere, cum că, cele câte sunt pe numele lui Dumnezeu, dumnezeieşti sunt, iar câte sunt pe numele dracilor, sunt spurcate şi urâte. Pentru aceea şi Moise asupra idolilor drăceşti zice: „Să nu faci nici o asemănare a câte sunt în cer, nici câte sunt pe pământ"[49], pentru că pe aceştia-i făcea dumnezei, elinii. Iar chipurile celor dumnezeieşti dacă le-a văzut în munte, le-a aşezat prin cort fiind şi lespezile cu chivotul în care erau acestea, toiagul cel odrăslit în mana cea căzută ca ploaia, închinându-se înaintea lor şi rugându-se către Dumnezeu. Şi spre asemănarea îngerilor avea icoane văruite, ca să arate mai cu seamă chipul adevărului celor cereşti.

Pentru că îngerii vieţuind sus, împrejurul acelei Fiinţe dumnezeieşti a pus şi aici îngerii cei cioplıţi împrejurul cortului, arătând şi mărturisind prin toate acestea, că cele câte sunt sfinte, iar câte sunt pe numele dracilor sunt lepădate şi fără de Dumnezeu. Asemenea şi pentru jertfe, Moise a poruncit să jertfească dobitoace necuvântătoare. Elinii aveau şi ei jertfe, însă jertfele dumnezeieşti erau numai acele aduse lui Dumnezeu de Moise, cărnurile erau sfinte, şi celelalte aduse la jertfă se cheamă jertfe sfinte ale lui Dumnezeu spre curăţie şi iertare săvârşindu-se; şi cât se aduce lui Dumnezeu se aducea; iar jertfele elinilor şi ale celor fără de Dumnezeu erau spurcate şi necurate ca nişte jertfe aduse dracilor şi dătătoare de urâciune.

De aceea şi de noi sunt lepădate. La acestea Pavel zice: „Iar de vă va zice vouă cineva că aceasta este jertfită idolilor, nu mâncaţi"[50], şi jertfele Domnului împreună cu ceilalţi Apostoli, porunceşte celor ce cred din limbi, să se ferească de cele jertfite idolilor, şi de curvie şi de mortăciune. Şi Pavel zice iarăşi: „Că neamurile dracilor jertfesc, iar nu lui Dumnezeu"[51], deci precum cele jertfite dracilor sunt rele, aşa şi cele închipuite dracilor sunt viclene şi pline de toată răutatea, nu că făpturile lui Dumnezeu sunt rele, căci şi dracii sunt făpturi, iar nu pentru aceasta sunt răi, că toate cele ce sunt de la Dumnezeu sunt bune, ci pentru că s-au făcut

[49] Deut. 5, 8
[50] I Cor. 10, 28
[51] I Cor. 10, 20

răi şi depărtaţi de Dumnezeu prin voinţa lor, prin arbitrul lor; şi cele aduse de la păgâni sunt urâcioase, căci dracii locuiesc în ele şi lucrează prin dânşii, asemenea şi cuvintele şi dogmele. Cărţile păgânilor sunt necurate, ca cele ce sunt zise şi scrise asupra lui Dumnezeu, iar cuvintele propovăduindu-se şi cărţile dumnezeieştilor bărbaţi sunt vrednice de închinăciune şi cinste, fiind spre slava lui Dumnezeu şi împărtăşindu-se dumnezeiescului dar.

Aceasta se înţelege şi pentru dumnezeieştile Icoane şi se socotesc vrednice de închinăciune, oricâte vor cuprinde vedenii prooroceşti; oricâte închipuie pe Cuvântul lui Dumnezeu care S-a întrupat pentru noi făcându-se om, şi oricâte închipuie pe ceea ce L-a născut cu trup, care se trage după neam de la Avraam şi David; pe cei ce au slujit acestui Domn sau apostoleşte, sau arhiereşte, sau muceniceşte, sau pustniceşte sau vor fi vieţuit fecioreşte şi vasele lui Dumnezeu s-au arătat încă fiind vii şi au dobândit daruri prooroceşti şi puterea tămăduirilor, precum şi alţi asemenea lor, care şi după moarte prin moarte şi prin chemarea lor, au lucrat şi lucrează cele Dumnezeieşti, şi care au lucrat asemenea prin închipuiri şi icoane; că puterea le-a dat-o Cuvântul lui Dumnezeu Cel Ce S-a sălăşluit întru dânşii şi pururea vieţuieşte şi lucrează în toţi şi nimic din cele ce sunt, nu este fără Dânsul.

Care sfinţeşte şi apa cu dumnezeiescul Duh, şi o păzeşte nestricată ca şi ţărâna şi trupurile moarte ale robilor Lui, iar şi Bisericile Lui cele neînsufleţite le sfinţeşte; şi în locuri sfinte unde este chemarea lui Hristos, sau a Maicii Lui, sau a Sfinţilor Lui, multe minuni se săvârşesc; încă n-au putere lemnele, pietrele şi izvoarele, că şi acestea sunt zidiri ale lui Dumnezeu, ci toată puterea stă în Dumnezeieasca chemare şi harul Duhului care locuieşte într-însele. Drept aceea toate cele ce sunt ale lui Hristos, din toată materia, ori Cruce, ori Biserică, ori apă sfântă cu puterea lui Hristos face minunile; şi ridicându-se în numele Sfintei Treimi pâinea şi numai chipul Crucii în văzduh făcându-se face minuni, căci goneşte draci şi piere toată fermecătoria şi descântecul. Pentru că Hristos asupra diavolului S-a întrupat ca să-i sfărâme puterea, şi văzut este că i-a şi stricat-o.

Cine a slăbit pe draci? Cine a şters mulţimea dumnezeilor? Cine a stricat idolimea? Şi cine a potolit vrăjitoriile? Numai Hristos a făcut acestea prin ucenicii Lui sfărâmând toate lucrurile diavolului; nici legea, nici Proorocii, nici poporul evreiesc cel ucigător de Dumnezeu şi neplecat n-au putut face acestea; căci cine dintr-înşii au stătut împotriva tiranilor? Cine a învăţat şi a luminat popoarele? Cine a adus lumea să cunoască pe adevăratul Dumnezeu Unul în Treime, fără întrebuinţare de arme şi bogăţii, fără stăpânirea muncitorilor, fără înţelepciune lumească şi cu săraci şi smeriţi în cuvânt? Au nu Hristos a îndreptat acestea prin pescari;

şi prin cei după vreme smeriţi robi ai Săi, cei amărâţi, goniţi şi căzniţi, care şi până acum aievea se arată?

Aceasta dar, adică puterea cea mare a Părintelui, înţelepciunea cea vie a Cuvântului lui Dumnezeu, Cel într-un ipostas, Chipul şi pecetea cea fără trup, strălucirea cea împreună pururea fiitoare, lumina cea nevăzută, din netrupeasca şi nenăscuta Lumină, luminează pe toate ale Sale şi le sfinţeşte, precum raza cea simţitoare a soarelui văzut este lumină din lumină. Şi precum toate cele văzute cu simţirea sunt luminate şi încălzite de soare, aşa şi puterea Soarelui dreptăţii pe toate le chiverniseşte. Pentru aceea toate ale Sale sunt sfinte, asemenea şi Icoanele şi veşmintele sale, care şi minuni au făcut şi celor ce sunt ai Lui. Căci Acela le-a dat lor puterea zicând: „Cel ce crede întru Mine lucrurile care le fac Eu, şi acolo le va face, şi mai mari de acestea va face"[52]. Şi aceasta pentru Dânsul, că iară Însuşi a zis: „Fără de Mine nu puteţi face nimic", şi arătat în destul este aceasta, întorcând printr-însul toată lumea de la înşelăciunea idolească la dumnezeiasca Sa credinţă, cu lucrarea dumnezeiescului Duh.

Drept aceea dar toate ale Sale sunt sfinte, iar ale dracilor necurate, spurcate, scârbite şi toate ale păgânilor: bisericile lor, soboarele lor şi cărţile lor sunt spurcate foarte. Să facem o întrebare jidovilor şi limbilor: pentru ce cinstesc ei cărţile lor, şi le ţin ca nişte engolpioane? Oare pentru pielea şi vopselele de pe dânsele? Pentru cerneală sau chinovar, sau aurul de pe dânsele? Au pentru că zidiră case de adunare se adună într-însele? Nu, nici de cum, nu socotim astfel aceste case, pare-mi-se că şi vor zice, ci pe numele legii fiind scrise aceste cărţi ale lor, şi casele cele de sobor astfel având-le zidite, le cinstesc pe ele, ca cele ce sunt ale legii lor.

Deci dintr-aceasta cunoscută este lor nepriceperea, căci de vreme ce ei nu cunosc pe Dumnezeu, cinstesc acele lucruri, nu pentru materie, ci pentru darul lui Dumnezeu. Cum ne clevetesc dar pe noi care credem în Adevăratul şi Unul Dumnezeu în Treime? pe noi care cinstim toate cele ce sunt în Numele Acestuia, şi încă închipuim şi cinstim cele ce sunt ale socotinţei Cuvântului, care cu adevărat S-a întrupat şi oamenilor S-a arătat; şi cele ce sunt ale Sfinţilor Lui pe care noi prin Sfintele Icoane învăţăm scripturile pe cei ce nu le ştiu, şi mintea, şi faţa şi toate simţirile ne sfinţim printr-însele, după cum şi singur Moise, precum am zis în asemănarea şi închipuirea celor cereşti, a întins cortul şi a pus la jertfelnic heruvimii turnaţi şi cioplţi, închinându-se chivotului de lemn, lespezilor de piatră şi celor alte ale cortului.

Deci nu sunt de lepădare, chipurile celor dumnezeieşti, căci precum îndestul văzurăm, n-au nici un cuvânt acei fără Dumnezeu şi fără minte care caută pricini.

---

[52] In. 14, 12

Clericul: Am înțeles în destul, Părinte sfinte, din cele ce ne-ai spus, mai lipsește a ști și care din eresuri, după al șaptelea Sobor, a toată lumea a intrat în Biserică și a făcut stricăciune, și cum trebuie a răspunde celor ce se țin de acel eres.

Arhiereul: Frate, n-am zis de la mine și acele cuvinte de mai înainte, ci din cele ce avem de la părinți. Și acestea puține, căci nu este treaba noastră a vorbi despre toate, și nici n-avem pentru aceasta destulă putere. Dar cu nădejdea către Dumnezeu, să vorbim după puterea noastră și asupra cererii voastre.

Capitolul 19
Asupra catolicilor

După al șaptelea sobor a toată lumea, alt sobor nu s-a mai făcut decât acela care se numește al optulea, pe care și catolicii îl țin minte.

Din cele lucrate de acest sobor, unele arătând și pentru înnoirea catolicilor, vom înțelege cu socotință. Acest sobor au dat anateme pentru cei ce au îndrăznit a zice că dumnezeiescul Duh purcede și de la Fiul și au așezat a se păzi neschimbate toate ale Sfântului Simbol. Nu știu cum catolicii n-au băgat de seamă aceasta, și se pare însă că din trufie și din înălțarea lor au pățit aceasta care și pe îngerii cei dintâi i-au surpat și a fost pricinuitoare căderii și morții începătoriilor neamului nostru. Deci aceasta a fost pricina marii căderi a bisericii catolicilor care ea mai întâi era următoare Simbolului și învățăturii Apostolilor și ale Părinților, și ea era, fiindcă nu ascundem adevărul, întâia a tuturor.

Noi am vrut și am dorit să o avem pe dânsa ca întâia, numai să fi păzit neatins semnul adevăratei credințe. Catolicii însă, înălțându-se cu mintea mai mult decât toți, necugetând la cele zise: „Cel ce vrea să fie întâi, să fie cel din urmă dintre toți”[53]. Și: „Tot cel ce se va înălța pe sine se va smeri”[54]. Poftind și cercând ale elinilor ca niște lucruri înalte ale credinței lui Hristos, după ce lepădară neîndumnezeirea elinilor prin pescarul Petru și prin cei asemenea lui, această înțelepție nebună râvnind după înțelepții elinești din afară și socotind a fi mai înțelepți decât alți frați, și părându-le după cum zice Pavel, a fi de sine înțelepți.

Cu rea cădere au căzut și zac (vai, vai) pururea de trufie, boală netămăduită și rea, ca aceea a celor care nu vor să se tămăduiască cu

[53] Mc. 9, 35
[54] Mt. 23, 12

pocăinţa, nici nu vor ca plecându-se să se supună Dumnezeiescului Simbol alcătuit de Părinţi prin Dumnezeiescul Duh, ci mai mult vor să ne tragă şi pe noi în acea singură nebunie a lor, lăudându-se cu stăpânirea marelui Petru, şi cu împotrivire umblă în pocăinţa lui Petru. Care precum se vede pentru aceasta a fost dascăl celor din Roma şi întâi păstor pentru ca să-i înveţe şi să le arate cele ce sunt ale întoarcerii şi cele ce sunt ale pocăinţei puindu-se înainte pe sine pildă. Că şi el de laudă şi de trufie fiind tras, şi pentru aceasta din care credinţă mai înainte a mărturisit scăpătându-se, nu într-alt chip fără numai prin pocăinţă şi-a aflat îndreptarea.

Îmi vine a crede că cele ce s-au zis către dânsul, prooroceşte s-a zis: „adică Simone, Simone iată că v-au cerut pe voi satana ca să vă cearnă ca grâul, iar eu m-am rugat pentru tine ca să nu se împuţineze credinţa ta, iar tu întorcându-te cândva, întăreşte pe fraţii tăi."[55] Aceasta s-a şi întâmplat lui, întorcându-se după lepădare pe mulţi a întărit, să fie dar şi acum iubirea de oameni a lui Hristos pentru rugăciunile lui Petru, celor ce sunt în Roma ca şi lui Petru, a se întoarce cu smerenia lui Hristos şi cu mărturisire fierbinte, iarăşi către dreapta credinţă din care a căzut, după dragostea lui Petru, să întărească pe fraţi cu credinţă fierbinte cu pace, cu dragoste şi cu bună mărturisire a drept slăvitorului Simbol al Părinţilor. Căci Petru cu pocăinţă, cu lacrimi şi cu cea de trei ori mărturisire a dragostei întru Hristos, nu numai că s-a împreunat iarăşi cu cei dintâi Apostoli, dar încă s-a pus înaintea lor şi s-a hirotonisit păstor turmei lui Hristos. Catolicii însă lăudându-se a avea de căpetenie pe Petru şi înălţându-se mai presus de ceilalţi, se fac, pe dânşii şi pe alţii, solitori părăsirii dogmelor celor drepte şi altor căderi. Drept aceea dezbinând mădularele lui Hristos, s-au făcut mai mult decât toţi câţi s-au pornit oarecând asupra ei, pricinuitori de vătămare, şi într-atâţia ani au dat mii de pricini de sminteală tuturor fraţilor celor răscumpăraţi cu dumnezeiescul sânge al lui Hristos.

Clericul: Dar care sunt, Părinte, mai cu seamă acelea pe care le-au născocit catolicii, şi pentru care s-au şi despărţit de Biserica lui Hristos cea sobornicească?

Arhiereul: Care sunt cele ce izvodesc catolicii?

---

[55] Lc. 22, 31

Capitolul 20
Cea dintâi izvodire

Arhiereul: Cel dintâi adaos este greşeala ce-au făcut la Sfântul Simbol al credinţei pentru care Părinţii au întărit ca nimic să nu se adauge nici să se scoată. Şi pe lângă acestea multe altele, depărtându-se de obiceiul cel vechi al Bisericii au născocit de la dânşii, şi cu un cuvânt mai toate ale Bisericii, căci latinii aduc la jertfire şi azimă întocmai cu obiceiul iudeilor, dezleagă posturile cele date de Apostoli şi de Părinţi, adică miercurea, vinerea, cele două zile dintâi ale Sfintelor Păresimi, şi celelalte posturi date, care dezlegare e cu totul împotriva obiceiului creştinilor şi datelor Sfinţilor noştri Părinţi. Pentru aceste posturi şi canonul cel Apostolesc porunceşte şi toată ceata Sfinţilor au învăţat şi au păzit. Ei postesc în toate sâmbetele, ceea ce este afară din canonul cel Apostolesc şi peste aşezământul Părinţilor, căci numai într-o sâmbătă zic ei că se cuvine a posti, iar nu într-alta, fiindcă sâmbăta e mulţumirea facerii, precum duminica e a Învierii, şi închipuire fiind cu adevărat înaintea Învierii, pentru că Mântuitorul cu dumnezeiescul suflet mergând în iad a dăruit slobozirea şi Învierea de care încredinţată fiind Biserica, în fiecare sâmbătă face cele ce sunt pentru cei ce au adormit întru credinţă. Şi nunţile lor le fac iarăşi fără de lege. Nunţile şi hirotoniile nu mai se păstrează nici aceste după cum au fost lăsate de Sf. Apostoli şi Sf. Părinţi. Se ajunsese ca tatăl să se împreuneze cu mama iar fratele cu sora (n.n. după manuscrisul chirilic). De asemenea nici hirotoniile nu se făceau prin punerea mâinilor ci prin ungere, de aceea aceste practici l-au determinat pe Dionisie, urmaşul Sf. Apostoli să facă referiri în mod special la acestea.

Şi liturghia o fac aceşti catolici cu totul schimbată şi afară din rânduială; întâi că o fac cu azimă ca şi evreii care aduceau şi prăznuiau cu azimi, pe când nouă toate ni s-au înnoit. Nouă ni s-au dat a aduce pâine desăvârşită, de vreme ce şi pâinea vieţii Cuvântul lui Dumnezeu desăvârşit S-a dat nouă, unindu-se frământăturii noastre, fiind Dumnezeu desăvârşit şi făcându-Se om desăvârşit, pentru aceea Mântuitorul a asemănat împărăţia şi socotinţa întrupării cu aluatul zicând: „Asemenea este împărăţia cerurilor aluatului”, şi celelalte. Apoi nici dimpreună nu slujesc liturghia catolicii, nici dintr-acelaşi pahar şi aceeaşi pâine cuminică pe mirean, precum face Biserica noastră, ci cu alt obicei. Nici Botezul nu-l fac în trei afundături, ci prin turnare şi fără de mir, nici cuminecare nu dau pruncilor celor botezaţi, nici la alţii până ce nu ajung înaintaţi în vârstă; şi cei mai mulţi copii ai lor sunt nemiruiţi, şi mare parte din ei murind, rămân neîmpărtăşiţi cu Sfintele Taine, pentru că nu pot vorbi. Nici nu fac hirotonia episcopilor lor la jertfelnic prin punerea mâinilor, după vechea rânduială de mai întâi a lui Hristos Dumnezeului nostru şi Apostolilor Lui,

care ridicându-Şi mâinile i-a blagoslovit pe ei şi Duhul cel Sfânt pe capetele Apostolilor a şezut; şi prin punerea mâinilor arhiereului Lui (zice Pavel) iar nu prin mir şi prin ungere.

Şi lui Timotei zice: „Nu fi neîngrijit de darul care ţi s-a dat ţie prin punerea mâinilor mele”[56]. Cei şapte diaconi şi Varnava, şi însuşi Pavel şi toţi punere de mâini au primit.

Chiar vorba hirotonie înseamnează punere de mâini. La ei hirotonia nu se face de mai mulţi episcopi, nici prin punerea Evangheliei deschisă, precum învaţă marele Dionisie, ci un episcop dintr-înşii de multe ori hirotoniseşte episcopi, şi cu ungere de mir, afară din rânduiala Apostolilor mai ales după legea veche. Însuşi de s-ar afla faţă de mai mulţi episcopi ei nu slujesc împreună cu cel mai mare, căci nu poate şi de aceea ei nu slujesc împreună nici hirotonisesc împreună pe cel ce se hirotoniseşte, nici nu e cu putinţă să slujească împreună unii cu alţii, căci nu le e cu putinţă a frânge azima cea sfinţită şi a da mulţimii precum a dat-o Mântuitorul sfinţind, frângând şi dând ucenicilor.

Drept aceea la catolici nu e obicei ca să slujească preoţi sau episcopi mulţi împreună, nici nu se împărtăşesc împreună dintr-o pâine şi dintr-un pahar, precum a luat Pavel de la Domnul şi ne-au dat nouă dreptcredincioşilor să le lucrăm. De aceea nimeni dintr-înşii nu slujesc împreună cu papa, fără numai un diacon. Astfel toate le-au făcut mai izvodite şi afară din rânduiala Mântuitorului nostru, a Apostolilor şi a ucenicilor Sfinţilor Părinţi. Chipul călugărilor unul fiind, aceştia în multe părţi le-au împărţit şi multe feluri de chipuri călugăreşti au făcut, pe care nimeni din Părinţi n-au aşezat, căci toţi zic că chipul călugăresc numai unul este ca şi Botezul, pentru care şi dumnezeiescul Dionisie învaţă, şi deşi numim noi chipul cel mare şi chipul cel mic, cu aceasta nu zicem că sunt două, ci unul şi acelaşi, cel mare şi desăvârşit, iar acela pe care îl numesc mic, nu e altul decât arvuna celui mare, începătura aceluia şi înainte închipuire, şi pentru neputinţă mai pe urmă s-a socotit de unii din Părinţi ca o arvună ce se dă celui mai mare, şi mai pe urmă după vreme sfârşindu-se în acel dat unic chip al călugăriei.

Drept aceea, arvună se cheamă Sfântului şi Marelui Chip, şi pentru aceasta vorbeşte mult marele între Cuvântătorii de Dumnezeu şi mărturisitorul părinte Teodor Studitul. Dar nu numai ca acestea care sunt afară din obiceiul celei dintâi Biserici au aceştia, dar şi altele care nu se cuvin creştinilor.

Apostolii însă ne-au învăţat pe noi a fi cucernici şi înfrânaţi în toate, zicând: „Cel ce se nevoieşte pururea se fereşte şi de vreme ce mâncarea

---

[56] I Tim 4, 14

sminteşte pe fratele meu, (zice) nu voi mânca carne în veac"[57] şi cum că se cade a ne ține şi a ne feri de carne, căci însuşi Pavel postind ne învață zicând: „În posturi de multe ori şi înfrânează trupul meu şi-l robesc"[58]. Petru chiar se hrănea cu mazăre şi cei alți ucenici asemenea, dându-ne şi nouă a posti postul Mântuitorului şi miercurea şi vinerea, aşezând legea prin care ne opreşte de carne, ouă şi lapte, precum am apucat din început de la dânşii, de la Apostoli şi de la Părinți.

Capitolul 21
Asupra celor ce mănâncă cele neorânduite

De vreme ce, potrivit învățăturii Sf. Apostoli şi Părinți, trebuie să ne ferim, postind miercurea şi vinerea de cărnurile cele îngăduite de Lege, cu atât mai mult trebuie să ne abținem de a mânca din carnea animalelor necurate. Cei care mănâncă din cele necurate dau dovadă de neînfrânare uneori mai mult decât fiarele, pentru că şi acestea aleg din prada lor ce este mai curat şi mai sănătos. Necurăția se răsfrânge şi asupra sufletului care se întinează - şi dacă fiarele mănâncă conform firii lor, acei oameni care uneori gustă chiar şi din cele care ruşine este a le grăi, cad în cele mai prejos de fire. Cel ce nu se înfrânează de la mâncărurile necurate nu se poate înfrâna nici de la alte păcate. Şi nesocotind păcatele lor îndrăznesc să intre în biserică spre a lor osândă, de vreme ce Mântuitorul a zis „Nu dați cele sfinte câinilor" şi „casa mea casă de rugăciune se va chema".[59]

Şi lupta lui Hristos pentru aceasta a fost şi biciul pentru aceasta l-a întrebuințat Cel Blând, alungându-i pe negustori din templul Vechiului Testament care era umbra Bisericii creştine. În Biserica lui Hristos se cere o viață curată. Cei ce cad în diferite păcate nesocotind chemarea lui Hristos la o viață neîntinată sunt osândiți muncii veşnice de nu se vor îndrepta prin pocăință şi părăsirea răutăților. Cunoască oricine cercetând că cel ce cade în păcate este lipsit de evlavie şi râvnă pentru lucrurile credinței precum zice ruda Domnului „căci credința fără faptă moartă este precum şi faptele fără credință"[60].

Spre nădejdea mântuirii, Mântuitorul Hristos ne-a dăruit şi un al doilea mare dar după Botez, de curățenie prin spovedanie şi părăsirea răului prin lacrimi.

Astfel, fiecare credincios greşind după Botez, a câştigat nădejdea de a se mântui prin darul pocăinței şi al spovedaniei. Aceasta se realizează după

[57] I Cor. 8, 13
[58] II Cor. 11, 27
[59] Matei 21, 13
[60] Iacob 16, 20

cum au fost fixate prin canoanele şi rânduielile Sf. Părinţi spre o viaţă creştinească.

Clericul: Dar cum, Părinte, unii dintr-ai noştri nu prea iau în seamă unele ca acestea, ci numai pentru Simbolul credinţei vorbesc şi zic: că numai de ar fi vrut să zică acest prea Sfânt Simbol drept, nu i-ar fi lepădat pe ei pentru celelalte?

Şi măcar că mari sunt şi cele de mai sus zice, împotrivitoare adevăratei credinţe şi dreptei vieţi şi mulţi dintre sfinţi chiar pentru oarecare mici ca acestea, au arătat mare râvnă, până la moarte; ce cuvânt este dar pentru aceasta?

Arhiereul: Socotesc, frate, că unora ca aceştia dintr-ai noştri nu cunosc îndestul cele de la catolici. Deşi ştiu unele dintr-acestea căci mulţi scriu multe asupra azimelor, adică că nu se cuvine a aduce azimă nedospită, pe cele mai multe însă nu le ştiu. Iar unii din cei ce ştiu zic acestea numai crezând că vor îndrepta pe ei făcându-i să înţeleagă cele mai de căpetenie la credinţă, ca astfel cu încetul să-i aducă pe dânşii şi la îndreptarea celorlalte.

Capitolul 22
Este de trebuinţă să luăm aminte şi de cele ce ni se par a fi mici

Apostolii au avut grijă să îndrepteze pe creştini şi pentru cele ce li se par a fi mici, acestea se învederează din cele ce au scris celor din limbi prin Varnava şi prin Pavel, cum că se cuvine a se feri cineva de cele jertfite idolilor, de curvie şi de mortăciuni, pentru aceasta din urmă (adică pentru mortăciuni). Multora dintr-ai noştri li se părea a fi greşeală mică, însă acestea sunt cu totul împotriva învăţăturii Apostolilor.

Apostolilor însă nu li s-a părut aceasta de nebăgat în seamă, ci au scris acelea ce au scris, şi au zis a fi întocmai închinăciunii idolilor cel ce curveşte, de vreme ce şi Dumnezeu a poruncit acestea şi mai înainte de legea lui Noe cele ce s-a dat de la Dumnezeu celor de demult nu e bine a nu le băga în seamă, ci a le socoti duhovniceşte, a le îndrepta spre bine şi a le face mai mult decât porunceşte legea, iar nu fără de lege. Căci zice: „De nu va prisosi dreptatea voastră mai mult decât a cărturarilor şi a fariseilor, nu veţi intra în Împărăţia Cerurilor"[61], şi "o iotă sau o cirtă nu va trece din

[61] Mt. 5, 20

lege, până se vor face toate"[62], nu evreieşte, ci mai mult decât legea, duhovniceşte.

Căci precum în locul tăierii împrejur s-au dat nouă Botezul şi viaţa cea sfântă întru Hristos; în locul jertfelor de dobitoace necuvântătoare, jertfa cea cuvântătoare, cea vie şi fără de sânge, cea prin pâine şi prin pahar în adevăr a Trupului şi Sângelui lui Hristos; şi nunta cea cinstită a noastră, nu e poligamie sau curvie; şi fecioria în locul văduviei, cea mai înaltă decât nunta şi întocmai cu cinstea îngerilor. Aşa şi întru mâncări; înfrânarea în locul lăcomiei şi postul s-a dat mai înalt decât al legii; şi oprirea de carne la zile de vremi s-au poruncit. Deci noi părăsind legea cea veche, nu o stricăm, ci ne înălţăm la alta mai dumnezeiască şi duhovnicească, că acelea ale legii sunt umbre şi închipuiri scrise înainte, iar ale noastre sunt adevărul arătat. Acolo era Moise iar aicea Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu Care S-a întrupat pentru noi, ca cei ce am cunoscut şi am înţeles cu adevărat pe Cel ce este în Treime unul Dumnezeu adevărat, şi pe adevăratul Mesia, Iisus Hristos, pe Fiul viului Dumnezeu, primind duhovniceşte toate şi mai presus de lege luându-le, fiind datori a le păzi nu cum s-ar întâmpla şi fie cum a vieţui trăind şi petrecând dobitoceşte căci acum nu suntem în întuneric, ci lumină în Domnul.

Capitolul 23
Cele Dumnezeieşti trebuiesc zugrăvite cu evlavie, cu bună credinţă şi după obiceiul cel dat

Dar ce alt lucru s-a izvodit la dânşii afară din rânduiala Bisericească? Sfintele şi cinstitele icoane cele date la credincioşi întru cinstea dumnezeieştilor chipuri ale celor dintâi, şi întru închinăciunea după asemănare a celor Sfinţi, arătând adevărul cu închipuirea, căci închipuie pe Cuvântul cel întrupat pentru noi, toate dumnezeieştile Lui lucruri, patimile, minunile, tainele şi preasfântul chip al Sfintei şi pururea Fecioarei Maicii Lui şi ale sfinţilor Lui, precum şi acelea ce Evanghelia şi celelalte Dumnezeieşti scripturi zic: ca cu nişte slove prin lucrarea vopselei şi a altor materii, învaţă cu închipuirea.

Aceste toate izvodindu-le precum s-a zis, zugrăvind de multe ori Sfintele Icoane într-un chip mai mult decât obişnuit. În loc de îmbrăcăminte şi păr, care se fac cu închipuire, împodobind cu haine şi păr omenesc care nu e închipuire de păr şi îmbrăcăminte, ci părul şi îmbrăcămintea unui om, nici de cum chip şi icoană a închipuirilor celor dintâi. Acestea le zugrăvesc şi le împodobesc afară de buna cucernicie,

[62] Mt. 5, 18

care este mai mult împotriva Sfintelor Icoane, precum arată canonul Soborului al şaselea a toată lumea, zicând acest canon căci nici a zugrăvi acelea cari nu folosesc pe cei mai proşti şi care este peste rânduială, nu este lucru creştinesc, şi acestea Părinţii nu le primesc încă şi ca într-o oarecare făptură, fac unele lucruri peste dumnezeieştile canoane, ca şi când ar închipui Buna Vestire a Fecioarei şi a Maicii Lui Dumnezeu şi răstignirea Mântuitorului şi celelalte, pe la răspântii şi pe uliţe, pun oameni fără tocmeală, şi unul închipuie pe Fecioara şi pe omul acela îl numeşte Mariam, iar altul se numeşte îngerul, iar altul cel vechi de zile căruia-i pun şi peri albi la barbă.

Şi latinii de vreme ce n-au părul acesta fiindcă-l rad din răsfăţare, afară din cuviinţa firii pun păr străin. Dintr-aceasta se arată că ei fac cele ce sunt împotrivă. Căci de vreme ce Proorocii au văzut prin închipuire pe Dumnezeu a avea păr, întru cinstea firii dar după socotinţa lui Dumnezeu este părul la noi. Deci cei ce se rad fac ceva peste porunca lui Dumnezeu şi întru necinstea firii, mai cu seamă cei hirotonisiţi, şi călugării cărora le este oprit a odihni trupul. Ţinând o pasăre porumb în locul Duhului Sfânt, Îl închipuie pe Cel vechi de zile. Şi aceasta o fac după cum se vede iarăşi împotriva lor, că de vreme ce şi de la Fiul cred ei că purcede Duhul Sfânt, cum nu pun şi pe Fiul să şadă împreună cu Cel vechi de zile, pentru ca amândoi să trimită porumbul? Ci ar fi trebuit iarăşi a trimite şi pe Fiul către acela pe care-l numesc Mariam, că nu s-a întrupat Duhul măcar că a umbrit pe Fecioară.

Toate aceste învăţături bisericeşti străine sunt afară din socoteală şi mai cu seamă spre batjocura Tainelor şi cucerniciei creştineşti. Dar ce închipuiri au ei asupra răstignirii lui Hristos? Sânge de dobitoace necuvântătoare băgându-l în maţe de dobitoace fac a curge în locul sângelui celui stăpânesc, ca şi când ar fi din mâinile, picioarele şi coastele unui răstignit. Dar cine este răstignitul acela şi ce sânge este? Adevărul este? Au închipuire? Şi de vreme ce sunt închipuiri, cum este om şi sânge? Căci icoana nu este om; de este cu adevărat om şi sânge, nu e dar icoană deci, dar cine este? Ce sânge este acela şi al cui se cade a-l socoti? Al Mântuitorului, au de obşte? Ce lipsă de judecată cuprind aceste împotrivitoare sfintelor icoane, sfinte Evanghelii şi mai cu seamă înfricoşatelor Taine ale lui Hristos!!! Dar de unde au luat ei acestea? Care din Sfinţi a învăţat a se face unele ca acestea pe la răspântii şi pe la uliţe? Nici unul.

Toate acestea ei le-au izvodit, făcându-le în uliţe şi răspântii prin aşezare de oameni la rânduială şi vorbind pentru cele peste cuvânt şi minunate, care nu sunt cu cuviinţă şi pe porumb Duhul Sfânt numindu-L. Unii ca aceştia strigă şi li se răspunde împotrivă cele ce sunt ale paznicilor, şi aceea ce se pare că este Mariam, primeşte pe porumbul cel necuvântător

în locul Duhului Sfânt. Şi precum am mai zis, se răstigneşte oarecine numindu-se de la sineşi Hristos, fără ca răstignirea să fie adevărată, iar sângele cel ce curge fiind de dobitoc spre batjocura celui curgător din Dumnezeu. Domnul n-a poruncit ca pomenirea Tainelor să se facă astfel, ci precum Însuşi a învăţat, întru care Însuşi lucrează, Însuşi pe Sine Se jertfeşte, Însuşi este acel trup şi sânge jertfit. Deci oare nu greşesc ei pentru cele de dânşii făcute aşa? Foarte mult greşesc! Dacă vrei omule să arăţi oamenilor şi să-i înveţi acestea, slujeşte precum au poruncit; învaţă cu cuvintele, scrie cu scrisoare, închipuie cu vopseli, cum regulă s-a lăsat, cu adevărată închipuire ca din cărţi în care se află darul lui Dumnezeu, căci şi cele închipuite sunt sfinte.

Aceştia cu totul răstignindu-se aleargă spre cele ce nu se cuvin, iar de ne vor învinovăţi pe noi pentru cuptorul tinerilor, nu vor isprăvi nimic. Noi nu aprindem cuptor, ci lumânări cu lumini, aducem tămâie lui Dumnezeu după obicei, şi închipuim înger, nu trimitem om, ci numai coconi cântând curaţi îi punem înainte ca şi acei trei coconi ca să cânte ei cântarea acelor pe cum s-a rânduit. Pe cari coconi şi toţi cei semnaţi şi sfinţi coconi închipuiesc. Şi toţi cei hirotonisiţi fiecare care închipuie a sa rânduială şi pe Domnul Arhiereul cel dintâi, Episcopi, pe Apostolii cei dintâi de vreme ce rânduiala o au, iar preoţii pe cei 70, Diaconii pe leviţi, şi ipodiaconii şi ceilalţi închipuie rânduiala proorocilor. Şi după altă socotinţă Arhiereul închipuie pe Dumnezeu Cuvântul Cel Ce S-a făcut om. Preoţii cele mai de deasupra rânduielilor, iar Diaconii cele mai nici puteri slujitoare; iar celălalt cler rânduielile cele de apoi, împreună cu drept slăvitorul popor; toţi aceştia au rânduială după treaptă şi darul după vrednicie.

Drept aceea nimic nu este fără de cale a închipui coconi pe cei trei coconi că este cu putinţă a avea darul lor, dar a închipui pe Domnul întru răstignire puindu-se a se junghia şi sânge a vărsa nu este cu adevărat, nici după dumnezeiasca rânduială. Şi pe Maica lui Dumnezeu a o închipui în om sau femeie şi pasăre în loc de Duh a primi, este foarte nepotrivit, asemenea o fac închipuirile sfinţilor prin păr străin şi prin îmbrăcăminte împodobindu-le, este afară din buna cucernicie, care nu este dată de la Părinţi.

Şi în scurt, a arăta cele dumnezeieşti ca şi comediile în corturi nu este bun aşezământ şi nu e dat, nici este cuviincios pentru creştini. Iar de va zice, şi cei ce fac unele ca acestea sunt preoţi, şi după aceasta cu putinţă este lor a închipui pe Domnul şi pe Fecioara, Maica Lui; nu se cuvine a face întru dânşii aceasta, că închipuie întru cele ce se cade, când botează, când slujesc liturghia, când spală picioarele unii altora, precum şi întru celelalte care le-a zis Mântuitorul, pe care arhiereilor şi preoţilor s-au dat a le lucra, şi cântăreţilor şi celor alţi numiţi însărcinarea ca să citească şi să cânte, iar nu să se răstignească şi să verse sânge cu minciuni şi mai cu

seamă sânge dobitocesc, fără cât de va vrea cineva prin mucenicie să-şi verse sângele său şi încă de se va sili să-şi răstignească trupul împreună cu patimile şi cu poftele, precum zice Pavel: „Mie lumea s-a răstignit şi eu lumii, şi către aceasta toţi nevoiască-se"[63]. Fecioarei Născătoare de Dumnezeu însă, nimeni nu poate să-i asemene prin curăţie sau prin Duhul Sfânt, a zămisli cu timpul şi a naşte pe Domnul, căci numai uneia singure aceasta s-a făcut. Dar cineva se închipuie ei cât e cu putinţă, vieţuind cu curăţie, feciorind şi arătându-se vrednică primirii Darului.

Deci, să ne rugăm ca, precum se poate, toţi să se închipuiască ei într-acestea. Iar de-mi zic ei că acestea le fac precum sunt scrise şi Dumnezeieştile Icoane, nu este potrivit cuvântul acesta, că în icoane este adevărata închipuire, icoana lui Hristos este scrisă şi sângele închipuit; şi Maica lui Dumnezeu, şi îngerul şi Apostolii şi Arhiereii şi Mucenicii şi Duhul în chip de porumb, în icoana toate sunt închipuiri, şi ca nişte icoane şi scripturi ale celor dumnezeieşti sunt închinate şi cinstite. A se închipui oamenii acestora nu e creştinesc lucru; şi catolicii nu numai unele ca acestea nu părăsesc dar încă şi alte mai multe nu încetează de a face şi a crede. Drept aceea, aceştia ca şi Origen aducând un purgatoriu (curăţitor) dogmaticesc a fi sfârşit muncilor mai înainte de munca aceea întru care se zic a intra cei ce au făcut păcate, spre a-şi plăti judecata lor până la ziua de apoi, care nici unul din Sfinţi Părinţi n-au rânduit aceasta. Aceasta este împotrivitoare şi cuvintelor Domnului, care a zis a fi muncă veşnică şi viaţă veşnică, schimbă şi cuvintele dumnezeiescului Pavel care a zis pentru Sfinţii cei ce s-au săvârşit în credinţă. „Însă a nu lua pentru noi făgăduinţa, pentru ca nu fără noi (zice) să ia săvârşirea de vreme ce şi atunci va fi cea desăvârşit înviind noi, luându-şi fiecare trupul cu care a făcut bunătăţile ori păcatele după faptele lui"[64].

Aceasta este credinţa tuturor sfinţilor şi nici unul dintr-înşii nu învaţă a fi vreo muncă mai înainte fără numai a fi în durere şi în locuri fără mângâiere sufletele cele păcătoase ca într-o temniţă aşteptând muncile şi ale drepţilor în locuri de lumină şi de odihnă aşteptând fericita îndulcire, împreună cu trupurile. Iar dau şi oarecare uşurare de scârbă şi de frică celor ce au ieşit prin pocăinţă, încă nu desăvârşit, curăţindu-i pe ei nu fac de muncă precum zic aceştia, ci sfintele rugăciuni şi jertfele cele aduse lui Dumnezeu pentru aceia, numai de se vor fi mutat de aici prin credinţa cea dreptslăvitoare şi prin pocăinţă la sfârşit măcar, şi cele pentru dânşii faceri de bine şi milostenii, iar nu precum zic aceştia, peste credinţa Bisericii, că este foc mai înainte curăţitor, că de ar fi acum foc şi s-ar săvârşi durerea lui s-ar sfârşi şi muncile.

---

[63] Gal. 6, 14

[64] Evr. 11, 40

Domnul însă a zis: muncă veşnică precum şi împărăţie veşnică. Iar care va zice pentru bogatul, aceasta o zice pârga durerii muncilor celor veşnice, pentru sufletele cele ce au ieşit fără pocăinţă a căreia muncă începea arzând cu a sa cunoştinţă, iar nu numindu-se desăvârşit sau curăţindu-se mai înainte.

Că încă nu era hotărârea, adică şi vor merge aceştia în munca cea veşnică, iar drepţii în viaţă veşnică, ci la aceasta mai vârtos întru care s-a cuvenit a se acoperi, ei se înalţă iar nu se sfărâmă cu inima nicicum, fiind ţinuţi cu nedurere pentru care şi nouă ni se cade a lua aminte de împărtăşirea cu dânşii, iar mai vârtos şi mai ales de despărţirea cea mare la credinţă, pentru care şi mai multe sminteli s-au făcut Bisericii precum am zis şi mai înainte.

Clericul: Părinte! Cum aceştia pe dânşii mărindu-se se laudă zicând, cum că papa al lor este întâiul celorlalţi şi că numai el este întâiul şi toate cele de la dânsul trebuiesc a fi primite ca şi de la însuşi prea învăţatul Petru; şi cum că sobornicească este numai biserica lor, ca ceea ce este întâia celorlalte, şi pentru aceia numai pe ei singuri se numesc soborniceşti, iar nu pe alţii precum şi cu alte asemenea se laudă?

Arhiereul: A se lăuda, a se făli şi a se înălţa, este precum s-a zis patima trufiei, drept aceea, pentru aceasta mai cu seamă aceştia smeriţi şi sfărmaţi sunt cu viaţă şi cu credinţă, căci Domnul stă împotriva trufaşilor, precum zice David. Însă, întru ceea ce însuţi întrebi, mulţi dintr-ai noştri şi buni şi făcători de bunătăţi şi înalţi cu cuvintele şi îngereşti cu mintea, dintre care este şi fericitul Nil al Salunului, adevărat şi drept au învăţat; şi mai înainte de dânsul marele între arhierei şi făcătorul de minuni Grigorie, care a ruşinat şi stricat înşelăciunea păgânului Varlaam şi a lui Achindin, şi împreună cu dânsul şi alţi mulţi din cei aleşi de Dumnezeu au scris dumnezeieşte după cum se cade pentru izvodirile aduse de catolici în dogme şi în Preasfântul Simbol despre care cu trufie grăiesc.

Şi destule sunt cele zise de dânşii pentru adevărul şi pentru ca să îndrepteze pe cei căzuţi jos. Drept aceia şi noi privim către cele zise de ai noştri, ca cele ce sunt de la Apostoli şi de la Părinţi, şi ne vor fi îndestule ca să stingem cele ce sunt ale împotrivitorilor şi să păzim lumina adevărului. Pentru ca să dăm însă aici şi puţină ştiinţă, cât ne este cu putinţă, din zilele sfinţilor; latinii zic că Papa de la Roma este cel dintâi, aceasta nu e de mare însemnătate, nici nu aduce mare vătămare Bisericii, numai arată-l pe dânsul că este în credinţa lui Petru şi fie cel dintâi vârf şi cap tuturor şi arhiereu şi mai mare, căci aceasta este scris pentru patriarhii Romei cei după vremi şi scaunul acesta este Apostolesc. Arhiereul care stă pe scaunul acesta ţinând dreapta slăvitoare credinţă, se numeşte Diodoh lui

Petru, şi nimeni din cei ce cred şi grăiesc drept, la aceasta nu vor grăi împotrivă. Al doilea Sobor care a dat întocmai cinstea Ţarigrădeanului, zice curat, că al Romei să fie cel dintâi, iar al Ţarigradului, întocmai ca al Romei putând fi, să fie însă al doilea, şi Soborul al patrulea al celor 630 a aşezat acelaşi canon pentru cinstea Romanului şi ţarigrădeanului. Pe însuşi Leon (care a scris cartea Soborului) Părinţii Soborului îl numesc Apostolesc şi că cuvintele lui să fie primite ca ale lui Petru, şi cartea lui o au numit chipul dreptei slăvitoare credinţe. Asemenea şi al şaselea şi al şaptelea, şi celelalte soboare numesc Apostolesc scaunul acesta şi noi nu stricăm hotărârile Părinţilor.

Să fie dar papa al dreptei slăvitoare credinţe lui Silvestru, lui Agaton, lui Leon, lui Livesie, lui Martin, lui Grigorie Diodohul, care sunt ai Romei, şi atunci îl vom numi pe dânsul Apostolesc şi întâiul altor arhierei şi ne vom pleca lui nu numai ca înaintea lui Petru, dar chiar ca înaintea Mântuitorului. Iar de nu este cu credinţa următor Sfinţilor acelora, nici scaunului nu este Diodoh, şi nu numai că nu este Apostolesc, întâiul Părinte, dar dimpotrivă este pierzător şi luptător Apostolilor.

Drept aceea-mi şi aduc aminte, frate cum că în Constantinopol fiind, către oarecine din partea latinilor care venise a mă întreba, am zis către Dumnezeu care mi-a dat a zice de la ai lui Sfinţi pentru Dânsul şi pentru dumnezeieştile lui dogme. Cea din urmă întrebare a aceluia era: „Voi vă împărtăşiţi cu arhiereii răsăritului ce se numesc Patriarhi, îi pomeniţi în biserici, ei fiind barbari şi neştiind ce este creştinătatea, iar pe Papa care este foarte învăţat şi pe cuvântătorii lui nu-i primiţi." Către acesta am zis: noi nu ne lepădăm de Papa nicidecum, şi nici suntem lui neîmpărtăşiţi. Ci mai vârtos una suntem cu dânsul, precum şi cu Hristos, şi Părinte şi Păstor îl credem pe dânsul. Dar latinul mirându-se întrebă în ce chip e aceasta, de vreme ce pe Papa al lor nu numai neîmpărtăşit îl avem ci şi eretic îl numim.

Dar eu am răspuns lui: noi cu Papa Petru, Lin, Clement, Ştefan, Ipolit, Silvestru, Inochentie, Leon, Agapiton, Martin, Agaton, şi cu cei asemenea acestora Papi şi Patriarhi, împărtăşire nedespărţită şi unire întru Hristos avem, şi nici un cuvânt nu ne va despărţi pe noi de aceştia, şi dovedit este aceasta căci, îi serbăm pe aceştia toţi. Dascălii şi părinţii îi respectă şi le face sfintele lor pomeniri, şi Patriarhii şi Arhiereii cheamă pe aceştia de vreme ce simbolul credinţei acelora noi nestricat îl ţinem, şi precum s-au botezat ei ne-am botezat, precum s-au hirotonit şi precum şi-au dat lui Hristos sufletele prin Simbol ne dăm şi noi. Deci, oricare va fi asemenea acestora cu Simbolul credinţei, cu viaţa şi cu obiceiurile dreptslăvitoarei credinţe, este împărtăşit nouă acest Părinte, şi ca pe însuşi Petru îl avem pe dânsul şi ale unirii totdeauna va fi nouă şi în vecii vecilor. De vreme ce şi până la o mie de ani a rămas dreapta slăvitoare credinţă a sfinţilor acelora

şi pravoslavia la noi, arătat este cum că aşa ca şi noi aceia au mărturisit dumnezeiescul Simbol şi aceasta o mărturiseşte cu hotărâre fiecare Sobor, iar mai ales al şaselea şi al şaptelea Sobor a toată lumea.

Iar de când s-au întâmplat izvodirea pentru dumnezeiescul Simbol, nu-l mai avem pe Papă adevărat nici Apostolesc, nici Părinte. De vreme ce nu mai găsim în cei ce se numesc acum Papi, credinţa Apostolului Petru după mărturisire, ci numai cea după lepădare, că precum Petru nu era Petru nici Apostol, nici cel dintâi, lepădându-se de Hristos, aşa nici cel ce se numeşte Papă nu va fi niciodată Papă, neavând credinţa lui Petru pe care el ca unul ce o iubea cu mărturisire de trei ori a întărit-o, de vreme ce de trei ori s-a lepădat.

Nici va fi Diadoh de nu va avea cele ce sunt ale bunei mărturisiri a Dumnezeiescului Petru şi ale Diadohilor lui, pe care mărturisire Părintele de sus i-a descoperit. Aceasta a fost arătarea făcută de noi celui ce întreba, şi care minunându-se a tăcut, acesta fiind adevărul. Domnul care zice că este Adevărul zice: „Nimeni nu ştie cele ce sunt ale omului, fără numai Duhul care este într-Însul şi nimeni nu ştie ale lui Dumnezeu fără numai Duhul care este întı-Însul”.

Cine poate zice că înţelege ceva mai înalt decât Duhul? Ai Duhului sunt Părinţii şi cele ce sunt în Sfintele Scripturi, şi cum că aceasta este adevărat însuşi zice: „Ispitiţi Scripturile, că întru dânsele veţi avea viaţă veşnică şi acestea sunt care mărturisesc pentru Mine[65]”. Cine dar afară din Scripturi ar îndrăzni să se înalţe şi să zică mai mult de ceea ce au zis Părinţii purtători de Duh? De vreme ce Domnul zice: „Ispitiţi Scripturile!” Şi Pavel va scrie: „Hristos a pătimit pentru noi după Scripturi. Şi cum că S-a răstignit şi S-a sculat a treia zi după Scripturi. „Şi începând de la Moise şi de la toţi Proorocii tâlcuia din toate Scripturile cele ce sunt pentru El”[66]. Şi nimeni din Apostoli şi din Părinţi n-au pus credincioşilor învăţătura fără mărturie.

Cine dar ar cuteza afară din Scripturi sau din Părinţi care au avut Duh Sfânt să izvodească o altă credinţă şi să strice cea arătată şi descoperită prin Duhul Sfânt Părinţilor ca şi lui Petru?

Au nu prin Duhul Sfânt Dumnezeieştii Părinţi cei ce s-au luptat pentru Duhul Sfânt, s-au făcut prin împreună mărturisirea Duhului?

Eu zic şi propovăduiesc prin Duh, iar cel nu zice aşa, străin este Duhului Sfânt. Oare nu ştii frate, cine sunt cei ce au făcut Sfântul Simbol al Credinţei?

Clericul: Prea bine, Părinte, nu ştiu.

---

[65] In. 5, 39

[66] Lc. 24, 37

Arhiereul: Ascultă cu băgare de seamă. Biserica fiind în linişte semănătorul neghinelor spre stricarea Bisericii precum mai înainte, când S-a arătat Mântuitorul a întărâtat pe jidovi asupra Lui; după patimă, după Înviere, după Înălţarea Lui şi după pogorârea dumnezeiescului Duh asemenea au arătat asupra purtătorilor de Duh Sfinţi Apostoli, spre stricarea propovăduirii şi jidovi şi mulţime de antihrişti şi de apostoli mincinoşi, precum: vrăjitorul Simon, Dimas, Ermaghen, Eumeniu, Fihiton, Chiript, Carpocrat, Manen, Pavel Samosateanul, Sabelie cu Arie şi cu Origen şi alţi mulţi înşelători, după care mai pe urmă veniră: Eunomie, Macedonie, Apolinarie şi alţi asemenea care avură cugetări deşarte asupra adevărului.

Capitolul 24
Pentru Soborul cel dintâi

Dumnezeu cel prea bun, binevoind a strălucit şi a înflorit Ortodoxia cu credinţa iubitoare de Hristos a dreptcredinciosului Constantin; căci precum au fost surpaţi de Hristos toţi acei lepădători şi pierzători, ca nişte porţi ale iadului şi fiind rea gonire de către muncitorii păgâni, prin Apostolii şi Diadohii lor dreapta credinţă s-a păzit, aşa şi-n zilele dreptcredinciosului Constantin, împotrivitorii dreptei credinţe au fost zdruncinaţi cu neplătita mărturisire a credinţei celei adevărate a Dumnezeiescului Petru păzindu-se neclintită prin Sfinţii Părinţi.

Pe cel fără Dumnezeu Arie împreună cu alţi mulţi rău credincioşi l-au surpat, şi cele ce sunt ale credinţei cea drept slăvitoare, nouă drept credincioşilor robii Săi au rămas păzite de atunci şi până acum nestricate. Prin însuşi împăratul cel dintâi între creştini, cu Dumnezeiescul sobor, cu mărturisitorii de Dumnezeu Părinţi Arhierei care se adună până la 318, s-a stricat credinţa cea rea şi au dat anatemei pe Arie, care zicea pe Fiul şi pe Duhul lui Dumnezeu şi Tatăl zidire.

Iar Treimea Dumnezeu întru o fiinţă de la Părinţi s-au propovăduit, de vreme ce de la Evanghelie şi de la Prooroci aşa s-a propovăduit. Precum şi prin Prooroci am arătat dintru care mai ales este şi Dumnezeiescul Părinte David care zice: „Cu Cuvântul Domnului cerurile s-au întărit şi cu Duhul gurii Lui toată puterea lor”[67]. Iar Mântuitorul un nume zice: „şi într-aceasta toţi să se boteze: al Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh.” Şi Evanghelia zice: „Unul Născut Fiul Care este în sânul Tatălui”[68] şi „La început era

---

[67] Ps. 32, 6
[68] In. 1, 18

Cuvântul şi Cuvântul era la Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul. Acesta era întru început la Dumnezeu. Toate printr-Însul s-au făcut şi fără de Dânsul nimic nu s-a făcut, ce s-a făcut. Întru Dânsul viața era"[69]. Şi „Eu şi Părintele una suntem"[70] şi altele ca acestea. pe aceasta Sfinții Părinții au scos Sfântul Simbol adică semnul credinței, dând anatemei pe cel ce crede afară dintr-aceasta.

Capitolul 25
Pentru al doilea Sobor

Pentru Duhul Sfânt nearătându-se o învățătură mai întinsă, căci necuratul Arie atunci pentru Fiul a hulit, şi mai târziu rău credinciosul Macedonie, clevetind pentru Duhul Sfânt, numind Duhul zidire, iar pe Fiul, făptură, iar s-a făcut adunarea preoților lui Dumnezeu strânsă fiind de împăratul Teodosie, cel ce se numeşte după drept cuvânt „cel mare". Cel dintâi sobor a fost la Niceea, iar cel de-al doilea în Constantinopol, ca să se întărească Treimea, ca ceea ce s-a întemeiat în Treime şi din nou s-a zidit în Taină aceştia au propovăduit-o şi pentru Treime s-au străduit şi s-au nevoit pururea, şi cu vrăjmaşii Treimii s-au luptat şi pe propovăduitorii Treimii i-au hirotonisit şi i-au aşezat cu Duhul Sfânt şi i-au trimis în toată lumea ca pe nişte Apostoli, iar cei mai mari dintre mărturisitorii Părinți şi cei ce s-au adunat la dânsul au fost: Grigorie, glasul cel cuvântător de Dumnezeu; alt Grigorie, iarăşi luminătorul niceenilor şi mai cu seamă a toată lumea, care este frate şi tot într-un rând Marelui Vasile; Amfilahie al Iconiei şi înainte de acesta Meletie; Eustatie al Antiohiei; Timotei al Alexandriei şi alți mulți împreună cu dânşii, din cei ce au strălucit cu Dumnezeiasca cuvântare şi cu semnele, al căror număr a fost de una sută şi cincizeci.

Chiar şi prin acest număr arată desăvârşit Ființa Dumnezeieştii Treimi şi desăvârşit au învățat adevărata mărturisire a Duhului, ca împreună cu Părintele şi cu Fiul, ca cel ce este întru o Ființă să se slăvească. De către trei ori cinci zecimi de Părinți sunt în cinstea Treimii şi desăvârşit şi întocmai, ca întru desăvârşită singură Ființă este Treimea, şi cincizecimile sunt unite, că Treimea este nedespărțită şi Cincizecime a fost, căci la cincizeci de zile s-a pogorât Duhul la Apostoli.

Deci la acesta al doilea dumnezeiesc Sobor a toată lumea, a învățat mai ales din Scripturi pentru Duhul Sfânt şi Soborul cel dintâi atât numai a zis: „Şi întru Duhul Sfânt", care cuvânt este şi al Proorocilor şi al Evangheliei.

---

[69] In. 1, 1
[70] In. 10, 30

David zice: „Duhul Tău cel Sfânt nu-l lua de la mine”, iar Evanghelia zice: „botezându-i pe ei în numele Tatălui, al Fiului şi al Duhului Sfânt”. Aceşti Părinţi mai adăugară: „Domnul cel de viaţă făcător care din Tatăl purcede, Cela ce împreună cu Tatăl şi cu Fiul este închinat şi slăvit, care a grăit prin Prooroci. Întru-una Sfântă şi Sobornicească şi Apostolească Biserică”. Şi Domnul din Epistolele Dumnezeiescului Pavel îl ia zicând: „Iar Domnul este Duhul. Şi unde este Duhul Domnului acolo este slobozenie”[71]. Iar de viaţă făcător este din Sfânta Evanghelie: „Duhul este care înviază”[72]. Asemenea şi care din Tatăl purcede, iarăşi după Evanghelie l-au luat, necutezând să adauge ceva şi de la el, căci singur Mântuitorul a zis: „Duhul adevărului care de la Tatăl purcede”[73], zicând al adevărului a arătat pe Duhul unit Lui întru o fiinţă şi nedespărţit fiind şi întru Dânsul petrecând pururea, iar zicând: care de la Tatăl purcede mărturiseşte cum că numai de la Tatăl este începutul şi pricina Duhului, precum şi Fiul de vreme ce zice pentru sine: „Eu de la Tatăl am ieşit şi vin”, şi iarăşi: „ieşit-am de la Tatăl şi am venit în lume”[74].

Cu aceasta dă să înţelegem şi pentru întrupare, că şi la început era şi la Dumnezeu era, pricină Lui şi Duhului pe Tatăl mărturisind. De vreme ce singur Tatăl este Izvor, Început, Rădăcină şi Pricină celor dintr-Însul, Cuvântului şi Duhului. Căci Părintele luminilor şi lumină din lumină Însuşi este, una cu naşterea, iar alta cu purcederea, adică Fiul şi Duhul. David cântă: „întru lumina Ta vom vedea lumină”[75], şi oarecare din cuvântători de Dumnezeu zic: şi singurul Izvor al Dumnezeirii este Părintele. Astfel dar Părinţii nimic n-au pus afară din Scripturi. Şi împreună cu Tatăl şi cu Fiul este închinat şi slăvit, aceasta Părinţii au adunat-o din Sfintele Scripturi, căci David zice: să ne închinăm şi slăviţi-L pe El.

Iar cum că Treimea se slăveşte împreună şi din cântarea serafimilor, precum este arătat zicând: „Sfânt, Sfânt, Sfânt este Domnul Savaot, plin este cerul şi pământul de slava Lui.” Iată propovăduită într-una slava Treimii; căci zicându-se Sfânt de trei ori, precum au zis Părinţii, însemnează Treimea, iar Domnul numai o dată însemnează o Slavă şi o fiinţă a Treimii. Drept aceea se şi zice: plin este cerul şi pământul de slava Lui”, iar nu lor, pentru că Slava, Fiinţa şi puterea celor trei ipostasuri este una, şi Sfânta Treime Unul Dumnezeu şi Domnul, o slavă şi o închinăciune are.

Drept aceea şi Duhul Sfânt cu Tatăl şi cu Fiul este împreună şi închinat şi de la singuri îngerii lui, că David zice: „Închinaţi-vă Lui toţi îngerii

[71] II Cor. 3, 17
[72] In. 6, 63
[73] In. 15, 26
[74] In. 16, 28
[75] Ps. 35, 10

Lui", iarăşi şi de la singuri noi, căci zice David către noi: „veniţi să ne închinăm şi să plângem înaintea Domnului". Unul este Domnul Treime precum zic şi îngerii: Sfânt, Sfânt, Sfânt este Domnul, şi unul este numele Treimii, al Tatălui, al Fiului şi al Sfântului Duh întru care ne botezăm, pentru că Unul şi singur Dumnezeu este Treimea, căci Dumnezeu este Tatăl şi Dumnezeu este Cuvântul Care a fost dintru început la Dumnezeu.

Şi „pentru că ai minţit Duhului Sfânt, n-ai minţit oamenilor, ci lui Dumnezeu"[76]. Petru ne spune pentru Duh. Nu sunt trei Dumnezei, ci un Dumnezeu în Treime, de vreme ce Una este Fiinţa, firea, puterea, sfatul, mişcarea, lucrarea, purtarea de grijă, împărăţia, stăpânirea şi slava nedespărţită a Tatălui şi cea a Fiului şi a Sfântului Duh, căci niciodată nu este Tatăl fără Cuvântul sau fără Duhul şi nici Cuvântul fără Tatăl şi fără Duhul, nici Duhul fără Tatăl şi fără Fiului, pentru că nedespărţită şi neamestecată este Treimea. Neamestecată căci Tată este cu adevărat, Fiu cu adevărat şi Duh Sfânt cu adevărat.

Iar nedespărţită fiindcă Unul este Părintele fără început şi Cei dintr-Însul iarăşi fără început, pururea fiind şi cu nepătimire. Izvorul Dumnezeirii celei peste Fiinţă este Părintele, iar Fiul şi Duhul sunt ca nişte flori, şi având o strălucire şi o fire peste fiinţa lumii, zice Dionisie, şi puterea, mişcarea şi lucrarea neavând vreo despărţire la minte şi la înţelepciune ca îngeri şi oameni: „că nimenea nu cunoaşte pe Fiul fără numai Tatăl, nici pe Tatăl nu-L cunoaşte cineva fără numai Fiul, şi cui va vrea Fiul să-i descopere"[77] şi atât descoperă cât voieşte Cel ce dă şi pe cât poate cel ce ia prin Duh. Duhul însă toate adâncurile lui Dumnezeu le ispiteşte. Deci dar nimeni nu ştie adâncurile lui Dumnezeu, fără numai Duhul Care este întru Dânsul. Vezi oare după putinţă cum s-au descoperit Sfinţilor Taina nedespărţitei şi neamestecatei Treimi a unuia Dumnezeului tuturor? Prin urmare mai mult nu cerca; îndestulează-te cu cele zise şi date de la Dumnezeu, de vreme ce şi Petru prin descoperirea cea de la Tatăl a cunoscut pe Fiul, a învăţat împreună cu ceilalţi Apostoli de la Fiul şi a aflat pe Tatăl zicând: „Arătat-am numele Tău oamenilor, şi cunoscut am făcut lor numele Tău şi cunoscut îl voi face"[78].

Şi cele înfricoşate şi neştiute îngerilor s-au descoperit nouă prin Duhul zice Pavel: „Iar nouă Dumnezeu ne-a descoperit prin Duhul Său"[79]. Deci să păzim cele descoperite Sfinţilor, şi să nu aducem pe ale noastre, căci Duhul adevărului, Duhul lui Dumnezeu, Duhul Părintelui, Duhul lui Hristos, Duhul Fiului, aceastea sunt ale unei Fiinţe, ale unei sfătuiri, ale unei stăpâniri, lucrări şi puteri. Cu Duhul rostului Său, Care de la Părintele

---

[76] Fapte 5, 4
[77] Mt. 11, 27
[78] In. 17, 6
[79] I Cor. 2, 10

purcede, Duhul cel de la Dumnezeu. Acestea sunt ale pricinuirii, ale izvorului şi ale unei stăpâniri a Tatălui care este primitor şi Fiului şi Duhului, de vreme ce şi scrie pentru Fiul: „Eu şi Părintele Una suntem, cel ce vede pe Mine, vede pe Părintele, toate câte are Tatăl ale Mele sunt şi toate ale Mele ale Tale sunt, şi ale Tale ale Mele. Precum Tatăl ridică pe morţi şi îi înviază, aşa şi Fiul înviază pe care îi voieşte"[80], şi unele ca acestea.

Printr-aceasta se arată nedespărţirea Celei într-o fiinţă, întru o putere şi întru o voie. Şi iarăşi: „La început a fost Cuvântul" şi : „Acesta a fost întru început la Dumnezeu şi Dumnezru era Cuvântul". Când zice: „Părinte; şi Unul Născut şi Cel ce este în sânul Părintelui; care fiind strălucirea slavei, acestea arată pe Fiul a fi din Părintele şi întru Fiinţă, precum iarăşi aceea care s-a zis pentru Mântuitorul: „Dintru al Meu va lua şi va vesti nouă"[81] arată cum că au descoperit nouă şi ne-a învăţat.

Că nouă zice Pavel, le-au descoperit acestea prin Duhul, şi David: „Şi cele nearătate şi cele ascunse ale înţelepciunii Tale mi-ai arătat mie", adică cu Duhul de vreme ce cere: „Şi Duhul Tău cel Sfânt nu-L lua de la mine" şi prin Duh a vorbit David[82]. Şi aceea: „Luaţi Duh Sfânt, însemnează cum că a dat harul. Căci Duhul nu se înfiinţa şi lua începerea atunci a fi, Cel ce e pururea împreună cu Părintele şi cu Fiul împreună vieţuind: Cum că dă har este arătat. Oricărora veţi ierta, zice, li se vor ierta şi celelalte. Cum că unul din daruri a fost cel dat prin Cuvântul Care S-a întrupat pentru noi prin Duhul Sfânt, arătat este aici. „Ridica-se-va toiag din rădăcina lui Iesei, şi floare din rădăcină ridica-se-va, şi se va odihni peste Dânsul Duhul lui Dumnezeu, Duhul Înţelepciunii şi al Înţelegerii, Duhul Sfatului şi al Tăriei, Duhul Cunoştinţei şi al bunei cinstiri, Duhul temerii de Dumnezeu îl va umplea pe Dânsul"[83]. Dar cine este Acesta? Cel din seminţia lui David (dacă mărturiseşti şi tu împreună cu noi) Iisus Hristos care ca un Cuvânt fiind nedespărţit cu Părintele şi cu Duhul, având toate de la Părintele şi lucrând împreună cu Duhul şi întrupându-se a primit a lua şi trupeşte cele ce sunt ale Duhului. Şi ia darurile pe care le are împreună cu Duhul şi nu unele, ci toată plinirea Dumnezeirii, adică toate puterile, de vreme ce şi Dumnezeu fiind Cuvântul acestea le are împreună cu Duhul, şi singur întrupându-Se (căci nu Tatăl sau Duhul S-au întrupat), toate lucrările Părintelui şi ale Duhului le-a avut şi cu trupul, drept aceea Pavel zice: „că întru Dânsul locuieşte toată împlinirea Dumnezeirii trupeşte"[84].

---

[80] In. 10, 30; 14, 9; 17, 10; 5, 21
[81] In. 16, 15
[82] Mc. 12, 36
[83] Is. 11, 1
[84] Col. 2, 9

Iată că trupeşte zic. Şi Biserica făcându-se locaş a toată slava şi prea Sfântului acelui trup, care şi începătură şi jertfă făcându-se din firea noastră pentru noi, de la Dânsul şi noi luăm harul, şi nu ne împreunăm firii lui Dumnezeu ci luăm darurile hărăzite de El. Fiul tunetului Ioan aceasta o zice: „Şi din plinirea Lui noi toţi am luat"[85].

Nu plinirea Lui, ci din plinirea Lui. Deci nu firea, ci harul, că este oarece aceea ce luăm fiecare, după putinţa noastră, iar acolo este Tot. Pentru că şi Ipostasul Cuvântului, care are toată Dumnezeirea S-a întrupat. Şi ce am luat oare? Har peste har. Prin urmare har am luat, iar nu Fire. Căci pe Ipostasul Cuvântului, numai aceea Dumnezeiască Biserică a Mântuitorului nostru, L-a avut întru unire desăvârşit, că şi Cuvântul trup S-a făcut întru pomenirea Lui, şi singur s-a arătat om şi Dumnezeu. Acest Unul singur S-a format din două firi fiind Dumnezeu şi om, şi nimeni altul nici din îngeri nici din oameni, n-a luat Firea lui Dumnezeu, iar harurilor toţi se împărtăşesc, însă după vrednicie, precum şi Dumnezeieştii străluciri. Şi dumnezei se fac mulţi, însă după har. De vreme ce şi Dumnezeiescul Trup zidire rămâne. Şi unindu-se cu Stăpânul, harul este împreună Dumnezeu, ca cel ce este unit desăvârşit cu Cuvântul, aflându-se întru Ipostasul Său. Cum ar cuteza oare cineva a zice că a luat Ipostasul lui Dumnezeu? Că de ar fi fost Ipostas suflarea, iar nu harul, atunci ucenicii s-ar fi împărtăşit Ipostasului Duhului şi Ipostas atunci s-ar fi făcut, ceea ce întrece toată hulirea.

Deci din plinirea Lui luând noi, şi dar în loc de dar adică în locul darului legii pe singur Dumnezeu cu noi, şi în locul umbrei adevărului, de vreme ce şi acesta zice: „Că legea prin Moise s-a dat, iar darul şi Adevărul prin Iisus Hristos a fost"[86]. Să alergăm către har şi către Adevăr şi să mărturisim cele ce sunt ale darului, să păzim la noi harul, să urmăm Părinţilor celor îndemnaţi de Dumnezeiescul Duh de vreme ce şi zic: „Cel ce a grăit prin Prooroci, într-una Sfântă Sobornicească şi Apostolească Biserică". Aceasta şi Zaharia, tatăl Botezătorului, pentru Părintele zice: „Precum au grăit prin gurile Sfinţilor din veac, Proorocilor Lui mântuire de vrăjmaşii noştri"[87]. Iar şi cea după trup Maica Cuvântului a cântat: „Precum au grăit către Părinţii noştri zicând: „Lui Avraam şi seminţiei lui până în veac".

Şi la Faptele Apostolilor este scris: „Pe care se cade cerul adică a-L primi până la vremile tocmirii tuturor, a grăit Dumnezeu prin gurile tuturor proorocilor lui celor din veac. Deci a grăit Duhul, Care L-a vărsat Dumnezeu în zilele cele de apoi peste tot trupul, precum a zis Ioil[88], şi

[85] In. 1, 16
[86] In. 1, 17
[87] Lc. 1, 70
[88] Ioil 2, 29

Biserica cea Sobornicească a zidit, care adică temelie a luat cea prin mărturisirea cea prin descoperire a lui Petru.

Pentru care şi acesta s-a numit Petru, adică: „Tu eşti Hristos Fiul lui Dumnezeu Celui viu”[89], că aceasta este temelia noastră, a mărturisirii celei adevărate, pentru care şi singur Petru, ca cel ce a învăţat de la Însuşi Tatăl se ferîceşte. Noi care am luat această mărturisire, nevătămaţi păzindu-ne, zidiţi fiind pe temelia Apostolilor şi Proorocilor, fiind începutul unghiului Însuşi Iisus Hristos care suntem locaş Duhului Sfânt. Întru care şi voi v-aţi zidit împreună, zice Pavel, întru străluciriea lui Dumnezeu prin Duhul[90]. Vedeţi? Biserica aceasta prin Treime s-a ridicat, întru care şi voi împreună cu Hristos v-aţi zidit (şi zice Pavel), adică întru singur Fiul, întru strălucirea lui Dumnezeu adică a Părintelui, prin Duhul.

Aici învederat se mărturiseşte Treimea, şi Duhul grăieşte într-această Biserică. Drept aceia doi sau trei fiind adunaţi în numele lui Hristos Iisus, pe Dânsul îl au în mijlocul lor[91]. Şi cel ce iubeşte pe Hristos, cu Duhul îl iubeşte, că nu poate cineva să zică Domnul este Iisus, fără numai prin Duhul Sfânt, şi este cu Părintele, cu Fiul şi cu Duhul Sfânt. Şi Treimea este într-însul, nu cu Fiinţa ci cu harul, că zice: „Eu şi Părintele vom veni şi locaş la dânsul vom face”[92]. Deci Soborniceasca Biserică nu este Roma şi Ierusalimul, nici Constantinopolul, Antiohia şi Alexandria, ci Soborniceasca şi una; ci aceasta este Sfânta şi Apostolească, având adică sfinţenie de la Duhul Sfânt, şi Apostolească din propovăduirea Apostolilor. Deci aceea care îndreptează cuvântul adevărului, întăreşte cuvintele cele apostoliceşti şi are sfinţenia Duhului, aceasta este Una, Sfântă şi Apostolească Biserică; mai cu seamă a lui Iisus Hristos, Cel ce a ales pe Apostoli şi i-a întărit cu Duhul Sfânt.

Întru aceasta Iisus Hristos ca într-o piatră vie şi aleasă în capul unghiului: „Întru care toată zidirea ce se alcătuieşte, va creşte întru Biserica Sfântă în Domnul”[93], precum zice Pavel: „Că altă temelie nimeni nu poate pune decât aceea ce se află, care este Iisus Hristos”[94]. „Şi oricine va vesti nouă afară de ce v-am propovăduit anatemă să fie”[95]. Deci fraţilor, cade-se această credinţă să păzim, care are temelie pe Hristos şi pietre scumpe pe Apostoli şi Prooroci, precum şi toate Dumnezeieştile cete ale Arhiereilor, voi să zic şi ale mucenicilor, ale Propovăduitorilor, ale Preacuvioşilor şi toată adunarea Sfinţilor, a cărei credinţă, mărturisirea cea

---

[89] Mt. 16, 16
[90] Ef. 2, 22
[91] Mt. 18, 20
[92] In. 14, 23
[93] Efes. 2, 21
[94] I Cor. 8, 11
[95] Gal. 1, 8

curată şi fără prihană, ca aceea ce este de la Prooroci, Apostoli şi Părinţi, precum s-a zis, întărită fiind în Duhul să nu o schimbăm. Pentru că Soborul cel dintâi, începând şi făcând Simbolul, Soborul cel de-al doilea pe acesta întărindu-l şi cu înţelegerea l-a desăvârşit făcându-l mai mult pentru întruparea Cuvântului şi pentru Duhul Sfânt.

De vreme ce Cuvântul pentru buna cinstire şi semnul credinţei s-a arătat în destul din dumnezeieştile Scripturi, şi s-a întărit prin Sfânta Evanghelie întemeiată şi neclătită până şi la o cirtă, s-a arătat a fi tuturor bine cinstitorilor; şi aceasta de la Părinţi s-a primit a fi semn de mărturisirea cea adevărată şi drept slăvitoare; cei ce vor îndrăzni a învăţa altă credinţă pe cei ce vin către noi, să fie sub anatemă.

Capitolul 26
Pentru Soborul al treilea

Şi al treilea Sobor, din Soboarele a toată lumea, prin două sute de Părinţi între care cel mai mare a fost Chiril, n-a învăţat altă credinţă, ci tot această credinţă adevărată şi singură dumnezeiască ce au învăţat Părinţii din Niceea şi Constantinopol, care au fost la al doilea Sobor. Aceea pentru care au fost şi ei întrebaţi, pentru întruparea unuia Născut, le-au spus deosebit, neadăugând cât de puţin Simbolului.

Şi pe rău crezătorul Nestorie, care hulea în deşert şi nu voia să înţeleagă Îndumnezeirea şi mântuirea noastră, l-au lepădat.

Capitolul 27
Pentru al patrulea Sobor

Al patrulea mare Sobor din Halchidona al celor şase sute treizeci Părinţi nimic n-a adăugat Dumnezeiescului Simbol, explicându-l mai lămurit, ci a urmat acestuia respectându-l. Acelea pentru care s-au adunat, le arată într-un osebit canon. Ajutor prin epistole au avut pe Dumnezeiescul Papă Leon şi pe ai săi; iar pe Dioscor al Alexandriei, pe preotul Eutihie şi pe cei împreună cu dânşii i-au caterisit.

Capitolul 28
Pentru al cincilea Sobor

Şi al cincilea Sobor al celor o sută şi şaizeci de Sfinţi Părinţi, între care au fost şi mai mare Papa Agapiton, la Constantinopol s-au adunat pentru

Origen, Didim şi Evagrie, în care se înrădăcinase răutatea, pentru învierea morţilor, şi alte multe întrebări au învăţat ca şi cele de mai înainte Soboare, pentru Sfântul Simbol.

Capitolul 29
Pentru al şaselea şi al şaptelea Sobor

Iar cel de-al şaselea Sobor al celor o sută şaizeci şi cinci de Părinţi adunat în Roma cea Nouă, care este Constantinopolul, asupra lui Onorie din Roma cea veche, a lui Serghie şi Pir din Constantinopole şi-a altora care mărturiseau pe Fiul lui Dumnezeu a avea o voie; şi cel de-al şaptelea Sobor al celor 360 Părinţi, adunat a doua oară în Niceea asupra rău credincioşilor luptători de Icoane.

Amândouă aceste Soboare mai arătat şi cu mai multă râvnă au învăţat pentru Dumnezeiescul Simbol. Al şaselea Sobor învaţă cu aceleaşi cuvinte, Simbolul Soborului şi celui dintâi şi celui de-al doilea şi porunceşte ca nimic să nu se adauge la dânsul. Şi al şaptelea Sobor având acelaşi Simbol, care a fost la cel dintâi şi cel de-al doilea Sobor (pe care şi-n Biserici îl propovăduim), cu acestea cuvinte l-au scris. Şi pe cei ce adaugă la acest Simbol sau scad, pe preoţi sau clerici îi caterisește şi pe mireni îi afurisește.

Astfel, s-a format de pretutindeni acest cinstit Simbol, şi de Părinţi întărindu-se, s-a propovăduit, s-a adeverit cu minunile şi cuvintele acelora, cu scrisorile şi cu sfârşitul vieţii. Că acesta şi botezându-se, precum am zis, în Biserici l-au mărturisit; şi preoţie luând au propovăduit mai înainte. Şi dându-şi sfârşitul lor ca un lucru trebuincios de mântuire-l mărturiseau şi Dumnezeu har, la sfârşit le da.

Ale cărora şi moaştele, tămăduirile şi minunile făcute de dânşii până acum, mărturisesc acest Dumnezeiesc Simbol, prin care şi Biserica a câştigat pacea, şi mădularele lui Hristos au fost unite unele cu altele.

Şi Hristos pacea noastră, ca un cap mădularelor Sale, era unit cu totul, veselindu-Se întru dânsele. Iar a avea dorinţă papa să fie cel dintâi, a se socoti mai mare peste fraţi, părându-i-se a şedea nu pe scaunul lui Petru, ci pe nori şi mai pe deasupra, asemănându-se cu Dumnezeu precum mai înainte a stătut pricină oamenilor a muri, aşa acum pe mulţi cu mult mai rău i-a făcut a muri, a se primejdui, Biserica a cădea, a se despărţi mădularele lui Hristos, şi a se pune vrajbă între fiii păcii, pe care întru dragoste i-a adunat Dumnezeu, Cel ce este Dragostea, nefiindu-i milă de-al Său iubit Fiu.

Vai, drăcească asupreală!!! La aceasta cugetă şi se meşteşugesc, ale celor fără Dumnezeu, elini, care mai de demult au tocmit mulţi dumnezei,

ceea ce e mai bine a zice nedumnezeire, şi fac şi clevetire şi cuvintelor celor din Scriptură dau tâlcuire mincinoasă celor zise de Sfinţii Părinţi, spre a-şi întări trufia.

Omule! Toţi Părinţii s-au unit cu rândul împreună şi nu numai odată, sau de două ori, sau de trei ori, ci de şapte ori precum ştii; şi ceea ce au făcut ei Dumnezeu a întărit. Tu, făcând rău, furi oare care dumnezeisc cuvânt al vreunui Sfânt Părinte, care s-ar fi zis de Părintele acela pentru o altă întrebare şi cu alt înţeles, iar nu pentru acela pentru care o faci tu, şi pentru care sileşti a se înţelege acest cuvânt după părerea ta cea înşelată.

Deci te înşeli cu mintea însuţi pe tine. Şi de aduci mărturii pe Chiril sau pe Vasile, pe Athanasie cel Mare, pe Augustin şi pe Ambrozie, nu pentru altceva îi aduci, ci pentru că eu însumi pe aceştia mai înainte de tine ţi-i aduc, încă şi mai mulţi, de vreme ce şi eu mai ales pe aceştia nădăjduindu-mă mă laud, şi de înşelăciunile tale cele elineşti, cu care tu te lauzi din tot sufletul mă lepăd.

Atunci, încă pentru mine şi alţii pe lângă aceştia, sus zişi Sfinţi Părinţi, voi să zic pe Dionisie împreună cu Ierotei, pe Părintele Grigorie făcătorul de minuni, pe filozoful şi mucenicul Iustin şi pe cei mai înainte de acesta şi împreună cu acesta.

Încă şi pe Grigorie, un alt Grigorie, Ioan Gură de Aur, Maxim, şi Ioan, grăitorii de Dumnezeu, şi împreună cu dânşii toată ceata Părinţilor. Tu vei sta priciindu-te şi tulburându-te cu cugetările tale, iar eu voi zice că tâlcuieşti rău şi cleveteşti Scripturile şi pe Părinţi, şi că eşti ucenic al elinilor şi nu al Părinţilor.

De aş voi, şi chibzuieli am mai multe decât ale tale, împotriva chibzuielilor tale cele înşelătoare, dar le lepăd pe ele, căci n-au intrat pe uşă. Îţi voi face dar arătările de la Părinţi, şi din cuvintele lor, iar tu vei grăi împotrivă prin meşteşugul şi cuvintele lui Aristotel şi Platon şi ale noilor tăi dascăli.

Eu îţi voi pune pe pescari şi prostimea propovăduirii lor, adevărata înţelepciune, care ţie ţi s-a părut a fi nebunie, şi încă şi taina bunei cinstiri, întru prostime, pe care Pavel o mărturiseşte a fi mare cu adevărat. pe înţelepciunea ta o voi dovedi nebună şi voi adăuga a zice: „Pre Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată”[96].

Rămâi întru ceea ce ai învăţat şi te-ai încredinţat ştiind de la cine ai învăţat şi lasă-te de întrebările cele nebuneşti. Şi-ţi poruncesc înaintea lui Iisus Hristos păzeşte buna mărturisire, că altă temelie nimeni nu poate să puie, fără ceea ce este şi oricine va vesti vouă afară din ceea ce aţi luat, anatema să fie.

---

[96] In. 1, 18

Aşa tu, te vei duce deşert, iar eu mă voi slăvi întru credinţa Părinţilor mei, că nu se va deşerta niciodată Crucea lui Hristos, deşi se pare unora nebunie propovăduirea.

Dar de unde am luat, care am luat? De la cei ce au fost învăţaţi, de la Duhul şi câţi de Duhul lui Dumnezeu sunt purtaţi, aceştia sunt fiii lui Dumnezeu, şi nu se cuvine a muta hotărârile acelora.

Vezi dar să nu te faci defăimat, împotriva celor ce te-au născut, fiind născut cu Duhul, că te vei arăta neam îndărătnic şi răzvrătit, făcând parte din cei ce nu caută ale Domnului, ci cele ce sunt ale lor, şi din cei ce nu caută spre zidire, ci spre surpare. Dar cu ce trebuie a pricii mai mult? Ca să cunoşti pe Dumnezeu! Precum te-ai învăţat cunoaşte-L. Dar cum este, nu-L vei putea învăţa căci nu se poate pricepe, şi nu numai pentru tine, dar şi pentru îngeri.

Cel cu Gură de Aur te învaţă pentru aceasta, de vrei să asculţi pe acesta şi pe cei asemenea lui şi de nu ţi se pare a fi tu mai înţelept decât dânşii. Dar cine a văzut firea lui Dumnezeu sau cine a povestit-o? Supune-te dar prietenilor lui Dumnezeu, cărora Însuşi S-a arătat cât a fost cu putinţă, precum lui Moise mai înainte.

Cărora S-a descoperit precum lui Petru. Cărora S-a arătat precum lui Pavel şi celor asemeni cu Pavel. Te supune aceluiaşi Pavel, ca Celui ce S-a suit la ceruri. Căci se pare că mai presus de tine grăieşte, care şi din cele negrăite a auzit şi-a propovăduit mai înainte decât tine.

„Plecaţi-vă povăţuitorilor voştri şi vă supuneţi”[97]. Iar Povăţuitorul sufletelor noastre, Acelaşi este şi Părinţii care sunt ai drept slăvitoarei credinţe, care toţi dimpotrivă au format Simbolul credinţei.

Şi care pe acesta l-a mărturisit şi care împreună l-a întărit. Iar neascultând de dânşii şi lepădându-te de dânşii te lepezi de Hristos (zice Hristos).

De Hristos ascultaţi. Şi acolo mai rău decât sodomeii şi gomoreii te vei osândi, că zice: „Mai uşor va fi pământului Sodomei şi Gomorei, decât cetăţii aceleia”[98], adică celor ce nu vor primi propovăduirea. Iar propovăduirea lui Hristos, este propovăduirea Apostolilor şi a Părinţilor. De vreme ce acela care sminteşte pe unul din fraţii cei mai mici, este vinovat de atâta osândire; cel ce va sminti pe atâţia mulţi fraţi şi îi va dezbina, câtă osândă va avea. Dea Dumnezeu ca sporindu-te cu urmarea celui blând şi paşnic să vii să te uneşti cu fraţii celor după Dumnezeu.

A fi una cu Hristos cu dânşii şi cu cei ce au plăcut lui Hristos, mărturisind cu pravoslavie Simbolul credinţei, astfel precum l-au alcătuit

---

[97] Ev. 13, 17
[98] Mat. 10, 15

Părinţii noştri şi aici şi acolo una să fim întru Hristos Iisus, precum S-a rugat şi Hristos.

Clericul: Mulţumită lui Dumnezeu, Părinte. Am înţeles din destul pentru cele ce au izvodit catolicii şi cum că această izvodire a lor numai spre credinţă greşeşte de vreme ce se porneşte asupra Sfântului Simbol al credinţei, şi asupra mai tuturor obiceiurilor şi învăţătorilor Sfintei Biserici. Deci urmează să ne ferim de împărtăşirea lor şi pentru care se grăieşte unire, cade-se bine a ispiti.

Arhiereul: Şi pentru altele oarecare întrebări, care se par a fi mici, multă râvnă au făcut unii. Deci de vreme ce pentru buna rânduială a vieţii noastre, a drept slăvitorilor de multe ori, multă arătare s-a făcut, pentru că şi viaţa noastră, precum şi credinţa se propovăduieşte. Cu cât mai vârtos trebuie să fie cercetare pentru credinţă.

Clericul: Aşa este cu adevărat Părinte, însă iarăşi ne rugăm, arată-ne de-a crescut şi altă oarecare neghină, după aceasta a catolicilor, asupra drept slăvitoarei credinţe?

Capitolul 30
Asupra lui Varlam, Achindin şi a celor asemenea lor, care se leapădă de harul necreat al Sfintei Treimi

Arhiereul: Multe frate, pentru care nu trebuie să vorbim, care s-au stins ca nişte cărbuni vicleni, cu ploaia darului lui Dumnezeu! Iar cel mai din urmă foc, mai rău şi decât cel idolesc cuptor al lui Nabucodonosor, este păgânătatea lui Varlaam şi-a lui Anchidin, ca ceea ce era elinească şi aţâţa dogmele elinilor.

Clericul: Am auzit de aceasta Părinte, dar dorim să aflăm care este aceasta şi cum s-a început?

Arhiereul: Care este aceasta şi de unde s-a început, nu trebuie să spunem noi, ci sfintele cărţi ale Soborului. Cel ce va vrea să citească acelea pe care drept slăvitoarea Biserică le-a întărit, va cunoaşte mai pe larg toate.

Mai întâi citind cartea făcută împotriva acelui Varlaam din Calabria, a doua, făcută asupra celui ce-a pătit nevoia asemenea cu Varlaam, mult nevoiaşului Achindin, care se tălmăceşte nevoiaşul, şi a treia care este făcută asupra celui de trei ori şi de multe ori (de vreme ce şi de multe ori, de la dânsul şi de la alţi mulţi eretici, asemenea a avut tulburări Biserica lui

Hristos), voi să zic foarte omorât la suflet, cu întunecarea păgânătății și cuprinsul somn greu, Grigora.

Deci va cunoaște înșelăciunea, nedumnezeirea și vătămarea eresului acestuia, cine este mai marele acestui eres, cine sunt cei ce au odrăslit din acesta, nu numai neroditoare mlădițe, stricând pământul drept slăvitoarei credințe, ci și mărăcinoase și foarte colțuroase, întristând și smulgând. rodurile Bisericii.

Capitolul 31
Pentru Sfântul Grigorie Soluneanul, făcătorul de minuni

Cel ce va vrea să înțeleagă mai cu amănuntul va găsi mai cu seamă în cele ce a scris prea înțeleptul Grigorie cel mai mare al Bisericii Solunenilor, care ca și alt oarecare soare într-acea vreme a strălucit lumii, putând cu cuvântul și viața a lepăda toată întunecarea nedumnezeirii, punându-se în lumină mare, pe luminatul Sfeșnic, s-a arătat mare luminător drept slăvitoarei credințe, încă și mai înainte de arhierie.

Acest Grigorie, dându-se din tinerețe lui Dumnezeu, părăsindu-și patria lui, care era Constantinopol, neamul, înțelepțea și curțile împărătești și căutând pe Domnul prin pustie și neamul dându-l mai dinainte lui Dumnezeu, prin plecăciune și curățenia vieții, ajungând către înălțimea vederii, cu solirea Prea Curatei Maicii lui Dumnezeu, către care avea multă dragoste și de la care avea a se lumina, luând de aici arvună veacului ce va să fie, pentru care luminare, și aici având, cercată acea fericită dulceață, cu osârdie s-a nevoit, iar acolo mutându-se mai curând se însoțește împreună cu îngerii, împărtășindu-se acelei nemuritoare și necontenite mulțimi de lumină.

Acesta, dar, după cum trebuie a cunoscut și a scris. Cel ce va încerca, va cunoaște tot din învățăturile ce el cu osteneală le-a făcut: asemenea și de la alți mulți care s-au ostenit împreună cu dânsul, iar mai ales de cel iubit de Dumnezeu Filotei, adică de la luminatul Patriarh al Constantinopolului și la cel după el, înțeleptul Nil, care a fost Patriarh la aceeași Biserică, și încă de la Nil, Dumnezeiesc bărbat, care a luat scaunul solumenilor, dar care n-a apucat a veni la dânsul, care a scris încă luminat foarte adevărate și foarte tari asupra izvodirii latinilor și asupra eresului întunecatului acestuia Varlaam și Achindin.

Ale căror Părinți, dumnezeieștile Scripturi, încă și a fericitului acela Cabasila, anume Nicolae care a făcut bună biruință la dreapta slăvitoare credință și la curățirea vieții; ale lui Teofan al Niceei, alt înțelept și mărturisitor nou; și a lui Isidor Solomianul care cu nimic n-a fost mai jos

între cele dumnezeieşti, decât acel înţelept Pilusiot şi de un nume cu dânsul, pentru eresul cel mai sus zis, cu osârdie arătând.

Deci din ostenelile acestora va putea înţelege cel ce încearcă, citind ale acestora cu credinţă, va cunoaşte eresul cel vătămător al lui Varlaam şi vătămătoarea urii lui Achindin.

Vorbind mai scurt, Varlaam fiind dat cu trupul rătăcirilor elineşti i se părea a fi nimic din cele ce se văd, luminarea lui Dumnezeu, ştiinţă sigură şi înţelepciune, i se părea ticălosului ştiinţa şi priceperea ce avea la cele văzute făpturi.

A şti umblarea soarelui, a lunii, închipuirile şi puterile, care acestea le învaţă, cea nebună iscodire a înţelepţilor celor din afară, numai aceasta i se părea a fi cunoştinţă şi luminare.

Asemănările numerelor, închipuirile cele de multe feluri ale geometriei, aşezările şi glasurile muzicii, necuvântătoarea cea amăgitoare, pe care logice, adică cuvântătoare cu nume mincinos, o numesc elinii ştiinţă dumnezeiască, şi păgâneşte o numea luminare.

Pre cel ce nu ştia unele ca acestea nici meşteşugul învăţăturilor celor din afară şi mai cu seamă ştiinţa aceea pentru mişcarea stelelor, iscodire neînţelegătoare pe care elinii, care fac pe făpturi dumnezei, şi care dau mai multă cinstire zidirii decât Ziditorului, o numesc dumnezeiască cuvântare şi zic că este dobitoc şi întunecat.

Între acestea dar zicea astfel foarte neînţelept, că se află şi binecuvântarea şi înţelepciunea. Cel întunecat făcându-se de sine zidire vicleană numea priceperea lor, a fi aproape de-a lui Dumnezeu, adevărată luminare şi adevărată vedere, pe care cineva vrând, poate să o socotească şi să o priceapă şi cu mintea cea prea necurată a oamenilor, care minte omenească se vede şi mai cinstită şi mai înaltă decât mişcarea acestora, fiindcă a priceput acestea şi poate ca să le ştie.

Iar să zică mai bine, este Stăpân şi ştie făptura ceea ce se vede, de vreme ce şi pentru dânsul făptura aceasta s-a făcut, şi pentru dânsul s-a supus stricăciunii, precum zice şi Pavel, pentru aceasta; „că deşertăciunii s-a supus făptura nu de voie ci pentru cel ce a supus întru nădejde”[99].

Iar neînţelegătorul Varlaam, mintea care nu avea cunoştinţă de învăţăturile cele cu meşteşug, necuratul o numea minte dobitocească şi întunecată. Neştiind deşertul că acestea sunt pentru noi, spre îngrijirea trupului, şi ca să ne fie nouă întru trebuinţă acestei vieţi. Iar altele sunt pregătite nouă de la Dumnezeu, încă şi de la facerea lumii, precum Însuşi va zice atunci: „veniţi blagosloviţii Părintelui Meu, de moşteniţi împărăţia cea gătită vouă mai înainte de facerea lumii”[100], iar bunătăţile împărăţiei

---

[99] Rom. 8, 20
[100] Mt. 25, 34

acelea, zice Pavel, sunt acelea: „ochiul pe ele nu le-a văzut, că urechea nu le-a auzit şi la inima omului n-a ajuns, cele ce a gătit Dumnezeu celor ce-L iubesc pe Dânsul"[101]. Şi cerul şi pământul vor trece, ne zice Domnul, iar Pavel zice: „nu ni se cade nouă pentru cele văzute a îngriji pentru că cele văzute sunt trecătoare, iar cele nevăzute sunt veşnice". Şi cerul se va înfăşura ca o hârtie. Şi Petru zice: „cerurile cu sunet vor trece iar stihiile arse se vor risipi şi pământul şi cele ce sunt pe ele vor arde"[102].

Toate acestea sfărmându-se. Dar cum se cuvine să fim noi? În Sfintele petreceri şi întru fericite cinstiri, aşteptând venirea Domnului nostru Iisus Hristos pentru care suntem datori a ne îngriji. Căci ce folos este din ştiinţa zidirilor? Ce nepătimire câştigăm din acestea? Ca sfărâmare de suflet? Dacă nu mai vârtos şi înălţarea va adăuga: va pricinui sufletelor celor nebune ce aveau mintea şi rândul cel întunecat şi mândru împotrivitor lui Dumnezeu.

Dar zidirile nu fac acestea căci ele sunt bune, ca unele ce sunt ale celui Bun. Ci ştiinţa cea cu iscodire pe care după cum zic unii, împotrivitorul Satana vrând să o ştie (că nu s-a învrednicit la mai înaltă ştiinţă, fiind din început trufaş şi măreţ şi era din rânduiala cea mare a îngerilor), s-a înălţat cu mintea când a văzut şi s-a lăudat că-şi va pune deasupra norilor şi stelelor scaunul său ca să fie asemenea Celui Înalt, neştiind pe Cel Înalt pe care trebuie a-L şti toată mintea pururea, ca pe o minte fără început, pe Părintele, fiind cu Cuvântul şi cu Duhul; şi către Dânsul fiind Făcătorul făpturilor să aibă dragoste, să-L slăvească fără tăcere, ca şi îngerii şi să facă precum fac îngerii, văzând în ce chip sunt făpturile lui Dumnezeu să-L laude pe El şi să-L slăvească căci zice: „când s-au făcut stelele lăudatu-M-au cu glasuri mari toţi îngerii şi M-au cântat"[103].

Iată dar că s-au smerit îngerii şi către vederea şi slavoslovia lui Dumnezeu îndată şi-au pus mintea lor pentru că El este Făcătorul tuturor şi făpturile nu sunt pentru Dânsul ci pentru noi, ca să se chivernisească trupurile noastre.

Cele ce sunt pentru sufletele noastre sunt nepricepute. Deci, ce trebuinţă este să ne îngrijim de cele trecătoare, pe care chiar pricepându-le nimic nu le folosesc? Afară numai de va vrea cineva să priceapă câte puţin numai pentru mulţumirea şi slavoslovirea lui Dumnezeu, cum este în obiceiul Sfinţilor.

David mărturiseşte aceasta în mulţi psalmi spunând cele ce sunt ale lui Dumnezeu! De nici una dintre acestea neaducându-şi aminte acel spurcat, eliniştile bârfeli, părerile şi învăţăturile lui Platon şi cele ce se zic, ideea i

---

[101] I Cor. 2, 9
[102] II Petru 3, 10
[103] Iov 38, 7

s-a părut necuratului a fi luminare, știință și curățire. Care sunt și mai mici decât cugetarea omenească, fiind pricepută de dânsa, și numărându-se și cercetându-se se află mai cu seamă pentru mișcarea stelelor. Și dintr-aceasta omul n-are nici un folos, căci ce folosește pe cineva unde are mișcare soarele, luna și celelalte stele?

Atâta trebuință putem zice la cele trupești, pe cât au trebuință corăbierii de a ști semnele pe cer, și de multe ori aceștia cu toată prostimea lor, cunosc cele ale stelelor mai bine ca cei ce se numesc înțelepți.

Iar de face învățătură pentru naștere, crezând în zodii, vai ce mare înșelăciune!!! Căci este ca un închinător de zidire, și împotrivitor de Dumnezeu, că nu lasă purtarea de grijă a noastră la bunătatea lui Dumnezeu, ci întru ursitori și noroc, după cum zice Epicur sau în puterile stelelor, iar acesta este sfârșitul nedumnezeirii. Și alt Ptolemeu se arată a fi Varlaam, primind adică cuvintele dumnezeiești precum acel Ptolemeu, a primit pe ale evreilor, pe care le-a și tălmăcit și alcătuit cele 4 cărți ale lui, asupra proniei lui Dumnezeu, așa și acesta, cele ce sunt ale Bisericii zicând că le primește și asupra latinilor scriind, învață a aduce dogma elinească.

Iar și de va aduce cineva nouă, împotrivă cuvântul acela al lui Pavel și zice: „Căci cele nevăzute ale lui de la zidirea lumii, prin făpturi înțelegându-se se văd"[104]; și aceea ce zice David: „Cerurile spun slava lui Dumnezeu, iar facerea mâinilor lui o vestește tăria"[105].

Acestea astfel trebuie să le înțelegem precum aceștia au înțeles, ca bine să cuvântăm pe Domnul și să-L lăudăm pe dânsul din cele văzute și a zice: „Bine să cuvinteze sufletul meu pe Domnul"[106].

„Cât s-au mărit lucrurile Tale Doamne, toate cu înțelepciune le-ai făcut", și „Minunatu-s-a știința Ta de la mine, întăritu-s-a și nu voi putea către dânsa." „Și de mă voi sui la cer, de mă voi pogorî la iad, Tu acolo ești"[107], și celelalte.

Acestea le zice David propovăduind purtarea de grijă a lui Dumnezeu, care ca și pescarii Apostoli, făcându-se părinte după trup Cuvântului, celui ce s-a chemat necărturar, întru simplitate se laudă, iar nu întru înțelepție, că zice: „N-am știut cele din cărți"[108], și „M-au luat de la turmele oilor părintelui meu" și Pavel zice: „N-am venit întru înălțarea Cuvântului sau a înțelepciunii" și: „N-am socotit a ști întru noi, fără numai pe Iisus Hristos și pe Acela răstignit".[109] Și mai zice: „Sub stihiile lumii sunteți robiți și

---

[104] Rom. 1, 20
[105] Ps. 18, 1
[106] Ps. 103, 25
[107] Ps. 138, 7
[108] Ps. 70, 17
[109] I Cor. 2, 1

deşertăciunii s-a supus făptura",[110] şi: „Va trece chipul lumii acesteia, şi nebunitu-s-a de-a slujit făpturii mai vârtos decât Ziditorului."

Vezi dar că nu trebuie să ne îngrijim pentru acestea „de cele de sus îngrijiţi-vă, zice, cele de sus căutaţi"[111], unde Înaintemergătorul Hristos a intrat pentru noi; şi petrecerea noastră este în ceruri.

De ce folos ne este dar, a ne îngriji şi a nu rândui pentru cele schimbăcioase şi nu pentru cele veşnice! Acestea sunt ale învăţăturii lui Varlaam, asupra înţelepciunii celei adevărate pe care Pescarii au propovăduit-o lumii, nu cu înţelepciunea cuvintelor, pentru ca să nu se facă zadarnică Crucea lui Hristos, ci cu Duhul Sfânt. Şi s-au înălţat mai presus de înţelepţii lumii, precum şi Părinţii s-au înălţat prin darul dumnezeiescului Duh, mai presus de Varlaam.

Acest ticălos Varlaam a hulit şi a scris multe împotriva sfintei rugăciuni şi asupra darului lui Dumnezeu şi-al luminării, neînţelegând nici putând a cunoaşte cuvântul cel zis: „Neîncetat vă rugaţi"[112]. Dar cum va putea înţelege cel cu mintea deşartă şi cu nălucirile cugetului unit cu cel trufaş?

Nici ceea ce zice: „Ruga-mă-voi cu Duhul, ruga-mă-voi cu mintea"[113], nici aceea: „cântând şi lăudând în inimile voastre Domnului", Şi cum că: „a trimis Dumnezeu Duhul Fiului Său, adică darul în inimile voastre strigând: Avva Părinte"[114]. Şi: „Mai bine cinci cuvinte cu mintea mea a zice în Biserică, decât o mie de cuvinte în altă limbă"[115].

Drept aceea şi rugăciunea cea cu rândul o defaimă şi mai vârtos chemarea Domnului, care este mărturisirea lui Petru, cel ce a propovăduit zicând: „Tu eşti Hristos Fiul lui Dumnezeu Celui Viu"[116] şi aceasta este şi poruncă dumnezeiască, căci a zis: „orice veţi cere de la Părintele veţi lua"[117], şi întru numele Meu draci veţi scoate şi celelalte.

De vreme ce şi numele Lui Viaţă veşnică este, iar acestea s-au scris ca să credeţi că Iisus Hristos este Fiul lui Dumnezeu şi crezând viaţă să aveţi în Numele Lui.

Şi chemarea lui Iisus Hristos este dătătoare de Duh Sfânt căci zice: „nimeni nu poate să zică Domn este Iisus fără numai prin Duhul Sfânt"[118] şi mii altele sunt pentru aceasta.

---

[110] Rom. 8, 20
[111] Col. 3, 2
[112] I Tes. 5, 17
[113] I Cor. 14, 15
[114] Gal. 4, 6
[115] I Cor. 11, 19
[116] Mt. 16, 16
[117] Mt. 21, 22
[118] I Cor. 12, 3

Iar cele ce le-a grăit întunecatul acesta împotriva luminii dumnezeieşti sunt oarecare întunecate, înnegurate, depărtate şi potrivnice celei luminate şi neînserate dumnezeieştii străluciri, căruia şi cetele purtătoare de lumină ale îngerilor, fără saţiu se împărtăşesc şi se înveselesc, pentru că şi desfătarea acestora este dumnezeiască strălucire, de care şi oamenii cei curaţi la inimă se împărtăşesc.

De vreme ce era pornit asupra sihăstriilor, ca un diavol, celor ce se depărtează de la tulburări şi doresc să se îndeletnicească numai lui Dumnezeu, cărora viclenii, pizmaşii şi procleţii draci, de multe ori le-au adus multe scârbe asupra darului lui Dumnezeu şi a dumnezeieştii luminări, închipuindu-se în forma îngerului luminii, cei care sunt întuneric vrând cu aceasta să-i depărteze de la buna osârdie, şi de a fi cu Dumnezeu, precum sunt ei îndepărtaţi de Dumnezeu, pentru ca să nu câştige firea omenească şi cea cu trupul de materie ca să fie mai presus de firea lor cea fără materie, că dracul cu trufia este de fel pizmaş, pentru care n-a ascultat pe Dumnezeu şi s-a gonit din cer, şi pururea pizmuieşte pe cei ce doresc a se lipi de Dumnezeu prin singurătate, curăţie şi rugăciune.

Drept aceea aduc şi mii de asupreli asupra celor ce se nevoiesc, şi precum am zis în formă de înger al luminii se închipuie, cei ce sunt în întuneric şi ca fulgerul au căzut din cer, ca să amăgească pe cineva. Şi Varlaam fiind ca un înger al acelora, prefăcându-se a avea lumină asupra dumnezeieştilor bărbaţi, cei întocmai cu îngerii, şi asupra dumnezeieştii lumini s-a împotrivit, făcând şi socotind, aceea ce numai diavolilor s-a cuvenit; căci întunecaţii diavoli pe ucenicul lor cel întocmai cu dânşii, întunecat l-au pornit asupra dumnezeieştii lumini şi a fericitei luminări a îngerilor, de vreme ce n-au cunoscut ce este lumina aceea, împărtăşindu-se cu aceea.

Iar mai vârtos departe şi la întunericul cel din afară fiind orânduiţi împreună cu cei ce sunt asemenea lor, pe care ei i-au îndrumat la răutăţi, care şi păgâneşte au bârfit, a nu fi dumnezeieasca strălucire, iar deşi este aceasta, nu este harul lui Dumnezeu. Vai! Ce au îndrăznit a zice de cel nevăzut, neatins şi neapropiat!!!

Şi iarăşi zicând ca acela ce este pururea fără de minte. Dacă s-a arătat lumina, văzut a fost, şi dacă este văzută nu este văzută, şi dacă a încetat de a se mai vedea nu mai poate fi.

Şi pentru aceasta zic, cum că aceasta este o strălucire, iar de este cu adevărat strălucire, este zidire după vremi, făcându-se şi stricându-se.

Darul lui Dumnezeu şi strălucirea cea înţelegătoare, păgânul ne învaţă că este zidită, sau că nu este nici de cum. Întru această păgânătate şi nesocotinţă, păgânul a avut diadoh şi pe ticălosul Achidin pe lângă aceasta mai avea la acest eres şi un alt diadoh numit Dechios, pe Arghiron cel plin de zgură, care avea multă bârfeală elinească şi mai înainte de dânşii pe

Grigora acel împotrivitor care a lepădat de tot darul lui Dumnezeu, puterea cea firească şi lucrarea zicând că Dumnezeu n-are nici o putere, nici har, nici hărăzire de la Dânsul, vorbind împotriva Evangheliei, a cuvintelor şi faptelor ucenicilor lui Hristos şi celor alte cete ale Sfinţilor Părinţilor noştri, care toţi împreună pe acest Domn, Unul Născut Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu întru al Său Ipostas, zic că S-a întrupat şi om S-a făcut, rămânând Dumnezeu adevărat, neschimbat fiind.

Dumnezeu nu ne-a luat pe noi cu Ipostas, nici S-a unit cu noi fireşte, ci peste fire, căci una este luarea trupului, aceea care a luat-o pentru El, Unul Născut, Cuvântul lui Dumnezeu şi cu care s-a unit desăvârşit, şi nedespărţită de Dânsul rămâne, precum este neamestecată.

De vreme ce fiecare fire, are ale sale: cea Dumnezeiească pe cele Dumnezeieşti, iar cea omenească pe cele omeneşti care sunt nedefăimate. Întru cea Dumnezeiească se găseşte necuprinderea, neajungerea, neschimbarea, pururea fiinţă şi prea puternică, iar în cea omenească se află cuprinderea, vederea, pipăirea, schimbarea, începerea. Drept aceea şi Cuvântul fiind întrupat, se vedea, se pipăia, pătimea, a murit şi a înviat nu după firea Dumnezeiească ci după firea trupului. Drept aceea şi iubitul ucenic zice: „Care a fost din început, care am auzit, care am văzut cu ochii noştri, şi mâinile noastre au pipăit, pentru Cuvântul vieţii. Şi vă vestim vouă viaţa cea veşnică, care a fost la Părintele şi s-a arătat nouă”[119].

Aceasta dar, adevăratul Dumnezeu, viaţa cea veşnică Iisus Hristos, singur fiind desăvârşit, Dumnezeu din Dumnezeu, Cuvântul şi Unul Născut de la Părintele întrupându-se cu adevărat, s-a făcut om desăvârşit pentru noi oamenii, fiind Însuşi Dumnezeu şi Însuşi om, într-un Ipostas însuşi Unul în două firi şi voii, şi cunoscut lucrării.

Însuşi era făcând minunile, umblând pedestru, flămânzind şi mâncând, înmulţind pâinile, dormind, oprind suflările vânturile, înviind morţii, murind ca un muritor, pecetluindu-se mormântul, înviindu-şi trupul pipăit după Înviere şi intrând prin uşile încuiate precum a şi ieşit din mormânt, nestricându-se peceţile.

De vreme ce şi Dumnezeu a fost şi om, acelaşi; una mai înainte, iar alta mai apoi făcându-Se, unele suferindu-le ca un om, iar altele lucrându-le ca un Dumnezeu.

Drept aceea, Acela singur este Dumnezeu şi nimeni altul, măcar de S-a făcut şi om. Şi aceluia Unuia îi este după fire Tată, Tatăl, care este Dumnezeul tuturor, iar nouă după har. Care pentru noi Îi este şi Lui Dumnezeu după ce a luat trup, care este pârgă a firii noastre. Noi suntem făpturi ale Dumnezeului nostru, ca unui Făcător al nostru, iar nu fii, şi deşi suntem fii, suntem însă după facerea de fii „şi prin Cel după fire Fiu, care

---

[119] I In. 1,1

S-a unit nouă cu bunătatea cea desăvârşită. Într-acest chip dar, şi după împărtăşirea cu care ne împărtăşim noi, Darului suntem fii: căci El ca un Fiu din fire, după fire are ale Tatălui şi ale Duhului şi precum le este de obşte, una firea, puterea şi harul, aşa şi trupul cel unit cu Dânsul desăvârşit toate le are, şi cele după fire ale Cuvântului care l-au luat, şi darurile Tatălui şi ale Duhului nedespărţite fiind de Cuvântul. Drept aceea întru Hristos este toată plinirea Dumnezeirii. Iar întru noi sunt unele daruri după vrednicie şi după cât ne este cu putinţă, că din plinirea Lui noi toţi am luat har peste har; că în locul umbrei legii, am luat cele ce sunt ale adevărului.

Lumina cea adevărată Care luminează pe tot omul ce vine în lume, a fost acest Iisus Hristos, Dumnezeul nostru, cel ce a zis: „Eu sunt lumina lumii, cel ce-Mi urmează Mie nu va umbla în întuneric, ci va avea lumina vieţii"[120]. Care ca şi noi făcându-Se pentru ca să ne sfinţească pe noi, care suntem din două şi Tainele a făcut şi ne-a dat darul îndoit.

Ne-a dat Botezul începătura darurilor; după aceea Mirul cu untdelemn şi cu punerea mâinilor, darurile tămăduirilor, ale proorociei, ale apostoliei, ale propovăduirii şi ale Preoţiei cu punerea mâinilor, cu venirea şi umbrirea Duhului, prin limbi de foc, lucrările puterilor, tâlcuirile şi osebirile limbilor, darurile slujbelor şi alte multe negrăite daruri, care toate sunt lucrări ale Unuia şi aceluiaşi Duh.

Aşadar şi darurile sunt de multe feluri, şi la mulţi lucrate şi unuia se dă una şi altuia alta precum zice Pavel: „Că unuia se dă prin Duh Cuvântul înţelepciunii, iar altuia Cuvântul înţelegerii prin acelaşi Duh. Şi altuia credinţa în acelaşi Duh; iar altuia darurile tămăduirilor, într-acelaşi Duh, iar altuia lucrările puterilor, iar altuia proorocia, altuia alegerea duhurilor, iar altuia feluri de limbi, iar altuia tălmăcirea limbilor, şi toate acestea le lucrează Unul şi acelaşi Duh, împărţind fiecăruia îndeosebi precum voieşte"[121].

Pentru că şi Acela Unul este şi împarte fiecăruia darurile precum voieşte. Pavel zice: „Un Dumnezeu şi Părintele tuturor, şi Unul Domn Iisus Hristos"[122].

Şi pentru Duh tot asemenea zice; iar Unul şi acelaşi Duh împărtăşind osebit fiecăruia cum voieşte.

---

[120] In. 8, 12
[121] I Cor. 12, 8
[122] Evr. 4, 6

Capitolul 32
Asupra catolicilor, cum că numai de la Părintele purcede Duhul Sfânt

Aşadar este adevărat cum că dumnezeiescul Duh, din Unul Părinte, Unul este ca Cel ce purcede din Dânsul, precum şi Unul Domnul şi Unul Născut Fiul este născut din Părintele.

Nu este putinţă dar, ca Unul şi Acelaşi să aibă de la doi începătură cum zic latinii, de vreme ce Unul Născut, este Unul din Unul, şi Unul din Unul cu naşterea, precum şi este Dumnezeiescul Duh, Unul şi cu purcederea, Unul din Unul Părintele.

Unul este pricinuitorul acelora, pentru că şi către Dânsul, cei dintru Dânsul se reazemă. Pentru aceea noi ne închinăm unei Stăpâniri, rezemate pe Unul Părintele pricinuitor, Unul Născut Fiul, neschimbăcios şi Unul Duhul Sfânt, purcezător asemenea neschimbăcios.

Prin vorbele: Născut şi Purcezător să nu înţelegem pentru fire, ci pentru osebire, precum zic Părinţii, căci toate trei Ipostasurile, o Fire sunt, având fiecare osebirea Sa, fiindcă unul este Tatăl, pricinuitor Unuia Născut şi Purcezătorului Duh, pe Unul născându-L negrăit şi fără trup, iar pe altul purcezându-L. Aşadar, una este dumnezeirea în Treime şi Treimea nedespărţită. Că unirea Fiului şi a Duhului este Părintele, zice Cuvântătorul de Dumnezeu, iar rodurile Duhului sunt de multe feluri care sunt lucrări şi puteri.

Pavel tot asemenea zice: „Rodul Duhului, este întru toată bunătatea, dreptatea şi adevărul"[123], şi celelalte pe care şi cu ceilalţi din Apostoli le mărturisesc. Ioan zice. „Dumnezeu dragoste este". Pavel iarăşi zice: „Bucuraţi-vă în Domnul"[124], şi „Hristos este pacea noastră". Iar David zice: „Bun este Domnul tuturor celor ce-L cheamă pe Dânsul" şi „Gustaţi şi vedeţi că bun este Domnul"[125], „Mărturisiţi-vă Domnului că este bun", pentru bunătate. Şi „credincios este Domnul întru toate lucrurile Lui". Şi Mântuitorul zice: „Învăţaţi-vă de la Mine că blând sunt"[126].

Şi rodul Duhului este blândeţea şi : „Tu Doamne eşti îndelung răbdător şi mult milostiv zice David". Şi câţi cu Duhul lui Dumnezeu se purtau, aceştia sunt fiii lui Dumnezeu pentru înfrânare.

De care roduri şi lucruri ale Duhului şi în Părintele se văd şi în Fiul, şi facerea de fii tot prin Duhul Sfânt avem, pentru că darurile Treimii sunt ale obştei, de vreme ce şi puterea şi lucrarea Treimii una este.

---

[123] Efes. 5, 9
[124] Filip. 3, 1
[125] Ps. 85, 1
[126] Mt. 11, 29

Drept aceasta sunt fără Dumnezeu cei ce nu cred lucrările Treimii, sau cei care mărturisindu-le le numesc zidiri. Că de vor fi la noi aceste zidiri, dar ce avem mai mult? Şi de vom avea firea lui Dumnezeu precum mint aceia, vom fi şi noi oameni cu ipostas dumnezeiesc, oameni şi dumnezei ca şi Hristos. Şi având nu numai harul, ci şi ipostasul Fiului, al Tatălui sau al Duhului. Oare ce alta ar fi fost mai rău, ca hula aceasta? De vreme ce zidire avem întru noi, prin urmare Dumnezeu nu avem.

Şi cum este Dumnezeu cu noi? Cum am luat Duhul cel de la Dumnezeu? Cum avem Duhul lui Hristos? Cum am luat harul Duhului Sfânt? Care este făgăduiala Duhului Sfânt care ne-a făgăduit nouă Hristos, care este puterea cea de sus, care a venit pe Apostoli? Ce este Duhul Sfânt care a venit pe Corneliu şi pe cei împreună cu dânsul? Ce Duh au luat cei botezaţi de Filip, punându-şi mâinile pe dânşii Petru şi Ioan? Şi ce au luat cei botezaţi de Pavel, care mai înainte, nici ştiuseră, nici auziseră de este Duh Sfânt? Ce sunt lucrările puterii lor, dăruirile tămăduirilor? Darurile cele mai mari? Care este darul Domnului Iisus Hristos? Şi „dar vouă şi pace de la Dumnezeu Tatăl şi de la Domnul Hristos”[127]. Pentru ce se face chemarea dumnezeiescului Dar la hirotoniile care se fac? Oare în zadar zice? O! Cât de mare rătăcire şi hulă celor ce se pornesc fără de Dar împotriva Darului lui Dumnezeu!!!

Dar care este Darul Duhului Sfânt? Oare Firea cea în trei Ipostasuri? Ba, nicidecum. Firea lui Dumnezeu nimeni nu poate să o primească.

Deci, dar, zidire este? Dar cum avem pe Dumnezeu între noi? Şi cum purtăm pe Hristos? Şi cum pe Duhul Sfânt l-am luat în inimile noastre cu adevărat? Deci, harul Treimii este întru noi.

Aceasta ni se dăruieşte nouă de la Tatăl, prin Fiul, Care S-a întrupat din Duhul Sfânt. Drept aceea harul acesta lucrează întru noi în multe feluri, căci pe unul îl desăvârşeşte şi-l naşte a doua oară prin Botez, pe altul unge şi-l pecetluieşte cu mirul, iar pe altul îl hirotoniseşte preot şi pe acesta în multe feluri îl săvârşeşte, pentru că unul este citeţ poporului, altul ipodiacon, altul diacon, altul preot iar altul arhiereu, care este mai desăvârşit. Şi unul este apostol, altul prooroc, altul are puterea şi darul tămăduirilor şi cele alte; unuia prin Duh i se dă cuvântul înţelepciunii, iar altuia cuvântul înţelegerii, prin acelaşi Duh, şi celelalte precum am zis.

Deci întru noi nu este ipostasul Duhului, ci prin Duh harul cel de obşte al Treimii, şi lucrările cele de multe feluri. Pentru aceea şi cel ce ia Botezul, nu se face îndată preot, nici diacon, făcându-se, ia puterea preoţiei, nici preot hirotonisindu-se nu ia darul episcopiei, ci fiecare ce a luat a luat.

---

[127] I Tes. 1, 1

Unul este cu puterea mai mică, iar altul cu mai mare. Diaconul slujeşte, preotul jertfeşte, iar arhiereul hirotoniseşte, împărtăşeşte din darurile lui Dumnezeu şi are putere de a lega şi a dezlega păcate.

Dar care este oare această putere? Care este puterea de a hirotonisi şi ce este hirotonia? Care este zidire întru noi, şi ce poate zidirea, cum îndumnezeieşte? Cum curăţeşte, şi cum săvârşeşte? Ce este şi chemarea Darului lui Dumnezeu? Oare nu poate ceva? Nu este întru noi Duhul Darului? Vai ce hulă!!!

Departe este de harul lui Dumnezeu cel ce nu propovăduieşte acest har ci străin este acesta Duhului lui Dumnezeu şi fără nici un dar, neavând împărtăşire cu Duhul lui Dumnezeu, ci dimpotrivă cu duhul cel străin, şi plin de vicleana putere a acestuia, cu a căruia necurată, întunecată lucrare s-a lepădat ticălosul de darul Treimii, neunindu-se ca unul fără de minte, cugetând deşarte pentru cele dumnezeieşti şi lumina lui Dumnezeu nu o cunoaşte pentru că a lepădat-o pe dânsa, şi neavând el, nici pe Dânsul nu L-a vrut.

Şi n-a ştiut să cânte cu David: „Să fie lumina Domnului Dumnezeului nostru spre noi", şi „luminează ochii mei ca nu cumva să adorm întru moarte", şi nici n-a vrut să se arate ca şi acei moştenitori Împărăţiei lui Dumnezeu, pentru care s-a zis: „Sunt unii dintre cei care stau aici care nu vor gusta moartea, până ce nu vor vedea împărăţia lui Dumnezeu venind întru putere"[128]. Deci care împărăţie a şi văzut-o în Muntele Taborului, după cât a putut lumina cea neînserată, prin care şi drepţii vor străluci ca soarele.

Precum şi Însuşi soarele dreptăţii a învăţat. Pentru care luminare şi fiul tunetului care a văzut acea lumină scrie zicând: „Acum nu ştim ce vom fi, dar ştim când se va arăta, că vom fi asemenea Lui"[129]. Şi Pavel mai înainte fiind necurat şi văzând acea lumină, a căzut şi curăţindu-se s-a sculat dintru aceasta, arătând din cădere a lui sculare, şi de la întuneric luminare şi iarăşi prin dânsul luminare la toată lumea, iar mai pe urmă, răpindu-se la cer ca unul cu totul curat, aceasta mai luminat o a văzut şi strigând a zis: „Arătatu-s-a Darul cel mântuitor oamenilor". Şi: „Cunoaştem acum ca într-o oglindă şi în cuvinte întunecoase, iar atunci faţă către faţă"[130], a căruia lumină şi arvună a avut-o Moise la Muntele Sinai şi pentru aceea n-au putut fiii lui Israel să-i vadă faţa lui.

Iar Ştefan mai strălucit a văzut lumina aceasta, şi strălucindu-se faţa lui era ca faţa îngerului precum scrie, că la acea frumuseţe era şi strălucirea care ieşea din trupul lui; căci dumnezeiescul şi netrupescul fulger, harul

---

[128] Mt. 16, 28

[129] I In. 3, 2

[130] I Cor. 3, 12

Duhului, care era vărsat în sufletul lui şi sfântul său trup, îl strălucea ca şi pe al lui Moise. Această lumină, nu precum este, ci precum era cu putinţă, se vedea de către cei ce au văzut-o, precum şi în Prooroci se vedea, nu cum era ci după puterea acelora, ce au văzut-o şi pe dânşii îi strălucea. Ce trebuie a zice pentru acea dumnezeiască luminare, prin care drepţii vor străluci ca soarele la venirea Tatălui lor [131]. (Precum zice Hristos) împărtăşindu-se razelor Soarelui celui neapus, Care este Lumina cea adevărată, Care luminează pe tot omul ce vine în lume, zice Ioan în Evanghelie, ca şi în Apocalips, când zice: „Că nu va fi drepţilor strălucire de soare, ci Mielul le va fi lor lumină neapusă"[132].

Iar Mielul este Mielul lui Dumnezeu, Iisus Hristos, Care este şi Domn al slavei. „Şi David pentru Dânsul zice: „Domnul slavei a tunat!". Şi Pavel zice: „N-ar fi răstignit pe Domnul Slavei"[133].

Drept aceea şi la Evanghelie zice: „Şi am văzut slava Lui, slavă ca a Unui Născut din Părintele. Şi aceasta nu este ipostas din cele trei ipostasuri, ci plin de har şi de adevăr, zice.

Iar Petru aievea mărturiseşte aceasta zicând: „Că nu basmelor celor meşteşugite urmând am arătat vouă puterea şi venirea Domnului Iisus şi singur văzător fiind slavei Lui"[134]. Aceasta o numeşte slavă şi cinste căci zice: luînd de la Dumnezeu Părintele cinste şi slavă, glas ca acesta viind de la Slava cea cu mare cuviinţă.

Iată dar că şi pe Părinte-L grăieşte slavă, fiindcă este izvor şi început slavei, iar pe Fiul Îl numeşte Împăratul slavei, şi Pavel strălucirea slavei zice: „Care fiind strălucirea slavei"[135]. Tot cu nume, adică al slavei numit şi Darul şi Ipostasul precum şi în multe feluri, numeşte lucrările Duh, şi Duh numeşte pe Ipostasul Acela al Dumnezeiescului Duh dintre care se dau darurile de obşte, dar este slava Treimii. De vreme ce „Sfânt, Sfânt, Sfânt, Domnul Savaot, plin este cerul şi pământul de slava Lui. „

Una este dumnezeirea Treimii de vreme ce sunt dumnezei cei ce se îndumnezeiesc printr-Însa. Pentru aceea şi zice: „Dumnezeu a stătut întru adunarea dumnezeilor". Şi Una este strălucirea Treimii, pentru care se roagă David, precum am zis: „Şi să fie lumina Domnului Dumnezeului nostru peste noi". Şi „întru luminările Sfinţilor Tăi", zice.

Iată dar că şi Dumnezeu are lumina, şi sfinţii au luminare, că zice Petru: „Chematu-ne-a pe noi către lumina Sa cea neapropiată", şi alt cuvântător de Dumnezeu învaţă pentru această luminare a lui Dumnezeu pe care a văzut-o şi s-a împărtăşit de dânsa.

---

[131] Mt. 13, 43
[132] Apoc. 21, 23
[133] I Cor. 2, 8
[134] I Petru 1, 6
[135] Evrei 1, 3

Iar păstorii au văzut-o mai înainte de el, că zice: „Slava Domnului i-au strălucit pe ei"[136], aceasta şi pe îngeri îi arăta luminat, pentru că zice: „vederea feţii Lui ca fulgerul, şi îmbrăcămintea Lui albă ca zăpada"[137].

El, Cel ce străluceşte pe alţii cu atât mai vârtos a strălucit întrupându-Se. După cât a fost cu putinţă oamenilor a-L vedea, atât S-a arătat pe Muntele Taborului. "Strălucit-a faţa Lui ca soarele zice, iar hainele Lui s-au făcut albe ca zăpada"[138]. Iar alt Evanghelist zice ca lumina.

De vreme ce nu precum era, ci pe cât vederile au putut vedea, iar pe îngeri în mormânt iarăşi luminaţi i-au văzut dumnezeieştile femei; şi Petru în temniţă.

Dar îngerii după împărtăşire cu lumina Sa, de vreme ce aceştia sunt lumini de a doua, slujitori strălucirii cei dintâi, precum oarecare din cuvântătorii de Dumnezeu zice: „Iar Domnul este lumină adevărată şi după fire a avut strălucirea". Pentru care se ruga David zicând: „Trimite lumina Ta şi adevărul Tău", iar altundeva pe aceasta o numeşte şi luminare a feţii lui Dumnezeu, şi pentru lumina care este întru cei drepţi zice: „Strălucit-a întru întuneric lumina drepţilor".

Pentru lumina dumnezeiască şi pururea fiitoare, toate cetele sfinţilor s-au nevoit, şi-au dobândit după putinţă, arvunile acestei luminări şi străluciri, căci au ştiut a se ruga împreună cu David zicând: „Tu luminezi sfeşnicul meu, Doamne, Dumnezeul meu luminează întunericul meu". Care luminându-se şi umplându-se din aceasta de veselie, a zis: „Lumina a strălucit dreptului şi celor drepţi cu inima veselie", întru care şi îndestulându-se a zis: „Sătura-mă-voi când se va arăta slava Ta", iar mai ales arvună luând ca un Tată dumnezeiesc, a propovăduit cele ce sunt pentru slava şi strălucirea lui Hristos, prin care ne-am făcut fii luminii. Drept aceea cuvântător de Dumnezeu ne-a scris pe noi „fii ai luminii" şi a zis a fi lumina aceasta mângâiere, dar, împărăţie, arvună şi începere a veacului celui ce va să fie, nu trupeşte gustându-o pe dânsa, de vreme ce lumina aceea nu este trupească ci pentru că suntem noi formaţi din două părţi şi acea strălucire din adevăr este din Soarele dreptăţii şi fulgerul este cugetător al dumnezeirii, şi nu trupeşte, ci cugetul străluceşte din Duhul Sfânt, strălucindu-ne nu numai sufletul ci şi trupul, luminându-ne. Aceasta a arătat-o mai înainte Moise „precum am zis", iar după aceea însuşi Adevărul, cel ce-a izvorât strălucirea aceea Iisus Hristos Dumnezeul nostru, şi cel ce-a pătimit întâi pentru Dânsul moarte, Ştefan şi preadumnezeiescul Pavel, care încă nefiind curat, văzând-o i-a iubit luminile, până când s-a curăţit cu botezul, iar după aceasta având-o întru sine se înfierbânta zicând:

---

136 Lc. 2, 9
137 Mt. 22, 3
138 Mt. 17, 2

„Cine ne va despărți pe noi de dragostea lui Hristos?”[139], și „Trimis-a Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile noastre”. Și oricare, care nu are Duhul lui Hristos, acesta nu este a Lui, zicând Darul Duhului, care este de obște al Treimii. Petru la straja temniței văzând această lumină s-a întărit și lanțurile au căzut de pe dânsul.

Și mulți din dumnezeieștii ucenici au dobândit această lumină. Luca și Cleopa au luat în fierbințeală lumina aceea, de ardea inima lor într-înșii, căci Lumina cea adevărată, acel foc a venit să arunce pe pământ care și zicea: „Foc am venit să arunc pe pământ și ce voiesc se aprinde”[140]. David din acest foc se înfierbânta zicând: „Înfierbântatu-s-a inima mea înăuntrul meu și întru cugetul meu s-a aprins foc”, Antonie văzând această lumină în mormânt s-a mângâiat și-a strigat către Dumnezeu: „Unde erai mai înainte? „ Precum zice Atanasie și mulți dintre sfinții cei închiși întru întuneric s-au învrednicit unui dar ca acesta, ca unii ce sunt fiii luminii și îndumnezeiți de la Dumnezeu, văzând pururea pe Dumnezeu prin rugăciune și dumnezei făcându-se după har, de vreme ce și darului se împărtășesc toți. Pentru că și Hristos S-a făgăduit a locui întru cei ce sunt ai Lui, și Duhul Lui locuiește întru noi.

Pavel zice: „Nu știți că Hristos locuiește întru voi? Până când veți fi neiscusiți!” Și: „Trimis-a Dumnezeu pe Duhul Fiului Său în inimile noastre, strigând: Avva, Părinte!”[141].

Iar Hristos locuiește împreună cu Părintele și cu Duhul și locaș face întru noi. Nu cu Ipostas ci după Dar. Pavel ridică glasul zicând: „Darul Domnului nostru Iisus Hristos și dragostea lui Dumnezeu și a Părintelui și împreunarea Duhului Sfânt”. Și: „Fie vouă și pace de la Dumnezeu Părintele și de la Domnul Iisus Hristos”.

Aceasta și-n toate cărțile o zice. Și darul Domnului nostru Iisus Hristos cu voi. Și la Faptele Apostolilor zice: „Și-a luat Darul Duhului Sfânt”.

Deci luăm harul și dăruirea Sfintei Treimi, iar nu firea, nici ipostasurile, sau vreunul din cele trei Ipostasuri, ci numai dumnezeiască luare a trupului precum am zis: S-a unit cu Ipostasul Cuvântului nedespărțit și neamestecat, și întru care este și toată plinirea dumnezeirii trupește, și din plinirea Lui luăm har după vrednicie. Din această dumnezeiască plinire, ca dintr-un izvor iau darurile, cei ce sunt ai lui Hristos și mai cu seamă cei ce se nevoiesc și pătimesc pentru Dânsul și cei ce sunt în temnițe și la întuneric și au mângâierea de la această lumină.

David zice: „După mulțimea darurilor mele în inima mea, mângâierile Tale au veselit sufletul Meu” și cei ce viețuiesc întru Hristos, ca niște

---

139 Rom. 8, 35
140 Lc. 12, 49
141 Rom. 8, 15

curați cu inima, văd pe Dumnezeu, nu precum îi este firea „Căci pe Dumnezeu nimenea nu L-a văzut niciodată”, ci după dar. Vezi oare harul cel de obşte al Treimii? A trimis Dumnezeu Duhul Fiului Său, din plinirea Lui noi toți am luat, dar ce am luat? Darul Duhului şi har peste har.

Şi au vărsat peste noi (zice) darul Duhului Sfânt şi cu Dânsul strigăm „Avva, Părinte!”.

Iar acest „avva” înseamnează Părinte. De vreme ce ne-am făcut cu harul fii, făcându-ne fii Părintelui prin Unul-Născut Cel ce S-a întrupat cu Duhul Sfânt.

Prin toate, şi prin Scriptura cea veche şi cea nouă pot arăta în acesta şi chip pentru harul lui Dumnezeu, care mai cu seamă prin întruparea Cuvântului vărsându-se nouă, a umplut din destul toată lumea. Deci, pentru aceasta şi Întruparea Cuvântului se numeşte dar, iar cei ce nu au har, ca unii ce sunt nevrednici a lua darul, leapădă darul şi lucrarea Duhului, întunecați de lumină şi neluând lumina, nu gustă lumina dulceții cei dumnezeieşti.

Drept aceea neştiind nu cred, ci hulesc ca nişte împotrivitori ai lui Dumnezeu şi cine va să le vestească dulceața dumnezeieştii lumini, ca celor ce nu au gustat? Şi care mai cu seamă s-au înşelat şi zac întru întuneric şi viețuiesc împreună cu întunecații şi vicleniі diavoli, le place viața aceasta văzută, se ostenesc în deşert spre ştiința făpturilor celor văzute şi schimbăcioase, tocmai ca şi elinii cei nebuni, precum zice Pavel: „Slujesc făpturii mai vârtos decât Făcătorului”. Căci cinstind mai mult ştiința făpturilor, zic că, nu are nici un har dumnezeiesc, credința noastră şi se nădăjduiesc numai în ştiința deşertăciunii.

Afară din cele ce se văd, şi peste mintea omenească, socotesc că nu este nimic, depărtându-se de înțelegătoarea rază a lui Dumnezeu ca şi neînțelegătorii diavoli. Şi din aceasta întunecați sunt de la arătarea luminii celei negrăite şi petrecând numai trufeşte şi nebuneşte, în văzduh şi pe pământ.

Aşadar căutând numai după învățăturile lor pentru acestea ce se văd, ce sunt hotărâte şi se mişcă cu locul sau cu gândul, socotesc că numai este nimic afară din cer, din acestea ce se văd şi din gândul nostru acesta hotărât. Şi ce este mai presus de cuvânt şi cu credința numai de la Dumnezeu dată, o învață ca o învățătură meşteşugită, şi pe cel ce nu ştie mişcările stelelor şi meşteşugurile logiceşti, numărul şi punerile schimelor, îi zic că nu-L cunoaşte pe Dumnezeu, lepădând cu totul propovăduirea cea cu simplitate, prin care a nebunit Dumnezeu, înțelepciunea lumii acesteia”[142].

---

[142] I Cor. 1, 20

Iar întru noi toată adunarea celor ce a vieţuit cu sfinţenie prin credinţă s-a săvârşit şi Abel cu credinţă a pătimit. Enoh cu credinţă s-a mutat. Noe cu credinţă a zidit corabia şi prin aceasta s-a mântuit. Avraam a crezut lui Dumnezeu şi cu credinţa a văzut pe Dumnezeu.

Isaac şi Iacob mai curat au văzut pe Dumnezeu, când a văzut scara pe care Domnul se întărise şi cu îngerul se lupta care, zice că este Dumnezeul părinţilor săi.

Acesta era Cuvântul, Îngerul Sfatului celui Mare pentru noi. Moise în focul rugului, în negură şi-n lumină la muntele Sinai a văzut pe Dumnezeu şi s-a luminat. Ilie cu car de foc s-a răpit, Isaia pe scaunul slavei a văzut pe Dumnezeu, Iezechiel şi Daniel, şi împreună cu aceştia prin credinţă s-au săvârşit. Şi Apostolii (arătat este cum au slujit lui Dumnezeu cu credinţă, numindu-se Lumina lumii din Lumina cea adevărată, cu credinţa au văzut lumina Lui mai întâi în muntele cel sfânt al Taborului, iar mai pe urmă şi-n limbi de foc în foişor şi pretutindeni o purta şi toate cetele sfinţilor, precum a putut vedea a văzut.

Las de-a zice toate cu amănuntul cele ce sunt ale sfinţilor dascăli şi părinţi, ca nu cumva să aduc îngreuiere cu acest cuvânt, că destule sunt ale proorocilor şi ale apostolilor, care şi temelie sunt ca să arate aievea adevărul.

Drept aceea noi (zicând întocmai ca Pavel) „prin credinţă umblăm"[143] şi cele ce sunt ale credinţei întru arvună le luăm, căci Pavel iarăşi zice: „Acum cunoaştem ca într-o oglindă şi cuvinte întunecate, iar atunci faţă către faţă". Deci să se ruşineze şi să se umple de întuneric cei ce nu primesc lumina, nici pricep Darul ca nişte neiscusiţi, iar noi luând din dumnezeiasca plinire har peste har lăudăm pe Iisus Hristos Lumina cea adevărată, ce luminează pe tot omul ce vine în lume, precum scrie. Aceluia să fie slava în veci. Amin.

Clericul: Dar ce gândesc ereticii, Părinte, că noi (precum ne-ai arătat şi am învăţat de la Sfinţi) credem că dumnezeiasca Fiinţă este neapusă şi necuprinsă? Iar harul cel din Fiinţa lui Dumnezeu putem să-l luăm. Pentru aceasta cum zic aceştia?

Arhiereul: Cele ce sunt de la eretici, ca unele ce sunt de multe feluri şi pline de păgânătate, trebuie să nu le băgăm în seamă, că sunt nebuneşti. Ei zic că nimeni nu se împărtăşeşte de Dumnezeu şi pentru aceasta, după zisa lor, ei cred că nici nu este Dumnezeu întru noi. Sau dacă se împărtăşeşte cineva de Dumnezeu, se împărtăşeşte după Fiinţă. Şi cu aceasta altă întrupare, mai aduc şi întruparea Treimii, pe care nici unii dintre păgânii

---

[143] II Cor. 5, 7

cei mai dinainte nu au zis-o. Iar harul lui Dumnezeu, puterea şi lucrarea ieşită din Fiinţa Lui, nici nu este nici nu poate a fi, zic ei nedumnezeieşte. Iar noi cu bună credinţă mărturisim într-o dumnezeire Treimea Ipostasurilor, în Unul Dumnezeu Treimea într-o putere, lucrare şi împărăţie, Îl propovăduim cu bună credinţă într-un har şi mărturisim Fiinţa nevăzută nimănui şi neîmpărtăşită atât nouă cât şi la toată făptura, precum Cel Unul Născut zice: „Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată”, adică precum este şi după Fiinţă, de vreme ce şi lui Moise a zis: „Nu va vedea omul faţa Mea şi să fie viu”[144]. Iar slava Lui şi strălucirea cea din Fiinţă, harul şi puterea, credem că pe cât este cu putinţă, se poate vedea şi lua. Tot în acest chip sunt şi vedeniile proorocilor, şi luminările cele dumnezeieşti care s-au arătat întru sfinţi, şi toţi luăm slujirile, lucrările puterilor şi darul dumnezeiesc, Fiinţa însă nu. Credem că numai acea dumnezeiască luare de trup, ce s-a unit cu Cuvântul după Ipostas, ca prin aceea pe cât se poate să ne împărtăşim noi cu Dumnezeu. Şi ne împărtăşim numai darului celui ce este întru Dânsul, întru care se află trupeşte toată plinirea dumnezeirii, care întru Dânsul a sălăşluit, precum zice Pavel: „Că întru Dânsul a sălăşluit toată plinirea Dumnezeirii trupeşte, iar nu Ipostasului Duhului. Că S-a întrupat din Treime Unul şi singur Cuvântul. Şi omenirea Aceluia este cu Ipostas dumnezeiesc şi întocmai Dumnezeu, ca unită cu Dânsul desăvârşit, nedespărţit şi neamestecat al Lui făcându-se cu totul. Drept aceea credem că ne împărtăşim harului lui Dumnezeu şi dăruirii celei dintr-însul, iar nu Fiinţei, precum cred mesalienii păgâni şi bogomilii. La aceasta este mărturie cel ce s-a rezemat pe dumnezeiescul piept şi de acolo a luat din destul darul dumnezeieştii cuvântări. Şi destul este mărturia acestuia, pentru că şi adevărată este mărturia lui, şi el a ştiut că adevărat grăieşte ca un ucenic al Adevărului, pentru ca noi să credem. Acesta pentru dumnezeiasca Fiinţă aşa zice: „Pe Dumnezeu nimeni nu L-a văzut vreodată”[145]. Şi mărturie aduce pe Domnul zicând: Unul Născut Fiul cel ce este în sânul Părintelui, Acela ne-a spus. Iar pentru harul Lui zice: „Şi am văzut slava Lui”; şi pentru ca să nu zică cineva că numai de ale Întrupării zice adaugă zicând: „Slavă ca a Unuia Născut de la Tatăl”. Şi ca să nu zică cineva Firea dumnezeirii, iarăşi zice: „Plin de har şi de adevăr”. Vedeţi dar adevărul propovăduit în Evanghelie. Iar cum că slava lui Dumnezeu s-a arătat Sfinţilor, Însuşi la Evanghelie, pentru Isaia grăieşte zicând: „Acestea a zis Isaia când a văzut slava Lui şi a grăit pentru dânsul, adică pentru Hristos”.

Însuşi Mântuitorul propovăduieşte împărăţia Tatălui, slava şi puterea, care de obşte este şi a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh. Şi Însuşi la

---

[144] Ieşire 34, 20
[145] In. 1, 18

rugăciune zice: „Că a Ta este împărăţia, puterea şi slava în veci. Amin. „. Iar Biserica propovăduieşte cum că Feţele a câte Trei au de obşte împărăţia, puterea şi slava, zicând: „Că a Ta este împărăţia şi puterea şi slava, a Tatălui şi a Fiului şi a Sfântului Duh". Şi aceasta nu o zice oricum, ci învăţându-se de la dumnezeieştile Scripturi. Că de obşte se propovăduieşte harul Treimii şi slava, puterea, lucrarea şi împărăţia Sa. De vreme ce şi cerurile spun Slava lui Dumnezeu. Şi acestea cu Cuvântul Domnului s-au întărit şi cu Duhul gurii Lui s-au întemeiat. Şi din cântarea cea de trei ori sfânt, plin este cerul şi pământul de slava lui Dumnezeu se înţelege precum îngerii pe Dumnezeu slavoslovesc. Drept aceea ereticii care leapădă harul şi strălucirea lui Dumnezeu, întoarcă-se înapoi. Iar noi care am luat din plinirea Lui lumină din lumină şi dar pentru dar, să mulţumim Celui ce ne-a dăruit pe noi, ne-a luminat şi ne-a gătit împărăţia cea veşnică mai înainte de întemeierea lumii, care şi nădăjduim a o dobândi cu mila Lui. Să ne rugăm ca să ne dea nouă de aici ca o arvună, şi va fi pentru noi, dacă ne vom curăţi şi ne vom apropia de Cel preacurat. Căci tot în acest chip şi David porunceşte zicând:

„Apropiaţi-vă de Dânsul şi vă veţi lumina, şi feţele voastre nu se vor ruşina". Dintr-aceasta este arătat cum că Dumnezeu după mila Lui, ne-a dat nouă şi putere şi lucrarea dumnezeiască. Cum ne botezăm? Ce luăm cu botezul? Ne naştem a doua oară? Că zice: „De nu vă veţi naşte a doua oară" şi ne îmbrăcăm în Hristos, că zice: „Câţi întru Hristos v-aţi botezat întru Hristos v-aţi îmbrăcat". Dar cum ne-am îmbrăcat? Cu Ipostasul sau cu harul? Arătat este că cu harul, de vreme ce şi zice: „Eu şi Părintele vom veni şi locaş la Dânsul vom face". Dar Părintele nu S-a întrupat, deci după har locuieşte întru noi. Iar Fiul, întrupându-Se, măcar că şi ne împărtăşim cu Trupul Lui, având asemenea toate câte le avea Hristos după trup, nu ne împărtăşim Fiinţei dumnezeirii, ci harului Lui, căci luăm din plinirea dumnezeirii cei după trup. Asemenea ne împărtăşim şi din darul Sfântului Duh.

Aceasta se învederează şi de la cei ce se hirotonisesc. Se însemnează cel rânduit ca să se cinstească, şi luând darul, are darul citeţului, şi nu poate să lucreze ale ipodiaconului. Diaconul, asemeni, nu poate să lucreze ale preotului, nici preotul ale darului arhieresc (precum am zis mai înainte) deci, darul este cel ce se dă, iar nu Fiinţa. Căci de ar fi fost Fiinţa, nu ar mai fi trebuit multe hirotonii, nici hirotoniile nu ar fi fost felurite, pentru că o hirotonie din acestea putea face toate câte acum le face fiecare hirotonie, de ar fi fost harul cel luăm Fire. Drept aceea şi Pavel zice: „Având darul după darul lui Dumnezeu cel dat nouă în multe feluri." Iată că după dar şi dăruiri sunt de multe feluri: ori cel ce mângâie întru mângâiere, ori cel ce învaţă întru învăţătură; cel ce miluieşte întru blândeţe, cela ce este îndeplinitor întru silinţă; şi celelalte. Deci darurile sunt despărţite, iar

Duhul este tot acelaşi. Slujbele sunt despărţite, iar Domnul este acelaşi; lucrările sunt despărţite, iar Dumnezeu este tot acelaşi care lucrează toate întru tot. Dar ce fel socotiţi că este zidirea şi purtarea de grijă care o are Dumnezeu pentru zidire? Oare pentru că a zidit Dumnezeu făpturile s-au împărtăşit ele Fiinţei lui Dumnezeu? (Oh, ce hulire!) Ba nicidecum, fiindcă aceea este neîmpărtăşită. Însuşi Cel mai presus de fire, cu puterea cea atotlucrătoare zidind aceste făpturi, le-a dat lor şi le dă şi Fiinţa, şi are purtare de grijă de acestea ca de nişte lucruri ale Sale, şi cu prea puternicia, cu toată lucrarea şi cu voia Sa cea cuprinzătoare cuprinde toate şi le păzeşte. Nu este nimic din cele ce sunt care să nu se împărtăşească puterii şi Darului lui Dumnezeu. Pentru că nici ar fi rămas, nici ar fi fost, de nu s-ar fi împărtăşit puterii lui Dumnezeu. Drept aceea, toată făptura cuvântătoare şi necuvântătoare, văzută şi nevăzută, cu puterea dumnezeiască viază şi gândeşte, se mişcă şi grăieşte, lucrează şi stă şi oricâte are cineva din fire le poate ţine, dar nu se poate împărtăşi Fiinţei lui Dumnezeu, căci Unul singur Dumnezeu este mai presus de fire, Treimea cea întru tot puternică. Pentru aceasta v-am spus vouă acestea cu dreaptă slăvitoare credinţă, precum am înţeles din Sfintele Scripturi şi după putinţa noastră.

Clericul: Suntem îndestulaţi Părinte cu cele zise şi sunt de ajuns acestea, ca să se încredinţeze toţi cei întru Hristos, mai cu seamă că sunt din Sfintele Scripturi. Deci şi acest prea viclean eres ce s-a zis mai pe urmă îl urâm şi-l anatematizăm împreună cu celelalte necredincioase eresuri. Răsăritul cel de sus Iisus Hristos Dumnezeul nostru să ne cerceteze pe noi cu harul Lui cel dumnezeiesc, şi să strălucească în inimile noastre spre luminarea cunoştinţei Lui mai arătat şi mai curat. Te rugăm însă că de vreme ce am cunoscut credinţa cea adevărată să ne înveţi şi tainele Bisericii, câte şi care sunt, ce putere are fiecare dintre ele, şi ce luăm dintr-însele.

PARTEA A II-A

Pentru Sfintele Taine

Arhiereul: Frate! Ceea ce ceri este peste puterea mea. Şi câte am zis vouă, trebuie să ştiţi că pentru dragostea voastră le-am zis numai într-aceasta nădăjduindu-mă, cum că acestea care le zic le iau din dumnezeieştile Scripturi. Deci şi acum pentru că doriţi a înţelege Tainele Bisericii, voi zice şi pentru acestea câte voi putea împlinind datoria dragostei. Iar tu să nu te îndestulezi cu cele zise de la mine, ci câte dintre acestea vei afla de folos, luând, cercetează-le totdeauna şi întreabă pe cei mai învăţaţi şi nu vei fi lipsit de ceea ce doreşti.

Clericul: Mulţumim pentru aceasta părinte căci multe pricini de smerenie ai dat nouă, şi să ne dea Domnul prin sfintele tale rugăciuni, ca să nu ne înălţăm mintea mai presus decât se cade, ci să socotim ca să fim cu mintea întreagă. Ne rugăm, aşadar, arată nouă Tainele.

Capitolul 33
Cum că şapte sunt Tainele Bisericii

Arhiereul: De vreme ce cereţi, voi vorbi întru Hristos după putere. Şapte sunt harurile Duhului, precum zice Isaia, şapte sunt şi Tainele Bisericii cele lucrate prin Duhul Sfânt care sunt acestea: Botezul, Ungerea, Cuminecătura, Hirotonia, Nunta, Pocăinţa şi Maslul. Pentru fiecare dintre acestea voi vorbi prin puţine cuvinte, deşi mai înainte, la explicarea Dumnezeieştii Liturghii am vorbit precum s-a putut pentru aceasta mai acoperit.

Capitolul 34
Pentru Botez

Botezul naşte de a doua oară prin Duhul, de vreme ce am pierdut naşterea cea dintâi, fără patimă trupească, şi întru fărădelegi ne-am zămislit, şi în păcate ne-au născut, pe fiecare din noi mama noastră, precum zice David.

Capitolul 35
Pentru Ungere

Ungerea ne dă pecetea cea dintâi, şi asemănarea cea după chipul lui Dumnezeu, care pentru neascultare am pierdut-o. Ne mai dă încă şi harul pe care l-am luat în sufletul nostru când ne-am zidit prin dumnezeiasca suflare. Drept aceea şi puterea Duhului şi buna mireasmă a lui are şi este semn şi pecete a lui Hristos.

Capitolul 36
Pentru Dumnezeiasca Cuminecătură

Cuminecătura ne uneşte cu Însuşi Stăpânul, împărtăşindu-ne cu adevăratul lui Trup şi Sânge. De vreme ce pentru mâncare am murit, şi de Rai şi de Dumnezeu ne-am despărţit, prin Cuminecătură iarăşi luăm viaţa veşnică; şi lepădând stricarea, ne unim cu Cel fără de moarte, care S-a făcut muritor cu trupul pentru noi.

Capitolul 37
Pentru Hirotonie

Hirotonia dă stăpânirea şi puterea Făcătorului. De vreme ce nimica din cele sunt nu s-au făcut fără de Dânsul, şi El a venit ca să ne aducă pe noi la bine; învăţându-se El de la noi ne-a dat această putere prin Preoţia Lui. Printr-însa toate Tainele se lucrează, şi nici un lucru nu se sfinţeşte fără de preoţie. Încă şi din început puindu-ne pe noi stăpânitori celor văzute, acum ne face iarăşi stăpânitori mai mari prin Preoţie. Drept aceea şi David zice: „Pune-vei pe ei stăpânitori peste tot pământul". Căci cheile cerului ni le-a dat nouă.

Capitolul 38
Pentru Nuntă

Nunta este darul lui Dumnezeu, dat după neputința noastră pentru facerea de copii, până ce va sta această lume care este însoțită cu stricăciunea. Dumnezeu n-a voit ca starea noastră să fie ca cea dobitocească, din curgere scârbicioasă. Dar pentru că ne-am făcut muritori de voia noastră, a lăsat starea neamului nostru tot într-acest chip a se lucra ca și la dobitoace, ca să cunoaștem la ce am ajuns. Aceasta se va urma până ce va învia și va face firea noastră nemuritoare, Cel fără de stricăciune, Care a și murit și a înviat pentru noi. Drept aceea și binecuvântează El Însuși Nunta, pentru a nu fi fără binecuvântare începutul vieții noastre.

Capitolul 39
Pentru Pocăință

Pocăința lucrează iarăși îndreptarea noastră după cădere. De vreme ce după Botez, noi greșind, nu ne putem îndrepta fără de nevoință și fără de osteneală, decât numai prin întoarcere, prin lacrimi, prin mărturisirea păcatelor, și prin părăsirea de răutăți; pentru aceea s-a dat acest mare har, întru care se cuprinde și cinul cel călugăresc, ca cela ce este făgăduința pocăinței.

Capitolul 40
Pentru Sfântul Maslu

Sfântul Maslu s-a dat și acesta ca o Sfântă Taină și închipuire milostivirii celei Dumnezeiești, și s-a dăruit pentru izbăvirea și întru sfințirea celor ce se întorc de la păcate. Drept aceea Maslul dă dezlegare păcatelor, ridică din boli și dă sfințire. Acestea toate le-a dat Iisus Hristos Dumnezeul nostru și printr-Însul dumnezeieștii lui ucenici. Că fiind noi formați din două: din suflet și din trup, îndoit ne-a dat și acestea, precum cu adevărat și El îndoit S-a făcut pentru noi: fiind Dumnezeu cu adevărat și om cu adevărat făcându-Se; și cu Darul Duhului nevăzut să sfințească sufletele noastre, iar cu cele văzute adică: cu apa, cu untdelemn, cu pâinea, cu vinul și cu celelalte care se sfințesc cu Duhul, să sfințească trupurile noastre, și să ne dăruiască nouă mântuirea cu totul desăvârșit.

Capitolul 41
Pentru învierea, adică sacularea trupurilor

Aceasta pentru ca să ne facă desăvârşit precum ne-a şi zidit, încă ne va şi învia după moarte, şi ne va împreuna cu trupurile cu care am vieţuit şi am petrecut, pentru ca cele ce am lucrat să le luăm împreună. Deci, de vreme ce ne va ridica pe noi desăvârşit (căci nimic n-a zidit în deşert), nu va lăsa nici trupurile în stricăciune, pentru că toate le-a făcut ca să fie, şi nicicum nu voieşte ca să piară. Dumnezeu fiind desăvârşit şi Însuşi El cu adevărat, S-a făcut om ca noi, luând trup şi suflet cuvântător şi gânditor, pentru ca să curăţească sufletele noastre cele cuvântătoare şi să le umple de Darul Sfântului Duh, şi trupurile asemenea să le facă nestricate şi să le sfinţească. Drept aceea, şi Tainele acestea îndoit le-a dat, fiind adică simţitoare din lucruri văzute, iar cu Duhul Sfânt săvârşite şi dătătoare de dumnezeiescul har: sufletelor şi trupurilor. Aceste Taine le-a dat nu numai cu cuvintele, ci şi cu lucrurile. Întâi le-a lucrat întru Sine Cuvântul lui Dumnezeu, făcându-Se trup din iubire de oameni, că fiind nouă pârgă bunătăţilor, aşa se cădea ca dintr-un izvor, de la El noi toţi cei ce suntem ai Lui să luăm, că pentru aceasta S-a şi făcut om, pentru ca să ne unim cu Dânsul şi să ne sfinţim printr-Însul, pentru că acesta este Cuvântul lui Dumnezeu, Cel ce ne-a zidit pe noi din început, şi Acesta este iarăşi Care ne zideşte de a doua oară, cu bunăvoinţa Părintelui şi cu lucrarea Duhului Sfânt. Că Treime este Dumnezeu care a făcut toate şi îngrijeşte de toate, şi mai cu seamă de noi cei căzuţi, cei care suntem făptura cea mai cinstită decât toate cele văzute, şi făcute după chipul lui Dumnezeu. Deci Cuvântul lui Dumnezeu, Icoana cea vie, pecetea şi strălucirea Tatălui, pe a Sa icoană, adică pe noi viţa cea cuvântătoare ne ia întru Sineşi, şi de vreme ce nu se poate, nu ne înnoieşte prin vreo altă oarecare zidire.

Clericul: Dar cum, Părinte, n-a fost cu putinţă prin înger?

Arhiereul: Nicidecum, pentru că toată zidirea e hotărâtă şi nu ajunge pretutindeni, nici nu are putere firească de a mântui; după har însă, ar fi putut şi îngerul a mântui, şi ar fi dat atunci Dumnezeu harul mântuirii prin înger ca prin vedere (ορἀν), dar iarăşi Îngerul n-ar fi putut pe toţi să-i mântuiască nefiind din fire cuprinzătoare a toate. Dar Îngerul cum ar fi dat viaţă, nefiind din fire viaţă? Sau cum ar fi rămas neschimbat? Fiindcă firea lui poate să se schimbe, cum au şi căzut unii dintr-înşii, şi mai ales nefiind uniţi cu trupul. Drept aceea era trebuinţă ca Cel neschimbat din fire, Cuvântul cel pururea într-o Fiinţă, Cel pururea viu, împreună cu Părintele cel viu şi cu Făcătorul de viaţă Duh să Se unească nouă celor muritori, pentru ca cu neschimbarea şi cu nestricăciunea Lui să înceteze stricăciunea

noastră. Şi fiind Viaţa veşnică, să gonească moartea de la noi şi să sădească nemurirea. Şi ca Cela ce este pretutindeni şi veşnic, pe cei ce au murit mai înainte, pe cei ce au murit la vremea petrecerii Lui pe pământ, şi pe cei ce cred după aceasta până în veci, prin Tainele Lui şi prin cei ce sunt ai Lui, care au harul Lui, poate a-i mântui. Şi Însuşi Unul lucrează pururea şi ajunge prin mulţi. De aceea a sădit harul lui întru noi, ca prin noi să lucreze. Şi noi cei învredniciţi preoţiei suntem mulţi şi în multe locuri, iar El este Unul în cer, pe pământ, în mare, întru toate, pretutindeni ajungând, pe toţi şi toate prin toţi lucrând, ceea ce nu poate face nici o fire zidită. Drept aceea noi nu lucrăm săvârşind Tainele, ci slujim, adică ascultăm, iar El prin noi lucrează. Drept aceea şi mii de preoţi jertfind în toate zilele şi totdeodată Unul este Trupul şi Sângele şi una e jertfa, iar nu mai multe. Căci Cuvântul lui Dumnezeu este viu, lucrător, pretutindeni şi peste toate.

Clericul: Minunate sunt cele zise, o, Părinte! Multă dulceaţă aduseră sufletului meu şi cunosc mai lămurit Taina Întrupării Cuvântului lui Dumnezeu.

Capitolul 42
Pentru ce Cuvântul lui Dumnezeu nu S-a unit cu firea cea mai înaltă a îngerilor, ci cu a oamenilor?

Arhiereul: Ceea ce zicem, iubitule, nu sunt ale noastre, ci ale Părinţilor. Cuvintele acestora cercând le vei afla prin multe locuri; şi încă din aceasta să înţelegi, din care vei putea înţelege mai cu înlesnire pentru dumnezeiasca Taină a Întrupării: pentru ce Cuvântul lui Dumnezeu, vrând să se unească cu zidirile Sale, nu S-a unit cu cea mai înaltă fire, adică cu a îngerilor? Ca ceea ce este aproape oarecum şi are asemănare cu cea dumnezeiască, fiind fără trup, ci S-a unit cu această a noastră stricăcioasă materie? Aceasta s-a făcut cu socotinţă dumnezeiască şi adâncă, căci de s-ar fi unit cu firea cea îngerească, numai aceea singură s-ar fi împărtăşit Lui, dar nu s-ar fi mântuit că aceea este mântuită, ci numai s-ar fi înălţat şi s-ar fi adus la o mai mare stare, învrednicindu-se împărtăşirii lui Dumnezeu.

Nici o altă făptură de nimic nu s-ar fi folosit, ci ar fi rămas în stricăciunea, şi mai cu seamă omul cel căzut, pentru care s-a făcut această zidire şi pentru care a căzut zidirea în stricăciune. Înţelepciunea lui Dumnezeu şi sfatul cel de demult, cu adevărat a făcut lumea şi pe îngeri din ce n-au fost şi mai pe urmă a făcut pe om, şi fiindcă el este bun, zidirea pentru aceasta a făcut-o, pentru ca să se împărtăşească bunătăţilor Lui căci El Însuşi fiind nelipsit de nimic plin de toate şi prea veşnic, nu avea

trebuință de ceva din cele ce sunt, fiind El Binele cel desăvârşit. Dar de vreme ce zidirea lui Dumnezeu este înțelegătoare şi simțitoare, omul singur le are întru sine pe amândouă. Acestea, unite într-unul, având suflet gânditor şi trup văzut. Pentru aceasta Dumnezeu pe singur omul îl ia întru Sine şi Se uneşte desăvârşit, luând firea omenească fără păcat din Sfânta Fecioară prin Duhul Sfânt, formându-Se cu trup, cu suflet gânditor şi cu voință. Deci prin firea cea gânditoare a sufletului, se uneşte firii celei gânditoare a îngerilor, iar prin dumnezeiescul Lui Trup Se uneşte făpturii celei văzute şi într-acest chip sfințirea şi harul se dă nu numai omului, care este gânditor după suflet şi văzut după trup, ci şi la toată zidirea şi firea cea cuvântătoare a îngerilor şi a sufletelor, care se uneşte cu Dumnezeu, îi înnoieşte, se împărtăşeşte lui, se luminează foarte, şi ca una ce este de un neam primeşte dumnezeiasca lumină din Sfântul Suflet cel gânditor şi cuvântător al Cuvântului. Căci acum acel Sfânt Suflet al Mântuitorului după fire îl văd Îngerii şi luminarea de la cel nevăzut mai mult o iau acum şi se umplu de mai multă înțelepciune din dumnezeiasca Minte a Înțelepciunii Celei Vii. Şi ca de unul cel de un neam se apropie de Dânsul şi de minune se umplu şi mai mult se smeresc cu gândul, căci se învrednicesc unora ca acestora.

Asemenea se împărtăşesc şi sfintele suflete ale Sfinților. Iar zidirea cea văzută dimpreună cu trupurile noastre, prin acel Sfânt şi Dumnezeiesc Trup, sau mai bine a zice Dumnezeu, care s-a jertfit pentru noi pe Cruce şi a înviat, şi a luat nestricăciune, nădăjduieşte să ia nemurirea (şi toată această zidire aşteaptă, după cum zice Pavel, nestricăciunea), care o va şi dobândi când se va arăta Cuvântul cel viu cu trupul cel ce s-a prefăcut întru nestricăciune, împreună cu noi la a doua şi înfricoşata Lui venire, când vor fi şi mii de îngeri înspăimântându-se şi cutremurându-se de frumusețea Lui, şi bucurându-se pentru slava Lui cu care se împărtăşesc de la Dânsul. Stihiile se vor schimba şi drepții vor străluci ca soarele luând strălucire de la Soarele dreptății, care S-a unit cu noi. Şi aşa pururea cu Domnul vom fi. Omule! Ai cunoscut oare taina Întrupării Mântuitorului pe cât putem noi zice?

Clericul: Cunoscui şi mă minunai, şi slavă fie lui Dumnezeu Cel ce a lucrat acestea pentru noi.

Capitolul 43
Cum că Hristos a primit Tainele şi întru Sine

Arhiereul: Trebuie dar să zicem, cum că Mântuitorul a lucrat întru Sine Tainele. Şi întâi Botezul, cea dintâi Taină, din darurile Lui cele

duhovniceşti. Întâi Însuşi S-a botezat în Iordan de la Ioan nu pentru că avea trebuinţă de botez, căci nu-I trebuia Celui singur curat, ci pentru noi S-a botezat ca să ne curăţim şi să spălăm spurcăciunea cea din curgerea păcatului strămoşesc. Din început fiind zidiţi din lut care este pământ şi apă, pământul l-a curăţit cu Trupul, şi apa cu apa cea sfântă, şi cu Duhul născându-ne de a doua oară împreună cu sufletul, să ne facem om nou şi fără de păcat. Iar a doua Taină care e Sfântul Mir, pe care Mântuitorul a primit la Botez, a fost pogorârea peste Dânsul a Sfântului Duh în chip de porumb; despre aceasta şi Isaia zice, ca şi cum ar fi de la singur Hristos: „Duhul Domnului pe mine pentru care m-a uns".

Pentru aceasta şi Petru zice: „Că şi Domn şi Hristos L-a făcut pe Dânsul Dumnezeu, trupeşte viind Duhul pe Dânsul. Şi într-alt loc Petru mai zice: „că pe acesta l-a uns Dumnezeu cu Duhul Sfânt". Iar Pavel zice: „Întru Dânsul a sălăşluit toată plinirea dumnezeirii trupeşte". Deci această ungere este cu tot darul Duhului care, după cum s-a zis, L-a luat ca un om la botez, după cum s-a văzut de Ioan Botezătorul. Şi pe acesta l-a avut pururea ca un Dumnezeu Cuvântul, nedespărţit fiind de Dânsul, dar îl dăruise Lui ca unui om Tatăl, îndată ce S-a întrupat, de vreme ce şi era pururea cu Dânsul Duhul cel deofiinţă cu Dânsul şi nedespărţit, şi cu Duhul Sfânt şi a alcătuit Lui şi acel dumnezeiesc Trup, dar numai l-a arătat pe acesta Duhul şi la botez venind pe Dânsul, pentru noi. Căci şi Botezul a suferit pentru noi, cel curat, pentru ca botezându-ne să luăm tot acest Duh. Deci şi nouă ne trebuieşte acest duhovnicesc mir, şi mai cu osebire la botez. Căci nu va putea fi cineva botezat desăvârşit de nu se va unge şi cu Sfântul Mir. Cu botezul ne naştem a doua oară prin Duh şi ne spălăm de păcate, dar nu câştigăm şi arvunile harului, nici mireasma vieţii, nici pecetea Duhului. Deci precum trebuie să ne botezăm tot astfel trebuie să ne ungem şi cu Sfântul Mir. Pentru aceasta cei botezaţi de Filip, fiindcă se botezase numai, Petru şi Ioan au pus mâinile peste dânşii şi au luat Duh Sfânt, care este Sfântul Mir. Căci punerea mâinilor, precum au făcut apostolii şi printr-înşii alţi mulţi, făcea ceea ce face acum Mirul. Atunci era punerea mâinilor, iar acum în locul mâinilor este cel sfinţit Care se cheamă Mirul cel mare, care se sfinţeşte nu de preoţi, ci de patriarhi şi de arhierei care au puterea lui Petru şi a lui Ioan cu sfintele rugăciuni şi binecuvântări. Care Mir trimiţându-se până la marginile lumii, are puterea punerii mâinilor ce făceau Apostolii. Cu acest Mir trebuie a se însemna fiecare credincios, pentru ca şi dumnezeiescul botez în care fiecare botezându-se să-l aibă întru sine desăvârşit.

Căci Mântuitorul botezându-Se a primit Duhul şi cei ce s-au botezat de la Filip au luat Duhul cu punerea mâinilor lui Petru şi Ioan, pentru ca să nu fie nedesăvârşiţi şi nepecetluiţi cu Duhul, dator sunt dar şi credincioşii cei ce se botează a se unge la botez cu Mirul acesta, iar nu să rămână (ca şi

copiii latinilor şi ai altora), nesăvârşiţi şi neunşi neluând darul Duhului şi neînsemnându-se cu semnul lui Hristos. Căci pecetea şi semnul lui Hristos este Mielul, pentru Duhul pe care ni-l dă nouă. Şi preotul când unge cu Sfântul Mir zice astfel: „Pecetea darului Duhului Sfânt, Amin". Deci cel ce nu se unge cu Sfântul Mir este fără har şi nepecetluit şi neînsemnat de Hristos.

Iar Mirul nu este fieşce untdelemn, ci undelemn sfinţit cu rugăciune în altar de arhiereii lui Hristos, cei ce au puterea apostolilor mai cu seamă a lui Hristos. Şi iarăşi nu poate fi Mir mare cel ce izvorăşte din moaştele Sfinţilor, cum este cel ce izvorăşte din trupul dumnezeiescului şi izvorâtorului de Mir Dimitrie, sau al altui Sfânt precum se vesteşte şi la biserica Ciprianilor, a Marelui Mucenic Mamant, sau de la vreo sfântă icoană precum este aceea ce se numeşte Sitin Aghias, sau untdelemn al candelelor celor ce sunt puse la sfintele icoane sau la moaşte, care deşi sunt cinstite şi acestea şi au har dumnezeiesc, şi fac tămăduiri, nu au însă puterea acelui dumnezeiesc Mir. Această putere a Sfântului Mir este deosebită şi se dă prin rugăciunea arhiereilor. Şi nu se sfinţeşte orişicum, ci în sfânta zi, Joia Mare, punându-se în altar pe vremea Liturghiei, la sfârşitul Liturghiei se sfinţeşte cu rugăciuni şi cu dumnezeiasca pecete a Crucii săvârşindu-se ca şi dumnezeieştile Taine. Precum nu este Trup şi Sânge al lui Hristos, pâinea şi paharul cel care nu se slujeşte, nici se sfinţeşte prin rugăciunile preotului, aşa nici Mir mare nu poate fi de nu va fi slujit şi sfinţit prin prea sfintele rugăciuni ale prea dumnezeieştilor arhierei. Dintr-acest Botez şi Mir ne şi chemăm şi suntem creştini unşi, şi mai ales din Mir care se cheamă şi ungere, pentru că şi Hristos, care Se tălmăceşte Uns, Se numeşte cu acest nume, fiindcă S-a uns trupeşte cu Duhul Sfânt. Şi aceasta zice Petru (precum am zis), şi David: Pentru aceea te-a uns pe Tine Dumnezeule, Dumnezeul Tău cu untdelemn al bucuriei mai mult decât pe părtaşii Tăi. Ceea ce va să zică: pe Tine adică Te-a umplut de toate ale harului (că plinirea dumnezeirii ai luat) iar părtaşii Tăi ca dintr-un izvor, după vrednicie au luat darurile. Mântuitorul a primit mirul la botez într-acest chip, pogorându-Se Duhul. Şi când a vrut să pătimească S-a uns cu mir, zicând a fi aceasta spre îngroparea Lui. Cu aceasta ne-a arătat, că şi murind pentru noi era viu, fiind Dumnezeu; şi lucrările cele vii ale Duhului, le avea întru Sine nedespărţite.

Capitolul 44
Cum că Liturghia Însuşi Mântuitorul a săvârşit-o

Sfânta Jertfă a preasfântului Său Trup şi Sânge adică Liturghia, arătat este că Însuşi a slujit-o, şi pe noi ne-a învăţat a o sluji. Căci zice: „Aceasta

faceți întru pomenirea Mea". Pentru că și El este preot în veac după rânduiala lui Melchisedec (cu pâine adică și cu vin), nicicum încetând. Şi mai cu seamă este Preot veșnic, căci S-a jertfit pe Sine de voie prin Cruce și Se jertfește; și adus Părintelui și aduce; și Se junghie de-a pururea pentru curățirea păcatelor noastre; pe Care noi Îl avem Arhiereu mare Care a străbătut cerurile pe Iisus Fiul lui Dumnezeu, și păzim mărturisirea Lui. Și arhiereu ca Acesta cu adevărat ni s-a căzut nouă, prea cuvios, fără răutate, nevinovat, osebit de păcătoși, fiind mai înalt decât cerurile și smerindu-Se pentru noi păcătoșii.

Capitolul 45
Pentru că și preot și arhiereu Mântuitorul S-a hirotonisit trupește

Iar că și preot și arhiereu al nostru S-a hirotonisit, Însuși Mântuitorul a arătat fiind Cuvântul lui Dumnezeu, și întrupându-Se pentru noi, mărturisindu-Se de Părintele și cu Duhul hirotonisindu-Se. Precum și Isaia a proorocit: „Scula-Se-va toiag din rădăcina lui Iesei, și floare din rădăcina Sa va ridica; și Se va odihni peste Dânsul Duhul lui Dumnezeu", și celelalte. Și vezi cum a luat El pe această luminată și minunată hirotonie, măcar că era Dumnezeu din fire, preaputernic și preasfânt, fiind Cuvânt viu al lui Dumnezeu, sfânt și întru tot puternic, ci numai pentru noi S-a hirotonisit trupește de la Părintele. Și întâi S-a hirotonisit la botez, că atunci botezându-Se era ca unul ce se hirotonisește, atingându-Se de mâna lui Ioan. Ioan punea mâna pe Dânsul și el lua Duhul, sau mai bine să zicem, se hirotonisea de la Părintele, pogorându-Se peste Dânsul Duhul în loc de mână. Și Părintele zice: „Acesta este Fiul Meu cel iubit întru Care bine am voit". Iar a doua hirotonie mai luminat a luat-o în Muntele Taborului, când El cu lumina dumnezeieștii slave a preastrălucit. Dar a fost în mijlocul norului celui luminat care însemna pe Duhul Sfânt, care Duh era pururea împreună cu Dânsul. Și pe Acesta Părintele atunci din nori și după trup Îl mărturisea și întru Dânsul împreună binevoia și propovăduia înțelepciunea Sa cea vie dascălilor. Că iarăși zice: „Acesta este Fiul Meu cel iubit întru Care bine am voit; și a adăugat: „Pre Dânsul ascultați". Care cuvânt ascultați, este semn al dăscăliei. Însuși Hristos, aceasta învățând pe ucenicii Săi, a zis: „Cel ce vă ascultă pe voi, pe Mine Mă ascultă". Iată cum S-a hirotonisit de Părintele prin Duhul Sfânt.

Capitolul 46
Pentru că şi nunta cea cinstită Hristos a binecuvântat-o, şi întru Sine prin Biserică a făcut-o cu Duhul Sfânt

Vezi, încă, cum că şi nunta a aşezat-o ca un Făcător şi a binecuvântat-o. Căci ai aflat cum că el a mers la nuntă în Cana Galileii. Şi nu numai că a mers la nuntă, ci şi S-a născut din cea care era logodită cu bărbat, pentru ca să sfinţească şi naşterea noastră.

Capitolul 47
Cum că Hristos a ales fecioria mai mult decât nunta

Numai că a ales mai cu osebire decât nunta, fecioria, de vreme ce şi Tatăl Său este întru feciorie, fără stricare şi fără trup născându-L pe El. Şi Maica Sa care a născut pe acest Dumnezeu, fecioară a fost şi dânsa după trup şi a rămas şi este fără stricare născându-L pe Dânsul, de vreme ce L-a şi zămislit fără sământă. Dar vezi şi minunata Lui nuntă, feciorească cu adevărat şi Dumnezeiască. Că Mirele cel frumos al sufletelor noastre ne-a poftit, şi ne-a iubit pe noi precum a zis. Şi pentru dragostea noastră sufletul Său l-a pus. Şi zestre ne-a dat nouă pe Sineşi, şi ne-a logodit pe noi Luişi cu sângele Său cel preacurat, pe noi, zic, care suntem Biserica Lui cea curată. Aceasta o strigă Pavel, bunul logoditor, zicând: „Logoditu-v-am pe voi unui bărbat, a vă pune înaintea lui Hristos, fecioară curată". Şi chiar Evanghelia ne învaţă pentru nunta acestui minunat şi frumos fiu al Împăratului, de o frumuseţe mai mare decât a tuturor fiilor omeneşti ca un curat, într-acesta şi chip pentru nuntă întru sine şi pentru sine a lucrat.

Capitolul 48
Cum că nunta lui Hristos este fecioria

Drept aceea, şi pe cel ce poate a se logodi cu El, şi pe cel ce se face famen pentru Împărăţia Cerurilor (adică cel ce petrece în feciorie, iar nu cum înţeleg unii nebuni, cel ce-şi scopeşte trupul), ca pe cela ce încape întru sine acest cuvânt, îl primeşte Cel Curat şi Preasfânt şi se uneşte cu el, ca unui curat i se arată şi cu totul locuieşte întru el. Iar de nu poate încăpea cuvântul fecioriei, binecuvântează nunta aceluia şi facerea de copii nu o leapădă, căci printr-aceasta zice dumnezeiescul Pavel, pot să se mântuiască unii. Şi iată cum zice: „Iar ei se vor mântui prin facerea de copii", pentru că şi Însuşi Hristos S-a făcut copil, măcar că fără patimă S-a născut. Şi de copil S-a lepădat şi pe copii îi binecuvânta şi îi lua în braţe. Curvia, însă, şi

preacurvia o ura, până şi chiar pofta ce o facem noi în gând, căutarea cea cu poftă trupească a oprit-o, pe sodomeni din început i-a ars, şi încă ne spune că se vor munci. Că zice: „Mai uşor va fi sodomeanului şi gomoreanului în ziua judecăţii, decât celor ce nu primesc propovăduirea". Deci veşnică este munca acestora împreună cu păgînii. Pentru nuntă aşa a făcut şi a învăţat, iar pentru pocăinţă şi spovedanie a făcut ceva chiar spre pilda noastră.

Clericul: Din cele mai dintâi zice, Părinte Sfinte, destul ne-am folosit auzind de lucruri trebuincioase, şi mai vârtos cum s-a hirotonisit Cel ce din fire le poate toate şi singur e Sfânt; şi cum S-a logodit şi a făcut preasfântă nuntă Cel Preacurat cu sfinţii, prin sfinţenie, unindu-Se cu ei în dragoste dumnezeiască şi fierbinte. Dar acum nu ştim cum va putea oare să vie la pocăinţă cel păcătos.

Capitolul 49
Cum că şi cele ce sunt ale pocăinţei le-a arătat Mântuitorul prin Sine

Arhiereul: Nu pentru Sine, zice, vine, ci pentru noi, căci Însuşi a luat fărădelegile noastre şi a purtat durerile. Deci nu S-a pocăit, ci a învăţat cele ce sunt ale pocăinţei. Şi aceasta zice mai întâi ştiind pornirea noastră cea cu înlesnire la rău: „Pocăiţi-vă că s-a apropiat Împărăţia Cerului". Cel fără greşeală între oameni şi mai cu seamă Cel singur Sfânt şi Curat, de ce ar fi avut a se pocăi? Negreşit cu aceasta ne-a dat lecţie nouă, de vreme ce zice: „N-am venit să chem drepţi la pocăinţă, ci pe păcătoşi". Drept aceea a mâncat şi a băut cu vameşii şi cu păcătoşii, şi pentru aceasta Îl vorbeau de rău jidovii. pe curvari i-a primit cu blândeţe, pentru că s-au atins de picioarele Lui şi pe cap I-au turnat mir şi cu lacrimi I-au spălat picioarele Lui şi I le-au şters cu părul capului lor. Pe Caananeanca cea păgână n-a gonit-o; pe cea defăimată în curvie neosândind-o, a primit-o zicându-i, să nu mai păcătuiască. Pe pârâşul şi pe răpitorul cel ce a întors nedreptatea cu dragoste îl primeşte. Pe jefuitorul şi vameşul cel ce s-a lăsat de a mai fi vameş şi pe tâlhar cu un cuvânt l-a mântuit pe cruce, pe cel ce s-a lepădat de trei ori, măcar că era şi ucenic, numai pentru că a plâns şi cu dragoste iarăşi L-a mărturisit de trei ori, l-a iertat; şi pe hulitorul şi prigonitorul, care s-a întors către dumnezeiasca râvnă, pe Pavel zic, la cât har l-a învrednicit! Prin toate acestea şi prin pildele zise curvarului şi celorlalţi a învăţat şi a făcut pocăinţa.

Capitolul 50

Cum că şi lucrurile pocăinţei pentru noi le-a făcut Hristos

Iarăşi, nefiind dator a lucrat întru Sine lucrurile pocăinţei, pentru ca să ne arate nouă calea pocăinţei şi a smereniei. Căci a postit şi S-a rugat cu simplitate, cu smerenie şi cu înfrânare a vieţuit, hrănindu-Se numai cu pâine de orz şi cu puţine bucate. De multe ori se vede că n-a avut pâine, iar pentru cei ce erau cu Dânsul, pâinile cele puţine le înmulţea prin binecuvântare; şi pedestru a umblat şi S-a înstrăinat, şi n-a avut, precum a zis, unde să-şi plece capul. Insulte şi batjocuri a suferit, şi n-a răsplătit rău pentru rău, ci a făcut bine mai mult şi în cele din urmă S-a vândut de prieten şi a pătimit de la robii Săi, pentru care se nevoia. Şi răbda fiind pârât, scuipat, pălmuit, gol, bătut, osândit şi omorât pe cruce ca un osândit, împreună cu tâlhari, Făcătorul tuturor. De unde şi blestem S-a chemat, ca să ne dezlege pe noi de blestemul cel dintâi, şi să ne binecuvinteze. Mai pe urmă a primit a muri, pentru ca şi celor vii şi celor din iad să le dăruiască darurile pocăinţei, căci şi acolo a mântuit pe cei ce au crezut. Iar înviind din morţi a dat la toată lumea învierea şi a doua zidire prin pocăinţă. Că prin aceasta şi necredincioşii şi cei necuraţi întorcându-se către credinţă şi sfinţenia lui Hristos, către curăţia trupului şi către feciorie, s-au arătat întocmai cu îngerii. Şi până acum Hristos mântuieşte şi pe cei necredincioşi, trăgându-i către credinţă, măcar de ar fi şi făcut mii de răutăţi, dăruind ca un dar prin botez, iertăciunea greşalelor strămoşeşti. Pe cei credincioşi care au păcătuit, îi mântuieşte prin spovedanie, văzând că prin lacrimi, prin zdrobirea inimii, prin milostenie şi prin alte lucruri bune, după putinţă, vin către Dânsul.

Capitolul 51

Cum că pentru pocăinţă arhiereii au darul de a lega şi a dezlega, şi acesta este de la Hristos

Pentru care pricină ne-a dat nouă oamenilor puterea de a lega şi dezlega păcatele, dând de la Sine apostolilor acest har. Căci zice: „A suflat şi a zis apostolilor: luaţi Duh Sfânt! Oricărora veţi ierta păcatele, ierta-se-vor lor, şi oricâtora le veţi ţine, ţinute vor fi”. Pentru că cei ce-şi vor mărturisi păcatele cu smerenie prin pocăinţă curată, depărtându-se mai întâi de la păcat, să-şi ia iertăciune greşalelor. Aceasta pururea până acum se lucrează şi această putere a Duhului prin preoţi lucrându-se, pe cei dezlegaţi şi iertaţi după moarte, îi arată cum că sunt iertaţi; şi pe cei ce sunt sub legătura vreunui păcat, asemenea îi arată precum sunt.

Capitolul 52

Cum că cinul călugăresc la pocăință se cuprinde, și pentru ce se cheamă cin îngeresc și îmbrăcăminte de pocăință, și care este puterea acestuia

Într-această pocăință și prea sfântul cin al călugărilor se cuprinde, care este și se numește îngeresc, deoarece călugării se făgăduiesc a păzi și a urma curăției, neaverii, cântărilor, rugăciunilor, ascultării și îngerilor. Iar îmbrăcăminte a pocăinței se numește, pentru că călugărul cu acea taină se îmbracă pentru plângerea păcatelor. Fiindcă cinul călugăresc este smerit, simplu, lepădându-se de toate podoabele omenești, ca unul ce nu se amestecă nici cu griji, nici cu fapte, nici cu cuvinte lumești, ci mai ales fuge de dânsele. Căci acesta este semnul vieții celei mai presus de lume, care învață cum că cele văzute sunt stricăcioase și toate cele omenești trec, și cugetă și se lipsește de înțelepciunea cea de sus și își aduce aminte de moarte și de sfârșitul cel de aici. De aceea este și negru, de vreme ce-și aduce aminte de moarte și de plâns, și nu viețuiește într-această lume, ci dorește altă viață nestricată și către aceea se silește să ajungă. Drept aceea oricare va fi călugăr adevărat, după cum învață Pavel, el iubește pe Hristos și nimic nu-l poate despărți de dragostea lui Hristos, și dorește a muri și a fi împreună cu Hristos. Aceasta o arată aievea fugind în munți, în pustii, în mânăstiri pentru Hristos, și se nevoiește a fi una cu Hristos, pentru ca să locuiască întru Hristos cu Părintele și cu Duhul. Drept aceea și urmează în toate vieții lui Hristos. Se smerește, viețuiește întru sărăcie și supunere, de nimic nu se îngrijește din cele de aici, se răstignește lumii și se făgăduiește a-și păzi fecioria, a nu agonisi nimic și a se îndeletnici în posturi, rugăciuni și privegheri, și până la moarte a petrece întru acestea și într-altele asemenea, răbdând pentru Hristos pe toate, care toate sunt ale pocăinței lucruri. Acestea și fiecare credincios este dator a le păzi, afară numai de feciorie, care se cuvine călugărilor, căci numai călugării sunt mai cu seamă datori a o păzi. Iar și cei din lume, care încă nu s-au căsătorit, și fiecare ce s-a făgăduit a păzi aceasta și tot creștinul, mai cu seamă cel căzut în păcate (și cine este care să nu fi căzut nicidecum?) este dator a urma vieții lui Hristos și a face lucrurile pocăinței. Botezătorul, cel care e mai întâi după Ilie, închipuind cinul călugăriei, a învățat zicând: „Faceți roduri vrednice de pocăință, și pocăiți-vă că s-a apropiat împărăția cerurilor"; și pe fiecare în parte îl învață a viețui după cum se cade.

Capitolul 53
Cum că Mântuitorul şi prin Sine a arătat chipul cel Sfânt

Mântuitorul şi Dumnezeul nostru dând acest mare dar al pocăinţei, pe care mai înainte l-a propovăduit prin Prooroci, prin Botezător, iar mai apoi prin Sine şi prin ucenicii Săi, prin Apostoli, zicând: „oricare vor vrea să vie după Mine, să se lepede de sine, să-şi ia crucea sa şi să vie după Mine". Fiind datori a urma lui Hristos, Care a mărturisit în zilele lui Pilat din Pont, pentru buna mărturisire a Tatălui, a Lui şi a Duhului Sfânt, datori suntem şi noi credincioşii şi până la moarte a sta pentru această credinţă. Deci să nu socotească cineva că acest cuvânt l-a zis Hristos nu pentru toţi credincioşii, ci să se înţeleagă cum că porunca aceasta este pentru toţi, fiind noi datori a ne mucenici, nu ca ceilalţi mucenici, prin vărsarea sângelui, ci prin zdrobirea gândului, înfrânându-ne de toate poftele ce vor veni asupră-ne, aceasta fiind viaţa cea după urmarea lui Hristos şi mai ales petrecerea călugărească. Iată cum Se făgăduieşte către Petru care a zis: „Iată noi am lăsat toate şi am venit după Tine". Că le făgăduieşte zicând: „Voi care aţi venit după Mine, la a doua venire, când Fiul Omului va şedea pe scaunul Slavei Sale, veţi şedea pe douăsprezece scaune, judecând cele douăsprezece neamuri ale lui Israel". Acesta este darul arhieresc pe care l-a dat ucenicilor, după aceea adaugă zicând: „Şi tot cel ce şi-a lăsat casele, sau fraţi, sau surorile, sau pe tatăl său, sau pe mama sa, sau femeia, sau copii, sau moşiile, pentru numele Meu şi pentru Evanghelie, însutit va lua şi viaţă veşnică va moşteni". Aceasta, zic, ne înfăţişează viaţa călugărească, sub care se înţelege şi mucenicia.

Căci mulţi lăsând toate au murit pentru Hristos, dar mai cu seamă se înţelege viaţa călugărească, căci această viaţă călugărească a petrecut-o şi Însuşi Mântuitorul şi ucenicii Lui. El, Cel bogat, a petrecut întru feciorie şi sărăcie, S-a rugat în munte, a fost supus Părintelui până la moartea crucii şi n-a făcut voia Sa, ci voia Părintelui Său care L-a trimis pe El, pe care a păzit-o şi până la pătimire zicând: „Însă nu voia Mea (adică cea trupească), ci a Ta să fie", adică voia cea dumnezeiască a Părintelui, care e tot una cu a Lui. Într-alt loc iarăşi învăţând viaţa călugărească zice: „Cel ce iubeşte pe tatăl său, sau pe mama sa mai mult decât pe Mine, nu este vrednic de Mine, şi cel ce nu va lăsa toate câte are, nu va putea fi Mie ucenic". Şi către tânărul a zis: „Dacă vrei să fi desăvârşit, vinde averea ta şi o dă săracilor şi vei avea comoară în ceruri, şi vino după Mine". Acest cuvânt, după cum se vede nu e pentru mucenicie, ci pentru viaţa călugărească. Şi către cel ce a zis că va veni, numai să-şi îngroape întâi pe tatăl său, Cel ce învaţă, îi zice: „Cinsteşte pe tatăl tău şi pe mama ta". La viaţa cea mai desăvârşită ridicându-ne pe noi, adică la cea cu chip dumnezeiesc a călugărilor, aici învaţă a nu băga în seamă pe părinţi, şi încă mai vârtos, la

cele ce sunt mai trebuinţă sufletului. Pentru ce? Pentru că trebuie mai ales să cinstim pe Dumnezeu, care ne-a făcut pe noi. De vom vrea să vieţuim ca Dânsul, pentru Dânsul, nu trebuie să ne îngrijim noi de părinţii noştri cei trupeşti, căci El fiind purtător de grijă, pe noi adică, cei ce urmăm Lui cu cuviinţă şi de aproape, va să ne facă întocmai cu îngerii, la care nu este nici o patimă, numai dragostea cea fără de patimă. Iar de aceia, pe care noi îi părăsim pentru Dânsul, El va purta de grijă printr-alţii.

Capitolul 54
Ce însemnează „lasă pe morţi să-şi îngroape morţii lor"

Pentru aceea a şi oprit pe acela zicându-i: „Lasă pe morţi să-şi îngroape morţii lor", căci îl ridicase pe el la nestricăciune şi îl împreunase cu nemuritorii îngeri, arătându-l următor acelora, pentru că atunci urmând lui Hristos n-avea împărtăşire cu părinţi muritori. Nu eşti mort, zice, drept aceea nu te mai îngriji pentru părinţii cei morţi, care sunt supuşi stricăciunii.

Capitolul 55
Ce însemnează: „Nimeni puindu-şi mâna pe plug"

Iar altuia, care a vrut să se lepede de cei ce erau în casa lui, adică de muiere şi de alţii, i-a zis: „Nimeni puindu-şi mâna lui pe plug şi intorcându-se înapoi, nu va fi îndreptat întru Împărăţia Cerurilor", de arătură te-ai apucat, zice, nu de cea omenească, ci în cer ari. Nu vei fi îndreptat întorcându-te către cele trecătoare. Cunoaşte deci care cu care le schimbi, casa ta şi cu cei ce sunt în casă le dai pe Împărăţia Cerurilor. Aflăm dar că şi Domnul a vieţuit viaţa călugărilor şi a arătat-o spre pildă. Această viaţă au avut-o şi Apostolii. Drept aceea şi pe dânşii îi învaţă a nu avea două haine, nici toiag, nici traistă, nici încălţăminte şi celelalte, ceea ce face viaţa călugărească. Şi-i îndeamnă la acest lucru nu numai aşa, fiecum, cu cuvinte şi cu rugăciuni, ci binecuvântând şi pentru propovăduire i-a trimis, dându-le putere asupra duhurilor necurate şi să tămăduiască toată boala şi toată neputinţa, care putere a fost atunci nu numai la Apostoli, ci şi la Sfinţi mai pe urmă şi mai ales la sihaştri.

Iar cum că taina săvârşirii călugăreşti a fost taină din început şi din vremea Apostolilor, marele Dionisie mărturiseşte scriind după alte Sfinte Taine şi taina săvârşirii călugăreşti. Se înşeală dar cei ce zic că cinul călugăresc este izvodit de curând, iar nu dat de Mântuitorul sau de Apostoli, căci s-a arătat cum că Hristos Dumnezeul nostru şi ucenicii Lui l-

au dat pe el, şi că dânşii au învăţat taina săvârşirii călugăreşti precum şi a purta altă haină, iar nu cea mirenească. Aceasta o zice şi Sfântul Dionisie, cum că şi Sfântul Pahomie, după cum se vede scris, chipul călugăriei mai pe urmă s-a dat de la înger. Şi bine şi adevărat scrie, căci oare care semne ce s-au dat acestui chip au o mai desăvârşită învăţătură ca cel dintâi chip al călugăriei, de vreme ce cu încetul, dreapta slăvitoare credinţă creştea şi sporea. Bunele aşezăminte ale Bisericii mai mari se făceau. Rânduiala Liturghiei şi a Botezului mai luminat se alcătuia. Cântările, rugăciunile şi rânduielile se aşezau mai bine de către bărbaţii cei după vreme îndemnaţi de Duhul Sfânt, aşa şi cinul călugăresc s-a arătat de la înger lui Pahomie a se pune spre mai buna rânduială şi cuviinţă. Şi în loc de cămaşă mai cu cuvinţă este a purta haină, asemenea şi brâul, şi analavul şi camilafca, şi paramantul, şi călţunii, şi mantia, care însemnează anume lucruri dumnezeieşti, care şi şapte sunt, precum sunt şi veşmintele arhiereului, mărturisind viaţa cea desăvârşită din cele şapte daruri ale Duhului. Asupra acestora vom vorbi mai pe larg, când vom arăta pe cele ce se fac la fiecare taină.

Capitolul 56
Cum că şi taina Sfântului Maslu este dată de la Mântuitorul

Acum să vorbim şi pentru a şaptea Taină care e a Sfântului Maslu. Să vedem cum această taină este dată de Mântuitorul nostru, fiind aceea cu care Însuşi S-a uns, nu pentru Sine, ci pentru noi, precum a făcut şi celelalte Taine. Ce putere are. Deci pe aceasta a dat-o când a trimis pe ucenicii Săi, doi câte doi, înaintea feţei Sale, care mergând zice, propovăduiau ca să se pocăiască. Vezi, oare, că şi acest Sfânt Maslu săvârşeşte pocăinţa? pe mulţi draci i-au scos şi ungând cu untdelemn, pe mulţi bolnavi îi tămăduiau şi vindecau nu numai trupurile ci şi sufletele[146], şi pentru aceasta mărturiseşte fratele lui Dumnezeu zicând: „De se îmbolnăveşte cineva dintre voi, să cheme pe preoţii Bisericii şi să se roage pentru dânsul, ungându-l cu untdelemn în numele Domnului, şi rugăciunea credinţei va mântui pe bolnav, Domnul îl va ridica pe el şi de ar fi făcut şi păcate, i se vor ierta lui”[147]. Credinţa catolicilor în această privinţă cu totul se surpă. Aceia zic că nu se cuvine a face Sfânt Maslu celor ce au nădejde de viaţă, ci numai celor ce mor, de vreme ce dă iertare păcatelor. Aceasta este împotriva învăţăturii apostolilor, căci fratele lui Dumnezeu strigă: „Şi-l va ridica pe el Domnul”; iar, ei zic, că Maslul se face celor ce nu se vor

[146] Marcu 6, 13
[147] Iacob 5, 14-15

mai scula. Şi iertarea păcatelor zic, că numai cu acest untdelemn se dă, măcar că şi prin spovedanie pururea este dăruită această iertare a păcatelor celor ce vin cu pocăinţă numai, dar şi împreună cu acest sfânt untdelemn şi prin împărtăşirea cu Trupul şi Sângele lui Hristos Dumnezeul nostru. Iar cum că Mântuitorul S-a uns cu untdelemn pentru noi, înţelegem aceasta de la Mirul cu care L-a uns desfrânata aceea care a venit, nu Maria cea curată, sora lui Lazăr, care a turnat mir pe Dânsul aproape de Patimi, şi care, precum a zis, a fost spre îngroparea Lui, ci muierea aceea din casa lui Simon leprosul, Maria desfrânată, despre care scrie Luca. Care şi cu lacrimi a udat şi a uns picioarele Lui şi cu părul ei le-a şters, care untdelemn al pocăinţei este (cu cale a făcut cea care era păcătoasă de a adus Lui acest untdelemn). Că prin părul ei, cu care a şters picioarele, s-a uns pe sine şi s-a mântuit de păcate, precum şi singură Evanghelia ne spune, zicând: Domnul a zis către Simon, a căruia era casa, întâi pilda acelor doi datornici, dintre care unul era dator cinci sute de dinari, iar celălalt cinci zeci, şi dacă le-a iertat lor, a întrebat El, care dintre amândoi va iubi mai mult pe cel ce a iertat datoria? Şi Simon zicând că acela căruia i-a dăruit mai mult, Mântuitorul i-a răspuns: „Bine ai zis,” şi, întorcându-se către muiere, zice iarăşi lui: „Simone, vezi pe această muiere; am intrat în casa ta, apă pe picioarele Mele nu Mi-ai dat, iar aceasta cu lacrimi Mi-a spălat picioarele Mele; cu untdelemn n-ai uns capul Meu, iar aceasta cu Mir Mi-a uns picioarele Mele, pentru care lucru, zic ţie, iartă-se păcatele ei cele multe, că a iubit mult, iar căruia se iartă puţin, iubeşte puţin”. Vezi oare că aceasta arată Sfântul Maslu. Făcând păcate să venim la dumnezeieştii bărbaţi şi, pocăindu-ne, să ne spovedim de cele ce am greşit, cu a căror poruncă să aducem lui Dumnezeu sfântul untdelemn, căci este chipul Lui Dumnezeu şi al milostivirii Lui, întru care milostivire străluceşte şi dumnezeiasca lumină a harului. Pentru că şi lumină aducem. Şi, de vreme ce aducem şi rugăciune, şi se sfinţeşte untdelemn, cei ce se ung cu untdelemnul îşi află iertarea păcatelor, ca şi desfrânata care, ungând mântuitoarele picioare dintr-al său untdelemn, şi-a luat iertarea păcatelor, astfel primind şi ea ungerea milostivirii.

Capitolul 57

Pentru ce este untdelemn şi la Sfântul şi Marele Mir şi la Maslu?

Fiindcă şi la Sfântul Mir cel Mare şi la Maslu, untdelemnul închipuie milostivirea lui Dumnezeu. Adică la Mir, însemnează mântuirea noastră, izbăvire din moarte şi pecetea Făcătorului de viaţă şi Blândului Duh, prin care ne-am izbăvit de potopul păcatelor. Drept aceea, şi la potopul din zilele lui Noe, porumbiţa în chipul Duhului aducând în gură ramura de

au dat pe el, şi că dânşii au învăţat taina săvârşirii călugăreşti precum şi a purta altă haină, iar nu cea mirenească. Aceasta o zice şi Sfântul Dionisie, cum că şi Sfântul Pahomie, după cum se vede scris, chipul călugăriei mai pe urmă s-a dat de la înger. Şi bine şi adevărat scrie, căci oare care semne ce s-au dat acestui chip au o mai desăvârşită învăţătură ca cel dintâi chip al călugăriei, de vreme ce cu încetul, dreapta slăvitoare credinţă creştea şi sporea. Bunele aşezăminte ale Bisericii mai mari se făceau. Rânduiala Liturghiei şi a Botezului mai luminat se alcătuia. Cântările, rugăciunile şi rânduielile se aşezau mai bine de către bărbaţii cei după vreme îndemnaţi de Duhul Sfânt, aşa şi cinul călugăresc s-a arătat de la înger lui Pahomie a se pune spre mai buna rânduială şi cuviinţă. Şi în loc de cămaşă mai cu cuvinţă este a purta haină, asemenea şi brâul, şi analavul şi camilafca, şi paramantul, şi călţunii, şi mantia, care însemnează anume lucruri dumnezeieşti, care şi şapte sunt, precum sunt şi veşmintele arhiereului, mărturisind viaţa cea desăvârşită din cele şapte daruri ale Duhului. Asupra acestora vom vorbi mai pe larg, când vom arăta pe cele ce se fac la fiecare taină.

Capitolul 56
Cum că şi taina Sfântului Maslu este dată de la Mântuitorul

Acum să vorbim şi pentru a şaptea Taină care e a Sfântului Maslu. Să vedem cum această taină este dată de Mântuitorul nostru, fiind aceea cu care Însuşi S-a uns, nu pentru Sine, ci pentru noi, precum a făcut şi celelalte Taine. Ce putere are. Deci pe aceasta a dat-o când a trimis pe ucenicii Săi, doi câte doi, înaintea feţei Sale, care mergând zice, propovăduiau ca să se pocăiască. Vezi, oare, că şi acest Sfânt Maslu săvârşeşte pocăinţa? pe mulţi draci i-au scos şi ungând cu untdelemn, pe mulţi bolnavi îi tămăduiau şi vindecau nu numai trupurile ci şi sufletele[146], şi pentru aceasta mărturiseşte fratele lui Dumnezeu zicând: „De se îmbolnăveşte cineva dintre voi, să cheme pe preoţii Bisericii şi să se roage pentru dânsul, ungându-l cu untdelemn în numele Domnului, şi rugăciunea credinţei va mântui pe bolnav, Domnul îl va ridica pe el şi de ar fi făcut şi păcate, i se vor ierta lui"[147]. Credinţa catolicilor în această privinţă cu totul se surpă. Aceia zic că nu se cuvine a face Sfânt Maslu celor ce au nădejde de viaţă, ci numai celor ce mor, de vreme ce dă iertare păcatelor. Aceasta este împotriva învăţăturii apostolilor, căci fratele lui Dumnezeu strigă: „Şi-l va ridica pe el Domnul"; iar, ei zic, că Maslul se face celor ce nu se vor

[146] Marcu 6, 13
[147] Iacob 5, 14-15

mai scula. Şi iertarea păcatelor zic, ci numai cu acest untdelemn se dă, măcar că şi prin spovedanie pururea ese dăruită această iertare a păcatelor celor ce vin cu pocăinţă numai, dar şi înpreună cu acest sfânt untdelemn şi prin împărtăşirea cu Trupul şi Sângele lui Hristos Dumnezeul nostru. Iar cum că Mântuitorul S-a uns cu untdelemn pentru noi, înțelegem aceasta de la Mirul cu care L-a uns desfrânata aceea care a venit, nu Maria cea curată, sora lui Lazăr, care a turnat mir pe Dânsul aproape de Patimi, şi care, precum a zis, a fost spre îngroparea Lui, ci muierea aceea din casa lui Simon leprosul, Maria desfrânată, despre care scrie Luca. Care şi cu lacrimi a udat şi a uns picioarele Lui şi cu părul ei le-a şters, care untdelemn al pocăinţei este (cu cale a făcut cea care era păcătoasă de a adus Lui acest untdelemn). Că prin părul ei, cu care a şters picioarele, s-a uns pe sine şi s-a mântuit de păcate, precum şi singură Evanghelia ne spune, zicând: Domnul a zis către Simon, a căruia era casa, întâi pilda acelor doi datornici, dintre care unul era dator cinci sute de dinari, iar celălalt cinci zeci, şi dacă le-a iertat lor, a întrebat El, care dintre amândoi va iubi mai mult pe cel ce a iertat datoria? Şi Simon zicând că acela căruia i-a dăruit mai mult, Mântuitorul i-a răspuns: „Bine ai zis," şi, întorcându-se către muiere, zice iarăşi lui: „Simone, vezi pe această muiere; am intrat în casa ta, apă pe picioarele Mele nu Mi-ai dat, iar aceasta cu lacrimi Mi-a spălat picioarele Mele; cu untdelemn n-ai uns capul Meu, iar aceasta cu Mir Mi-a uns picioarele Mele, pentru care lucru, zic ţie, iartă-se păcatele ei cele multe, că a iubit mult, iar căruia se iartă puţin, iubeşte puţin". Vezi oare că aceasta arată Sfântul Maslu. Făcând păcate să venim la dumnezeieştii bărbaţi şi, pocăindu-ne, să ne spovedim de cele ce am greşit, cu a căror poruncă să aducem lui Dumnezeu sfântul untdelemn, căci este chipul Lui Dumnezeu şi al milostivirii Lui, întru care milostivire străluceşte şi dumnezeiasca lumină a harului. Pentru că şi lumină aducem. Şi, de vreme ce aducem şi rugăciune, şi se sfințeşte untdelemn, cei ce se ung cu untdelemnul îşi află iertarea păcatelor, ca şi desfrânata care, ungând mântuitoarele picioare dintr-al său untdelemn, şi-a luat iertarea păcatelor, astfel primind şi ea ungerea milostivirii.

Capitolul 57
Pentru ce este untdelemn şi la Sfântul şi Marele Mir şi la Maslu?

Fiindcă şi la Sfântul Mir cel Mare şi la Maslu, untdelemnul închipuie milostivirea lui Dumnezeu. Adică la Mir, însemnează mântuirea noastră, izbăvire din moarte şi pecetea Făcătorului de viață şi Blândului Duh, prin care ne-am izbăvit de potopul păcatelor. Drept aceea, şi la potopul din zilele lui Noe, porumbiţa în chipul Duhului aducând în gură ramura de

măslin, însemna mântuirea noastră. Iar noi fiind acoperiţi sub potopul păcatului, Duhul în chip de porumbel s-a pogorât la botezul Domnului, mărturisind dumnezeiasca milă şi harul. Şi aici aducându-se acest untdelemn, în chipul milosârdiei şi milostivirii spre noi precum am zis, se sfinţeşte şi printr-însul luăm mila lui Dumnezeu. Destule sunt acestea câte s-au zis pentru Sfintele Taine ale Bisericii? Sau aveţi trebuinţă de mai multe?

Clericul: Destule sunt, Părinte, şi nu ne trebuie altele. Însă te rugăm, să ne spui fiecare taină, să ne tâlcuieşti sfintele semne, şi să ne înveţi ce putere are fiecare taină.

Arhiereul: Aceasta, frate, precum am zis, este mai presus de puterea noastră, căci şi Dionisie şi Maxim, cu multă necutezare şi cucernicie, se apucau de nişte lucruri sfinte ca acestea. Aşadar cum va fi nouă cu putinţă a le tâlcui? Însă de vreme ce nădăjduindu-se cineva spre Dumnezeu toate îi sunt cu putinţă, căci Dumnezeu celor ce cred, după credinţa şi dragostea lor le dă darul, fiind Însuşi dragoste. Aşadar, şi noi pentru dragostea voastră, credem că vom lua cuvântul întru deschiderea gurii. Şi iată ne apucăm, făcând ascultare pentru dragostea lui Hristos, a împlini cererea voastră. Pentru fiecare din sfintele însemnări ce vom cunoaşte din Sfintele Scripturi vom zice, şi ceea ce ne-au învăţat părinţii noştri, vom vorbi din cât vom putea cunoaşte. Mai întâi vom vorbi, deci, pentru Sfântul Botez, fiindcă acesta este la noi începutul Tainelor. Însă, pentru că mai înainte de Botez este naşterea noastră cea trupească, se cuvine a zice şi pentru molitfa ce se citeşte la această naştere. Căci născându-ne trupeşte, într-acest chip ne povăţuim spre a doua naştere, care se săvârşeşte prin Duh, căci Biserica lui Hristos, ca ceea ce este fără prihană şi sfântă întru Hristos, îndată curăţeşte naşterea noastră cea trupească şi păcătoasă.

Capitolul 58
Pentru ce la naşterea pruncului se citeşte de către preot molitfă?

Născându-se pruncul, îndată vine preotul şi laudă pe Dumnezeu, mulţumind că s-a născut om în lume, şi, însemnând, blagosloveşte pe cel născut, se roagă să trăiască şi să primească Botezul şi Ungerea. Rugându-se şi pentru mântuirea maicii lui, îi dă ei, şi femeilor celor împreună cu dânsa, din darul şi din apa sfinţită (aghiasmă), le dă voie să lucreze şi de nimic să nu fie oprite, să fie curate şi fără temere de nălucirile vicleanului.

Capitolul 59

Arătare cu amănuntul a celor ce se fac mai înainte de Botez şi după Botez

Iar blagoslovind apa cu semnul crucii, însemnând mai înainte dumnezeiescul Botez, stropeşte casa, însemnând şi pe prunc, la frunte pentru minte, la gură pentru cuvânt şi suflare, şi la inimă pentru puterea întru care avem vieţuirea, ca să se păzească până va lua mântuitorul Botez. Într-acest chip lăsându-l, se duce. Iar a opta z se aduce pruncul înaintea uşilor bisericii, că încă nu este sfinţit cu botezul. Şi îl însemnează preotul iarăşi la frunte, la gură şi la piept, şi îi dă lui prin sfânta molitfă numele care-l vor vrea cei ce l-au născut, cu care nume se şi botează.

Capitolul 60

Pentru că şi Domnul a opta zi a luat numele de Iisus ce I s-a dat

Aceasta s-a făcut şi la Domnul, că a opta zi, tăindu-Se împrejur, S-a chemat Iisus. Noi însă tăiere împrejur nu avem, căci Mântuitorul a plinit în locul nostru cele ce sunt ale legii şi ne-a izbăvit de robia legii dându-ne altă tăiere împrejur întru toată firea, pe dumnezeiescul Botez, care nu taie trupul ci curăţeşte păcatele. Fiecare dintre prunci, ca şi Iisus Hristos, într-al său nume se botează, dar nu se botează toţi Ioan şi Maria, precum zic unii din cei proşti şi neînvăţaţi. Întru a opta zi la jidovi era atunci tăiere împrejur, iar acum noi credincioşii într-această zi luăm numele, pentru că a opta zi însemnează înnoire. Căci împlinindu-se numărul de a şaptea zi, precum vedem totdeauna, se începe iarăşi a opta zi, care este închipuirea învierii şi a vieţii celei veşnice. Pentru că a opta zi şi Domnul a înviat, şi în ziua de apoi a vieţii celei veşnice şi noi nădăjduim, care precum ne învaţă, va fi fără de sfârşit. Deci într-această a opta zi, jidovii se tăiau împrejur numai la partea cea bărbătească, însemnându-se la partea trupului care are dulceaţa trupească, ca unii ce nu aveau împlinită legea, mărturisind şi ei învierea, a opta zi. Tăierea împrejur însemnează cum că dulceaţa cea trupească va conteni odată şi va fi viaţa cea nestricată şi fără patimă trupească. Neînţelegându-se, nici socotindu-se tăierea împrejur cea adevărată, adică lepădarea păcatului, ceea ce este sfântul Botez, că acesta învaţă a fi toţi nestricaţi şi nevătămaţi (cel ce taie şi vatămă trupul şi nu are întregimea firii). Şi arată că cu patimi din dulceaţa trupească ne naştem noi. Pentru aceea, stricându-se naşterea noastră din dulceaţa trupească, se va da nouă prin botez a ne naşte nu din voie trupească, nici din voie bărbătească, ci de la Dumnezeu. Şi aceasta este a ne naşte prin baie de a doua naştere. Drept aceea şi pruncul ia numele a opta zi, precum a lăsat şi

Domnul numele cel mântuitor de Iisus. Şi, însemnându-se, ia ca un adus Domnului rugă sfântă, şi, cu cruce însemnat fiind la frunte, precum am zis, pentru înţelegere, la gură pentru cuvântare, la inimă pentru vieţuire, cartea vieţii scriindu-se prin numele ce i s-a pus lui, se aduce la mumă-sa. Iar la a patruzecea zi, iarăşi, se aduce de mumă-sa la biserică, aducându-se aceasta ca un dar lui Dumnezeu, preotul, stând înaintea uşilor bisericii (pentru că nu se cuvine a intra mai înainte de molitfă), însemnează pe mumă împreună cu pruncul şi îi sfinţeşte pe dânşii. Şi mumei îi dă curăţie de naşterea cea spurcată şi cu dulceaţă trupească, plinindu-se după naştere patru zeci de zile, în care şi pruncul s-a făcut desăvârşit şi a început a sălta. Şi dându-i ei voie a intra în biserică, nefiind până atunci vrednică de a intra, nici a se împreuna cu Cel curat, însuşi ia pruncul în mâini, închipuind pe Simeon, care a luat in braţe pe Domnul prunc. Preotul zice rugându-se: „Acum slobozeşte, ca să se slobozească pruncul din păcat şi a vedea lumină pe Hristos, descoperirea neamurilor şi slava noului Israil," păstorindu-se şi acesta cu duhul şi pe Dumnezeu văzându-L aievea. Şi de va fi pruncul botezat il aduce pe el şi în altar şi înconjură cu el, ca şi cum ar face închinăciune, arătând că acesta este dăruit lui Dumnezeu şi se închină Făcătorului. Iar de nu va fi încă botezat pruncul, stând înaintea sfeşnicelor şi făcând închinăciune cu pruncul la altar, îl slobozeşte, dându-l mumei sale. Dintru aceasta pruncul este chemat, iar mumei sale i s-a dat voie, fiindcă s-a curăţit să intre în biserică, să se împărtăşească cu sfintele Taine, când va voi şi va fi gata. Acestea într-acest chip sunt.

Capitolul 61

Învăţătură pentru cele ce se fac la Sfântul Botez

Pentru Sfântul Botez să ştii mai întâi aceasta, că botezul nu are zile sau ceasuri hotărâte, pentru ca să nu se întâmple să moară nebotezat. Şi de va fi frică de moarte, îndată ce se naşte, după cum scrie tipicul, poate să se boteze. Însă preotul cucernic să fie, cu luare aminte şi deşteptat cu mintea, iar de va avea vreme şi nu va fi frică de moarte, să se boteze pruncul îndată după liturghie, pentru ca să se şi împărtăşească cu Dumnezeieştile Taine. Pentru aceasta Dionisie zice: „Toate Tainele ne duc pe noi spre Sfânta Împărtăşanie, că aceasta este sfârşitul tuturor Tainelor." Dator este preotul a citi desluşit sfintele rugăciuni şi a le zice rar şi cu socotinţă, de nu va fi vreo nevoie să citească în şoaptă. Căci am auzit noi de la părinţi că cei ce se înfricoşează de multe ori de năluciri, pătimesc aceasta pentru că preoţii care i-au botezat pe ei n-au zis rugăciunile cele de lepădare a diavolului şi celelalte sfinte rugăciuni cu luare aminte. Deci, de va îngădui vremea rugăciunile lepădărilor şi celelalte rugăciuni trebuiesc zise nu numai o dată

din început, ci de mai multe ori, pentru că şi la Molitfelnic, de opt ori sau de zece ori scrie a se zice. Şi era şi un obicei vechi al Bisericii a se zice acestea de către preoţii cei chemători, în fiecare zi, adică în cele şapte zile ale săptămânii, celor ce se botează, şi a opta zi iarăşi a se zice de arhiereu sau de preotul cel ce vrea să boteze, şi într-acest chip se boteza de la arhiereu sau de la preot. Iar noi am văzut preoţi cucernici zicând acestea de trei ori fără lipsă şi aşa botezând. Iar prea dumnezeiescul botez se face într-acest chip: se aduce cel ce vrea să se boteze, de este prunc, ţinându-l femeia şi naşul de faţă fiind, iar de este în vârstă trebuie să vie singur şi împreună cu dânsul naşul, căci el îi este lui chezaş la Hristos cum că va păzi credinţa şi va vieţui creştineşte. Şi numele naşului (care se înţelege primitor) arată cum că primeşte şi ia asupra lui pe finul său.

Capitolul 62

Cum că trebuie ca naşul celui ce se botează să fie dreptslăvitor creştin şi binecinstitor

Aici însă trebuie să luăm bine seama a face naşi pe cei dreptslăvitori creştini, şi, în scurt, dascăli ai credinţei. Cu toate astea, eu am auzit ceva foarte greu şi fără cale, că pe gonacii, pe vrăşmaşii credinţei, pe cei fără Dumnezeu şi pe eretici, unii îi fac naşii fiilor lor pentru vreo pricină omenească, nădăjduind într-înşii ceva din cele lumeşti. Aceştia Taina nu o primesc şi pe copiii lor nu-i luminează, ci mai mult îi întunecă. Iar preotul cel ce slujeşte, se face părtaş celor depărtaţi de Dumnezeu. Căci cum cel ce huleşte pe Dumnezeu, ar putea să înveţe dreptslăvitoarea credinţă? Sau, ce împărtăşire are lumina cu întunericul? Sau ce parte poate avea cel credincios cu cel necredincios? Precum scrie: că cel ce face unele ca acestea este osândit. Asemenea, şi cel ce primeşte pruncii păgânilor este osândit, de nu vor mărturisi mai înainte aceşti păgâni, cum că sfânt şi dumnezeiesc este botezul şi curăţitor al păcatelor, născând de a doua oară întru Hristos, şi că creştin este cel ce primeşte botezul. (Că de va fi aşa, adică de vor mărturisi păgânii cum că botezul este sfânt şi curăţitor păcatelor, şi că celelalte daruri le dă celui ce botează, precum s-a zis, atunci se înţelege, cum că acel păgân ce dă astfel de mărturisire, va mărturisi, cum că şi pruncul lui va fi credincios, iar el de vreo frică îşi ascunde credinţa, făcându-se la arătare păgân). Într-acest chip este bine a se face cineva naş, a sfinţi pruncul ca nu cumva să i se întâmple moarte.

Aşadar, cel ce se botează stă împreună cu naşul, arătând că de voie a venit şi chezaş are, şi blagoslovind preotul se cade a mulţumi întâi şi pururea lui Dumnezeu pentru mântuirea celui pierit. Şi fiind cel chemat gol, îmbrăcat numai cu cămaşa şi cu capul descoperit, suflă preotul de trei

ori asupra lui în chipul crucii, prin care suflare aţâţă acea insuflare ce s-a insuflat în Adam, suflând în faţa lui (zice) suflare de viaţă. Căci şi preotul lui Hristos, pe Dumnezeu închipuie. Aşadar este bine ca întâi să se împărtăşească pruncul cu Dumnezeu, prin lepădarea de satana, mai apoi după împărtăşirea lui Hristos să-l boteze, şi să sufle asupră-i. Suflarea de trei ori însemnează Treimea, căci de obşte este darul şi lucrarea Treimii. Iar în chipul crucii este pentru Unul din Treime, Hristos, Care S-a întrupat pentru noi, a pătimit cu trupul şi cu Crucea a biruit. Aşadar, chipul crucii însemnează jertfirea, smerenia şi biruinţa. Pentru că printr-însa a sfărâmat legăturile morţii şi a surpat împotrivitoarele şi prea viclenele puteri. Cu care cruce şi noi întru Hristos biruim pe diavolul şi pe draci îi izgonim, fiindcă crucea este semn al Mântuitorului, pecete şi biruinţă.

Aşadar, suflând de trei ori preotul peste cel chemat şi însemnându-l de trei ori cu mâna, cu semnul Crucii, zicând: „Mântuitorule, mâinile Tale m-au făcut şi m-au zidit", şi la frunte precum am zis mai înainte însemnează că acolo este starea minţii, la gură pentru cuvântare şi la inimă pentru că acolo se află starea vieţii. Îşi pune peste dânsul mâna cea sfinţită şi cu Duhul lucrătoare, citindu-i şi sfintele molitfe; însă mai înainte de a sufla şi a-l însemna, precum am zis, îl descinge de brâu şi-l dezbracă pe cel chemat şi fiind cu capul descoperit şi cu picioarele goale, stă căutând spre răsărit. Ce însemnează oare aceasta? Însemnează cum că cel ce vine către Dumnezeu, către Lumina Cea Adevărată, care Lumină e închipuită de răsărit (că de acolo vine lumina), trebuie să fie slobod de patimi, dezlegat de necredinţă, de îmbrăcămintea păcatului străin şi supus lui Dumnezeu. Pentru aceasta stă gol. Iar încă şi pentru că gol s-a făcut omul cu păcatul şi a pierdut îmbrăcămintea cea ţesută de Dumnezeu. Aceasta mărturiseşte chipul goliciunii. Că de vreme ce vine ca să-şi dezbrace spurcăciunea păcatului şi a necredinţei şi să se facă cu totul nou, în chipul lui Adam celui nou să se îmbrace, vrând să vie la cea mai mare sau, să zic aşa, la cea dintâi stare, arată goliciunea, mărturisind ruşinea. Şi într-acest chip stând, se curăţeşte, cerând a doua înnoire.

Însă, ca să nu dăm supărare ascultătorilor, vom vorbi mai pe scurt.

Aşadar, arhiereul şi preotul cel ce botează închipuie pe singur Domnul, care le face toate întru toţi, fiind a Domnului putere, care şi mai înainte a zidit şi acum din nou zideşte. Iar cel ce se botează închipuie pe Adam cel căzut, arătând cum că de bună voie a venit către botez. Şi copilul aducându-se de vreun credincios, însemnează cum că se aduce la credinţă, iar nu că se aduce cu sila. Cel ce primeşte pe prunc, adică naşul, însemnează că este chezaş pentru credinţa şi viaţa finului, cum că o va păzi după cum se cade. A se descinge şi a se dezbrăca, stând încins numai cu fota, însemnează că leapădă toată răutatea, viind către Hristos gol de înşelăciune şi de stricăciune, şi că prin înşelăciune a rămas gol pierzând

veşmântul cel dintâi, şi astfel vine ca mai luminat să se îmbrace prin botez. Se uită spre răsărit, căutând Lumina Cea Adevărată, care este Sfânta Treime, şi Cel din Treime Unul Hristos, Care S-a întrupat viind de la răsărit. Însă căutarea spre răsărit mai însemnează şi raiul cel sădit la răsărit, din care a căzut. Se suflă de arhiereu, pentru suflarea cea dintâi, căci atunci se înnoieşte. Iar de trei ori suflă pentru dumnezeiasca lucrare a Făcătoarei de viaţă Treimi. Căci de către Dânsa s-a zidit, şi acum din nou se zideşte. Şi se însemnează cu mâna arhiereului prin cruce, căci mâinile lui Dumnezeu ne-au zidit pe noi, Fiul şi Duhul, iar crucea este semnul lui Hristos şi biruinţa. Căci cu dânsa biruind pe diavoli i-a sfărâmat, şi acum numai de singură închipuirea crucii fug dracii.

Se însemnează întâi la frunte, pentru ca să se sfinţească la minte cel ce se botează, fugind înşelăciunea. A doua oară la gură, pentru ca cuvântul să se sfinţească şi să se mărturisească adevărul. Iar a treia oară la piept pentru ca să fie curat cu inima şi să vadă pe Dumnezeu, şi nimic să nu ascundă, şi să vieţuiască şi să rămână întru Dânsul. După aceasta binecuvântează arhiereul pe Dumnezeu. Că se cuvine a-L lăuda pe El pentru aflarea celui pierit şi pentru mântuirea omenească. După aceasta punerea mâinii este pentru darul ce se dă şi pentru zidirea din nou. Şi cea dintâi molitfă este în numele Treimii, pentru că se face ca să fie cel ce se botează numai al lui Dumnezeu, şi totdeauna să mărturisească numele Treimii. Şi printr-însa se sfinţeşte şi se face desăvârşit cu dumnezeiescul botez, cu Ungerea şi cu Sfânta Împărtăşire. Iar a doua molitfă este de lepădare, blestemând şi izgonind pe diavoli cu înfricoşatele şi dumnezeieştile nume şi taine. Şi îl goneşte pe diavol de la om şi pe dracii lui, poruncindu-le să fugă de la dânsul şi să nu-l mai supere. Asemenea şi a treia molitfă, fiind pentru lepădare izgoneşte pe draci cu dumnezeiescul nume. Iar a patra rugăciune iarăşi către Dumnezeu este, cerând ca să izgonească desăvârşit pe vicleanul de la dumnezeiasca zidire, şi să-l întărească în credinţă. Drept aceea, îndată face şi a cincea rugăciune, fiind mai trebuincioasă şi printr-însa închină pe cel botezat lui Dumnezeu.

Întru care rugăciune, iarăşi suflă spre el a doua oară, ceea ce este mai adevărat semn al înnoirii, şi îl însemnează iarăşi de trei ori: la frunte, la gură şi la piept, pentru mintea, pentru cuvântul şi pentru viaţa lui. Şi cum că Treimea Dumnezeului nostru este Minte şi Cuvânt şi Duh. Care îl înviază din nou şi îi dă chipul pe care l-a pierdut. Şi goneşte (zice) de la dânsul tot duhul viclean şi necurat, cel ce se ascunde şi se încuibează în inima lui. Căci se sălăşluiesc dracii în sufletele celor nebotezaţi vrând să-i înşele şi să-i surpe. Şi aceasta o pot dracii din călcarea poruncii aceleia. Pentru aceea în inimile celor necredincioşi locuiesc de le spurcă pe ele şi la cele urâte de Dumnezeu le îndeamnă. Iar la sfârşitul rugăciunii, lepădarea de diavolul, şi împreunarea cu Hristos într-acest chip se face. Întoarce

arhiereul pe cel ce se botează către apus, cu care arată întunericul întru care este diavolul, şi porunceşte a-şi ridica mâinile în sus, arătând că nu are cel ce se botează ceva ascuns întru sine, de-ale diavolului şi că Celui răstignit pentru noi începe a-I urma. Şi se porunceşte de arhiereu ca să zică: „mă lepăd de satana, şi de toate lucrurile lui" şi celelalte. Şi cel ce se botează face lepădare de satana şi de lucrurile lui. Şi aceasta o zice de trei ori, cu care adevereşte lepădarea de vicleanul şi cum că fuge cu tot sufletul de dânsul. Iar încă se face aceasta şi întru cinstea Treimii, Care toate le adeverează şi le plineşte. Şi întrebându-l iarăşi de trei ori: lepădatu-te-ai de satana? Şi cel ce se botează răspunde de trei ori: m-am lepădat şi l-am gonit pe vicleanul de la mine. Că de faţă se cade să fie lepădarea de cel rău. Arhiereul zice: suflă spre dânsul, care va să zică, leapădă-l şi-l goneşte din inimă şi ruşinează-l pe vrăşmaşul. Şi aceasta o face de trei ori, pentru ca să fie întărită lepădarea de vicleanul, şi întru slava Unuia în Treime Dumnezeului nostru, Celui ce a surpat pe diavol. După aceea îl întoarce pe el către răsărit, că la lumină îl ridică de la întuneric, şi de la minciună la adevăr. Şi zice arhiereul, zii: şi mă împreun cu Hristos. Şi cred întru Unul Dumnezeu Tatăl Atotţiitorul, şi celelalte.

Că i se cade curat a mărturisi el lumina cea în trei străluciri, ca şi în inimă să primească strălucirea ei. Deci mărturisirea toată a sfântului simbol deplin o zice el însuşi. Şi aceasta o zice de trei ori, adeverind mărturisirea pe care a făcut-o. Aceasta o zice şi întru cinstea Dumnezeirii celei în trei Ipostasuri, precum am zis, şi mărturiseşte aceasta întru auzul tuturor, de vreme ce adevărul vesteşte. Şi cum că înaintea îngerilor şi a oamenilor se cade să o propovăduiască pe ea, prin care se va şi mântui. Şi pe Dumnezeu tuturor trebuie să-L vestească, adică Treimea cea de o Fiinţă, pe Cel ce este cu adevărat Unul Dumnezeu. Dar trebuie a mărturisi şi întruparea Unuia din Treime, a Cuvântului lui Dumnezeu, cea pentru noi. Deci aceasta făcând de trei ori şi întrebat fiind iarăşi de trei ori: împreunatu-te-ai cu Hristos? şi răspunzând din inimă şi zicând: m-am împreunat cu El. Arhiereul zice: şi te închini Lui? Şi însemnându-şi crucea cu mâna lui, însemnează mărturisirea şi semnul lui Hristos. Şi închinându-se de trei ori, arată cum că împreună cu mărturisirea ce a făcut este rob şi supus lui şi se întoarce către răsărit. Şi binecuvântează arhiereul pe Dumnezeu, Cel ce vrea ca toţi să se mântuiască. Că aşa se cade a mulţumi de toate, şi mai vârtos pentru mântuirea oamenilor, şi aşa ţinând de mână pe cel chemat, ca şi cum ar fi aflat pe cel pierdut, şi îl duce în biserică, închipuind intrarea cea în cer, sau în rai şi cum că l-ar duce pe el Stăpânului celui ce l-a pierdut. Iar bucuria aceea arătând, care împreună cu îngerii se bucură pentru păcătosul cel ce se pocăieşte, zic cântând: „Bucură-te cea plină de dar", şi, lăudând, intră în biserică. Că aceasta este începătura bucuriei celei de mântuire, uşa cea mântuitoare care ne-a solit nouă mântuirea. Şi lumii

bucuria cea adevărată născând, dintr-însa pe Dumnezeu Cuvântul întrupat, întru sfinţenie şi întru feciorie spre a noastră a doua zidire. Şi ceea ce a făcut Simeon închipuind arhiereul, aduce pe cel ce se botează înaintea altarului, arătând cum că l-a închinat. Şi-l face pe el de se închină de trei ori lui Dumnezeu, căci s-a împăcat cu Dumnezeu prin întoarcere, ca şi acel curvar, şi se face prin botez fiu lui Dumnezeu, îmbrăcându-se cu nestricăciunea hainei celei dintâi a Duhului.

Iar pentru ca şi întoarcerea şi mărturisirea să fie întărită, cheamă arhiereul pe naşul şi-i zice să se închine de trei ori altarului întru care locuieşte Dumnezeu. Cu aceasta arătând cum că se făgăduieşte să păzească cu întărire, în credinţă şi în dreaptă slăvire pe cel ce se botează. Deci de este prunc cel ce se botează, plecându-se naşul îl ia pe el, (care este pus înaintea sfintelor uşi) ca din mâna lui Hristos. Iar de este în vârstă cel ce se botează, îl ia de mână, iarăşi aceea arătând, cum că de la Hristos l-a luat, şi chezaş s-a făcut pentru el la Hristos şi să-i fie tată duhovnicesc. Drept aceea, ţinând, îl aduce pe el la sfânta scăldătoare, arătând că de voie, iar nu de silă vine la botez cel ce se botează şi cu mărturii, întâi şi mai ales spre Dumnezeu arătând mărturie, apoi spre arhiereu şi spre credincioşii de faţă care, toţi, martori sunt celor ce se fac şi pe însuşi naşul, care l-a adus pe el, îl are mărturie şi mai ales pe dumnezeieştii şi prea curaţii îngeri, care nevăzuţi sunt atunci şi se veselesc de dumnezeiasca naştere prin Duh şi de mântuirea celui ce se botează şi îl scriu pe el în cer, şi cunoscuţi şi prieteni se fac, din curăţia dumnezeieştii scăldături şi din ungerea Mirului. Drept aceea, trebuie să vie atunci cu evlavie şi cu bucurie mai toţi credincioşii şi să creadă, cum că vin îngerii, care se bucură pentru un păcătos ce se pocăieşte. Şi cum că se dă atunci cel ce se botează sfântului înger păzitor al lui. Şi acesta este pururea cu dânsul, izgonind pe pizmaşii diavoli, şi toată asupreala prea vicleanului vrăşmaş. Numai de va păzi cel ce se botează botezul curat cu credinţa şi cu faptele, îl va duce pe el la Împărăţia Cerurilor.

Deci, căci este mare lucrarea dumnezeiescului botez, pentru aceasta şi Biserica mai înainte prin arhierei în bisericile cele mari, făceau botezurile celor ce veneau la botez. Şi la sărbători mari, la dumnezeiasca liturghie, când cântăm noi: „câţi în Hristos v-aţi botezat”, şi mai ales în Sâmbăta cea Mare, înaintea dumnezeieştii liturghii, când se citesc paremiile cele multe. Pentru că prea sfântul Botez este şi naşterea de-a doua şi zidire din nou, curăţire şi luminare, facere de fii şi dăruire şi sfinţire şi altele nenumărate câte au zis părinţii. Iar mai ales închipuie moartea lui Hristos şi învierea cea de a treia zi, care şi vremea aceea mai curat arată că de la moartea lui Hristos şi de la îngroparea cea de trei zile, şi de la înviere am luat nemurirea şi nestricăciunea. Şi nădăjduim acea înviere şi înnoire ce va să fie şi viaţa veşnică, căreia i-a fost începătură Hristos, singur fiind fără de

păcat, pătimind pentru noi păcătoşii, şi cel ce nu era dator a muri ca Unul ce n-a greşit nicicum, pentru noi murind. Pentru că păcatul este boldul morţii. Precum Isaia şi Pavel zic: adică începutul şi rădăcina şi solitorul morţii. Iar însuşi Hristos nefăcând păcat şi nefiind dator să moară, a murit pentru noi. Şi pentru aceasta, prădând moartea, a înviat, şi patimile noastre şi osândirea a dezlegat. Pătimind cel nepătimitor şi făcându-se povăţuitorul vieţii noastre, la ceruri S-a suit şi noi cei ce ne-am îmbrăcat într-Însul prin botez, din cer Îl aşteptăm pe Dânsul, când ne va învia pe noi şi nestricăciune desăvârşit ne va da, ale cărei arvune acum prin botez ni le-a dat. Însă, şi în toată vremea trebuie a boteza şi niciodată vreo oprire să nu facă, ca nu cumva cineva să moară nebotezat. Mare primejdie va fi dintr-aceasta, că cel ce nu se botează nu se va mântui. Ci se cade cât se poate a face botezurile, întru cunoştinţă şi cu cucernicie. Preotul trebuie să fie cu luare aminte şi treaz, că lucrul cel mare al lui Dumnezeu lucrează, zidirea de-a a doua a oamenilor.

Ci iară să venim la cuvântul nostru.

Arhiereul mergând înainte, aduce naşul pe cel ce se botează la sfânta scăldătoare, adică cel ce a luat în chezăşie pe cel ce vine de voie. Şi stă arhiereul închipuind singur pe Hristos şi a lui putere, având şi se umple scăldătoarea de apă, închipuind Iordanul, şi se aprind lumini, arătând luminarea Duhului şi cum că cel ce botează de la întuneric vine la lumină şi fiu luminii se face. Şi cădeşte arhiereul scăldătoarea împrejur arătând mireasma şi sfinţenia Duhului, care spală toată împuţiciunea păcatelor, că sfânt este Duhul. După aceea, binecuvântează arhiereul şi laudă împărăţia Treimii celei sfinte, a Unuia Dumnezeu. Că numai Aceasta împărăţeşte, şi cum că acum a împărăţit, izbăvind de la vicleanul pe cel ce se naşte acum a doua oară. Deci zicându-se ecteniile şi cererile de către diacon, şi oamenii zicând „Doamne miluieşte", cu adevărat acolo se dă mila cea mare a lui Dumnezeu, făcându-se fiu cel ce era mai înainte vrăjmaş şi necurat. Arhiereul întru sine se roagă pentru sine-şi, cerând de la Dumnezeu să afle curăţire şi iertăciune, ca nu pe alţii curăţind el să fie spurcat cu păcatele. Şi putere cere şi har ca să slujească Tainei bine şi cum se cuvine: că mare este Taina. Îngerii stând înainte, Hristos unindu-se cu apele, Duhul Sfânt viind şi cel ce se botează din spurcat, păcătos, necurat, vrăjmaş şi stricăcios, făcându-se sfânt şi curat, fiu lui Dumnezeu şi nestricăcios. O, ce mare har! O, ce dăruire a lui Dumnezeu! O, ce facere de bine şi har!

Drept aceea, plinindu-se rugăciunile şi sculându-se arhiereul de la rugăciune, strigă: „Mare eşti, Doamne, şi minunate sunt lucrurile Tale." Aceasta o mai strigă de trei ori, cântând întreirea Dumnezeirii şi slăvind pe Făcătorul de bine. După aceea, către Fiul lui Dumnezeu Cel ce S-a întrupat pentru noi aducând rugăciunea, şi de la început toate minunile Acestuia zicându-le, mai apoi aduce aminte şi de întruparea Acestuia din Fecioară

prin Duhul Sfânt şi Botezul cel de la Iordan, prin care pe noi ne-a zidit din nou, sfărâmând capetele balaurilor în ape, precum zice proorocul. Drept aceea, Îl şi roagă pe El să vie prin pogorârea Sfântului Duh să sfinţească apa. Că nedespărţit este Fiul de Tatăl şi de Duhul şi de obşte este harul Lor. Şi însemnează apa cu mâna de trei ori în chipul crucii, închipuind întrînsa pe Hristos şi se roagă să o facă pe ea izvor de nestricare, şi celelalte. După aceea, peste puţin, iarăşi suflă în apă de trei ori, urmând şi mai mult lui Hristos, dând ei dumnezeiescul har, căci Duhul lui Dumnezeu ce se purta peste ape[148], pentru botez a fi din început mărturiseşte, şi o însemnează pe ea iarăşi cu semnul crucii şi zice: „să se sfărâme de sub chipul Crucii Tale toate puterile cele potrivnice." Iar celelalte le zice pentru ca să fie apa duhovnicească şi sfântă, şi nimic dintr-ale vicleanului să nu se ascundă într-însa, şi mai vârtos împotrivă şi izgonitoare să-i fie lui aceasta, şi puternică a zidi din nou, a sfinţi şi a face fii pe cei ce se botează într-însa, făcându-i fiii luminii.

Deci, într-acela şi chip rugându-se, şi pace dând, care este Iisus Hristos, că este acolo Hristos, Care covârşeşte toată mintea. Şi primind pacea arhiereul şi plecând capul, iar se roagă pentru sine cu tăcere, chemând pe Hristos, Cel ce este iubitor de pace, zicând: „Tu cel ce ai venit la Iordan şi ai sfinţit apele, primeşte-ne şi pe noi care cădem înaintea Ta ca nişte robi, şi sfinţeşte apa aceasta şi pe noi şi să fie nouă întru sănătatea sufletului şi a trupului". Şi sculându-se, arată că, fiind noi căzuţi, Hristos ne-a ridicat, Îl slăveşte propovăduindu-L pe Dânsul; că Acela este sfinţirea tuturor. Atunci dar, scăldătoarea este plină de Duhul Sfânt, şi apa este sfântă şi pe Hristos purtându-L în chip nevăzut întru sine. De vreme ce şi chipul dumnezeieştii milostiviri trebuie să fie acolo, şi untdelemn sfânt se lucrează, că apa adică însemnează spălare şi curăţire. Şi atuncea s-a sfinţit. Iar untdelemnul arată mila cea dumnezeiască şi blândeţea bunătăţii Lui, care se dă şi celor răniţi şi betejiţi de vrăşmaşul cel de obşte, precum zice Hristos la Evanghelie. Aceasta şi la Noe s-a arătat. Că porumbelul a venit la cei ce încă erau cu corabia pe apă aducând în gură rămurea de măslin. Şi apa preînchipuia Botezul, porumbelul pe Duhul Sfânt, iar rămureaua măslinului pe care o ducea în gură, întru arătarea milei şi a nemăsuratei bunătăţi ale lui Dumnezeu era. Drept aceea, şi aici, la Botez, untdelemn sfânt se aduce şi se sfinţeşte într-acest chip. Se aduce într-un vas curat, la arhiereu sau la preot, de nu va fi arhiereu, suflă într-însul şi-l blagosloveşte de trei ori cu mâna în chipul crucii, cu suflarea arătând darul Duhului pe care l-a luat arhiereul de la Hristos, prin suflarea cea dumnezeiască spre Apostoli, iar cu crucea închipuind pe Însuşi Cel răstignit pentru noi, care prin Cruce ne-a săvârşit nouă mântuirea. Drept aceea, făcătoare de

---

[148] Fac. 1, 2

desăvârşire este această Cruce şi fără de Cruce nu se săvârşeşte nici una din cele dumnezeieşti. După aceea, plecând capul, se roagă ca să se sfinţească untdelemnul cu Duhul Sfânt, de la Însuşi cel ce a trimis rămureaua măslinului la Noe prin porumbel, şi în lege a dat untdelemnul acesta, aşijderea şi Apostolilor l-a dat, iar săvârşind rugăciunea, şi mulţumind, toarnă cruciş întâi în apă sfântul untdelemn, cel ce s-a sfinţit de trei ori, cântând cântarea cea lăudată: Aliluia.

Capitolul 63
Ce însemnează "Aliluia"

Această cântare „Aliluia" o ziceau proorocii cei însufiaţi de Duhul Sfânt, care însemnează venirea lui Dumnezeu: „şi vine Dumnezeu", şi „pe Acesta lăudaţi-L". Prooroceşte s-a zis şi s-a cântat aceasta, pentru că urma să vie Domnul, şi la cea dintâi, şi la ce-a de-a doua venire a Lui şi darul Lui pururea îl trimite nouă prin Duhul Sfânt.

Drept aceea, şi cântarea aceasta o cântă pururea în Sfânta Biserică, lăudând pe Hristos din cer aşteptându-L, precum am zis. Deci dumnezeiescul Dionisie la Sfânta Scăldătoare zice să se toarne Mirul. Iar acum se toarnă untdelemn, acesta fiind închipuirea Mirului, iar Mirul îl toarnă şi mai pe urmă, dar trebuie a socoti şi ce zice Sfântul Dionisie. Acest untdelemn ca o începătură Mirului, Mir îl numim, că printr-acesta cel ce se botează luând începere de sfinţire, şi spre dumnezeieştile lupte îmbărbătându-se, iar mai apoi se întăreşte desăvârşit. Se desăvârşeşte, ungându-se cu Mirul cel preadesăvârşit al Darului. Drept aceea şi amândouă acestea le pomeneşte la botez. Arhiereul, după ce sfinţeşte untdelemnul, îl unge spre desăvârşire pe cel ce se botează. Dar ce trebuinţă a fost mai apoi a-l unge cu Mir pe cel botezat, dacă a fost Mir şi la botez? Deci din untdelemnul acesta unge el întâi pe cel ce va să se boteze, zicând: „Unge-se (cutare) cu untdelemnul bucuriei", în numele Treimii. Iar bucuria este a Duhului care ne mântuieşte cu blândeţe, că David zice: „Dă-mi bucuria mântuirii Tale, şi cu Duhul cel stăpânitor întăreşte-mă". Apoi de oarecare diacon sau vreun om bisericesc de la cap peste tot trupul a se unge. Către dumnezeieştile lupte cu totul se găteşte, că n-au venit la botez ca să vieţuiască în odihnă, ci pentru ca să urmeze lui Hristos, întru Care se îmbracă. Şi asupra vicleanului să se lupte şi să se îmbărbăteze, iar şi cei ce se luptau mai demult cu untdelemn se ungeau pe trup. Şi atunci dar se bagă gol de tot în apă precum s-a născut, şi cum s-a zidit întâi. Ci întâi a avut acel dumnezeiesc veşmânt, şi fiind gol nu se ruşina. Iar acum născându-se gol, poartă de la trup ruşinea călcării de poruncă, însă intrând în apa cea sfântă, ruşinea păcatului o leapădă şi ia slava nestricăciunii şi

îmbrăcămintea. Că apucându-l arhiereul sau preotul pe dânsul de cap, întru care lucrează toate simțirile și mintea care este stăpânitoare, și afundându-l o dată în apă zice: „Botează-se robul lui Dumnezeu (cutare), în numele Tatălui", și îndată îl ridică, apoi îl afundă iarăși zicând: „și al Fiului", și iarăși îl ridică, și a treia oară afundându-l zice: „și la Sfântului Duh". Și într-același chip îl ridică pe el, fiind atunci desăvârșit cu dumnezeiescul Botez, împreună și prin Sfânta Treime zidindu-l a doua oară și desăvârșindu-l, și câte trei Ipostasurile într-o Dumnezeire propovăduindu-Le, rostind numele care arată unirea unei singure Dumnezeiri, al Tatălui și al Fiului și al Sfântului Duh, care este mărturisirea a celor trei Dumnezeiești nedespărțite și neamestecate Persoane. Iar împreună prin trei afundări și trei ridicări arătând cea de trei zile îngropare și înviere a Celui ce S-a răstignit cu trupul pentru noi și a înviat.

Capitolul 64
Cum că zicerea „botează-se robul lui Dumnezeu" se deosebește de „eu botez pe robul lui Dumnezeu"

Și zice, „botează-se", iar nu „botez eu", precum zic catolicii, mărturisind arhiereul cum că de voie vine cel ce se botează: că „botez eu" nu arată pe cel botezat că se botează de voia lui, ci de nevoie, cu oarecare silă, și cum că el botează singur, de la sine, pe cel ce se botează. Iar „botează-se" însemnează cum că de bună voie se botează cel ce se botează, și cum că de la arhiereu sau de la preot se botează, care atuncea lucrează lucrul lui Dumnezeu cel în Treime, și numele celui ce se botează întru auzire îl grăiește. Deci, într-același chip născându-se a doua oară cel ce se botează, iese cu totul curat și fiu al lui Dumnezeu din sfânta scăldătoare, maica noastră cea duhovnicească, care este locul cel feciorese și curat pântece. Că precum Hristos din Fecioară S-a născut, pentru ca să curățească nașterea cea spurcată, așa și noi ne naștem din curata scăldătoare. Cum acolo sângele și pântecele cel curat al Fecioarei prin Duhul Sfânt au lucrat Întruparea Cuvântului, așa și întru noi apa curată a scăldătoarei și Duh Dumnezeiesc au săvârșit curata naștere de-a doua oară. Precum la botezul Mântuitorul era și pogorârea Duhului, pentru ca să arate toată desăvârșirea Dumnezeirii. Cum că este trupește Întru Cel ce s-a întrupat, așa și noi ne ungem cu Mir după botez, ca și noi să luăm darul Duhului, că din desăvârșirea Lui, zice, noi toți am luat har peste har.

Capitolul 65
Ungerea, adică Mirul, ce dă celui ce se botează?

Drept aceasta şi cu dumnezeiescul Mir îndată îl unge, care nu este numai untdelemn, ci şi din alte multe feluri de miresme alcătuit, care arată şi cu semne cea multă a lui putere, cele multe feluri de lucrări şi daruri ale Duhului, şi buna mireasmă a sfinţeniei Acestuia. Deci, acesta se dă nouă ca şi o pecete şi semn al lui Hristos, de vreme ce şi Hristos, care se tălmăceşte uns, din această ungere se numeşte astfel. Pentru că avea întru Sine trupeşte toată puterea Duhului de la Părintele. Isaia zice despre aceasta: „Duhul Domnului peste Mine", prin care Mântuitorul S-a uns. Aşa şi noi luând, prin Mir, harul de la Dânsul, ne numim creştini (χριστιανοί), adică unşi, şi suntem unşii Domnului, căci primeşte a ne numi cu numele Lui, pentru că şi fii după dar ne numeşte Cel din fire Fiu, şi dumnezei după dar, Cel ce este din fire Dumnezeu. Şi unşi cu darul ne numeşte, Cel ce din fire are Dar întru Sine, nedespărţit fiind de Duhul. Deci atunci arhiereul ungând pe cel ce se botează, zice astfel: „pecetea darului Sfântului Duh, amin. „ Cu aceasta arată că ungerea este semn al lui Hristos, de vreme ce şi în chipul crucii se unge cel ce se unge, şi dă harul Duhului Sfânt.

Capitolul 66
Cum că poate cel ce se botează şi se unge a avea întru sine toate dumnezeieştile daruri, însă nu poate atunci a le lucra, ci cu vremea descoperindu-se, afară de preoţie

Cel ce se botează şi se unge poate a avea întru sine Dumnezeieştile daruri, descoperindu-se lui acestea după vrednicie, după cum se va curăţi pe sine şi după cât se vă arăta vrednic a lucra întru sine acestea, afară de dumnezeiasca preoţie. Preoţia, ca un dar deosebit şi singur, lucru al lui Dumnezeu, se dăruieşte prin hirotonie, şi nimeni nu va lucra ceva din cele sfinte fără hirotonie, măcar de ar fi şi făcător de minuni. Iar a face tămăduiri, a prooroci, a fi curat cu trupul şi cu cugetul, a se păstra într-adevăr în feciorie, a se ruga pururea, a fi fără de cugete rele, a se înfierbânta către dragostea Dumnezeiască, a se învrednici dumnezeieştilor luminări, Sfintelor descoperiri, tainelor, vedeniilor cereşti şi a altora ca acestea şi îngerilor a se asemăna, precum au făcut mulţi, se poate şi fără hirotonie. Mulţi prin darul de la Botez şi de la Mir au putut câştiga şi câştigă acestea, învrednicindu-se unora ca acestea. Iar după ce se botează, mai înainte de a se unge, cel ce s-a botezat, îmbrăcându-se cu haina care se binecuvântează de arhiereu, mulţumeşte arhiereul lui Dumnezeu, lăudându-L pentru mântuirea celui ce s-a născut a doua oară prin apă şi

prin Duh. După aceea se roagă ca să-l învrednicească şi Ungerii, şi printr-însa Harului şi Sfinţeniei Sfântului Duh, că Sfânt se arată şi însemnat cu Hristos, cunoscut îngerilor prin dumnezeiescul Mir, şi nebiruit de vrăşmaşi, numai de va vieţui cu luare aminte. Apoi se roagă a se împărtăşi cu Sfintele Taine cel ce s-a botezat, şi a nu mai fi el fiu trupului, ci fiu Împărăţiei lui Dumnezeu.

Capitolul 67

Pentru ce se tund cei ce se botează, şi ce însemnează scufia şi cămaşa

După ungere, adică după preasfântul Mir, se tund perii capului lui în semnul crucii, întâi pentru că are pe Hristos cap, şi e dator a se ruga cu capul descoperit, precum învaţă şi Sfântul Pavel; şi-n al doilea rând această tonsură se face ca o pecete, de vreme ce şi în chipul crucii îl tunde, pentru ca toată prisoseala rea a cugetelor să o lepede. Pentru aceea, dar, şi călugării se tund. Şi fiecare credincios dator e să lepede cele netrebnice. Încă pe lângă acestea, părul, ca o pârgă şi jertfă a trupului omenesc, se aduce lui Hristos de la cel ce s-a botezat, căci părul din tot trupul este ca o podoabă şi de folos. Drept aceea şi arhiereul luând acest păr, nu-l leapădă fiecum, ci-l pune în loc sfânt. Deci, cel ce s-a botezat îmbracă haina, ungându-se, tunzându-se şi pune scufia în cap, care se numeşte coif, întâi pentru nerăutate, pentru copilăria şi curăţia lui; al doilea pentru acoperământul cel de la Dumnezeu, şi paza simţurilor, căci cele mai multe simţuri se află în cap. După aceea îmbracă şi haina albă, care se numeşte şi acoperământ în chipul Dumnezeieştii lumini şi a îngereştii curăţii, căci cel ce s-a botezat este fiul luminii, cu totul nespurcat şi s-a făcut curat. Astfel săvârşindu-se, stă întru Botez, de este în vârstă, purtând făclie întru arătarea şi Slava Dumnezeieştii lumini, iar de este prunc, ţiind făclia naşul în locul lui şi cântăreţii bisericii cântă: „câţi întru Hristos v-aţi botezat. „ Arhiereul săvârşind şi celelalte rugăciuni, ca cel ce s-a botezat să-şi păzească botezul nespurcat, pecetea nestricată, tunderea să fie spre întărirea simţurilor, şi multe alte rugăciuni spre mântuire, lăudând pe Dumnezeu şi bucurându-se ia pe cel ce s-a botezat iarăşi de mână, mergând naşul după dânsul şi fac horă, precum ar dănţui împreună cu îngerii, şi bucurându-se înconjoară scăldătoarea de trei ori bucurându-se de mama cea duhovnicească şi de cel născut cu dumnezeiescul Duh dintr-însa, şi cântă împreună cu cântăreţii: „câţi întru Hristos v-aţi botezat”. După aceea cântăreţii zic: „Fericiţi cărora s-au iertat fărădelegile” şi celelalte ale psalmului. Însuşi arhiereul mergând înainte aduce pe cel botezat înaintea altarului, şi acolo îl împărtăşeşte pe el cu înfricoşatele Taine.

Capitolul 68
Cum că sfârşitul Botezului şi al Mirului este împărtăşirea Tainelor

Aceasta este şi sfârşitul a toată Taina, ca izbăvindu-ne de înşelăciunea şi spurcăciunea păcatului, făcându-ne curaţi şi însemnaţi de Hristos prin Duhul Sfânt, să ne împărtăşim Trupului şi Sângelui lui Hristos şi desăvârşit să ne unim cu El. Astfel şi proorocul zice: „Mă voi sălăşlui întrînşii şi voi umbla", Care şi Însuşi S-a rugat către Părintele zicând: „Ca să fie una, precum şi noi şi aceia". „Iată că Eu sunt cu voi în toate zilele până la sfârşitul veacului". De vreme ce până atunci va să fie cu noi, nevăzut, prin Taină, iar atunci se va arăta precum este, după cum zice iubitul ucenic. Şi pentru aceasta S-a întrupat din Fecioară pentru ca să Se unească cu noi şi pentru aceasta S-a răstignit şi sângele Şi-a vărsat, pentru ca să ne împărtăşim cu El, şi pentru aceasta, mai înainte de cruce, prin liturghie, nea dat Tainele, pentru ca să fie cu noi, şi părtaşi să fim Lui, acum şi în veacul ce va să fie, şi bunătăţilor lui toţi să ne împărtăşim, că aceasta a iubit. Şi „Părintele Lui astfel a iubit lumea, încât şi pe Fiul Său Unul Născut L-a dat, pentru ca tot cel ce va crede într-Însul să nu piară, ci să aibă viaţă veşnică. Drept aceea, asemenea Şi-a împărtăşit Trupul şi Sângele, ca să avem noi împărtăşire cu Dânsul, că acesta este Dumnezeul cel adevărat şi Viaţa cea veşnică, precum iarăşi iubitul ucenic zice: „Acelei adevărate Lumini fie slava în veci, amin. „ După ce arhiereul împărtăşeşte pe cel botezat, mulţumeşte Mântuitorului şi, făcând otpustul, binecuvântează pe cel botezat, şi acesta, împreună cu naşul său, pleacă. Cel botezat se duce la casa sa cu lumină, fiind atunci ca un fiu al luminii, şi „Câţi întru Hristos v-aţi botezat", cântă cei ce îl petrec, că „întru Hristos sa îmbrăcat" cel ce s-a botezat, şi Hristos a luat chip într-însul şi harul Duhului a venit pe el. Cu sfintele veşminte, adică scufia şi cămaşa, care şi veşmânt luminat (εμφωτιο) se cheamă, şi care mai înainte era îmbrăcămintea celor botezaţi. Până la a şaptea zi cel botezat este dator a se îmbrăca pentru ungerea cea sfântă, şi a nu se spăla nicidecum, şi cu aceste veşminte să-şi şteargă mâinile, ca cel ce este sfinţit. Iar după a şaptea zi, care arată sfârşitul acestei înşeptite vieţi, să vie la biserică şi la preot, de care însuşi să se spele prin sfintele rugăciuni cu buretele şi cu apă pe unde s-a uns cu preasfântul Mir, la cap şi la mâini, afară de alte părţi ale trupului, căci la aceste locuri însuşi cel ce s-a botezat se spală la loc osebit, ca nu cumva ceva din apa botezului sau din Mir căzând să se calce, fiind sfinţite.

Drept aceea, şi pentru aceasta cel ce este în vârstă, să ia sfătuire de la preot cum să se păzească, precum şi pentru rugăciune şi mergerea la biserică, şi pentru curăţenie, şi pentru împărtăşirea cu Sfintele Taine, căci

aceasta este viața cea adevărată, iar de va fi prunc cel ce s-a botezat, pentru acestea mama lui trebuie să se îngrijească, şi să aibă sfătuire ca după a şapte zi să aducă pe prunc spre a fi spălat de către preot şi să-l spele mamă-sa peste tot trupul, şi acea apă să o verse la loc curat şi osebit, şi scutecele în care a înfăşurat pruncul, în acele şapte zile, datoare este să le spele iarăşi deosebit, şi adesea să cuminece pe prunc cu Dumnezeieştile Taine, că într-acest chip va fi mult păzit şi crescut de Hristos.

Capitolul 69
Asupra catolicilor, că nu se cuvine a opri pruncii de la cuminecătură

Iar nu ca aceia care, sub cuvânt că nu ştiu pruncii cui se împărtăşesc, opresc pruncii de a se cumineca. Vai ce lucru dobitocesc şi fără de cale! Dar pentru ce-l mai şi botează? Sau pentru ce-l unge cu Mir? (cu toate că mai cu seamă catolicii, precum am înțeles, nici nu-l mai ung la botez şi toate ale lor sunt împotriva Soborniceştii Biserici). Iar, precum cel ce crede drept cu credință aduce pruncul la Dumnezeu, şi pruncul cel botezat face mărturisirea prin naş credincios, şi se naşte de a doua oară întru Împărăția cerului, şi se unge cu Mir şi se desăvârşeşte, şi murind este al Împărăției lui Dumnezeu, tot astfel, prin credincios, să se aducă pruncul şi la Cuminecătură, căci aceasta este viața cea veşnică. Şi precum cel ce nu se naşte a doua oară prin apă şi prin Duh, nu va intra întru Împărăția cerului, aşa şi cel ce nu va mânca Trupul Fiului Omului (precum a zis Însuşi Domnul) şi nu va bea Sângele Lui, nu va avea viață veşnică. Acestea am zis vouă iubiților pe scurt pentru Sfântul Botez, şi primiți după putință, iar cuvinte mai înalte pentru cele Dumnezeieşti veți auzi de la cei mai învățați. Acestea noi, ce suntem proşti, le-am zis pentru voi care întrebați şi pentru unii care nu întreabă nicidecum şi nici nu ştiu pricinile Tainelor ce se fac. Vom vorbi vouă şi despre celelalte Taine, precum ați cerut.

Capitolul 70
Cum că se cuvine ca apa Botezului şi celelalte lucruri sfinte să le puie preotul într-un loc curat

Încă se cuvine a socoti şi întru acestea iubitule, care de unii sunt nebăgate în seamă şi li se par mici. Arhiereul şi preotul nu aşa, fiecum, să ție acel untdelemn al bucuriei ce va fi rămas, căci acesta este închipuirea dumnezeiescului Mir, ci să-l păzească, şi în candela altarului să-l ardă, avându-l în vas osebit şi sfințit, iar nu să-l mănânce. Şi dumnezeiasca apă a

Botezului întru care s-a înecat păcatul, a venit Hristos, S-a pogorât Duhul Sfânt şi omul s-a zidit din nou, să se păzească şi în loc sfânt să se verse, ca nu cumva, vărsându-se aşa fiecum, să se calce de cei ce nu ştiu Taina. Căci această apă nu este mai mică decât Aghiazma de la Bobotează, şi încă şi cu mai multe rugăciuni s-a sfinţit, pentru zidirea de a doua a celui ce s-a botezat, şi untdelemnul bucuriei a primit. Trebuie să se socotească şi să se cinstească. Aceasta o zic pentru cei ce nu ştiu, căci am văzut pe mulţi neîngrijindu-se pentru acestea şi drept nimic socotindu-le. Pentru acestea cât am putut cunoaşte (cu toată prostimea mea) am oftat.

PARTEA A III-A

Pentru Sfânta Taină a Sfântului Mir

După Sfântul Botez urmează să vorbim pentru Dumnezeiescul Mir cum se săvârşeşte. Despre aceasta am vorbit destul mai înainte, cum că Mântuitorul l-a lucrat pe acesta şi cum că l-a dat Apostolilor, şi ucenicul lor, Sfântul Dionisie, pentru acesta zice cum că şi în legea veche a fost, măcar că atunci era nedesăvârşit şi că se ungeau numai împăraţii şi arhiereii; iar acum ne ungem toţi credincioşii şi de aceea ne numim creştini, adică unşi, că dă ungerea dumnezeiescului Duh, adică harul Lui. Căci Hristos Mântuitorul nostru a primit toate darurile şi trupeşte, avându-le pe ele din fire întru Sine, fiind Cuvântul lui Dumnezeu. Iar din plinirea Lui şi noi luăm har, precum scrie Evanghelia. Pentru că pecetea lui Hristos este şi pecetea Darului Duhului Sfânt. Şi acesta este Darul pe care Apostolii prin punerea mâinilor L-au luat, şi prin mâinile Apostolilor L-au luat cei botezaţi de Filip, şi cei peste care, după botez, şi-a pus mâinile Pavel şi au luat Duh Sfânt. Căci acesta, (Mirul), s-a dat în locul punerii mâinilor de către Apostoli, celor ce se botează în Hristos. Iar punerea mâinilor şi chemarea darului s-a păstrat la cei ce se hirotonesc preoţi, care iau ungerea aceasta mai întâi la Botez, şi au atunci ungere şi pecete ca a lui Hristos. Cu punerea mâinilor arhiereului iau şi darul Duhului şi Hirotonia, după cum a fost venirea Duhului cea în chipul limbilor de foc, că au şezut, zice, pe către fiecare dintre ei şi s-au umplut toţi de Duh Sfânt.

Capitolul 71
Pentru slujba şi fierberea Dumnezeiescului Mir

Deci Sfântul Mir se face în chipul următor: prea sfântul Patriarh, având cu dânsul clerul, de vreme ce el este izvorul preoţiei şi cei ce sunt împreună cu dânsul de la el au luat şi iau darul, merge la locul cel rânduit a

se fierbe Mirul, şi puind sfântul patrafir, care arată darul Duhului cel dat de sus, şi omoforul care arată întruparea lui Hristos, binecuvântează pe Dumnezeu cel în Treime şi se citesc rugăciunile „Împărate Ceresc... „„ „Sfinte Dumnezeule... „„ pentru că dumnezeieştile lucruri ale Duhului trebuie să înceapă prin rugăciuni şi, mai înainte de toate, chemându-Se Duhul Sfânt. Căci Pavel zice: „Cu Duhul să ne rugăm". După aceea patriarhul zice „că a Ta este Împărăția... „ şi zice troparul „bine eşti cuvântat Hristoase Dumnezeul nostru" şi alte tropare, care zicându-se, patriarhul toarnă untdelemn în vasul în care se fierbe Mirul, şi-l blagosloveşte cu mâna, arătând că el însuşi începe lucrul şi că el slujeşte Sfintelor. Apoi ceilalţi slujitori toarnă celălalt untdelemn. Şi pentru apă tot patriarhul întâi aprinde focul, ca un slujitor al Tainei Duhului, şi face otpustul şi se duce. Iar untdelemnul acela al Mirului se fierbe de preot cucernic, care să aibă ştiinţă la aceasta, cu multă luare aminte, untdelemn care şi mai cu seamă se fierbe în Sfânta şi marea Miercuri, când şi desfrânata aceea cu mirul cel scump a uns pe Domnul. Şi atunci se citeşte Evanghelia aceea pentru acest Sfânt Mir. Deci, untdelemnul se fierbe într-acest chip, arătând mila lui Dumnezeu cea nemăsurată. Iar aromatele fiind de multe feluri se pisează şi se pregătesc, şi când untdelemnul e aproape de fiert, atunci patriarhul iarăşi vine şi binecuvântând aromatele le pune în untdelemnul cel fiert, care aromate arată darurile cele de multe feluri ale Duhului Sfânt. Astfel gătindu-se şi fierbându-se se face Mirul, şi patriarhul face sfârşitul şi se duce. Iar Mirul răcindu-se este sfânt pentru rugăciunile şi binecuvântarea patriarhului, dar nu desăvârşit încă cu sfânta Taină.

Capitolul 72
Pentru Sfânta Taină a Sfântului Mir

Deci a doua zi, care este Sfânta şi Marea Joi, toarnă mirul acesta într-o năstrapă osebită, care se cheamă alabastru, în chipul mirului celui vărsat pe capul lui Iisus de desfrânata sau de Maria sora lui Lazăr, şi cu sfântul aer acoperindu-se, îl pune în cămara sfintelor vase. Deci, făcându-se proscomidie, începându-se dumnezeiasca liturghie şi făcându-se vohodul cel mare, merge întâi cel ce este orânduit proistos, apoi citeţii ducând sfeşnicele, închipuind dumnezeieasca strălucire a Duhului. Cel ce va fi mare dintre preoţi apucând alabastrul Mirului cu mâinile, arată pe singurul Har al Duhului, căci pentru aceea ţine preotul cel mare alabastrul, pentru că este mai desăvârşit. Înainte, pe de-a lături şi pe urma lui merg şase diaconi, ţinând douăsprezece aripi, precum zice marele Dionisie, adică ripidele. Acestea arată dumnezeieştile Puteri îngereşti şi chipul lor cel nevăzut şi fără trup, de vreme ce şi Serafimii şi Heruvimii cu aripi s-au

arătat proorocilor. Şi precum aceia se înfricoşează primind darul, şi noi suntem datori a face aceasta. Şi prin cele mai sus zise aripi arătăm că, precum la cort pe deasupra chivotului aceluia al Legii erau heruvimi cioplţi şi săpaţi, cu aripile lor acoperind chivotul pentru cinste, ca pe Cela ce-L avea înlăuntru, în lespezile cele de piatră, închipuit fiind de dumnezeieştile cuvinte, aşa şi acestea sunt deasupra Mirului şi Sfintelor, şi încă şi a Sfintei Mese, ca cele ce sunt mai înalte decât acelea şi mai cu seamă închipuie Adevărul, Cel ce a venit în locul legii.

De vreme ce acolo toate au fost închipuiri, pâinile nedospite în locul acestei Pâini vii, prinoasele de sânge de jertfe dobitoceşti în locul Sângelui lui Dumnezeu Cuvântul, şi untdelemnul ungerii, în locul harului Duhului Sfânt. Iar aici este Pâinea vieţii, însuşi Trupul şi Sângele lui Hristos, jertfit neîncetat pentru noi, şi ungerea Harului Duhului celui de viaţă Făcător. Iar, după cele douăsprezece aripi, adică după ripide, ceilalţi diaconi merg câte doi înaintea Sfintelor, după cum este obiceiul şi urmează cealaltă rânduială a vohodului. Iar cele douăsprezece aripi sunt pentru cei doisprezece ucenici pe care harul Duhului dintru început i-a sfinţit, şi pentru cei doisprezece heruvimi care erau înaintea cortului, având douăsprezece aripi, şase aripi la unul, şase la altul, care şi pentru serafimi scrie, căci unii scriu „heruvimi cu patru aripi” iar „serafimi cu şase”, zicând că sunt mai mari decât heruvimii.

Drept aceea, Biserica, fiind mai presus de lege, face închipuirea serafimilor şi cele douăsprezece ripide le poartă în locul a doi serafimi. Deci, când intră citeţii, diaconii care ţin aripile, stau de fiecare parte a preotului celui ce ţine mirul, dându-i lui cinste, ca şi cum ar fi umbrind, iar el ajungând la Sfintele Uşi, patriarhul se pogoară de pe treapta cea sfântă şi ia mirul din mâinile preotului şi-l pune pe Sfânta Masă, dând mai mare cinste Mirului decât Darurilor, ele atunci nefiind încă sfinţite. Că este mai mult sfinţit cu rugăciunile, căci şi darurile sfinte sunt şi puse înaintea lui Dumnezeu, dar sunt încă nesăvârşite şi numai închipuiri, cu toate că Mirul nu este încă săvârşit, ci a luat de la arhiereu rugăciuni de două ori şi s-a binecuvântat. Pentru că Sfântul Mir apucă mai înainte de Sfânta Cuminecătură, căci întâi cu Mirul ne ungem, apoi ne împărtăşim cu Sfintele Taine, şi altarul întâi cu Mirul se sfinţeşte, şi după aceea se săvârşesc într-însul liturghii, căci trebuie mai întâi să ne sfinţim şi atunci să primim pe Cel Sfânt. Deci, punând patriarhul mirul pe Sfânta Masă în stânga discului şi lucrând cele ce sunt ale liturghiei, după ce se săvârşesc Sfintele, şi după ce zice „Şi să fie mila Marelui Dumnezeu”, mai înainte de a zice diaconul „Pre toţi sfinţii pomenindu-i”, se suie pe treapta Sfintei Mese şi descoperind Mirul îl binecuvântează de trei ori, căci atunci primeşte Mirul Taina, şi nu trebuie a fi acoperit, ci însuşi curat a primi Taina fără altă mijlocire.

Capitolul 73

Învăţătură pentru rugăciunea care se citeşte la Sfântul Mir

După ce arhiereul binecuvântează, îşi pleacă capul şi zice rugăciunea cea dintâi: „Doamne al milei şi Părinte al milelor". Semnul milei este untdelemnul, iar celelalte care sunt în Mir, sunt închipuiri ale Sfintelor haruri. Iată, că primeşte curat harul Duhului, căci arhiereul zice: "De la care este toată darea cea bună şi tot darul desăvârşit". Şi că Tu eşti Cela ce ai dat acestea în Lege, în Prooroci şi în Apostoli, trimite într-însul Duhul Tău cel Sfânt şi-l fă pe el Ungere Împărătească, dăruire duhovnicească, sfinţitor trupurilor şi sufletelor. Iată că Mirul sfinţindu-Se, sfinţenia Duhului, dăruieşte untdelemnul bucuriei, în greceşte se numeşte *eleon*, însemnând „dare de milă dumnezeiască". Cu închipuirea acestui Mir al nostru, de acum, s-au uns mai înainte în Legea cea veche preoţii şi arhiereii, proorocii şi împăraţii, căci ei au luat Duhul întâi precum Moise. Cei şaptezeci, care au luat din Duhul în sine, precum Aaron, Samuel şi Saul. Chiar David, prin ungere a luat împărăţia şi încă şi cei de după el, prin care Duh zice: şi pe înşişi apostolii Tăi i-ai uns. Venirea Duhului peste aceştia a fost ungere sfântă. Toţi, cei care prin baia de a doua se nasc, de la episcopi şi preoţi, până astăzi au Duhul Sfânt prin ungere. Iar, că nu numai arhiereii, preoţii, proorocii şi împăraţii au luat dumnezeiescul Mir, ci şi toţi cei întru Hristos botezaţi s-au făcut unşii Domnului. Drept aceea credincioşii din ungerea aceasta au puterea (numai de se vor păzi pe ei întru sfinţenie) de a prooroci, a face tămăduiri şi a avea alte mii de daruri ale dumnezeiescului Duh.

Că zice: „Aşa, Stăpâne Dumnezeule Atotţiitorule, arată-l pe el cu venirea închinatului şi Sfântului Tău Duh. „ Prin aceasta iarăşi cere venirea Preasfântului Duh. De la Tatăl, prin Cuvântul, cu Duhul Sfânt toate se fac întru noi şi cum că cu Cuvântul Domnului, cerurile s-au întărit şi cu Duhul gurii Lui toată puterea lor, căci cu Însuşi Duhul s-au săvârşit, întru acest chip şi tot harul se dă de la Tatăl prin Fiul cu Duhul Sfânt, şi mai cu seamă, după întruparea Domnului nostru Iisus Hristos. Căci Tatăl binevoieşte, Fiul lucrează, Sfântul Duh desăvârşeşte. Şi zice: „îmbrăcămintea nestricăciunii şi pecete făcătoare de desăvârşire, care dă celor ce se botează Sfânt numele Tău şi al Unuia Născut Fiului Tău şi al Sfântului Tău Duh". Zice îmbrăcăminte a nestricării, căci Duhul e Făcător de viaţă şi dă nemurire; pecete făcătoare de desăvârşire, căci dă nouă harul şi numele Sfintei Treimi, numindu-ne noi unşi din ungerea Mirului, de vreme ce şi prin Treime ne desăvârşim (şi iar zice şi ca să fie şi ei înaintea Ta cunoscuţi). O! Ce dar dumnezeiesc este Mirul! O, de cât har se lipseşte cel ce nu se împărtăşeşte acestui dar! (şi iar zice: şi ca să fie robi şi cetăţeni ai Tăi).

Deci iată, că prin Mir ne facem cunoscuţi şi slugi credincioase lui Dumnezeu. „Mare dăruire este cu adevărat, sfinţiţi, zice, cu sufletul şi cu trupul". Iată că şi sfinţi îi face pe ei şi fără păcat. Că iarăşi zice mai jos: „feriţi de toată răutatea şi izbăviţi de tot păcatul, cu îmbrăcămintea veşmântului nestricăciunii. „ Care îmbrăcăminte a nestricăciunii este Mirul, dimpreună cu Botezul. Şi iată alt dar şi mai mare. Şi a se cunoaşte, zice, prin această sfântă însemnare de sfinţii îngeri, de arhangheli şi de toate puterile cele cereşti. Deci prin Mir ne facem într-un chip cu îngerii şi cunoscuţi lor. Prin urmare, cei ce nu se ung cu Mir, nici lui Dumnezeu, nici îngerilor nu sunt cunoscuţi, şi aceştia sunt nepecetluiţi şi neînsemnaţi de Hristos. Iată, încă, şi alt har mare: şi înfricoşaţi, zice, tuturor viclenilor şi necuraţilor draci. Deci cei însemnaţi cu dumnezeiescul Mir sunt înfricoşaţi şi dracilor. O, ce mare dar al lui Dumnezeu! Iarăşi iată ce ne facem noi credincioşii prin Dumnezeiescul Mir: „pentru ca să-Ţi fie Ţie, zice, popor ales, Împărătească Preoţie, neam sfânt, pecetluiţi prin acest prea curat al Tău Mir". Deci prin acesta purtăm întru noi pecetea Sfintei Treimi. Deci cel ce nu se unge cu acest Dumnezeisc Mir, este nepecetluit. Iată şi ce alt mare dar dă molitfa aceasta (pentru aceea am pus toată molitfa Mirului, pentru ca să cunoaştem ce daruri luăm noi prin Mir), şi având, zice, „pe Hristosul Tău în inimile lor, întru sălăşluirea Ta, a Dumnezeului şi Părintelui cu Duhul Sfânt".

Iată că printr-însul şi Hristos este în inimile noastre şi sălaşuri şi biserici ne facem lui Dumnezeu Părintelui, precum şi Fiului Său, lui Iisus Hristos şi Duhului Sfânt. Deci Mirul acesta săvârşeşte Botezul şi ne face pe noi Biserică Treimii. Drept aceea se dă după Botez, dând venirea Duhului Sfânt întru noi, care o a arătat Mântuitorul, botezându-Se în Iordan. Prin acest Mir ne facem duhovniceşti şi plini de dar, însemnaţi cu dumnezeiasca Treime, că ne sfinţim şi ne curăţim şi ne naştem de-a doua oară în Sfânta apă cu numirea Acesteia. Iar prin Mir luăm pecetea şi darurile Acesteia. Şi precum cel ce nu se botează nu se curăţeşte, nici se naşte a doua oară întru viaţa veşnică, astfel şi cel ce nu se unge după botez, nu are pecetea şi semnul Sfintei Treimi, nici Harul Duhului; căci dumnezeieştile Taine, una într-alta se cuprind, şi precum este Treimea nedespărţită, aşa şi darurile Sfintei Treimi. Această molitfă săvârşindu-o patriarhul zice: „Că Sfânt eşti Dumnezeul nostru şi întru sfinţi te odihneşti." Şi mai pe urmă mulţumeşte Tainei Mirului. Căci sfinţitor este Mirul, ca unul ce dă darurile şi sfinţirile Prea Sfântului Duh.

Apoi zice „Pace tuturor". Şi aceasta cu drept zice, căci Dreptul şi Blândul Duh este dătător de pace. Şi diaconul zicând "Capetele voastre...", şi apleacă capul, căci se cuvine a se cădea la nişte haruri aşa de mari şi a mulţumi lui Dumnezeu. A doua rugăciune zice: „Ţie Dumnezeului tuturor şi Împăratului am plecat grumajii inimii noastre mulţumind, căci aceasta se

cuvine să facă robii cei mulţumitori". Şi pentru ce? Pentru că pe noi, nevrednicii, ne-ai învrednicit a sluji acestor dumnezeieşti Taine ale Tale. Şi, în adevăr, mare este harul, căci pe cei pământeşti şi stricăcioşi i-a făcut slujitori celor cereşti. Şi iarăşi zice: „Propovăduind mila Ta pe care ai vărsat-o din destul peste noi", cu aceasta iar învaţă pentru ce se sfinţeşte untdelemnul, pentru că este în chipul dumnezeieştii mile. Iar prin zicerea „varsă" vrea să înţeleagă Duhul, care, prin Ioil, a zis „că va să se verse peste tot trupul". Rugămu-ne, zice, a primi de la Tine sfinţenia, ca Mirul pe cap. Iată mai aleas puterea şi sfinţirea Mirului, pentru că Mirul vărsat, va să zică numele Unuia Născut Fiului Tău, al lui Hristos Dumnezeul nostru, întru care toată lumea se umple de mireasmă, atât cea văzută cât şi cea nevăzută, din „Cântarea Cântărilor", aducând cântarea rugăciunii arhiereul Cerescului, Frumosului şi Prea Mirositorului (Înmiresmatului) Mire al sufletelor. După aceea sculându-se zice: „Că Ţie se cuvine (cea peste) toată închinăciunea, Tatălui şi Fiului şi Sfântului Duh, acum şi pururea şi în vecii vecilor". Adică Tu singur eşti închinat, iar nimeni altul. Pe toţi Tu sfinţeşti şi toţi sunt datori Ţie a-Ţi da închinăciune.

Capitolul 74
Cum că toţi credincioşii primesc Mirul, iar hirotonia numai arhiereii şi preoţii

Acestea făcându-se şi zicându-se, atunci Mirul pe Sfânta Masă este săvârşit, şi tot cel ce se botează şi se unge dintr-însul, însemnându-se se sfinţeşte. Bisericile împreună cu altarele ungându-se se sfinţesc, şi cuprind slava lui Dumnezeu şi sfinţirea. Împăraţii ungându-se, de a doua oară se fac unşi Domnului şi se arată stăpânitori binecredincioşilor. Iar arhiereii şi preoţii numai cu hirotonia se săvârşesc. Ungerea nici împăraţii nici călugării nu o iau împreună cu darul lor, căci acest dar este osebit, darul hirotoniei îl dă puterea lui Dumnezeu cea atotlucrătoare, din nou ziditoare a toate şi a toate sfinţitoare. Însă, de vei lua seama, vei afla săvârşindu-se hirotoniile şi în Mir.

Clericul: Pentru cele zise cu amănuntul, Părinte, m-am încredinţat şi m-am umplut de veselie şi har fie lui Dumnezeu celui ce lucrează acestea pentru noi. Dar mai arată-ne nouă şi pentru celelalte şi mai cu seamă despre aceea, ce zicem, că hirotoniile se fac în Mir.

Capitolul 75
Cum că Tainele ce se dau unele printr-altele, şi unele printr-altele se săvârşesc

Arhiereul: Pentru ca să rămână harul de la Hristos întru noi, nici Mirul fără de Mir nu se face, nici hirotonia fără de Mir. Drept aceea şi hirotonia prin Mir se face. Aceasta o vei cunoaşte din aceea că Mirul se pune şi se săvârşeşte în altar, că fără de altar nu se poate face. Iar altarul este uns cu Mir şi printr-însul sfinţit. Deci Mirul în altar se săvârşeşte şi prin arhiereu se slujeşte, şi nu se poate fără arhiereu, iar arhiereul e uns cu Mir la botez şi are hirotonie cu Harul Duhului. Iată dar că harurile se dau unul dintr-altul, căci sunt haruri ale Unui Singur în Treime Dumnezeu. Şi, precum am zis, hirotoniile prin Mir se fac, şi aceasta în altar, iar altarul e uns cu Mir, şi fără altar nimeni dintre dreptslăvitori nu se hirotoniseşte. Deci în Mir este şi hirotonia preoţilor, având deosebit punerea mâinilor şi chemarea Duhului. Deci catolicii izvodesc, ungându-se cu Mir, când se hirotonesc, şi când primesc hirotonia fără de jertfelnic; aceştia sunt fără de har. Numai arhiereul face mirul, precum aceasta se scrie la Taina Mirului, căci arhiereul este luminător şi are harul Duhului desăvârşit. Pentru aceasta are harul cel dătător al dumnezeieştilor lumini, care este dăruirea harurilor, urmând lui Dumnezeu, Care este Tatăl luminilor.

Capitolul 76
Cum că şapte Taine are întru sine arhiereul

Drept aceea, arhiereul are şapte Taine întru sine, după numărul dumnezeieştilor lucrări ale Duhului care sunt acestea: Botezul, Ungerea Mirului, semnarea citeţului, hirotesia ipodiaconului, hirotonia diaconului, a preotului şi a episcopului. Deci într-acestea fiind săvârşit, singur are harul cel dătător, drept aceea şi însuşi face hirotoniile şi Mirul. Printr-acestea două ajunge pretutindeni şi toate el le lucrează, urmând lui Dumnezeu şi având harul Lui. Pentru că arhiereul este cel ce prin preoţi şi prin ceilalţi clerici (hirotonindu-i), lucrează prin Taine, ceea ce şi Dionisie zice.

Clericul: Dar cum se face acesta, Părinte?

Capitolul 77
Cum că numai arhiereul face Mirul şi hirotonia, şi printr-însul darul arhieresc ajunge întru toate Tainele

Arhiereul: Ascultă, nici un preot nu poate sluji liturghie cu Duhul, sau

lucra altceva de nu va avea hirotonie, şi aceasta vine de la arhiereu. Deci arhiereul lucrează printr-însul. Asemenea, preotul nu lucrează liturghie fără altar, şi altarul se sfinţeşte prin Mir, şi Mirul se face prin arhiereu. Deci, fără arhiereu nici jertfă, nici preot, nici jertfelnic, nici altceva nu se săvârşeşte. Toate acestea se fac prin arhiereu. Şi iarăşi, nimeni nu botează de nu va avea hirotonie şi această hirotonie e de la arhiereu. Nimeni asemenea nu poate să boteze fără de Mir. Şi acest Mir e făcut de arhiereu. Deci toate Dumnezeieştile Taine, întru toţi cei hirotonisiţi, lucrează arhieria şi fără de dânsa nu poate fi nici jertfelnic, nici hirotonie, nici Sfânt Mir, nici Botez, şi astfel nici creştin nu este. Deci arhierie este creştinătatea cea adevărată şi toate Tainele lui Hristos printr-însa sunt. Bine este că cei ce se hirotonesc nu se ung trupeşte, căci nici una din cele trupeşti nu lucrează, ci toate cele duhovniceşti şi pentru că s-au apropiat de Mirul cel adevărat Care este Iisus Hristos al Cărui Nume va să zică Mir vărsat.

Capitolul 78
Că izvorul preoţiei este Hristos şi că harul se împarte de la Dânsul prin Ucenicii Lui

Deci, luând din acele dumnezeieşti mâini şi din acea gură binecuvântarea, suflarea, hirotonia, şi darul, prin cei sfinţiţi luăm şi noi cei hirotonisiţi harul de la Dânsul. Şi izvorul darului nostru este Hristos care şi lucrează toate întru toţi.

Clericul: Dar zici că arhiereul are numai şapte Taine, pentru ce însă şi cuminecă şi este şi călugăr?

Arhiereul: Taina Cuminecăturii (Împărtăşaniei) ea însăşi, de sine este Taina Tainelor, prin jertfirea Sfântului Trup şi Sânge al lui Hristos. De aceea, toţi credincioşii se împărtăşesc ei, şi Cuminecătura nu adaugă nimic la Arhierie, numai cele şapte Taine săvârşesc Arhieria. Asemenea nici călugăria, pentru că e semn al pocăinţei călugăria, care şi surpă pe cel ce greşeşte, sau înalţă pe cel ce adaugă bunătăţile, dar nu săvârşeşte preot. Drept aceea şi fără de chipul călugăriei se face arhiereu. Iar călugării de nu vor avea viaţă cuvioasă, nu pot să se preoţească. Iată ce frumos aşezământ are Biserica.

Clericul: Am înţeles şi pentru aceasta. Dar învaţă-ne Părinte şi cele ce sunt după acestea, căci trebuie să le ştim când ne va întreba cineva despre ele.

PARTEA A IV- A
Pentru Sfânta Liturghie

Pentru Sfânta Liturghie, vă mulţumesc, dar, fraţilor, că şi eu fiind îndemnat de voi, întru unire din cele trebuincioase către aceasta, şi nu mă ruşinez a mărturisi aceasta. Pentru voi dar, şi pentru mine, încă voi arăta cele după putinţă. Deci după rânduială trebuie să vorbim pentru înfricoşata şi Dumnezeiasca Liturghie, căci aşa învaţă şi Marele Dionisie, vorbind despre Liturghie după săvârşirea Dumnezeiescului Mir. Însă să nu ne creadă pe noi cineva a fi îndrăzneţi, nici să ne cleveteascǎ ca pe nişte trufaşi pentru că voim a vorbi pentru acest fel de lucruri mari care apostoleştii şi dumnezeieştii bărbaţi le-au arătat, care şi la cer s-au înălţat şi au învăţat cele negrăite Taine ale lui Dumnezeu, dintru care de vreme ce cu rugăciunile lor ne-am învrednicit darurilor, trebuie să întrebăm şi să ne grijim pentru cele dumnezeieşti pe care le lucrăm, pentru a ne forma o mai întinsă cunoştinţă despre acestea, care pentru acest cuvânt acei bărbaţi au tâlcuit cele dumnezeieşti. Deci Sfânta Liturghie care şi Euharistie, adică mulţumire, şi cuminecătură o numeşte Sfântul Dionisie cel întocmai cu Apostolii. De la acesta şi de la alţii asemenea învăţându-ne şi într-altele am vorbit după putinţă pentru Dumnezeiasca Biserică, pentru Sfintele odăjdii şi pentru Sfânta Liturghie. Dar şi acum pe scurt vom vorbi pentru aceasta: Cuminecătura este unirea lui Dumnezeu cu noi, îndumnezeirea noastră, sfinţire, plinirea darului, strălucire, gonire a toată împotrivirea, dăruire de tot binele şi tot ce mai poţi zice; a lui Dumnezeu amestecare şi împărtăşire. Aceasta este Taina Tainelor, Sfinţirea Sfinţirilor, adevărat Sfântul Sfintelor, a toate săvârşirilor săvârşire, începătoare de săvârşire şi săvârşitoare. De vreme ce Însuşi Cuvântul cel începător de săvârşire a lucrat-o pe dânsa, a dat-o şi Însuşi El este acesta; şi pentru ca să rămână cu noi a dat-o pe dânsa. Deci învăţătura ce o face dumnezeiescul Dionisie pentru această mare Taină, precum şi pentru celelalte Taine o face pe scurt şi cu mare înţelegere. Noi însă proşti fiind, şi cei mai de apoi ai ucenicilor

Lui ucenici, cum vom putea cunoaşte ale acelui? Cu toate acestea, cît am putut învăţa întru luminarea sufletelor noastre de la acesta şi de la ceilalţi dumnezeieşti părinţi ai noştri, care au fost lui unul după altul primitori harului, vom zice după putere precum aţi cerut. Drept aceea şi pentru toate cele ce se săvârşesc la proscomidie şi cele de la jertfelnic ne vom nevoi a le spune, cercetând în această privinţă cât ne va fi prin putinţă, pentru care pricină se fac fiecare.

Capitolul 79
Ce închipuie pogorârea arhiereului din scaun, sfintele veşminte şi îmbrăcarea cu ele?

Pogorârea arhiereului din scaunul său închipuie pogorârea lui Dumnezeu. Prin închinarea de trei ori lui Dumnezeu, arhiereul cere har şi putere ca să slujească cele ce sunt ale lui. Astfel se îmbracă cu sfintele veşminte, care sunt şapte, după numărul celor şapte daruri ale Sfântului Duh, care sunt: stiharul, epitrahilul, poiasul, mânecile, bederniţa, sfita sau sacosul sau polistavrosul şi omoforul. Toate împreună însemnează omenirea lui Hristos şi cele ce sunt ale omenirii; fiecare în parte însăşi are însemnarea sa. Deci stiharul fiind alb, însemnează lumina lui Dumnezeu şi curăţia, adică firea noastră s-a zidit curată şi au luat-o întru sine. Iar, de este roşu, însemnează patima Cuvântului Care S-a întrupat, că Şi-a vărsat sângele pentru noi; râurile care sunt într-însul însemnează darurile învăţăturii şi păraiele de sânge ale Mântuitorului nostru, pentru aceea numai stiharul arhieresc are acestea. Mantia închipuie darul lui Dumnezeu cel purtător de grijă, cuprinzător şi acoperitor, pentru că cuprinde şi acoperă trupul. Iar râurile însemnează învăţăturile cele felurite ce izvorăsc necontenit din două legi, din legea cea veche şi din cea nouă, pe care legi, lespezile le însemnează şi din cea de la piept însemnează Evanghelia lui Hristos ce o are arhiereul deschisă, adică ştiută în inima sa, care Evanghelie i s-a ţinut pe cap deschisă când s-a hirotonit. Drept aceea şi zice: „Cel ce crede în Mine, râuri de apă vie vor curge din pântecele lui”, adică darurile Duhului, precum Sfânta Evanghelie însăşi învaţă, zicând: „Iar aceasta grăia pentru Duhul pe care aveau să-L ia cei ce vor crede întru Dânsul". Şi că luăm harul, iar nu firea Duhului, arată, zicând, că nu era Duhul Sfânt, că Iisus încă nu era proslăvit. Ce va să zică aceasta: că încă nu era Duhul Sfânt? Căci este şi va fi după Fire şi după Ipostas pururi izvor al darurilor. Nu se dăduse încă acestui Duh darurile, de vreme ce se nu se adusese Jertfa cea prin Cruce, pentru că aceasta însemnează ceea ce zice: că Iisus încă nu S-a proslăvit, căci slava Lui Hristos este Crucea Sa.

Capitolul 80
Pentru mantia arhiereului, pentru engoliu şi pentru cea păstorească

Atunci S-a pogorât Duhul Sfânt şi am luat darul, când Hristos S-a jertfit, a murit pentru noi, a înviat şi S-a înălţat. Şi mantia însemnează că din inimile credincioşilor izvorăsc râurile darurilor. Iar pecetea şi mărturisirea credinţei se arată la pieptul arhiereului spânzurată prin cruciuliţă sau prin engoliu, căci şi pe acesta-l poartă la piept pentru mărturisirea cea din inimă; iar toiagul ce ţine în mână însemnează puterea Duhului Sfânt, întărirea norodului, păstorirea şi că poate a povăţui şi a pedepsi pe cei neplecaţi; şi a aduna la sine pe cei depărtaţi. Drept aceea, are şi cârlige din sus ca ale ferului corăbii, ca să gonească pe cei ce sunt ca fiarele sălbatice şi vătămători de suflet. Cea mai de apoi arată şi închipuie Crucea lui Hristos şi biruinţa cu care biruim, ne întărim, ne povăţuim, ne păstrăm, ne învăţăm şi ne tragem la Hristos, omorând poftele gonind pe vrăjmaşul şi păzindu-ne de pretutindeni. Făclia, care se poartă înaintea arhiereului, arată strălucirea Harului ce are puterea ce are el, de a da dar preoţilor şi tuturor credincioşilor. Căci toate darurile tuturor prin harul arhiereului se dau şi nimic nu se dă fără dânsul. Pentru aceea Sfântul Dionisie numeşte pe arhiereu şi luminător şi urmează Părintelui Luminilor şi luminii celei adevărate a lui Iisus, şi are harul Apostolilor, care s-au chemat lumina lumii. Iar darul învăţăturii îl însemnează făclia ce o duce înainte luminându-l spre cunoştinţa lui Dumnezeu şi a bunătăţilor. Şi încă aceasta mai însemnează luminata viaţă îngerească, dumnezeiască, curată şi luminată a bărbaţilor celor sfinţi şi mai însemnă a da dascălilor, pentru care scrie: „aşa să strălucească lumina voastră înaintea oamenilor ca să vadă lucrurile voastre cele bune şi să proslăvească pe Părintele vostru Cel din ceruri”. Încă însemnează că arhiereul povăţuieşte spre milă, urmând lui Hristos Care este lumina lumii, precum am zis, pentru că are şi darul lui Hristos din destul şi către Hristos trage pe cei ce urmează Lui. Aceasta însemnează unele ca acestea şi încă altele şi mai mari.

Capitolul 81
Că şapte sunt sfintele veşminte ale arhiereului, care sunt acestea şi ce arată fiecare dintr-acestea?

Precum am zis, arhiereul se îmbracă în stihar ca într-o îmbrăcăminte luminată a nestricăciunii şi a sfinţeniei, însemnând curăţenia şi luminarea lui Iisus şi strălucirea şi curăţenia îngerilor. Rugăciunea din Psalmi zice: „Bucura-se-va sufletul meu de Domnul”. După aceea pune epitrahilul, însemnând darul cel dat de sus din cer pe capul lui şi aceea o zice şi chiar

rugăciunea zicând: „Bine e cuvântat Dumnezeu Cel ce a vărsat Darul Său pe preoţii Săi". Apoi se încinge cu poiasul, care închipuie puterea cea de la Dumnezeu ce i s-a dat lui pe mijlocul său. Şi aceasta o mărturiseşte rugăciunea, căci, când se încinge, zice: „Bine e cuvântat Cel ce mă încinge cu puterea". Iar împreună cu aceasta arată şi lucrul de slujire, că cel ce slujeşte se încinge. Asemenea mai arată şi curăţenia care se află la rărunchi şi la vintre.

După aceea pune bederniţa care se arată biruinţă asupra morţii şi învierea Mântuitorului, şi pe care o are ca în chip de armă, şi zice rugăciunea în aceste cuvinte: „Încinge arma Ta pe coasta Ta puternice", arătând cu aceasta puterea, biruinţa şi sularea lui Hristos, pe care le-a săvârşit prin curăţenie şi nepăcătuire. Pentru aceea, şi aceasta se spânzură la coastă şi zice: „Cu frumuseţea Ta şi cu podoaba ta, încordează, bine sporeşte şi împărăţeşte pentru adevăr, blândeţe şi dreptate". Pentru adevăr, căci însuşi este Adevărul, mila şi adevărul înaintea feţei lui Dumnezeu ; blândeţea, pentru răbdarea patimilor; iar dreptatea, pentru că nefăcând păcat şi murind a sfărâmat moartea. După aceea ia mânecile, care însemnează lucrarea a toate cele ce sunt ale lui Dumnezeu, zicând rugăciunea aceasta: „Dreapta ta, Doamne, s-a proslăvit în putere". Şi aceasta: „Mâinile Tale m-au făcut şi m-au zidit". Cu aceasta mai însemnează că El însuşi a slujit Tainele Lui cu mâinile Sale. Apoi ia sfita sa, sacosul său sau polistavrosul, sfita însemnează haina cea roşie de la patimi. Sacosul şi polistavrosul însemnează darul lui Dumnezeu cel purtător de grijă, păzitor şi cuprinzător, pentru care s-a arătat nou şi a suferit patimile.

Capitolul 82
Că omoforul trebuie să se facă de lână, iar nu de alte lucruri. Pe cine închipuie cei ce îmbracă pe arhiereu? Ce însemnează a se pogorî către apus?

În cele din urmă pune omoforul, pe care-l înfăşură pe umeri însemnând mântuirea şi chemarea oii celei rătăcite, care suntem noi oamenii al cărora chin l-a luat Mântuitorul, întru care a şi pătimit cu crucea, mântuindu-ne pe noi. Drept aceea şi este de lână având înainte, înapoi şi la piept cruciş, patru cruci ce închipuie răstignirea. Astfel arhiereul împodobindu-se, stă şi binecuvântează pe cei ce i-au slujit; aceştia sunt diaconii, care închipuie pe îngerii care au slujit întrupării. Ei împreună câte doi înainte, după buna tocmire din cer, urmează şi ei pe pământ, merg în tăcere înainte spre apus. Şi însuşi arhiereul, venind pe urmă, după dânşii, arată cu aceasta că, cu smerenie a vieţuit Mântuitorul la venirea Lui cea dintâi, şi înaintea feţei Sale a trimis pe apostoli câte doi. Cu care Apostoli arau împreună şi

îngerii, ajutorându-le la toate. Deci arhiereul stă la uşile cele dinspre apus cu diaconii, arătând cea până la pământ şi până la iad, chiar, mântuitoarea pogorâre a lui Hristos, prin care a izbăvit şi pe cei vii şi pe cei morţi.

Capitolul 83
Ce însemnează a lua binecuvântare de la arhiereul cel mai mare arhiereii cei mai mici, asemenea şi preoţii şi clericii când vor să se îmbrace, şi a face metanie?

Preotul, vrând să intre la Jertfelnic, face metanie la arhiereu, arătând plecăciune şi, luând binecuvântarea, proscomideşte, că se cade a face rugăciune înaintea dumnezeieştilor lucruri şi a cere iertăciune. Drept aceea, întâi luând binecuvântare şi sărutând mâna arhiereului se duce să slujească Liturghie: precum fac şi diaconii lui mai înainte când vor să se îmbrace în odăjdiile cele preoţeşti, mărturisind şi preoţi şi arhierei că fac aceasta după datorie, ca şi cum ar fi aceştia hirotonisiţi de mâna arhiereului celui mai mare, şi de la dânsul iau şi binecuvântare, prin care arată smerenie, şi că vin fiecare către Dumnezeu cu binecuvântare şi cu iertăciune, cu plecăciune şi cu pace spre a-şi săvârşi slujba lui. Deci după iertăciune şi după binecuvântare venind cel ce este după cinste al doilea din preoţi face proscomidie, căci proscomidia însemnează lucrurile şi propovăduirile cele ascunse ale proorociilor, fiindcă proscomidie zice cele pentru junghierea şi moartea lui Hristos, de la Isaia şi de la ceilalţi. Iar când găteşte darurile zice toate cele ce sunt ale Botezătorului până când a venit Domnul. Căci Botezătorul, botezând, despre Hristos învăţa, pentru Dânsul propovăduia şi Lui Îi slujea.

Şi aici cel de-al doilea din preoţi slujeşte. Deci merge acesta împreună cu ceilalţi preoţi şi se îmbracă în veşmintele preoţeşti. Şi închinându-se înaintea jertfelnicului de trei ori, şi precum s-a rugat arhiereul rugându-se şi el şi sărutând Sfânta masă, arată unirea şi dragostea cea către Dumnezeu, şi că de la Jertfelnic s-a sfinţit. Că şi arhiereul binecuvântând pe fiecare din sfintele odăjdii, le sărută şi aşa se îmbracă, arătând că sunt sfinte şi cu Crucea lui Hristos se sfinţesc, şi îmbrăcându-se cu ele preotul sunt iarăşi dătătoare de sfinţenie, deci se îmbracă cu cinci odăjdii, fiind şi el desăvârşit şi ca unul ce are dar făcător de săvârşire, căci cinci sunt desăvârşitele simţiri ale trupului şi cinci puteri ale sufletului pe care şi preotul le sfinţeşte, botezând şi sfinţind pe om. Acestea cu care se îmbracă sunt: stiharul, epitrahilul, poiasul (brâul), rucaviţele (mânecuţe) şi sfita, ele sunt albe pentru curăţia şi lumina darului. De multe ori sunt şi negre în vremea posturilor, ca să plângem, noi care am greşit şi mai cu seamă pentru Cel junghiat pentru noi. Ca aducându-ne aminte de patima Lui, care voim să o prăznuim, să urmăm Lui. Iar oarecare din preoţii cei dintâi, adică

stavroforii şi arhimandriţii, au şi bederniţe, pe care le poartă cu binecuvântarea arhiereului ca şi crucea. Căci nimeni fără de voie de la Arhiereu nu poate să poarte cruce pe sfită şi pe cap, asemenea şi bederniţă. Iar acestora pentru că s-au hirotonisit şi mai mari decât ceilalţi li se dă a purta cruce pe cap şi bederniţă pentru că hirotonisindu-se preoţii li se dă şi dregătorii, unii având slujbă bisericească iar alţii se fac păstori oareşicum sufletelor, şi pentru aceasta poartă oarecare semne ale Păstorului celui dintâi, ca şi cum ar urma Aceluia.

Capitolul 84
Pentru cele ce se săvârşesc la proscomidie

Iar cel de-al doilea preot, ducându-se la proscomidie cu diaconul care a gătit sfintele vase, se închină de trei ori lui Dumnezeu zicând: „Bine este cuvântat Dumnezeul nostru". Şi luând una din pâinile cele aduse, o însemnează pe ea cu copia în chipul Crucii, închipuind mântuitoarea patimă a lui Hristos, pomenind patimile precum s-a zis, şi zicând de trei ori : Întru pomenirea Domnului Dumnezeului şi Mântuitorului nostru Iisus Hristos, arătând aievea cum că lucrează vânzarea Lui. Apoi cu copia închipuind acea suliţă cu care s-a rănit Domnul, taie prescura în pecete în patru părţi zicând cuvintele lui Isaia: „Ca o oaie spre junghiere S-a adus" şi celelalte. Arătând cum că Taina aceasta s-a propovăduit prin Isaia. Iar când zice:

„Că s-a luat de pe pământ viaţa Lui" tăind cu copia în lături, scoate pâinea cu pecetea în patru corpuri şi o pune pe dânsa pe disc.

Capitolul 85
Ce însemnează la proscomidie sfântul disc şi celelalte?

Discul închipuie Cerul, şi pentru aceea este rotund şi cuprinde pe Stăpânul Cerului, iar ceea ce se cheamă zveazdă (steluţă), închipuie stelele şi steaua care s-a arătat la naşterea lui Hristos, asemenea şi procoveţele însemnează tăria cerului, scutecele şi giulgiul mormântului şi cele de îngropare.

Şi ale Întrupării şi ale îngropării împreună sunt închipuite, pentru că Hristos S-a întrupat ca să se junghie pentru noi. Proscomidia este preînchipuirea peşterii şi a ieslei, iar potirul închipuie acela întru care Mântuitorul şi-a jertfit sângele Său, drept aceea după ce zice la pâine cuvintele cele prooroceşti, care înainte vestesc junghierea lui Iisus, pentru că acesta este Mielul lui Dumnezeu, Cel ce a luat păcatele lumii şi Şi-a

ridicat viaţa Lui de pe pământ după patimă, înviind şi înălţându-se la cer viu fiind şi de acolo ne sfinţeşte pe noi; taie preotul iarăşi pâinea cruciş prin mijloc arătând întru tot răstignirea lui Hristos şi jertfa aceasta zice că este răstignire a lui Hristos. Şi zice: jertfească-se Mielul lui Dumnezeu pentru viaţa şi mântuirea lumii, după cum zice proorocul. Apoi împunge Agneţul cu copia, însemnând toate câte s-au făcut la patima Mântuitorului, îndată binecuvântându-l vinul şi apa le toarnă în potir, şi când împunge zice: „unul din ostaşi cu suliţa coasta Lui a împuns", iar când toarnă vinul şi apa zice: "şi îndată a ieşit sânge şi apă".

Capitolul 86
Pentru ce se face Liturghia cu pâinea dospită?

Pâinea dospită se aduce, având oareşicum aluatul ca un suflet cu adevărat desăvârşit, şi mărturisind cum că a fost desăvârşită luarea trupului de către Cuvântul, care S-a făcut trup neschimbându-se, fiind cu suflet cuvântător şi gânditor; Dumnezeu desăvârşit făcându-se şi om desăvârşit. Trei lucruri se află în pâinea dospită, însemnând cele trei părţi ale sufletului şi întru cinstea Treimii. Făina cu aluat care însemnează sufletul, apa care însemnează Botezul, şi sarea care însemnează gândul şi învăţătura Cuvântului. După cum a zis către ucenici: Voi sunteţi sarea lumii, adică dascăli. Şi iarăşi: aveţi întru voi sare, arătând cu aceasta ştiinţa şi dragostea, căci unul din Treime este Cel ce S-a întrupat. Iar pâinea coaptă prin foc arată, cum că, Dumnezeu fiind, cu totul S-a unit cu noi şi ne-a dat nouă din puterea Lui şi din lucrarea Lui. Şi mai ales trebuie să zicem: tot El S-a unit cu pârga noastră.

Capitolul 87
Pentru ce este în patru corpuri prescura care se aduce la Liturghie?

Pâinea la Liturghie se aduce în patru corpuri, iar nu rotundă şi fără aluat, după cum fac latinii, pentru ca să fie desăvârşită. Pentru că şi Dumnezeu S-a făcut om cu totul desăvârşit, alcătuit din suflet şi din cele patru stihii; pentru că şi lumea este din patru părţi, şi cuvântul acesta a lui Dumnezeu este trupul care l-a luat Hristos, şi că toate marginile lumii le-a sfinţit Cuvântul; şi pentru că acest fel de făptură a prescurii însemnează şi Crucea lui Hristos.

Capitolul 88

Cum că latinii nu fac bine de aduc azimi la jertfă şi că le fac rotunde căci Hristos S-a întrupat şi trupul este din stihii

Latinii zic că forma rotundă însemnează că Dumnezeu n-are nici început nici sfârşit. Noi, dretpcredincioşii, răspundem cum că atunci nu avem să facem vreo însemnare pentru dumnezeire, ci numai pentru întrupare şi pentru patimă. Dar şi chipul acestei rotunjiri este făcut în colţul prescurii cu pistornicul în bună regulă, căci ale întrupării se văd toate desăvârşit întru pâinea prescurii care este făcută în patru corpuri iar ale Dumnezeirii se închipuie întru corpul prescurii, care este făcut cu pistornicul rotund şi în mijlocul pistornicului crucea sau şi Însuşi Mântuitorul închipuindu-Se. Toate acestea arată pe Cuvântul Cel fără de început, şi fără de sfârşit, Care S-a întrupat, şi Care fiind Dumnezeu S-a făcut ca noi şi a pătimit. Deci, trebuie a închipui nu numai ale Dumnezeirii ci şi ale omenirii, ca să nu se pară la oarecare eretici că a pierdut cu prefacerea cele ce sunt ale omenirii şi s-a făcut cu totul Dumnezeu, precum zic cei ce-L mărturisesc a fi întru o Fire, fără să fie astfel, şi fără să ne fi învăţat cineva astfel. Adevărul e că este desăvârşit întru amândouă firile, unindu-se desăvârşit Dumnezeirea Lui cu omenirea. Căci cu totul a îndumnezeit omenirea şi întocmai Dumnezeu a făcut-o cu unirea cea desăvârşită, păzind însă şi cele ce sunt ale omenirii, şi este om desăvârşit, cuprinzându-se în loc şi nefiind pretutindeni precum este şi Dumnezeu desăvârşit, fiind pretutindeni şi peste toate. Şi Se arată cum că a avut trup, căci pentru aceasta şi după înviere şi nestricăciune, S-a văzut, S-a pipăit şi a intrat prin uşile încuiate. Iată că şi fără stricăciune era, şi cele ce erau ale Sale le păzea. Şi Însuşi este nezidit şi zidit, din amândouă firile, cu toate că Unul este după Ipostas. Deci ţineţi drept slăvitoarea credinţă şi nu aduceţi cele moarte şi neînsufleţite, nu izvodiţi cele jidoveşti, nici urmaţi după legea cea veche, şi nu prăznuiţi în cele fără de aluat.

Capitolul 89

Asupra latinilor care aduc cele nedospite

Pavel astfel grăieşte (zice latinul), că să aducem fără de aluat. Deci să prăznuim (zice) nu în aluatul cel vechi, ci în azimile curăţiei şi ale adevărului. O! Ce neînţelegere! (zicem noi dreptcredincioşii). Aşa înţelegeţi cuvintele dumnezeiescului propovăduitor? Aceasta o zice Apostolul Pavel (omule, pentru stricarea rădăcinii păcatului). Drept aceea zice: nu în aluatul cel vechi al răutăţii şi al vicleniei; şi bine zice cu adevărat. Ci şi tu leapădă acest aluat, adică curvia celui ce a curvit în

Corint, şi toată altă necurăţie. Pentru aceasta i-a fost toată nesocotinţa şi pentru aceasta i-a fost cuvântul. Scoateţi, zice, pe unul ca acesta dintru voi, au nu ştiţi că puţintel aluat toată frământătura dospeşte. Astfel este răutatea, ca o boală de care cineva apropiindu-se se umple. Drept aceea şi zice: lepădaţi aluatul cel vechi, ca să fiţi frământătură nouă, frământaţi întru Hristos ca nişte înnoiţi, şi fără păcat ca Hristos. Pentru că Hristos este Adam nou, şi printr-Însul voi sunteţi fără aluat, adică nepărtaşi păcatului cu Botezul şi cu Mirul. Pentru că Paştele noastre S-a jertfit Hristos pentru noi, trecându-ne pe noi din Egiptul păcatului. Acesta este înţelesul cuvântului lui Pavel, şi pentru aceea goneşte aluatul păcatului.

Capitolul 90
Ce va să zică: „Asemănatu-sa Împărăţia cerului, aluatului"

Deci nu lepăda aluatul nestricăciunii, cu care s-a asemănat Împărăţia Cerului, fiindcă Împărăţia Cerului adună, uneşte cu dânsa şi preface întru ea pe cei ce primesc dumnezeiasca propovăduire. Pe care aluat (precum zice Evanghelia) l-a ascuns femeia în trei măsuri de făină, care însemnează cum că biserica Dumnezeiescului Mire are trei cete de oameni ce se mântuiesc: ceata robilor şi a năimiţilor, a fiilor şi a celor ce-şi păzesc în căsătorie curăţia şi a celor ce petrec în feciorie, până când s-a dospit toată, învrednicindu-se la învierea Împărăţiei lui Dumnezeu. Mai însemnează asemenea şi pe drepţii cei mai înainte de lege, şi pe cei după lege, şi pe cei ce cu darul i-au adunat, care şi darul Evangheliei au săvârşit. Căci Însuşi Mântuitorul cel dumnezeiesc cu adevărat şi Aluatul cel preacurat, care este şi Pâinea vieţii şi Împăratul cel veşnic întrupându-se şi venind în lume a mântuit pe cei mai înainte de lege şi pe cei din lege, scoţându-i din legături şi împreunându-i cu cei ce cred într-Însul. Şi această explicare putem zice că Mântuitorul nostru ca nişte aluat curat şi viu, se acoperă în zidirea Sa cea cuvântătoare care se împarte în trei: îngeri, sfinţii cei mutaţi de aici şi noi cei ce credem într-Însul şi suntem în viaţă, până ce s-a dospit toată, înviind toată printr-Însul, şi făcându-se toată firea îngerilor şi a noastră una şi împărtăşindu-se slavei Lui.

Capitolul 91
Pentru ce în legea veche se obişnuiau azime, iar acum în legea darului se obişnuieşte pâine dospită?

Fii dar şi tu dospit în Domnul şi sileşte-te a fi din Aluatul Împărăţiei Cerurilor şi a nu te împărtăşi pâinilor legii celor nedospite. Pentru că legea

este umbră şi icoană neînsufleţită, şi pentru aceea aveau mai înainte pâinile cele nedospite ca nişte lucruri moarte şi ca nişte umbre, care nu se chemau pâini, ci azime, căci pâini erau numai cu numele, pentru că se făceau tot din făină ca şi cele dospite. Fii dar părtaş jertfei celei mari a lui Melchisedec, a căruia jertfă era pâine dospită şi vinul închipuind jertfa cea nouă a preaveşnicului şi adevăratului Melchisedec, şi singurului Arhiereul Iisus Hristos.

Pentru care scrie: „Tu eşti preot în veac după rânduiala lui Melchisedec", iar de nu vei vrea să faci după cum îţi zic, poate că făcând jertfă cu azimă vei jertfi şi miel necuvântător, şi te vei asemăna jidovilor, sau vei şi prăznui împreună cu dânşii, sau te vei şi tăia împrejur şi vei ţine sâmbăta, căci acestea urmează una alteia. Şi de vreme ce nu-ţi este ţie urâtă nici una dintr-acestea, căci te împreunezi de multe ori şi mesei jidoveşti şi puţină despărţire este întru tine şi între ucigătorii de Dumnezeu păgâni evrei. Iar noi nu avem nici o împărtăşire cu dânşii, şi cele vechi au trecut şi toate s-au făcut noi cum strigă Pavel: „în locul tăierii împrejur este nou Botezul, în locul jertfei dobitoacelor, Mielul lui Dumnezeu, în locul pâinilor celor nedospite avem Pâinea cea dospită a Împărăţiei lui Hristos, Care e Pâinea cea vie care S-a pogorât din cer în locul manei aceea, şi cel ce va mânca pâinea aceasta nu va muri, precum a zis Hristos". De vei mai sta împotrivă precum ai obicei, şi vei zice cum că Hristos la Cină când ne-a învăţat pe noi cum să facem Taina Jertfirii a adus spre jertfire azime, îţi voi spune cu multe şi adevărate cuvinte ale dumnezeieştilor bărbaţi împotrivitoare nebuniei tale: că nu se ridicase aluatul când a dat Mântuitorul Tainele.

Ceea ce şi Evanghelia mărturiseşte că n-a fost ziua azimilor când S-a jertfit pe Sine Hristos, ci era mai înainte de azime şi mai înainte de praznicul Paştilor, ştiind Iisus. Şi jertfă a dat când a făcut Cina, şi atunci a săvârşit şi alte spălări. Şi acestea a făcut Hristos mai înainte de paştile jidoveşti. Iată ce zice în ziua patimii: şi ei n-au intrat în divan ca să nu se spurce, ci ca să mănânce paştile. Şi la răstignire iarăşi zice; pentru că vineri era, şi ziua aceea a sâmbetei mare era. Şi din cele ce zice Evanghelia iarăşi îţi pot sta împotrivă, căci zice: a luat pâine, iar nu azimă, şi iarăşi ceea ce zice Domnul: cu poftă am poftit aceste Paşti împreună cu voi mai înainte de patima Mea. Ne arată dar lămurit că a poftit cele jidoveşti, căci de multe ori le săvârşise şi venise ca să contenească umbra. Deci măcar că a şi făcut paştele legii dar le-a făcut mai înainte, şi mai apoi a dat Paştele Sale. Acestea a poftit ca să le dea mai înainte de pătimiri, pentru ca să rămână cu noi, ca să fie adevărat precum a zis: „Cel ce mănâncă din Trupul Meu şi bea Sângele Meu petrece întru Mine şi Eu întru el". Drept aceea nu toate ale legii a făcut la cina aceea, ci a făcut spălarea şi a şezut şi erau nu numai peşti fripţi, ci şi blid, întru care a întins Iuda. Deci nu era vremea paştilor

jidoveşti şi nici a săvârşit atunci paştile evreieşti, ci mai vârtos ale Sale, pentru care şi zicea: „Acestea faceţi întru pomenirea Mea, şi Trupul Meu este adevărată mâncare şi Sângele Meu adevărată băutură". Şi cum că El Însuşi le-a contenit pe cele vechi iarăşi mărturiseşte zicând: „Legea şi Proorocii până la Ioan". Adevărat dar că atunci n-a iubit şi nu ne-a dat paştile jidovilor cele de miel necuvântător şi de sânge dobitocesc, ci poftea a da ucenicilor Paştile Său şi l-a dat, pe care atunci însăşi o dată le-a făcut şi în veci le-a poruncit să se facă. Dar şi azimă chiar să fi fost cea adusă de Hristos după vremea de atunci, trebuie ca tu să lucrezi mai desăvârşit precum şi celelalte ale legii. Hristos ne-a învăţat a le face mai presus de lege, şi a prisosi dreptatea noastră mai mult decât a cărturarilor şi a fariseilor şi încă cu Sângele lui Iisus Hristos noi suntem slobozi din lege.

Căci Pavel zice: „Hristos ne-a slobozit pe noi din blestemul legii". Şi noi n-avem nimic din slujirea legii. Şi iarăşi Pavel zice: „că de vom face iar cele ce sunt ale legii, Hristos nimic nu ne va folosi". Hristos toate primindu-le pentru noi, pe noi ne-a slobozit. Şi de vreme ce El S-a tăiat împrejur noi nu ne tăiem ci ne botezăm în Duhul Sfânt; şi nu mâncăm cărnuri şi sânge jertfite ci Trupul şi Sângele Lui. Deci este arătat mai cu seamă că ceea ce Hristos ne-a dat la cină era jertfa acestei înfricoşate Pâini şi a Paharului, iar nu paştile legii. Căci zice: Aceasta este Legea cea nouă întru Sângele Meu. Şi iarăşi: „Acesta este Sângele Meu, al Legii celei noi". Precum şi mai înainte de aceasta dând nouă Trupul Său întru mâncare zice: „Luaţi de mâncaţi, Acesta este Trupul Meu". Acestuia tu nu poţi urma. Într-atâta te-ai biruit de obiceiul celor ce slujesc cu nedospită. Tu nu poţi să tai şi să dai trupul precum nici sângele, măcar că zice Hristos: „Beţi dintru acesta toţi, acesta este Sângele Meu". Aceasta tu nu o faci, căci nu dai paharul celor ce vin către tine să se cuminece; până într-atâta toate le-ai prefăcut! Noi însă facem Liturghie întru Hristos ca şi Dânsul: Pâinea o frângem ca şi El, mâncăm precum a zis şi dăm şi celor credincioşi. Şi pâine desăvârşită aducem, de vreme ce şi El om desăvârşit este. Facem aceasta încă pentru că s-a stricat şi jertfa legii vechi, arătându-se Adevărul. Şi credem cum că şi Mântuitorul la Paştile care a poftit a sfinţit pâine dospită desăvârşit, măcar că şi paştile legii le-a făcut mai înainte, de vreme ce şezând şi având blid, întru care a întins Iuda, nu se arată a fi făcut atunci paştile legii. Căci acolo zice legea trebuie să fie toate fripte pe foc, iar nu fierte cu apă. Deci într-altă vreme a făcut paştile legii, şi atunci a făcut Paştile Lui, pentru care a şi poftit.

Aceasta o zic eu, de multe ori dorind şi eu întru Dânsul a gusta cu mila Lui aceste Paşti vii, acum şi în veacul ce va să fie. Aceasta mă rog ca să-mi fie mie şi tuturor fraţilor. Şi sfinţind Sfântul Potir întru Iisus Hristos Dumnezeul nostru care S-a dat pe Sine nouă, tuturor fraţilor le dăm cu dragoste abia dintr-Însul, precum ne-a poruncit, făcându-se una precum

ne-a făgăduit, şi împreună cu Dânsul, cu Părintele şi cu Duhul, una fiind precum am zis. Crezi că destule sunt acestea.

Clericul: Cele de trebuinţă, Părinte, s-au zis şi pentru acestea fie har lui Dumnezeu căci prin ele ne întărim şi ni se adevereşte dreptslăvitoarea credinţă.

Arhiereul: Cu adevărat frate, mulţi dumnezeieşti şi înalţi cu socotinţă au vorbit despre acestea. Dar primiţi şi de la noi, după putinţă; iar cele mai desăvârşite căutându-le le puteţi învăţa de la cei mai mari, căci zice: „Tot cel ce va căuta, va afla".

Capitolul 92
Pentru cele ce se săvârşesc la proscomidie

Aşa preotul, scoţând din mijlocul prescurii acea pâine dospită, arată cu aceasta că din firea noastră, iar nu din altă fiinţă S-a întrupat Mântuitorul; şi din o femeie binecuvântată şi sfântă, din Cea Pururea Fecioară, şi punând în potir vin şi apă după orânduială, aduse lui Dumnezeu şi alte miride. Deci cum că cu vin şi cu apă trebuie să săvârşim jertfa, este dovedit căci zice unul din ostaşi cu suliţa a împuns coasta Lui şi îndată a ieşit Sânge şi apă. Deci acest potir este şi dintr-acea coastă a Mântuitorului care a zis: „Acesta este Sângele Meu cel vărsat pentru voi".

Capitolul 93
Asupra armenilor

Iar Sângele s-a vărsat împreună cu apă, precum zice Evanghelia, şi din coasta aceasta bem, şi Ioan Gură de Aur de multe ori zice pentru aceasta (pe care armenii îl clevetesc) şi ceilalţi soborniceşti părinţi tot astfel zic. Tot acel Sânge care a curs din coasta Mântuitorului este Cuminecătura; de vreme ce a curs din trupul Domnului, şi dintr-acesta este, iar nu dintr-altul. Şi adevărat este, precum s-a mărturisit, sânge şi apă sunt. Căci trebuie a se arăta acele două izvoare prin care ne naştem de-a doua oară şi vieţuim în Duhul. Acestea ne-au izvorât nouă de la însuşi Viaţa. Pentru aceea, pururi trebuie a se pune în înfricoşatul potir vin şi apă, iar nu numai apă precum zice eresul cel păgânesc al celor ce puneau numai apă, schimbând rânduiala Tainelor; precum şi nedumnezeirea şi credinţa cea rea a păgânilor, care leapădă vinul ca un rău, iar nu beţia, cu învăţătura vicleanului drac care-i îndeamnă pe dânşii şi-i porneşte asupra noastră a

creştinilor, ca să lepede Preasfânta Jertfă. Dar nici vin simplu să nu se pună precum fac ereticii armeni, care vrând să strice un eres au căzut într-alt eres şi mai rău. Căci aceştia vrând să stea împotriva lui Nestorie, care zicea că în Hristos e despărţire, adică că Cuvântul Său, Dumnezeirea e deosebită de omenire, au zis că întru Hristos este o fire, lepădând ticăloşii întruparea Lui. Dar cum Dumnezeu Cuvântul, întrupându-Se, a avut numai o fire? Care este acea fire? Cea dumnezeiască sau cea omenească, căci după cum zic ei, o fire se leapădă.

Cel cu Gură de Aur stă împotriva eresului celor ce pun numai apă, cu cuvântul care a zis Domnul: Nu voi mai bea din rodul viei, căci via face vin, iar nu apă. Deci cu aceasta Gură de Aur strică eresul celor ce pun numai apă, iar nu ne zice să nu punem apă în sfântul potir, căci nici a zis: vinul fără apă, şi via vinul naşte, iar nu apă. Deci, trebuie să fie şi vin şi apă, de vreme ce amândouă au curs din dumnezeiasca coastă. Dar vicleanul drac cel înşelător a rătăcit pe mulţi de la calea cea dreaptă. Iar noi, umblând pe dreapta cale precum ne-am învăţat, ştim că din coasta cea făcătoare de viaţă a curs sânge şi apă. Şi astfel turnăm în potir vin şi apă şi împreună cu pâine dospită aducem Sfintei Treimi, precum am şi luat de la Hristos Dumnezeul nostru, de la Apostolii Lui şi de la Părinţii noştri. Şi pâine dospită s-a dat nouă din început a se aduce, aceasta o mărturiseşte sfintele rugăciuni, rânduielile cele vechi şi obiceiul. Pentru apa şi vinul din potir ne arată Sfânta Liturghie a lui Ioan Gură de Aur şi mai cu seamă Sfânta Liturghie a Marelui Vasile.

Că după ce zice: „Şi luând pâine în Mâinile Sale cele sfinte, preacurate şi fără prihană, şi arătând Ţie Dumnezeului şi Părintelui, mulţumind şi binecuvântând, sfinţind şi frângând, a dat ucenicilor. Atuncea şi zice: „aşişderea şi paharul din roada viei luând amestecându-l, mulţumind, binecuvântând şi sfinţind a dat”. Iată dar, că zice din roada viei, luând şi amestecând, adică cu apă, căci aceasta înseamnă Cuvântul amestecând. Dar încă şi Dumnezeiescul Iacob în Sfânta Liturghie zice astfel, precum asemenea se află la mulţi: „şi luând paharul şi amestecând din vin şi din apă.” Toţi părinţii noştri astfel au adus la biserică cele soborniceşti şi la scaunele cele Apostoleşti şi dintâi de la dânşii avem această învăţătură pentru Sfânta Jertfă, căci rânduielile nu le-am luat pe ascuns sau numai de la puţini, ci dintâi de la toţi cei următori ai Sfinţilor Apostoli şi de la Părinţii cei mărturisitori care au strălucit cu minuni şi care s-au adunat de multe ori în hotarele noastre şi mai cu seamă în acea cetate iubitoare de Hristos, numită a lui Constantin, care este întemeiată, crescută şi păzită întru Hristos de Preacurata Maica Lui, unde s-a săvârşit şi simbolul Credinţei al celor din Niceea, săvârşindu-se s-a pecetluit de Dumnezeiescul al doilea sobor a toată lumea.

Şi atunci, dimpreună adunaţi fiind Părinţii şi după aceasta de multe ori de pe la marginile lumii, şi slujind împreună, cu multă socotinţă ne-au dat nouă toate cele ce sunt ale Dumnezeieştii Liturghii. Şi mai ales Biserica aceasta a lui Constantin este adeverită şi curată la credinţa lui Hristos, mai mult decât altele, ţinând nemişcate obiceiurile cele vechi, de vreme ce s-a aşezat cu bună credinţă, s-a arătat la dânsa păstorii întocmai cu apostolii, are temelie pe apostolul cel de frunte şi întâi chemat, şi aşezată şi păzită de Constantin şi ceilalţi împăraţi creştini râvnitori pentru Hristos. La întrebările ce s-au făcut pentru dumnezeieştile dogme, şi alte sfinte rânduieli, hotăra nu numai arhiereul Constantinopolului, ci cu porunca şi cu stăruinţa bine-credincioşilor împăraţi, din toată lumea se adună arhiereii şi patriarhii, chiar şi al Romei venea, sau însuşi precum Agapiton şi Martin, sau prin trimişi. Al Alexandriei, al Antiohiei, al dumnezeieştii cetăţi Ierusalim şi cu un cuvânt, de pretutindeni toţi cei aleşi şi de cinste care, adunându-se, dezlegau cu un rând cele ce erau în îndoială, întemeind şi întărind cele adevărate. Acestea le lua de la Apostoli, căci atunci când s-a întrebat de oarecare pentru tăierea împrejur, nu au cutezat Pavel şi Barnaba între ei a hotărî, ci cu soborul tuturor Apostolilor, care prin scrisori învăţa ceea ce se cade a se face, când grăia nu numai Petru ci şi Iacob, Ioan şi ceilalţi. Aşa, dimpreună scriu în epistola acestora. Şi mai înainte de aceasta Petru, când a vrut să aleagă pe unul întru plinirea celor doisprezece ucenici, nu a cutezat singur a face aceasta, ci dimpreună cu ceilalţi, cu care a şi săvârşit lucrul. Şi când prin descoperire au primit pe Cornelie, le-au adeverit celorlalţi Apostoli cu multe cuvinte şi mărturii cele ce s-au întâmplat, că de la Dumnezeu era lucrul, iar nu de la dânsul, pentru ca şi ei să-l primească. Pavel asemenea mergea şi spunea şi la ceilalţi propovăduirea sa, ca nu cumva să-i fie osteneala în deşert. Şi cine era acesta? Pavel, cel ce purta pe Hristos, care pururea era îndemnat de Duhul Sfânt. Destule sunt pentru aceasta. Iar Sfântul Disc poartă Preasfânta Pâine, şi dumnezeiescul potir are vin şi apă pus înaintea lui Dumnezeu. Preotul însuşi ia alt colţ de prescură şi scoate cu copia părticică din mijlocul peceţii şi o aduce întru cinstea şi pomenirea Maicii lui Dumnezeu şi aceasta o pune de-a dreapta Sfântului Agneţ celui din disc, căci această pâine mai închipuie şi Trupul lui Hristos, iar părticica aceea în locul celei ce L-a născut pe El cu feciorie.

Deci păzindu-se şi întru închipuire adevărul, stă Împărăteasa cum scriu psalmii de-a dreapta Fiului şi Împăratului Hristos, luând ca o Maică cinstea cea mai mare, pentru că partea cea din dreapta este mai de cinste şi întâia.

Capitolul 94
Pentru miridele cele aduse la proscomidie, pentru sfinţi şi pentru toţi creştinii

Iar de-a stânga, dintr-alt colţ al prescurii, preotul, scoţând cu copia miride din pecete în chipul crucii, face pomenire tuturor Sfinţilor şi le pune. Una adică o aduce pentru cinstea şi pomenirea cinstitelor şi cereştilor puteri a celor fără de trup. Şi trebuie a aduce pentru dânşii, pentru că şi ei au slujit Taina Întrupării; pentru că s-a unit cu noi, şi suntem o Biserică, pentru că poftesc să se plece la Tainele Bisericii, să vadă luând şi ei dintr-acestea mai mare înălţare; şi pentru că ne sunt nouă paznici şi mijlocitori către Dumnezeu. Iar a doua miridă o scoate întru cinstea şi pomenirea Cinstitului Botezător şi a tuturor sfinţilor Prooroci şi drepţilor ce au vestit mai înainte întruparea Domnului. Iar a treia întru cinstea şi pomenirea sfinţilor şi prea lăudaţilor Apostoli, ca unor slugi ale lui Hristos şi ca unor întâi preoţi şi învăţători ai credinţei şi a celor după dânşii nevoitori pentru credinţa cea bună sfinţilor arhierei, sfinţilor şi bunilor biruitori mucenici şi a preacuvioşilor împreună cu toţi sfinţii. Iar cea mai de apoi aduce întru cinstea şi pomenirea sfântului a căruia este pomenirea sau a celui ce se prăznuieşte şi a Sfântului Părintelui nostru Ioan Gură de Aur sau Vasile, a cui va fi Liturghia, şi iarăşi împreună a tuturor sfinţilor. De vreme ce întru Hristos toţi se unesc şi trebuie dimpreună cu pomenirea Domnului a face pomenire şi robilor Lui.

Întâi trebuie a face pomenire aceleia ce L-a născut pe Dânsul nenuntit, prin care Tainele mântuirii noastre s-au săvârşit, după aceea a sfinţilor îngeri, ca celor ce au slujit Tainei şi printr-însa s-au unit nouă şi ne păzesc pe noi: a proorocilor şi a drepţilor, care au propovăduit cele ce sunt ale Tainei, a cărora pecete şi mai ales este Botezătorul; a învăţătorilor de Dumnezeu propovăduitori şi a Apostolilor, care au luminat lumea, împreună cu a dascălilor lor, arhiereilor lor, mucenicilor şi preacuvioşilor; şi mai apoi a tuturor împreună. De vreme ce cu această Sfântă Jertfă toţi împreună, îngerii şi oamenii cei sfinţi s-au unit cu Hristos şi întru Dânsul s-au sfinţit. Şi cu Dânsul ne unesc pe noi, cu ale cărora rugăciuni (zice) cercetează-ne pe noi, Dumnezeule şi ne dăruieşte nouă toate cererile cele de mântuire şi viaţa cea veşnică. Cunoşti că sunt miridele în locul sfinţilor, întru cinstea şi pomenirea lor, şi prin ei întru mântuirea noastră se aduc, că şi aceştia prin această înfricoşată Taină, ca cei ce s-au nevoit împreună cu Hristos, în mai mare slavă şi înălţare, adică prin împărtăşirea mântuitoarei jertfei ne împacă pe noi cu Dânsul şi ne adună cu cât mai mult îi vom pomeni pe ei. Miridele însă nu se schimbă, nici în Trupul Stăpânului, nici în trupurile sfinţilor, ci sunt numai daruri, prinoase şi jertfe prin pâine, după urmarea Stăpânului, în numele Acestuia aduse Lui, care prin lucrarea

de sfinţire a Tainelor, fiind sfinţite cu unirea şi împreunarea cu acestea, dau sfinţenia şi celor pentru care se aduc. Pentru cele ce sunt pentru sfinţi asemenea spre noi precum şi prin rugăciune, se face aceasta când îi pomenim pe ei, sau când la biserici, sau la moaştele lor, sau la icoanele lor aducem ceva, căci ei se sfinţesc de la Dumnezeu. Primind dar cele ce noi le aducem lor, printr-aceasta ne sfinţesc pe noi.

Deci de primesc ei a le aduce altele mai mici întru cinstea şi pomenirea lor, cu mult mai vârtos vor primi a aduce pentru dânşii la Preasfânta Jertfă. Căci de vreme ce netrupeşte şi cu gândul se împărtăşesc împreunării lui Hristos cu sufletele, dar şi prin Sfânta Liturghie, care a dat să se facă pentru lume, se împărtăşesc marii slave, ca cei ce au pătimit împreună. Şi dumnezeieştii îngeri, ca unii ce s-au unit cu noi şi au slujit Tainei, se împărtăşesc Harului.

Iar mai ales Maica Cuvântului lui Dumnezeu, mai întâi decât toţi ia slava şi strălucirea, de la Cel ce S-a întrupat dintr-însa, pentru că stă de-a dreapta, şi precum mirida care este pentru dânsa, de-a dreapta Sfântului Agneţ. Cu aceasta se arată că Dânsa este mai presus decât toţi şi mai aproape de Dumnezeu; iar de-a stânga ale îngerilor şi ale tuturor sfinţilor, pentru că toţi aceştia de o rânduială sunt, şi mai cu seamă pentru că aceştia nu au nici o asemănare cu covârşirea aceea, căci printr-însa se luminează, şi dintr-aceasta întâi noi prin sfinţi ne mântuim, fiindcă printr-însa ne-am unit cu Dumnezeu. Aceasta dar săvârşind preotul aduce şi celelalte miride, întâi pentru arhiereu ca unul ce este izvorul preoţiei; apoi pentru tot cinul preoţesc, celor ce slujesc Tainei, căci trebuie să ia întâi cel ce osteneşte, precum zice şi Pavel; apoi pentru credincioşii împăraţi, care se luptă pentru buna credinţă şi mântuirea tuturor; apoi pentru iubitorul de Hristos popor, după care pentru egumen şi pentru toată frăţimea, de se va face Liturghia în mănăstire, iar de va fi în vreo oarecare biserică, pentru cel ce a zidit-o, sau pentru cei ce săvârşesc pomenirea, pentru cei adunaţi acolo, pentru cei ce au adus darurile şi pentru care s-au adus, iar mai apoi pentru cei adormiţi întru Hristos şi pentru tot cinul preoţesc şi călugăresc şi încă pentru toţi credincioşii care s-au săvârşit întru dreapta credinţă; iar încă şi pentru cei care va vrea sau este dator preotul; şi cea mai de pe urmă miridă să se aducă pentru tot sufletul dreptslăvitorilor creştini.

Şi zice toată rugăciunea care se zice la Litiile Deniilor: „Primeşte Doamne Jertfa aceasta în prea cerescul Tău Jertfelnic pentru toate sufletele credincioşilor cele scârbite şi supărate, cărora le trebuie mila şi ajutorul Tău," şi celelalte până la sfârşitul rugăciunii. Şi aceste miride care sunt pentru cei vii şi pentru cei morţi, le pune mai jos de Sfântul Agneţ, ca aduse pentru noi smeriţii, cărora ne trebuie curăţire şi solire, şi aşteptăm mila lui Dumnezeu, cea mare. Trebuie a se şti că la cuminecarea Înfricoşatelor Taine, preotul să nu ia din miride, ci din Trupul Stăpânului

să cumineče pe cei ce vin către dânsul, căci măcar că toate s-au făcut una prin unirea Preasfântului Sânge şi de se va cumineca cineva cu miride se împărtăşeşte Sângelui celui Stăpânesc, dar de vreme ce trebuie din Trupul şi din Sângele lui Hristos să se cuminece tot credinciosul, preotul luând cu lingura Sângele şi Trupul Stăpânului cuminecă pe cel ce vine la dânsul. În adevăr toate miridele punându-se în potir s-au împreunat Trupului şi Sângelui lui Hristos, mai bine este însă după cum socotesc a păzi şi a lua cu linguriţa din Dumnezeiescul Trup. Am înţeles că prin acest dumnezeiesc chip şi lucru al sfintei proscomidii vedem pe trupul lui Iisus şi pe toată Una Biserica ca avându-L pe Dânsul în mijloc Lumina cea adevărată şi viaţa cea veşnică, luminată şi păzită de Dânsul. El este în mijloc prin Agneţ, iar Maica Lui de-a dreapta prin miridă, sfinţii şi îngerii de-a stânga, şi dedesubt toată adunarea a celor binecredincioşi care au crezut într-Însul.

Aceasta este Taina cea mare. Dumnezeu între oameni, Dumnezeu în mijlocul dumnezeilor care se îndumnezeiesc de la Cel cu adevărat din fire Dumnezeu, Care S-a întrupat pentru dânşii. Aceasta este împărăţia ce va să fie şi petrecerea vieţii celei veşnice, Dumnezeu cu noi, văzut şi împărtăşit. Cei necredincioşi şi cei care nu sunt dreptslăvitori nu trebuie pomeniţi, căci ce împărtăşire are lumina cu întunericul? De vreme ce vor alege (zice) pe îngeri pe cei răi de cei drepţi. Drept aceea preotul nu trebuie a aduce miride pe vreunul care este de altă credinţă, şi nici pe cei ce fac păcate la arătare şi nu se pocăiesc, căci pomenirea pentru ei este o osândire ca şi celor ce nepocăiţi se împărtăşesc cu înfricoşătoarele Taine precum zice Pavel.

Capitolul 95
Pentru ce tămâie după proscomidie?

Deci cu acestea săvârşind preotul proscomidia, aduce lui Dumnezeu tămâie, pentru mulţumirea lucrului şi venirea Harului Duhului Sfânt, căci tămâia însemnează chipul Duhului, după cum mărturiseşte şi rugăciunea care zice: „Tămâie aducem Ţie Hristoase, Dumnezeul nostru; întru miros al bunei miresme celei duhovniceşti, care primind-o întru cerescul Tău Jertfelnic, trimite nouă Harul Preasfântului Tău Duh". Preotul cu aducerea bunei miresme a tămâii cinsteşte împreună şi pe Dumnezeu arătând că lucrează şi cu Duhul Sfânt, şi că de la Taina aceasta se varsă în lume Harul Duhului Sfânt.

Capitolul 96
Ce însemnează steaua, sfintele procoveţe şi aerul?

Drept aceea întru cinstea Mântuitorului tămâind steaua o pune deasupra Agneţului zicând: „şi iată steaua venind a stătut deasupra unde era Pruncul," arătând cu semne cele ce s-a făcut la naştere; căci am zis că proscomidia este chipul peşterii şi al ieslei. Deci luând procovăţul discului, care însemnează cu celelalte procoveţe scutecele, zice cuvintele psalmului, care închipuie întruparea Cuvântului: „Domnul S-a împărăţit, întru podoabă S-a îmbrăcat" şi celelalte. Şi la procovăţul pe care-l pune ori pe un potir ori pe mai multe, zice cele ce arată asemenea întruparea Domnului: „Acoperit-au cerurile bunătatea Lui, şi de înţelepciunea Lui este plin pământul, şi Însuşi este care acoperă cerul cu bunătăţile, ca Unul Dumnezeu Iisus Hristos," şi pământul plin de înţelepciunea Lui, adică de cunoştinţa Lui.

Căci El întrupându-Se, tot pământul L-a cunoscut pe Dânsul împreună cu Părintele şi cu Duhul Sfânt. Iar stihul psalmistului: „Acoperit-a cerurile bunătatea Ta" şi celelalte. Se zice peste tot, deşi sunt potire mai multe, căci Unul este Cel Care Se aduce, şi toate potirele se socotesc a fi unul, deşi se văd în mai multe locuri, pentru că Trupul şi Sângele este al Unuia. Deci mai pe urmă, punând preotul deasupra aerul, îl tămâiază; acest aer însemnează cerul întru care era steaua şi giulgiul, căci de aceea la multe locuri se află însemnat pe aer Iisus mort, uns cu smirnă; acesta se numeşte şi epitaf. Acesta până în sfârşit învaţă lămurit ca într-o tablă taina, că Mielul Acesta ce S-a proorocit, mai presus de ceruri S-a suit şi în peşteră şi în iesle trupeşte S-a născut, şi cele ale patimilor îndată la naştere s-au închipuit într-Însul. Pentru că steaua a stătut deasupra Lui arătându-L magilor, Irod L-a gonit şi Simeon luându-L în mâini L-a propovăduit că va fi semn de griji şi sabie va trece prin pântecele Maicii Sale. Drept aceea aici se cuprind şi ale patimii. Deci tămâind Darurile cele ce sunt la dumnezeiasca proscomidie, ca pe unele aduse şi dăruite lui Dumnezeu şi ca pe nişte închipuiri ale Preasfântului Trup şi Sânge, zice rugăciunea proscomidie, şi cheamă pe Dumnezeu şi Tatăl Cel ce a trimis către noi pe Fiul Său, Pâinea cea cerească ca să binecuvinteze pe cele puse înainte; şi să le primească pe dânsele întru preacerescul Său Jertfelnic şi să pomenească pe cei ce le-au adus şi pe cei pentru care s-au adus acestea, şi să păzească pe cei ce slujesc la Liturghie a fi neosândiţi. Astfel, făcând sfârşit, cădeşte proscomidia şi Sfânta Masă, în chipul crucii, după aceasta toată partea bisericii, arătând că Dumnezeu întâi a dat darurile întru sfinţi, şi prin sfinţi întru ceilalţi. Pentru că am văzut pe oarecare tămâind toată biserica şi poporul, ceea ce zice şi Sfântul Dionisie. Mai înainte de Liturghie se începe tămâierea de la Jertfelnic dându-se în toată biserica şi iarăşi la Jertfelnic se întoarce, pentru că începutul şi sfârşitul bunătăţilor

este Dumnezeu, iar scaunul şi locul Său este Jertfelnicul. Drept aceea totdeauna aşa se tămâie, adică să se înceapă de la Jertfelnic tămâierea şi la Jertfelnic să se sfârşească. Şi de vreme ce arhiereul este chipul lui Hristos, având puterea Lui şi fiind păstorul sufletelor închipuie pe Hristos, şi la dânşii se face aceasta.

Căci arhiereul binecuvântează întâi tămâierea ca şi cum o aduce lui Dumnezeu, şi după ce tămâie Sfânta Masă şi sfintele icoane întâi pe dânsul tămâiază, după aceea pe ceilalţi şi după dânşii iar îl tămâie pe dânsul, pentru că el este începutul şi sfârşitul lucrurilor sfinte şi Dumnezeieştilor Daruri. Prin asemănare, după cum e obiceiul, tot astfel se face aceasta şi celor ce sunt în locul arhiereilor, adică egumenilor. A tămâia la începutul Liturghiei şi înăuntrul şi afară, aceasta o vedem că se face şi la biserica cea mare a Colonului. La vohodul cel mare, cel dintâi al Sfintei Liturghii, diaconul ieşind de la Jertfelnic cu cădelniţa, tămâie întâi Evanghelia, pe arhiereu şi pe cei ce slujesc împreună cu dânsul, cu aceasta se arată harul şi dăruirea cea din cer care s-a vărsat lumii prin Iisus Hristos şi buna mireasmă a Duhului, care iarăşi printr-Însul ridicat la cer şi aceasta pururi ni se face prin Iisus Hristos. Deci proscomidia aşa se face. Preoţii fac pomenire pentru care va fi trebuinţă şi mai cu seamă pentru cei ce săvârşesc praznicul, pentru arhiereu şi pentru ceilalţi, asemenea şi diaconi, toţi fac pomenire prin preoţi, căci ei nu pot să pomenească, de vreme ce n-au har de a proscomidi lui Dumnezeu, fiind slugi şi având numai vrednicia slujirii.

Că de nu le este cu putinţă diaconilor a îmbrăca veşminte fără binecuvântarea arhiereului sau a preotului, nici a începe vreo săvârşire, cum ar putea şi a proscomidi? Şi de vreme ce pravila opreşte pe diaconi a se cumineca mai înainte de preot, pentru ca să-şi păzească fiecare rânduiala sa, cum va putea oare diaconul a proscomidi la Daruri? Drept aceea se obişnuieşte la Tesalonic şi acum la Sfântul Munte al Atonului, ca diaconii să nu proscomidească, şi aceasta trebuie să se păzească. Iar oricare din diaconi va voi să aducă lui Dumnezeu miride după datorie, aceasta să o facă prin preot, ţinând preotul prescura şi copia, şi când scoate mirida zicând: „Primeşte Doamne jertfa aceasta pentru (cutare) în cinstea şi pomenirea vreunuia din sfinţi şi întru curăţia şi iertarea păcatelor a vreunuia din vii sau morţi". Diaconul însă la fiecare miridă zice: „Pomeneşte Doamne pentru cinstea şi pomenirea cutărui sfânt, sau pentru iertarea fiecăruia din care va vrea, sau mai vârtos şi mai ales a zice: Pomeneşte Părinte pe (cutare)", căci diaconul nu poate pomeni la Dumnezeu, fiind preotul aci. Deci şi vremea începerii Liturghiei se dă de arhiereu arhidiaconului, căci nu se poate săvârşi ceva fără voie de la arhiereu, căci şi Marele Arhiereu Iisus zice aceasta: Fără de Mine nu puteţi

face nimic. Deci diaconul cere, zice preotului să binecuvânteze, iar preotul binecuvântează pe Dumnezeu, şi aşa făcând şi celelalte.

Capitolul 97
Cui se închipuie arhiereul şi cui se închipuie cei ce sunt împreună cu dânsul?

Aici şi mai pe scurt putem spune că preoţii care sunt înăuntrul altarului, închipuie cetele îngereşti cele dintâi, iar arhiereul pe Domnul, şi cei ce sunt împreună cu dânsul pe îngerii care au slujit dumnezeieştii întrupări şi pe Apostolii propovăduitori de Dumnezeu.

Capitolul 98
Ce închipuie Sfântul Altar şi Sfântul Prestol?

Altarul închipuie Sfintele Sfintelor, cele mai presus de ceruri, şi cerul. Sfântul Scaun, însă, închipuie scaunul lui Dumnezeu, Învierea lui Hristos şi cinstitul mormânt. Iar Biserica închipuie cele cereşti împreună şi raiul. Cele de la sfârşitul bisericii şi tinzile (pridvoarele) închipuie zidirea pământului şi cele de pe pământ care s-au făcut pentru noi. Pogorârea arhiereului spre apus îmbrăcat cu cele arhiereşti, închipuie pe Domnul cel întrupat care pe pământ şi până în partea cea mai de jos de pământ a iadului a venit cu sfinţii îngeri, a surpat pe stăpânitorul întunericului şi a mântuit sufletele cele ţinute acolo din veci.

Pentru aceea şi vohodul cel dintâi însemnează pogorârea pe pământ, moartea, Învierea şi Înălţarea, pentru că pogorându-Se pe pământ, întâi aceasta a făcut. Pentru aceea se cântă înainte de vohod antifoanele, care sunt trei, şi prin care se cinsteşte Treimea şi ceea ce a născut pe Dumnezeu, cetele sfinţilor şi mai pe urmă se slăveşte Unul Născut, Fiul lui Dumnezeu. Căci Acesta Unul S-a întrupat din Treime, a ales pe Maica Lui pentru noi, şi pentru noi sunt cetele sfinţilor şi rugători, şi El Însuşi Care S-a întrupat pentru noi este rugătorul nostru către Părintele. Pe prooroci îi înfăţişează cei ce cântă cele prooroceşti, de vreme ce şi proorocii au propovăduit pe Hristos. Preoţii, ieşind din altar cu bună regulă, închipuie dumnezeieştile cete dintâi ale îngerilor, şi, venind către arhiereu arată bucuria ce o au de Hristos pentru biruinţa Lui cea de pe Cruce, cu Învierea şi cu Înălţarea, şi arată întâmpinarea Sa cu ucenicii Săi după Înviere. Aceasta se arată mai bine dintr-aceasta că arhiereul şi toţi preoţii plecându-şi capetele şi rugându-se, însemnează că Domnul S-a pogorât până la noi, a murit, S-a îngropat şi S-a pogorât în iad. Deci, după rugăciune ridicându-

se, se arată încă cu înălţarea Sfintei Evanghelii şi cu glasul diaconului, care zice: „Înţelepciunea îndreptează", adică înviind ne-a îndreptat şi ne-a înălţat pe noi. Pentru aceea se face şi cinstea înălţării Lui, precum zicea şi El Însuşi atunci când Se înălţa Hristos: „Cine este acest Înălţat al slavei?"

Drept aceea şi arhiereul mergând înainte şi închipuind pe Hristos care S-a înălţat la cer Se slăveşte, şi cântăreţii cântă „Întru mulţi ani", mărturisind că nu se slăveşte prin ei omul, ci Însuşi Iisus Hristos Marele Împărat şi Arhiereu, Care a aşezat buna cinstită împărăţie pe pământ şi arhieria. Drept aceea arhiereul având harul Lui se slăveşte ca Hristos, şi mai vârtos, precum am zis, Hristos se slăveşte printr-însul. Înaintea arhiereului şi pe lângă dânsul merg diaconi ca îngerii şi cântăreţii-l întâmpină pe el cu cântări şi se închid uşile, pentru cuvântul care zice: Ridicaţi porţile, pe care Arhiereul sărutându-le se deschid (pentru că Hristos este uşa oilor celor de sus şi a vieţii). Căci Hristos este Cel Ce ne-a dat intrare întru cele sfinte prin jertfa trupului Său. Arhiereul binecuvântează pe cel ce deschide uşile, pentru că Hristos este Domnul puterilor şi îndată tămâie împrejurul Jertfelnicului ca unul ce este scaunul lui Dumnezeu de odihnă; şi închipuie pe singurul Hristos junghiat şi viu, care se jertfeşte acolo în altar; şi însemnează şi scaunul cel luat al lui Dumnezeu care este către răsărit adică şederea din cer cea de-a dreapta Tatălui a lui Hristos. Treptele însemnează suirile, cetele îngerilor şi ale sfinţilor bărbaţi aleşi, pe aceste trepte diaconii nu şed.

Deci, după tămâiere, se face scularea împăraţilor şi a arhiereilor, căci Hristos înălţându-Se, a lăsat arhierei drept-slăvitori şi printr-înşii împăraţi credincioşi, şi după aceasta cu dicherul binecuvântează Sfânta Evanghelie, arătând arhiereul cele două firi ale lui Hristos, Care cu Ipostasul Unul este nedespărţit, şi cu tricherul iarăşi când cântă „Cântare Sfântă", la slava Tatălui, pentru că Sfânta Treime e în Trei Feţe, cu Firea Una, cunoştinţa căreia Treimi şi a Celui Unuia din Treime întrupat în două firi, Evanghelia o a strălucit în toată lumea. Arhiereul se roagă ca să se cerceteze aceasta ca o vie însufleţită făcând roadă viei, veselă şi răsădită de sus. Drept aceea, se suie şi şade în sfântul scaun din altar închipuind pe Iisus Hristos Care S-a suit în cer şi a şezut de-a dreapta Tatălui şi îndată se citeşte Apostolul, căci Hristos suindu-Se în ceruri a trimis pe ucenici să propovăduiască pe Domnul în toată lumea. De aceea după Aliluia, se propovăduieşte Sfânta Evanghelie în amvon, că mergând Apostolii au propovăduit aceasta, şi că propovăduirea lui Iisus Hristos şi cuvintele Evangheliei sunt ale singurului Domn Iisus Hristos. Arhiereul ca o slugă a lui Hristos când se citeşte Evanghelia scoate omoforul şi zice: „Pace şi binecuvântare celui ce a citit", şi la început şi la sfârşit; la început ca să ia putere să propovăduiască, iar la sfârşit ca plată ostenelii. Asemenea şi celui ce a citit mai înainte graiurile apostoleşti îi zice: „Pace şi binecuvântare", însă nu

zice oricine „Pace" când sunt şi alţii, ci numai arhiereul care va fi mai mare întru dânşii, sau preotul, căci şi aceştia se socotesc în locul Apostolilor, iar cel mai mare arhiereul este în locul lui Hristos. Drept aceea, el zice: „Pace celui ce a citit Evanghelia", ca cel ce are chipul lui Hristos, ceilalţi mai mici zic „Pace" celui ce a citit Apostolul ca cei ce sunt în chipul Apostolilor, şi nici aceasta nu fac ei de la dânşii şi zic: „Pace" luând binecuvântare, căci acest cuvânt al păcii este osebit al lui Hristos şi lăsat nouă moştenire de la Dânsul. Şi îndată arhiereul, scoborându-se din scaun, zice lăudarea pentru împăraţi, arătând că Hristos biruind lumea cu propovăduirea a chemat împărăţia cea binecinstitoare de la necredinţă şi a aşezat-o la credinţă, a binecuvântat-o, şi o binecuvântează prin arhiereu. Apoi face ieşirea celor cereşti, arătând despărţirea păcătoşilor din cei drepţi, după propovăduirea Evangheliei la sfârşitul veacurilor, căci după ce s-a propovăduit Evanghelia în toată lumea întru mărturia tuturor limbilor, precum zice, va veni sfârşitul.

Drept aceea, şi după cei chemaţi este al doilea şi marele Vohod care arată a doua venire cu slavă a lui Hristos din cer. Pentru aceea se face acest vohod cu multă ceată preoţească, precum lumina acelei slave a Domnului cu care va veni atunci. Şi ţinând omoforul care are Cruce dinainte, arată semnul lui Hristos, care atunci se va arăta înainte din cer, precum scrie. De aceea şi purtătorii de sfeşnice şi purtătorii de ripide merg înaintea lui Hristos, Cel Ce Se află atunci de faţă prin taine, cer este Pâinea cea Cerească, bucuria cea vieţuitoare şi necheltuită, care se vede atunci ca un Miel junghiat, că se va arăta şi viu şi rănit şi-L vor vedea aceia care L-au împuns, adică cei ucigători de Dumnezeu. Iar noi cei ce am crezut într-Însul ne vom veseli de Dânsul, căci cu rănile Lui noi ne-am tămăduit. Drept aceea se închid uşile împărăteşti, căci s-a rânduit ca cele înalte să nu fie văzute în veacul ce va să fie celor mai mici şi mai de jos, şi nici Tainele nu sunt cunoscute de toţi, pentru că şi atunci va fi acoperit pentru mulţi, şi numai câte puţin descoperindu-se Iisus.

Apoi se deschid uşile, precum şi în veacul viitor celor aleşi şi mai desăvârşit vederea asemenea după bunătăţi le va fi. Mărturisirea propovăduindu-se şi Simbolul Credinţei citindu-se de toţi, se arată prin sărutare dragostea şi unirea îngerilor şi a oamenilor, căci atunci într-un gând vor fi, şi toţi vor fi prieteni şi iubiţi. Iisus, Jertfa cea bună, va fi în mijlocul tuturor sfinţilor, fiind pacea şi unirea tuturor, preot şi jertfă, unind pe toţi şi cu toţi unindu-se, însă după asemănarea bunătăţilor, căci nu se vor împărtăşi toţi asemenea, ci unii mai curat şi fără acoperire vor fi aproape ca nişte jertfitori de cele sfinte şi se vor apropia de cele mai desăvârşite.

Capitolul 99

Pentru ce precum în cer aşa şi pe pământ partea bisericească şi cea mirenească stau după rânduială şi se împărtăşesc Tainelor în Altar şi afară din Altar?

Şi aceasta însemnează arhiereul cel mai mare, apropiindu-se, atingându-se şi jertfind Tainelor, singur închipuindu-se Celui jertfit pentru noi. Iar alţii printr-însul împărtăşindu-se ca printr-un mijlocitor. Drept aceea în altar se împărtăşesc Tainelor episcopii şi preoţii, de vor fi împreună slujitori, însă nu se apropie ca cel dintâi. Şi alţi preoţi se cuminecă iarăşi după a doua rânduială şi pot zice fiecare tot aceleaşi cuvinte ca cel dintâi. În urma tuturor se cuminecă diaconii. După aceştia se cuminecă înaintea sfintelor uşi ipodiaconii, citeţii, cântăreţii, după dânşii monahii, apoi după rânduială mirenii, căci nici aceştia toţi nu sunt deopotrivă, unii sunt necăzuţi în păcat iar alţii pocăindu-se. Din aceasta se arată înălţarea şi rânduiala fiecăruia din cei ce se cuminecă şi încă mărirea ce are Sfânta Cuminecătură. Sărutarea ce se face când se citeşte mărturisirea credinţei, arată că noi mărturisind credinţa cea dreaptă, trebuie să avem pace şi dragoste. După sărutare se face săvârşirea tainelor cu chemarea Duhului Sfânt, căci una este puterea Treimii şi Fiul întrupându-Se Părintele era binevoind, şi Fiul Însuşi lucrând şi Duhul Sfânt era împreună lucrând. După săvârşirea Tainelor se face pentru toţi pomenire, pentru că Jertfa se face spre mântuirea tuturor; atunci se face şi pomenirea sfinţilor, căci au pătimit şi ei împreună cu Dânsul şi acum se slăvesc împreună cu Dânsul; dar mai ales se face pomenirea Preacuratei şi uneia Născătoarei de Dumnezeu, căci şi atunci şi acum ea este mărturisitoarea tuturor de obşte, pe care toţi o lăudăm, de vreme ce şi printr-însa nădăjduim mântuirea. Iar după pomenirea tuturor se zice ectenia de către arhiereu ca o pecetluire a tuturor ecteniilor, ca să ne dea cu o gură şi cu o inimă a slăvi pe Cel în Treime Dumnezeu, şi milele Celui întrupat şi jertfit pentru noi, Iisus Hristos, Marele Dumnezeu, să fie pururi cu noi. Arhiereul se roagă ca să ne învrednicim noi cei ce suntem din fire făptură şi robi, a chema Părinte pe Dumnezeul Cerului prin Fiul Său cel Fiu prin fire, Care este jertfit în Taine. După rugăciune, după ce zice: „Pace tuturor", şi după plecarea capului, cu care se arată slujirea cea către Dumnezeu şi unirea, se face înălţarea Pâinii celei purtătoare de viaţă, închipuind răstignirea Mântuitorului pentru noi; şi că Însuşi Hristos a venit şi pe Sine Se dă nouă, căci Acesta este Cel ce S-a răstignit pentru noi şi pe Dânsul ni-L arată nouă cu taină că a pătimit pentru noi.

Drept aceea şi zice: „Să luăm aminte", ca noi să cunoaştem taina, şi iar zice: „Sfintele sfinţilor", arătând că Cel ce S-a răstignit este Sfânt şi părtaşii acestuia sunt datori a fi sfinţi, şi cu credinţă toţi strigă: „Unul sfânt,

unul Domn Iisus Hristos", arătând mărturisirea care va fi şi la veacul ce va să fie, precum zice Pavel: „Prin acest Unul născut Fiul cel întrupat şi răstignit ne-am sfinţit, de moarte ne-am izbăvit şi am dobândit nemurirea, Care şi atunci va fi vedere şi îndulcire nouă". Am murit mai înainte, ne-am amăgit că ne vom face dumnezei şi fără de vreme căutând a ne face nemuritori şi dumnezei, nu ne-am făcut. Iar acum ne-am sculat şi suntem vii, ne împărtăşim darurilor lui Dumnezeu şi suntem dumnezei, întrupându-Se pentru noi Dumnezeu Cel fără de moarte, îmbrăcând chipul robului şi muritor făcându-Se ca zidirea, făcându-Se om cu adevărat, şi jertfindu-Se pentru noi. Drept ceea e nebunie a ne apuca noi şi a vrea să ne facem dumnezei şi a călca porunca, căci ne e peste putinţă fiind fâpturi să ne facem dumnezei. Iar întruparea Cuvântului lui Dumnezeu ca a Unui singur Atotputernic, este adevărată, bună şi pentru a noastră mântuire. De aceea S-a suit desăvârşit nouă care o a făcut pentru noi, a murit pentru noi cu trupul, care a fost săvârşirea bunătăţilor, şi prin moartea Sa ne-a dat nouă nemurirea şi slava dumnezeirii. Vedeţi cât este taina.

Apoi se face săvârşirea Sfântului Agneţ, că pentru noi Se împarte Cel neîmpărţit, pentru ca toţi să ne împărtăşim Lui, şi nedespărţit fiind, pentru noi Se desparte unindu-ne pe noi cu Sine şi făcându-Se una precum S-a făgăduit. Iar unirea paharului se face fiind Sfânta Pâine în potir, pentru că Unul este Hristos, măcar că Se vede a fi în pâine şi în potir. Însuşi este întărire prin pâine, veselie prin pahar şi pacea noastră. După aceasta se cuminecă aceasta fiind sfârşitul a toate: împărtăşirea lui Dumnezeu, şi aceasta este Binele cel desăvârşit şi dorit. Şi aceasta se face precum am zis, după rânduiala pentru dreptate şi pentru evlavia ce vine din smerenie, căci fiecare întru El se împărtăşeşte Tainelor cu rânduială. Dumnezeu fiind Bun şi Drept Se dă nouă tuturor cu dreptate. De aceea întâi arhiereul se cuminecă, precum şi arhanghelii cei dintâi se împărtăşesc luminii celei dumnezeieşti şi printr-înşii cei din mijloc şi după dânşii ceilalţi precum zice Dionisie. Drept aceea, şi prin arhiereu se împărtăşesc episcopii şi preoţii, şi prin preoţii cei mai mari toţi ceilalţi preoţi şi diaconi.

Apoi, aşezând pe sfântul disc sfântul potir, îl arată tuturor, care este cu adevărat însuşi Trupul şi Sângele lui Hristos, care pentru poporul Lui cel ales pentru noi S-a jertfit şi voieşte să gustăm, să-L vedem şi să ne atingem de El. Drept aceea şi sfânta adunare din suflet vede pe acesta, se închină şi cele ce sunt către mântuire: diaconul strigând a se apropia cu frica lui Dumnezeu şi cu credinţă. Pentru că venind cineva să se cuminece, să nu se cuminece întru osânda lor. Arhiereul dă cu lingura celor ce vin a se cumineca, care aceasta o face după vederea lui Isaia Proorocul. Pentru că nu trebuie a se cumineca cele dumnezeieşti şi înfricoşate, precum am zis, toţi într-un chip. Şi spre cele dumnezeieşti se cuvine a se cucernici şi a se sfii. De vreme se s-au sfiit heruvimii, cu mult mai ales se cuvine să ne

sfiim noi, pentru că noi nu chipul vedem, ci pe singur Adevărul. Drept aceea, se cuvine celui ce vine să se cuminece, a se închina şi a cere iertăciune de la arhiereu, sau de la preotul ce-l cuminecă, şi de la toţi credincioşii, mai înainte. Pentru că în potir este însuşi Pâinea cea vie cu Sângele, până la pământ se cade a se închina din tot sufletul, şi aşa să-şi strângă mâinile cruciş întru apărarea robiei, întru mărturisirea Celui răstignit, de vreme ce vine a se împărtăşi cu El: aşa cu temere, cu frică şi cu smerenia inimii a veni. Deci se cuminecă îndată întâi ipodiaconii care pururi la fiece Liturghie se cuminecă, că aceştia sunt după diaconi, şi nu au voie a se cumineca înăuntrul altarului, de vreme ce şi afară s-au hirotonisit, după aceea citeţii şi monahii, şi după dânşii mirenii. Înăuntrul altarului, altcineva nu se cuminecă, fără numai arhiereii, preoţii şi diaconii, că numai aceste trei cete se hirotonisesc înăuntrul altarului, iar ceilalţi afară din altar, nici în mâini nu iau Dumnezeiasca Pâine, fiind din rânduiala cea mai de jos a celor bisericeşti, de ar şi prisosi cu bunătatea. Drept aceasta trebuie fiecare rânduială să se păzească, precum şi Pavel porunceşte, zicând: „fiecare în ce rânduială s-a chemat, într-aceia să petreacă”, pentru că şi mai ales temeiul bunătăţilor: adică smerenia într-aceasta se află, care şi întru îngeri este, şi la veacul ce va să fie aşa va fi. Că iar zice Pavel: fiecare întru a sa rânduială.

Mai pe urmă se dă blagoslovenia la adunare, ca de la însuşi Mântuitorul, care o face arhiereul, de se roagă pentru mântuirea tuturor, apoi tămâie Sfintele de pe Sfânta Masă, zicând: „Înalţă-Te, Doamne” şi celelalte. Mulţumind Celui ce pentru noi S-a întrupat, a pătimit, a înviat cu trupul în ceruri S-a suit şi vieţuieşte, şi de slava Lui tot pământul s-a umplut. Şi binecuvântând pe Dumnezeu, dă să ducă Sfintele taine la proscomidie, şi diaconii să le potrivească. Al doilea dintre preoţi zice rugăciunea amvonului pentru cei din afară din sfântul altar, zice cu glas mare întru auzul tuturor, rugându-se pentru popor, şi cu aceasta se face lucrul arhiereului, pentru că şi începutul şi sfârşitul rugăciunilor este al lui lucrul, însă şi arhiereul această rugăciune o zice în taină către Dumnezeu, drept aceasta dar, venind preotul după ce zice rugăciunea, îl blagosloveşte arhiereul ca pe o slugă a Lui. Şi iarăşi, însuşi arhiereul strângând antimisul şi Evanghelia punând, sărutând-o pe dânsa şi Sfânta Masă, arată cu aceasta, că de acolo s-au sfinţit şi este unit cu Jertfelnicul, pentru că cele ce sunt ale Liturghiei a săvârşit. Iese pe uşile altarului afară şi dă poporului anaforă, căci nu este poporul dintr-ai altarului, şi alta mai însemnează că Cel Înalt se pogoară la cei smeriţi, şi pe Sine se dă lor în multe chipuri.

Capitolul 100
Pentru anaforă şi că această anaforă este pâine sfinţită

Iar anafora aceasta este pâine sfinţită, care se face din prescura aceea din care se scoate Sfântul Agneţ, care se jertfeşte şi se face Trupul Domnului. Deci, în locul acelui dar mare al înfricoşatei cuminecături, de vreme ce nu sunt toţi vrednici a se împărtăşi Aceluia, li se dă această anaforă, care după cuviinţă se numeşte antidor, adică în loc de dar: pentru că dă darul hărăzirii lui Dumnezeu. Această pâine este sfinţită, fiind însemnată cu copia şi primind sfinte cuvinte, nu este însă împărtăşirea Trupului lui Hristos, căci acelea sunt Tainele, iar aceasta numai dătătoare de sfinţire şi dăruitoare de dumnezeiescul har, care se dă cu cuvintele cele de la proscomidie. Apoi arhiereul, binecuvântând poporul şi rugându-se lui Dumnezeu ca să-i dea binecuvântare, face sfârşitul, rugând pe Hristos, adevăratul nostru Dumnezeu, ca prin rugăciunile prea Sfintei Maicii Sale şi ale tuturor sfinţilor să miluiască pe toţi şi să-i mântuiască, propovăduind împreună şi mărturisind, căci prin întruparea Mântuitorului şi prin jertfirea cea Sfântă ne-am mântuit şi ne vom mântui cu rugăciunea Născătoarei de Dumnezeu, ceea ce a slujit la această taină, şi ale sfinţilor celor ce s-au sfinţit din această Taină. Îndată, atunci cântăreţii se roagă prin cântări pentru împăraţi şi pentru arhiereu; să nu socoteşti că cântăreţii fac lăudări pentru om, şi se roagă pentru dânsul, ci ei se roagă pentru credincioasa împărăţie şi dreptslăvitoarea arhierie a fi pururi, şi Liturghia în veci să se lucreze neoprită. Arhiereul apoi binecuvântând de trei ori pe cântăreţi şi pe popor se roagă iarăşi: „Acum slobozeşte" şi celelalte, întru sine aducându-şi aminte de Simeon când a primit pe Hristos în braţe. Astfel se dezbracă de sfintele veşminte. Apoi, rugându-se şi dând sfârşitul, mulţumind pentru toate şi închinându-se de trei ori Jertfelnicului, pleacă.

Clericul: Mulţumită lui Dumnezeu că şi pentru aceste dumnezeieşti lucruri atât de înalte, ne-am folosit din destul. Dar cercăm a afla cele ce sunt pentru slujba şi Sfinţirea Bisericii, ca să ştim şi pricinile celor ce se află în Biserică.

PARTEA A V-A
Pentru Sfânta Biserică şi pentru târnosirea ei

Şi pentru aceasta vom vorbi cu ajutorul lui Dumnezeu, căci urmează după ce am vorbit despre Dumnezeiescul Mir şi Sfânta Liturghie să vorbim şi pentru aceasta; apoi şi pentru Dumnezeiasca Hirotonie a fiecăruia din bărbaţii hirotonisiţi. Căci precum este trebuinţă de arhiereu sau de preot pentru Sfânta Liturghie, precum şi la Hirotonie şi la Taina Sfântului Mir este trebuinţă numai de arhiereu, aşa şi la săvârşirea acestora este trebuinţă şi de altar, căci în altar se face Liturghia, hirotoniile şi Mirul. Trebuie, dar, să vorbim şi despre sfinţirea Bisericii, pentru că în Biserică este aşezat altarul şi pentru altar este Biserica sfântă, căci fără altar nu poate fi Biserică, ci numai casă de rugăciune, împărtăşindu-se de sfinţenie numai din rugăciuni, nefiind sălăşluirea slavei lui Dumnezeu, nici locaşul Lui şi neavând dumnezeiască putere a sui rugăciunile noastre prin harul său către Dumnezeu. Asemenea nu poate să se aducă Dumnezeieştile Daruri pe Masa ce va fi într-însa, şi prin rugăciunile preotului şi prin însemnarea Crucii să se prefacă în Trupul şi Sângele lui Hristos cu Duhul Sfânt. Într-însa nu poate fi nici Masă, adică Prestol. Drept aceea pentru ca să se facă acestea a avea putere şi a fi Biserică lui Dumnezeu, într-acest chip se zideşte şi se sfinţeşte:

Capitolul 101
Pentru zidirea Sfintei Biserici şi pentru rugăciunea cea de pe temelie

Cine voieşte a zidi Dumnezeiască Biserică, vine la arhiereu şi cere binecuvântare, căci nu este cuviincios a se apuca de unele ca acestea fără porunca arhiereului. Lucrurile cele dumnezeieşti cu dumnezeiască poruncă şi cercare trebuie să se facă, şi întru cele dumnezeieşti se cuvine a fi începutul Dumnezeu, Cel ce este Începătorul şi Săvârşitorul a toate, care

este Iisus Hristos, după cum zice dumnezeiescul Pavel. În scaunul lui Hristos cu mila Lui şade arhiereul; deci cercetând acesta pe cel ce voieşte să zidească (ca nu cumva să se apuce şi să nu o poată săvârşi, precum şi pentru Turn s-a scris la Evanghelie) are grijă ca nu cumva cineva apucându-se să nu săvârşească sau nu cumva săvârşindu-se şi sfinţindu-se să se părăsească Biserica şi să stea pustie, neavând cele trebuincioase ale bisericii. Drept aceea cercetându-se cel ce va să zidească şi făgăduindu-se că o va zidi până în sfârşit şi va găti toate cele trebuincioase, i se porunceşte să zidească. Se sapă temeliile, se adună materialele şi când soseşte vremea ziditului, însuşi arhiereul vine la locul acela şi îmbrăcându-se în sfintele odăjdii (veşminte), fiind împreună cu dânsul clerul, binecuvântează pe Dumnezeu mulţumind pentru dumnezeiescul lucru şi citind clerul „Sfinte Dumnezeule”, însuşi binecuvântează tămâia şi luând cădelniţa binecuvântează temeliile şi săpăturile în chipul crucii, sfinţindu-le pe toate cu tămâie; căci tămâia închipuie darul Sfântului Duh şi Crucea pe Hristos.

Apoi tămâiază toate celelalte materii de acolo sfinţindu-le ca pe nişte lucruri gătite pentru sfânta casă a lui Dumnezeu. Deci tămâind şi pe cei ce sunt la lucru, sfinţindu-i şi îndreptându-i, vine la temeliile cele dinspre răsărit unde urmează să se aşeze altarul şi la mijlocul săpăturilor dinspre răsărit, unde este rotundul altarului, face sfântă rugăciune, rugându-se lui Dumnezeu Cuvântului Iisus Hristos, Cel ce Şi-a întemeiat Biserica cu Cinstitul Său Sânge, şi casa care I se zideşte Lui vine întru Dânsul să se întărească.

După aceea slavoslovind, însuşi cu mâinile ia pietre şi var sau tină cu ceva şi pogorându-se la temelie pune pietrele în chipul crucii binecuvântându-le, arătând cu aceasta că a pus temelie pe Hristos, Piatra cea neclintită. La mijlocul pietrelor, într-o oarecare groapă mică pune ca într-un mormânt o candelă aprinsă, şi binecuvântând arată prin untdelemn mila lui Dumnezeu care va fi dată prin casa care se ridică. Prin lumină însemnează luminarea cea de sus, care este de la Lumina cea adevărată; mai însemnează pe Hristos, Cel ce este Lumina ce s-a pus în groapă pentru noi. Cu untdelemnul arată că ne-a uns pe noi cu untdelemnul harului, că prin untdelemn, adică prin Mir se va săvârşi casa şi că, locuind în casă Lumina Hristos Răsăritul Cel de sus, cu noi va fi. Iar acea candelă o aşează ca să stea cu întărire pentru sfânta luminare şi pentru ca să închipuie bine Biserica, precum zice iubitul ucenic în Apocalipsă, că trebuie să înţelegem a fi cele şapte sfeşnice Bisericile. Apoi pune piatră pe candelă, pentru că Hristos Piatra şade pe Biserica Lui.

După aceea iese de la temelie şi iarăşi face altă rugăciune, ca să se ridice casa cu purtare de grijă şi cu acoperământul lui Dumnezeu şi a se săvârşi bine şi temeliile sale şi dânsa să rămână pururea neclintite şi

lucrătorii netulburați și nevătămați. Aceasta o zice pentru că diavolii sunt pizmași și supărători pentru aceste lucruri dumnezeiești. Asemenea se roagă pentru ca cei ce zidesc biserici lui Dumnezeu să-și ia plata lor de la Dânsul din destul. Săvârșindu-se aceasta, binecuvântând și rugându-se se duce mulțumind Domnului. Dar lucrarea începe a se face și cu Dumnezeu săvârșindu-se toate cele dinlăuntru și cele din afară, se face altarul spre răsărit și proscomidiarul de-a dreapta, iar de-a stânga se rânduiește locul diaconilor; de va fi loc amvonul se pune în dreptul altarului și se așează stâlpii cei dinlăuntru care țin cuvuclionul (baldachinul) cel de deasupra prestolului.

Asemenea se așează și stâlpii care trebuie să țină Sfântul Prestol întemeindu-se bine sau se zidește un stâlp de piatră în patru muchii și pe dânsul se pune Sfânta Masă. Astfel, gătindu-se și celelalte trebuincioase și vasele sfinte, se încunoștiințează aceasta arhiereului și dânsul prin slujitori zice să se gătească cele ce trebuiesc pentru sfințire, făcându-se aceasta precum arată orânduiala târnosirii, după care arhiereul face târnosirea.

Capitolul 102
Pentru târnosirea sfântului altar și a bisericii

Arhiereul vine la biserica aceea care trebuie să se sfințească, de vreme ce și Dumnezeu a venit la noi ca să ne sfințească: și se îmbracă în toate odăjdiile cele arhierești, arătându-se întruparea Cuvântului lui Dumnezeu pentru noi.

Capitolul 103
Pentru ce arhiereul se îmbracă cu giulgiu și se încinge?

Iar peste celelalte odăjdii se îmbracă arhiereul cu giulgiu alb de la umere ajungând până la picioare, în chipul giulgiului lui Hristos cel de la mormânt. De vreme ce mormântul lui Hristos va ca să se ridice și să se sfințească, adică Sfântul Prestol asemănându-se lui Hristos Care S-a îngropat, închipuie cele ce sunt ale îngropării. Cu trei poiase (ștergare) se încinge peste giulgiu întru slava Sfintei Treimi: cu trei, una la grumaji, cu aceasta arată mintea și cum că este rob lui Dumnezeu; pe sub subțiori și peste piept, cu aceasta arată socotința ce o are omul; și peste mijloc, pentru curăție și tărie; însă o încinsoare este pentru Tatăl, alta pentru Cuvântul, iar alta pentru Făcătorul de viață și Curatul Duh. La mâini de asemenea se înfășură cu măhrămi și pe fiecare din acestea le leagă iarăși cu câte trei poiase, în chipul Treimii, Care toate le lucrează; căci zice David către

Părintele: „Mâinile Tale, adică Fiul şi Duhul Sfânt, m-au făcut şi m-au zidit". Şi nouă poiase se fac; aceste nouă încingeri, care arată cele nouă cete ale Îngerilor, propovăduiesc întreit Treimea. Dar arhiereul se încinge într-acest chip şi ca o slugă ce se face la un lucru mare ca acesta, cerând putere de la Dumnezeu şi gătindu-se a lucra. Dar, poate, încă, se leagă arhiereul cu atâtea poiasuri, cinstind odăjdiile cele arhiereşti, ca să nu le mânjească pe ele cu atingerea materiilor lucrului.

Capitolul 104
Pentru ce la sfinţirea bisericii se scot mirenii afară?

Iar începând a lucra, scoate pe toţi cei ce n-au pecetea cea sfântă. Căci de vreme ce va să se sfinţească casa, cei sfinţiţi cu semnul preoţiei trebuie să fie acolo şi să slujească fiecare slujba sa. Să nu se amestece însă vreunul din mireni la slujbă, căci de se va afla cineva înăuntru atunci, acela e dator a fi slujitor celor sfinte, precum va să fie sfântă şi casa aceea care se sfinţeşte atunci. Pentru aceea se scot mirenii până ce se va sfinţi biserica, ca unii ce nici în altar n-au voie să intre.

Capitolul 105
Pentru ce scot cele ce se pot muta?

Se scoate din biserică lucrul ce va fi să se mute, căci biserica trebuie să fie întreagă cu toate ale sale cele trebuincioase. Pentru aceea şi icoane sfinte şi vase sfinte şi alte câte vor fi ca să se mute, să se scoată afară, pentru ca să rămâie cele ce vor să fie totdeauna nemişcate, spre a se sfinţi. Astfel se închid uşile, pentru că biserica atunci se face cer şi puterea Duhului Sfânt vine peste dânsa. Pentru aceea trebuie a fi numai cei ce sunt ai cerului, adică cei hirotoniţi şi alt nimeni să nu vadă, căci cele sfinte numai sfinţilor se cade a le vedea până se vor săvârşi. Şi atunci după împărtăşire şi altora pot a se da, însă cu mijlocire şi cu oarecare acoperire; după aceia între toţi mirenii credincioşi şi împreună cu dânşii cei ce se află întru pocăinţă şi fiecare stă la locul său însă toţi stau afară din Sfântul Altar.

Pentru aceea dar, închizându-se uşile, arhiereul binecuvântează pe Dumnezeu, făcându-se rugăciune: „Sfinte Dumnezeule, Tatăl nostru", şi după vosglaşenie (ecfonis), arhiereul zice rugăciunea: „Doamne Dumnezeul nostru, Cela ce toate le faci", rugând pe Însuşi Dumnezeu ca să se facă începătura lucrului şi să-i ajute lui.

Capitolul 106
Pentru ce se face sfeştania la târnosire?

Căci steşenia este făcută din ceară cu sacâz, smirnă, aloe şi altele, care toate acestea închipuie îngroparea Mântuitorului; pentru că Sfânta Masă, precum şi ceara şi sacâzul ce se află în steşenie închipuie mormântul. Acestea se pun în steşenie încă pentru ca să lipească cu dânsele Masa de Prestol. Dar ca unele ce sunt unitoare, închipuie dragostea şi unirea ce a avut-o Hristos către noi până la moarte. Acestea arhiereul le toarnă pe stâlp cu mâinile sale, arătând că este lucrul lui Dumnezeu, zicând ca şi la botez şi la celelalte Taine: „În numele Tatălui şi al Fiului şi al Sfântului Duh". Căci începutul şi sfârşitul a tot binele este Treimea. Şi turnându-se de slujitori steşenia şi răcindu-se puţintel cântăreţii cântă psalmul: „Înălţa-Te-voi Dumnezeul meu", şi „Domnul mă va paşte", întru slavoslovia lui Dumnezeu. Iar arhiereul pune masa pe stâlp ajutându-i lui şi episcopii, preoţii şi ceilalţi care se află acolo. După acesta binecuvântează pe Dumnezeu, că i se cade lui a-L lăuda pe El la toate dumnezeieştile Lui lucruri cele pentru noi.

Deci, pune înaintea Sfintelor Uşi un covor şi peste dânsul o pernă, pentru cinstea arhieriei, care este a lui Hristos, şi pentru cinstea sfintelor odăjdii; ca să nu se atingă odăjdiile de pardoseală fiindcă au cruci şi icoane şi pentru că pardoseala încă nu este sfinţită, căci această pardoseală după ce se sfinţeşte este cinstită şi mulţi din cei iubitori de Dumnezeu sărută pardoseala ca şi cum ar săruta cerul. Venind acolo arhiereul şi plecând genunchii şi grumajii către răsărit şi împreună cu dânsul plecându-se toţi, diaconul zice: „Iară şi iar, plecând genunchii Domnului să ne rugăm". Iar arhiereul înaintea lui Dumnezeu face rugăciunea cu umilinţă zicând: „Dumnezeule Cel fără de început", aceasta o zic toţi arhiereii care or fi împreună cu dânsul şi roagă pe Cel ce a întărit pe Moise întru ridicarea Cortului celui de demult, pe Veseliil, spre săvârşirea acestuia, pe Solomon spre zidirea şi săvârşirea Bisericii celei de demult, înţelepţindu-l, şi pe Apostoli i-a întărit întru ridicarea Sfintelor jertfelnice cele din toată lumea; ca să sfinţească şi această biserică şi să o facă sălaş Slavei Sale, dătătoarea a multe bunătăţi, Casa a Jertfei celei mari şi celelalte câte zice rugăciunea. Astfel slavoslovind pe Dumnezeu se ridică şi se apropie de Sfânta Masă, închipuind cele ce sunt ale Botezului.

Capitolul 107

Pentru ce se spală cu apă masa?

Pentru că Masa închipuie pe Iisus, Care se cheamă Piatra vieţii şi Piatra unghiului, primind în Sine cele ce sunt ale Botezului Său în două chipuri, adică simţitor şi cugetător; pentru ca spălându-se să se facă curată şi să se sfinţească cu apa, primind curăţia cu Duhul Sfânt, de vreme ce se face şi organ al Sfântului Duh, drept aceea se aduce apă încropită. Aceasta se binecuvântează prin rugăciune, pentru că arhiereul cheamă pe Cel ce S-a botezat în Iordan, spre sfinţirea apei acesteia şi spre săvârşirea Sfântului Jertfelnic. Apoi se aduce arhiereului săpun, care se binecuvântează şi face trei cruci pe Masă şi turnând apa cea încropită se şterge Sfânta Masă cu antimisele de trei ori în chipul Sfintei Treimi.

Capitolul 108

Pentru Sfintele Antimise

Antimisele acestea sunt din ţesătură de in şi se fac în loc de Sfântă Masă, care cusute mai înainte se gătesc precum este rânduiala şi toate se săvârşesc pe dânsele câte se săvârşesc şi pe Sfânta Masă. Acestea sfinţindu-se de arhiereu se trimit pe la locuri unde nu este Jertfelnic şi pe dânsele se sluješte Dumnezeiasca Liturghie a Tainelor.

Capitolul 109

Pentru ce sunt peste Masă patru pânzeturi?

Deci cu acestea fiind ştearsă Sfânta Masă de apa cea sfinţită sau cu patru pânzeturi, care mai pe urmă le pun în cele patru unghiuri ale Sfintei Mese, după chipul dumnezeieştilor Evanghelişti.

Capitolul 110

Pentru ce se spală cu vin sau cu apă de trandafir?

După ce se şterge Sfânta Masă, se aduce vin şi apă de trandafir. Acestea sunt închipuirea Dumnezeiescului Mir, întru cinstea îngropării lui Iisus, de vreme ce El a zis pentru desfrânată, de ce faceţi supărare femeii? Căci spre ziua îngropării Mele a făcut aceasta. Încă şi întru arătare, cum că Jertfelnicul va aduce lui Dumnezeu vin binemirositor, care va întări viaţa, bine mirositor pentru harul pe care-l luăm printr-acest vin, iar de viaţă

întăritor după asemănarea lui Melchisedec, căci toate cele Dumnezeieşti sunt împlinite după prooroci. Arhiereul, turnând acestea pe Masă în chipul Crucii, zice: „Stropi-mă-vei cu isop şi mă voi curăţi" şi celelalte ale psalmului, zicând de trei ori întru venirea şi cinstea Sfintei Treimi.

Capitolul 111
Pentru ce se unge Biserica cu Sfântul Mir şi se cântă Aliluia?

După aceea săvârşeşte târnosirea cu ungerea Sfântului Mir şi se cântă Aliluia, care este cântare proorocească, arătând venirea lui Dumnezeu şi lauda Lui, adică arată cea dintâi şi cea de-a doua venire a Lui, precum am zis, şi venirea cea de-a pururea către noi a Duhului. Biserica cântă adesea Aliluia şi mai cu seamă la Dumnezeieştile Taine şi înaintea Dumnezeieştii Evanghelii, ca şi cum S-ar arăta Domnul prin Aliluia. Deci arhiereul face trei Cruci cu Sfântul Mir pe Sfânta Masă: la mijloc şi de-amândouă părţile, prin aceste trei cruci se unge Masa. Căci Mir vărsat este Numele lui Hristos Dumnezeul nostru, şi Masa care-L arată pe El îngropat într-însa, cu Mir se unge şi toate se fac Mir. Pentru că şi însăşi Masa primeşte Harul Duhului. Drept aceea precum am zis se cântă şi Aliluia pentru că vine şi Dumnezeu pe dânsa şi Darurile Duhului se lucrează într-însa. Căci pe acesta se săvârşesc înfricoşatele Taine, Hirotoniile preoţilor şi Sfântul Mir, şi pe dânsa se pune Evanghelia. Dedesubtul Sfintei Mese se pun Sfinte Moaşte ale mucenicilor. Deci cu adevărat această Masă este Jertfelnicul lui Hristos, Scaunul Slavei, Locaşul lui Dumnezeu, Mormânt şi odihnă lui Hristos. Iar după ce unge cu Mir Sfânta Masă, o îmbracă pe dânsa, cântându-se psalmul: „Cât sunt de iubite locaşurile Tale Doamne"; pentru că s-a făcut sălăşluire lui Dumnezeu şi locaş Slavei.

Capitolul 112
Ce însemnează pânzeturile, cămaşa prestolului şi celelalte de pe Dumnezeiasca Masă?

Întâi se pun patru pânzeturi pe cele patru unghiuri ale Sfintei Mese, având fiecare numele Evangheliştilor, pentru că Masa închipuie toată Biserica care s-a adunat de la marginile lumii Domnului şi s-a zidit prin evangheliceasca propovăduire; care propovăduire a odrăslit cu Darul Duhului Sfânt, precum odrăsleşte inul din verdeaţă şi prin ispitele vrăjmaşilor cu credinţă s-a curăţit şi s-a ţesut şi prin apostolii Lui care au fost vânători de suflete ca prin nişte mreje de in ţesute Lui şi şi-au vânat Biserica. Drept aceea aceste patru pânzeturi, cămaşa şi Antimisul sunt

țesute din in. După ce așează Evangheliștii, pune cămașa Prestolului, care înfățișează giulgiul Dumnezeiescului Trup al Celui ce a murit pentru noi. Apoi pune îmbrăcămintea Mesei, care fiind mai luminată este în chipul Slavei lui Dumnezeu, căci Jertfelnicul este Scaunul lui Dumnezeu, sau pentru că închipuie hainele Mântuitorului, care au strălucit ca lumina.

Apoi se pune Antimisul și acesta întru arătarea măririi și Învierii lui Hristos. Pentru că și după înviere pe acesta l-au văzut Apostolii înfășurat într-un loc, de aceea și acesta este înfășurat; se cheamă iliton, fiindcă a fost pe capul lui Hristos, și pe dânsul se pune Evanghelia în locul Mântuitorului.

Capitolul 113
Ce însemnează candela și tămâia în toată Biserica?

După aceea se aduce candelă, feștilă și lumină, căci candela lui Hristos este Biserica precum zice iubitul ucenic, candela legii au fost acestea. Candela însemnează dare de dumnezeiasca lumină, prin untdelemnul și dătătoare de dumnezeiasca luminare prin lumina cea aprinsă. După acestea arhiereul tămâiază toată Biserica pentru Harul cel din cer pe care l-a dat Hristos în toată lumea.

Capitolul 114
Pentru ce se unge cu Sfântul Mir toată Biserica?

După aceea alt arhiereu sau preotul unge cu Mir în urma arhiereului ce cădește, căci acest arhiereu ce cădește el a început a mirui întâi, a sfințit Sfântul Altar și miresmește cu tămâie toată Biserica. Iar Mirul, fiindcă a sfințit Sfânta Masă și o a săvârșit întâi, de la dânsa ca de la o pârgă și începere de sfințenie sfințește toată casa, precum și Hristos a sfințit cu Dumnezeiescul Har prin luarea Trupului toată firea noastră, de al cărui Har, în urma Lui împărtășindu-se Apostolii l-au dat în toată lumea. Astfel, tămâind și sfințind toată Biserica și cel ce vine după dânsul ungând-o cu Mir, arhiereul îngenunchează înaintea Sfintei Mese, arătând că Dumnezeu este fără de început și fără de sfârșit, și fiind începutul tuturor este și sfârșitul tuturor. Deci săvârșind Biserica prin Jertfelnic, vine la altar iarăși ca la un început și dând cădelnița și spălându-se se roagă înaintea Sfintei Mese, zicând: „Doamne al cerului și al pământului" și câte cuprinde rugăciunea, ca să se umple Biserica de slavă, sfințenie și har cu venirea Dumnezeiescului Duh și altarul care este într-însa să fie dumnezeiască sălășluire și Scaun Slavei, pentru ca și rugăciunile aduse într-însa să se suie

la jertfelnicul cel ceresc al lui Dumnezeu, şi cu glas lăudând pe Dumnezeu zice: „Pace tuturor de la Dumnezeiescul Dar" şi plecându-şi toţi capetele zice altă rugăciune, care este cea din urmă la sfinţirea Bisericii: „Mulţumim Ţie Doamne, căci harul care L-ai vărsat peste Apostolii Tăi, l-ai vărsat şi peste noi păcătoşii, drept aceea ne rugăm Ţie, umple de har jertfelnicul acesta, pentru ca jertfele ce se aduc într-însul să se prefacă întru Preasfântul Trup şi Sânge al Unuia Născut Fiului Tău spre mântuirea a toată lumea şi a nevredniciei noastre".

Şi zicând vosglaşenia (ecfonisul), mulţumeşte. Deci, aprinzând candela cu untdelemn cu mâinile sale, o pune deasupra Sfintei Mese în cinstea ei; de vreme ce s-a făcut Jertfelnic al lui Hristos şi că închipuie precum s-a zis Biserica lui Hristos, care străluceşte cu Lumina Darului, care Lumină o dă lumii.

Capitolul 115
Cum că după sfinţirea bisericii se dezbracă arhiereul de giulgiu şi pune Sfintele Moaşte

Deci de nu va avea vreme a săvârşi toate ale sfinţirii, se dezbracă de sfintele veşminte şi se duce şi a doua zi săvârşeşte slujba ce a rămas, iar de va putea să facă toată sfinţirea se dezbracă numai de giulgiu, căci a săvârşit mormântul lui Hristos şi numai cu odăjdiile cele arhiereşti lucrează ce i-a mai rămas. Astfel, aşează moaştele şi deschide Uşile Împărăteşti, săvârşind Liturghia, căci aceasta este săvârşirea tuturor celor dumnezeieşti.

Capitolul 116
Pentru ce se pun moaştele mucenicilor în Sfântul Prestol?

Deci, mergând la biserica cea veche unde au fost puse moaşte mai înainte şi citind două rugăciuni, prin care se mulţumeşte lui Dumnezeu pentru Darul ce izvorăşte din moaştele mucenicilor, le aduce pe cap, după obicei la Biserica cea nouă, căci nu se cuvine fără moaştele mucenicilor sau ale sfinţilor preacuvioşi a se face sfinţirea, fiindcă temeliile Bisericii sunt mucenicii, zidiţi fiind pe temelia Mântuitorului, şi aceştia se cuvine a fi în Biserică sub Jertfelnic, de vreme ce şi Jertfelnicul este Biserică, fiind Scaunul lui Dumnezeu şi Mormântul lui Hristos Dumnezeu. Drept aceea se unge cu Mir, are pe dânsul Evanghelia, sub dânsul se aşează moaştele şi fără de moaşte nu se poate sfinţi, precum zic şi Sfinţii Părinţi. Moaştele se pun mai înainte în biserică, căci sunt sfinţite, fiind mădularele lui Hristos, jertfelnice şi ca nişte jertfe pentru Dânsul. Pe dânsele le pune pe Sfântul

Disc, căci şi împărtăşesc întocmai cinstei Stăpânului, fiind chinuiţi pentru Dânsul, şi le aşează pe Sfânta Masă, pentru că au murit împreună cu Hristos şi stau înaintea Dumnezeiescului Scaun al Slavei Lui. Drept aceea le ia arhiereul cu Discul pe cap cinstindu-le ca pe înseşi Dumnezeieştile Taine, adică ca pe Trupul şi Sângele Domnului. Căci dacă, după cum zice Pavel către toţi credincioşii: „Voi sunteţi Trupul lui Hristos şi mădulare în parte", cu mult mai ales vor fi trup şi mădulare lui Hristos cei ce s-au chinuit pentru Slava Lui şi au urmat morţii Lui.

Capitolul 117
Pentru ce se aduc moaştele de la biserica cea veche la cea nouă?

Drept aceea cu cinste, cu tămâie, cu lumini şi cu cântări se aduc Sfintele Moaşte de la biserica cea veche la cea nouă, arătând cu aceasta că sfinţii sunt totdeauna cu Dumnezeu şi cu noi, precum este Hristos. Şi înnoindu-se Harul Lui întru noi şi aceştia iar împreună cu noi sunt.Şi precum s-a dat Darul nouă, întâi de la Mântuitorul prin Apostoli şi mai pe urmă prin dascălii lor, şi până acum se dă la noi darul prin hirotonie, aşa se dă darul şi prin bisericile cele vechi întru cele noi, precum şi Mirul se săvârşeşte iarăşi prin Mir, fiindcă se săvârşeşte prin Jertfelnicul ce este uns cu Mir. Dintr-aceasta ne învăţăm că nu noi de la noi sfinţim cele ce se sfinţesc, ci Harul Duhului lucrează, Care începându-se de la Mântuitorul nostru, ca dintr-un Izvor prin ucenicii Lui şi prin cei după vremi părinţi s-au dat şi la noi. La aceasta suntem încredinţaţi că nu ne nădăjduim nouă ci Harului Duhului ce se dă prin Sfinţii Părinţi, precum zice despre aceasta şi rugăciunea: „Mulţumim Ţie Doamne că Harul care l-ai vărsat peste Sfinţii Tăi Apostoli şi spre Preacuvioşii Părinţii noştri, bine ai voit a-l întinde şi până la noi smeriţii". Rugăciuni de mulţumire se zic asemenea de arhiereu precum s-au zis şi la biserica cea veche şi mergând se cântă cântări, se aduc lumini şi tămâieri în cinstea sfinţilor şi aproape de Biserica cea nouă se cântă: „Slavă Ţie Hristoase Dumnezeule", întru cinstea Lui, a Apostolilor şi a Mucenicilor şi întru Slava Sfintei Treimi, care este propovăduirea sfinţilor.

Capitolul 118
Pentru ce se închide uşa bisericii şi se zice: „Ridicaţi porţile"?

Iar intrând arhiereul în tinda bisericii celei noi, se închide uşa şi se zice din afară: „Ridicaţi porţile", căci pe Hristos închipuie mucenicii şi arhiereul, iar biserica închipuie cerul. Deci cele ce cântau îngerii când se

suia Hristos mai presus de ceruri precum zice dumnezeiescul David, acestea se cântă şi acum ducându-se sfintele moaşte, iar arhiereul, (fiind aşternut covorul) iarăşi pleacă genunchii, se roagă la Stăpânul Cel Ceresc şi zice rugăciunea vohodului, chemând pe sfinţii îngeri ca să slujească şi să intre împreună cu dânsul.

Aşa însemnând uşile bisericii şi deschizând intră ca în ceruri ca şi cum s-ar fi deschis pentru noi Cortul Cerului prin Iisus Hristos, Care este Marele Mucenic al Tatălui. Arhiereul intră cu moaştele sfinţilor şi cu Dumnezeiasca Evanghelie şi după cum s-a zis la explicarea Liturghiei, că vohodul cel dintâi închipuie Învierea şi Înălţarea Mântuitorului, iar închiderea şi deschiderea Dumnezeieştilor Uşi Împărăteşti însemnează intrarea la cer şi cele ce au făcut îngerii la Înălţarea Lui Hristos; căci Jertfelnicul însemnează locul cel mai presus de ceruri, unde s-a suit trupeşte Preasfântul Iisus, şi acest Jertfelnic nu este mai mic decât acela, pentru că şi în jertfelnic se află Hristos jertfindu-Se, şi dumnezeieştile Lui puteri se află de faţă, fiindcă pogorându-se la noi şi umblând cu trupul în lumea aceasta a adus şi acele puteri împreună cu El, şi nici un loc nu este care să-L oprească pe Dânsul, ci pretutindeni este.

Capitolul 119
Pentru ce pleacă arhiereul genunchii?

Arhiereul, punând Sfintele Moaşte cu discul pe masa cea gătită din afară, îngenunchează, smerindu-se lui Dumnezeu şi arătând că este rob, şi stând înaintea bisericii celei noi se închină, crezând că biserica este plină de Slava lui Dumnezeu şi îngeri sunt într-însa şi împreună arătând că Dumnezeu S-a pogorât la noi şi pentru noi S-a coborât până în cele mai de jos părţi ale iadului şi pe suflete le-a scos, şi înviind şi intrând în ceruri ne-a înălţat pe noi. Drept aceea şi cântăreţii cântând din afară: „Ridicaţi porţile”, alţii dinăuntru zic: „Cine este Acesta?” urmând îngerilor la cuvintele pe care le-au zis la înălţarea Mântuitorului, precum s-a zis. Pentru că cei dintâi de la cei mai de jos au înţeles Taina, precum zice Pavel că înţelepciunea cea de multe feluri a lui Dumnezeu prin Biserică s-a cunoscut şi Domniilor şi Puterilor cereşti.

Această Taină mare, că Dumnezeu va fi cu trup a fost nepricepută şi mai marilor Îngeri chiar.

Capitolul 120

Pentru ce se citeşte rugăciunea târnosirii înaintea uşii?

Iar arhiereul pleacă genunchii şi se roagă pentru Biserică, că de vreme ce s-a înnoit cu Darul, să fie de-a pururea casă de lucruri dumnezeieşti, liman şi doctorie sufletelor, mijlocitoare rugăciunilor către Dumnezeu, şi organ al Tainelor Lui, rămânând în veci neclintită.

Capitolul 121

Că trebuie în fiecare biserică să se facă înnoirea târnosirii

În fiecare an trebuie să se facă la toate bisericilor înnoirea târnosirii întru mulţumirea lui Dumnezeu, întru înnoirea Darului la Dumnezeiasca Biserică şi întru a noastră mai mare dare de sfinţire şi păzire, precum era obicei şi la cei de demult, după cum mărturiseşte Evanghelia, pentru înnoirea Bisericii celei vechi, precum scrie în multe locuri şi precum zice Sfântul Grigorie Cuvântătorul de Dumnezeu pentru aceasta, şi toate praznicele aceasta însemnează. Şi la toate Tainele s-a dat nouă să facem pomenire, şi Însuşi Hristos Dumnezeul nostru pentru Tainele Cuminecăturii Sale aceasta a zis: „Aceasta să faceţi întru pomenirea Mea". Drept aceea şi facem totdeauna pomenire, precum a zis Mântuitorul, şi mai cu seamă la Joia Mare, când a dat acestea, măcar că este lucrul Liturghiei mai presus decât tot lucrul. Şi atunci facem spălarea şi Botezul – la dumnezeiasca arătare, întru înnoirea Dumnezeiescului Botez şi întru înnoirea Harului nostru. Toate celelalte le închipuim, precum este Naşterea cea după trup, Răstignirea, Îngroparea, Învierea, Înălţarea şi Hirotonia, care este venirea Duhului Sfânt la ziua Cincizecimii.

Capitolul 122

Că se cade ca toţi cei hirotoniţi să serbeze ziua întru care s-au hirotonisit, măcar făcând Liturghie

Fiecare din cei hirotoniţi trebuie să prăznuiască ziua întru care s-a hirotonisit şi s-a sfinţit cu duhul, serbând-o şi cinstind-o ca o zi întru care i s-au dăruit lui Darurile cele mari şi mai presus de cuget. Sau cel puţin să slujească Liturghie în acea zi, mulţumind Domnului şi cerând ca Harul lui Dumnezeu să rămână într-însul. Asemenea la fiecare Biserică în ziua în care s-a sfinţit se cade a se face înnoire pentru pomenire, ceea ce şi Legea cea Veche făcea mai înainte la înfingerea Cortului şi la ridicarea Bisericii, iar şi Biserica lui Hristos cu mult mai luminat făcea înnoirea Bisericii,

pentru că Sfânta noastră Biserică este chipul Bisericii celei Preasfinte şi vii, adică a Trupului Mântuitorului, Care şi-a zidit-o Lui, adevărata şi înţelepciunea cea vie, adică Cuvântul lui Dumnezeu Cel ce S-a întrupat, al Cărui mormânt îl are Biserica noastră în Jertfelnicul ei. Şi atâta despărţire are Biserica noastră de Biserica Legii Vechi, (care închipuie prin umbră întruparea lui Hristos) cât se desparte şi adevărul de umbră, şi cât se deosebeşte Moise care este rob (precum zice Pavel) de Stăpânul Hristos, Care a tocmit toate. Mă minunez cum acest lucru a încetat? Însă, cercetând am aflat că de vreme ce Constantinopolul s-a robit oarecând de latini, cârmuitorii Bisericilor fiind fugiţi şi risipiţi, obiceiurile Bisericii s-au părăsit şi aşa multă vreme a rămas obiceiul părăsit, şi fiindcă Biserica cea mare a părăsit acest obicei, de la dânsa ca de la o mumă, sau obişnuit şi la celelalte Biserici. Iar că era lucru trebuincios şi aşezat din început, aceasta o mărturiseşte şi Biserica Sfântului şi de Viaţă primitorului Mormânt al lui Hristos, făcând prăznuirea înnoirii Sfintei Biserici. Şi să nu zică cineva că destul este să facă prăznuirea înnoirii numai Bisericile cele mari; căci toate Bisericile sunt mormânturi ale lui Hristos şi locaşuri Dumnezeieşti. Drept aceea la toate Bisericile se cade să se facă şi aceasta şi la Sinaxar o citim.

Capitolul 123
Că la Biserica Tesalonicenilor, încă şi până acum se prăznuieşte înnoirea Bisericii

Sfânta Biserică a Tesalonicenilor, după obiceiul cel vechi şi până astăzi prăznuieşte înnoirea.

Capitolul 124
Pentru rânduiala înnoirilor

Dimineaţa adunându-se clerici, sau arhiereul, sau preotul face înnoirile şi începându-se litania, se duc cu lumini la biserica cea veche în care au fost moaştele când s-a târnosit Biserica cea nouă, şi acolo, slujind liturghie preotul, slavoslovesc cei cu litania cântând înseşi-glasnicele de la biserica cea nouă până la biserica cea veche. Apoi antifoanele Liturghiei se zic la biserica cea veche până la vohodul cel dintâi, arătând că biserica cea nouă de acolo s-a săvârşit. Atunci, dar, preotul cel ce slujeşte Liturghia intră cu vohodul la Jertfelnicul cel de acolo şi săvârşeşte Liturghia iar cei cu litania, după rugăciunea vohodului ies din biserică şi merg cu Litania iarăşi la biserica cea nouă cu făclii, cântând şi celelalte înseşi-glasnice ca şi la târnosire, şi fiind aproape de Biserică, cu glas mare cântă de trei ori:

„Slavă Ţie, Hristoase, Dumnezeule”, şi întrând în tinda bisericii, fiind uşile încuiate, dinafară cântăreţii cu glas cântă: „Ridicaţi porţile”, iar dinăuntru ceilalţi cântăreţi zic: „Cine este acesta?” închipuindu-se îngerilor la cuvintele pe care le-au zis la Înălţarea lui Hristos: aceasta se zice de trei ori. După aceea cei ce cântă afară zic: „Domnul Puterilor”, ca şi cum ar învăţa pe cei dinăuntru despre Iisus Hristos Împăratul Slavei, că Acesta este Domn al Puterilor. Iar arhiereul sau preotul citeşte rugăciunea înnoirilor şi zice rugăciunea vohodului şi însemnând uşile le deschide şi intră la Jertfelnic cu vohodul, cântând precum am arătat frumuseţea tăriei celei de sus, lăudând ca pe un cer biserica care este plină de lumina făcliilor şi de tămâie, însă după puterea ctitorilor, şi astfel săvârşeşte Dumnezeiasca Liturghie. În loc de Heruvic însă, se cântă ca şi la sfinţire: „Să tacă tot trupul”, în loc de Cuminecător (Chinonic), cântă: „Doamne iubit-am frumuseţea casei Tale”, şi se citeşte Apostolul şi Evanghelia înnoirii, care în Evangheliile cele vechi de găsesc la Decembrie în 22 sau 23.

Capitolul 125
Că în Constantinopol se făcea înnoirea Bisericii dintâi

În Constantinopol se făceau înnoirile mai de demult la Biserica cea mare. Ar trebui să se facă acesta şi acum, săvârşindu-se mai mult decât toate celelalte sărbători, pentru că din această dumnezeiască biserică a Constantinopolului, ca dintr-un izvor izvorăsc arhierei în tot pământul şi adapă celelalte Biserici, precum şi sufletele credincioşilor le adapă şi le răcoreşte, şi trebuie să înnoiască cu har atât biserica aceasta cât şi celelalte căci cu înnoirea bisericii iarăşi se dă Darul Duhului Sfânt şi se înnoieşte mai mult întru noi prin sfintele rugăciune, şi noi luăm putere ca să rămână Harul pururea întru noi. Pentru aceasta ajung cele zise. Iar arhiereul după ce pleacă genunchii şi se roagă înaintea uşilor, sculându-se de la rugăciune arată Învierea Mântuitorului precum S-a arătat mai înainte la pomenirea înnoirilor şi zice rugăciunea vohodului. Luând apoi iarăşi pe cap Sfintele Moaşte ale mucenicilor însemnează uşile, şi deschizând, face vohodul, fiind biserica plină de lumini şi de tămâie, cu care arată că luminarea cea din cer şi buna mireasmă a Harului se dă tuturor celor de acolo şi Casa Domnului este plină de acest Dar. Ceea ce şi Iezechiil a văzut şi zis: „Văzui şi iată era plină de slavă Casa Domnului”. Iar tămâia acesta este şi în locul norului care a umplut Cortul cel sfinţit al Mărturiei şi Biserica lui Solomon când a intrat Chivotul; că norul de atunci închipuia pe Duhul cel Sfânt. Arhiereul intră împreună cu cei ce sunt hirotoniţi, iar preotul săvârşind Proscomodia la Dumnezeiasca Biserică cea nouă şi săvârşindu-

se antifoanele, iese preotul din Sfântul Altar împreună cu diaconul, sau nefiind diacon iese preotul singur ţinând Evanghelia şi zice rugăciunea vohodului, apoi aşteaptă venirea arhiereului de la Biserica cea veche la cea nouă, căci arhiereul citeşte rugăciunea antifoanelor la biserica cea veche, unde au fost Sfintele Moaşte. După aceea, de aici începe Sfânta Liturghie, arătând că biserica cea nouă s-a sfinţit de la biserica cea veche şi după rugăciunea înnoirii, intrând toţi arhiereii, preoţii, tot clerul şi iubitorul de Hristos popor urmând, merg de la biserica cea veche la cea nouă, cu preotul acela care a proscomidit. Deci, întrând în altar, pune Sfintele Moaşte deasupra Sfintei Mese ca nişte vrednice de Dumnezeiescul Prestol şi ca cele ce au dobândit întocmai dumnezeiasca cinste de la Stăpânul, căci au pătimit pentru El; şi, luând cădelniţa, tămâiază Masa împrejur după obicei.

Capitolul 126
Pentru ce miruieşte Sfintele Moaşte cu Sfântul Mir?

După aceea, punând Moaştele în cutie de argint sau de aramă sau de piatră toarnă peste ele dumnezeiescul mir, căci mucenicii sunt uniţi cu Hristos Mirul cel adevărat şi plini de buna mireasmă a Harului; cu acesta încă arată şi îngroparea lui Hristos şi a mucenicilor de vreme ce se aşează şi sub mormântul lui Hristos, adică sub Sfânta Masă, ca şi cum s-ar îngropa. Şi pentru că şi Mântuitorul, vrând să pătimească şi să se îngroape, S-a uns cu Mir de către femeie. Apoi acoperă acea cutie arhiereul şi o întăreşte din toate părţile ca să nu ia cineva dintr-acele Sfinte Moaşte. Aceste moaşte se aşează sub Masă ca nişte temelii precum şi sunt, căci fără dânsele nu se poate sluji Liturghie. Astfel le pune dedesubtul Mesei între cei doi stâlpi care stau către răsărit, fiindcă şi mucenicii sunt stâlpi ai credinţei, au întărit Biserica cu mărturisirea şi vărsarea sângelui lor şi au urmat Răsăritului celui neînserat a lui Hristos. Apoi, rugându-se şi mulţumind pentru aşezarea moaştelor mucenicilor, pentru că s-a dat Harul de sus mucenicilor ca să se împartă moaştele lor în tot pământul spre zidirea Bisericii şi întru vindecarea şi sfinţirea credincioşilor, şi roagă pe Domnul ca să lucreze printr-înşii şi într-această biserică facerile de minuni întru sufleteasca şi trupeasca vindecare a dreptslăvitorilor, şi mai zice alte două rugăciuni, ca împreună cu mucenicii să avem parte cu Hristos şi printr-înşii să fim păziţi şi vindecaţi şi sfinţi şi aici să ne mântuim şi în veacul ce va să fie căci acesta este sfârşitul a tot lucrul dumnezeiesc, mântuirea noastră. Pentru acesta şi arhiereul săvârşeşte acestea de vreme ce se cântă „Sfinte Dumnezeule"; şi se săvârşeşte Dumnezeiasca Liturghie în fiecare zi până la a şaptea zi, pentru Darurile Duhului care s-au sălăşluit

în Biserică întru slava Lui. Aceasta este Taina înnoirilor a Sfintelor Biserici şi a sfinţirii ei, la care sfinţire se fac şi Antimise după oarecare aşezăminturi vechi, care au puterea Sfintei Mese, şi se trimit din loc în loc după urmarea Cortului celui de demult. Însă puterea Antimiselor este mai mare decât a Cortului, căci Pâinea cea vie şi cerească întru acestea se slujeşte. Aceste Antimise se dau cu ştirea arhiereului unde este trebuinţă şi unde nu este biserică, se mai dă şi la bărbaţi credincioşi mai cu seamă la cei călători sau şi la împăraţi pentru când vor avea trebuinţă să săvârşească Sfânta Liturghie pe Antimise.

Capitolul 127
Pentru săvârşirea Antimiselor şi pentru ce se fac Antimisele de in?

Deci săvârşirea acestor Antimise este asemenea cu săvârşirea Sfintei Mese, numai că se desparte de Sfânta Masă, că Sfânta Masă se află în Biserică şi este zidită, pe când Antimisul nu e făcut din pietre ci din ţesături, mai cu seamă de in, pentru că însemnează ale patimii şi ca cele de îngropare sunt, şi din pământ sunt acestea, căci inul din pământ este, precum şi Mormântul Mântuitorului a fost pe pământ. Deci asemenea şi acestea punându-se pe singură Sfânta Masă, primesc toate rugăciunile, şi arhiereul face pomenire de Antimise când zice rugăciunile Sfintei Mese, şi asemenea se roagă ca să se sfinţească cu venirea Dumnezeiescului Duh şi asemenea le spală, le stropeşte şi le unge cu Mir, făcând cu Mir pe fiecare Antimis câte trei cruci ca şi pe Sfânta Masă, cântând: „Aliluia". Şi precum şi la Masă pun patru părţi de pânză cu chipul Evangheliştilor la care scrie şi numele lor şi alte două întocmai cu Masa le coase şi le leagă, una ca o cămaşă a Sfintei Mese, în chipul giulgiului cu care a înfăşurat Iosif pe Hristos mort, iar alta ca o îmbrăcăminte de masă întru cinstea Scaunului lui Dumnezeu, căci Jertfelnicul este scaun şi odihnă Lui, şi antimisul se coase în mijlocul acestuia în chipul mahramei celei de pe capul Lui. Psalmii care arată acestea se zic ca şi la Dumnezeiasca Masă, căci nefăcându-se târnosire şi fiind trebuinţă de Antimise, se ridică sfintele veşminte de pe Sfânta Masă şi întinzându-se antimisele pe Masa aceea le sfinţesc, care sfinţire a Antimiselor se cuvine mai ales a se face de arhiereu, iar la trebuinţe se face cu porunca arhiereului şi de preot cucernic, care va fi având ştiinţa celor dumnezeieşti, care se şi îmbracă cu giulgiu pe deasupra veşmintelor preoţeşti ca şi arhiereul când este să sfinţească Antimisele.

Deci, apoi şi părticele din Sfinte Moaşte unse cu Mir le pune în pânzişoare de in şi le coase în Antimise în faţă deasupra şi toate se fac deplin la Antimise ca şi la Dumnezeiasca Masă pentru că şi fiecare dintre antimise sunt Sfântă Masă şi pline de slava lui Dumnezeu şi urmează a nu

se pune fiecum în orice casă se va întâmpla, şi nu se cade a se atinge mireni de dânsele, căci sunt făcute pentru slujba Liturghiei şi Liturghie fără preot nu se face. Deci acestea se cuvine să le păzească preoţii şi să le ia de la arhiereu când vor avea trebuinţă pentru că nu se cuvine preoţilor a sluji fără binecuvântarea arhiereilor. Deci Biserica într-acest chip se săvârşeşte şi după puterea noastră s-au arătat pentru ceea ce sunt în Biserică. Dar oare a mai rămas ceva a se arăta pe lângă aceste?

Clericul: Cât a fost cu putinţă am aflat şi am cunoscut, Părinte. Dacă însă a mai rămas ceva, ne rugăm arată-ne nouă şi pentru acestea.

Capitolul 128
Ce însemnează Biserica şi cele dintr-însa?

Biserica este Casa lui Dumnezeu, alcătuită din lucruri neînsufleţite ce se sfinţeşte cu Dumnezeiescul Dar şi cu rugăciunile cele preoţeşti, şi nu este ca celelalte case, ci este făcută pentru Dumnezeu, şi pe Dânsul îl are locuitor, şi într-însa este slava, puterea şi Harul Lui, căci într-însa se pune Hram(patronare)numele Lui ca să se prăznuiască, sau împreună cu Dânsul şi a vreunui sfânt. Drept aceea are acel nume care i s-a pus la hram, şi nu o mai numim pe dânsa numai casă, ci Sfântă, ca o sfinţită de Sfântul Părinte cu Preasfântul Fiu prin Duhul Sfânt, fiind sălaşul Treimii. Drept aceea dacă hramul este în numele Dumnezeului Celui în Treime, ca la Însuşi Acelaşi Dumnezeu mergând obişnuim a zice: Să mergem la Sfânta Treime, adică la Casa ce s-a făcut Sfintei Treimi. Sau zicem: să mergem la Hristos, la Unul din Treime Dumnezeu Cuvântul Cel întrupat, sau către Preasfânta Maica Lui, sau la Sfinţii Îngeri, sau la Apostoli sau la vreun Sfânt Ierarh sau Mucenic, sau la alt oarecare din sfinţi. Ce arată acest cuvânt? Arată că Biserica s-a dăruit lui Dumnezeu, este Casa Lui şi Însuşi este într-însa; iar de se va pune hram şi vreun sfânt, petrece într-însa ca într-un lăcaş al său, şi se află nevăzut acolo în Biserică cu sufletul, iar de multe ori şi prin moaştele sale este acolo, de vor fi acolo şi lucrează cu dumnezeiasca putere şi cu Harul. Pentru că şi noi fiind din trup şi din suflet luăm Darurile îndoit. Drept aceea şi între aceste lucruri materialnice se dă Harul şi petrece într-însele şi lucrează pentru trebuinţa noastră cu bunăvoirea Părintelui şi cu mila Celui ce S-a întrupat pentru noi. Şi din nou ne-a zidit pe noi, cu venirea şi cu darurile Celui împreună cu El, lucrătorul şi nedespărţitul Duh. Aceasta o vedem arătat, căci se lucrează în Biserici puteri dumnezeieşti, arătări de îngeri şi de sfinţi, se fac minuni, se dau cereri şi se dăruiesc tămăduiri iar cele neînsufleţite ce se află într-acele Biserici (ape, pietre, stâlpi, veşminte şi vase) fac minuni nu de la dânsele

fiindcă nu pot, fiind neînsufleţite zidiri ale lui Dumnezeu şi neavând nimic de la sine, ci acestea le lucrează cu Harul lui Dumnezeu chemând noi întru acestea şi pomenind numele lui Dumnezeu pentru a ne sfinţi. Deci unde este numirea şi chemarea fericitei Treimi a unui Dumnezeu adevărat, care toate le-a făcut, toate sunt sfinte, lucrează toate şi tămăduiesc cu Harul.

Capitolul 129
Că ale Legii Vechi închipuiau ale Legii Harului

Aceasta şi mai înainte de lege era începută, căci şi Abel a avut Jertfelnicul, întru care a mirosit Domnul mirosire de bună mireasmă, şi măcar că era neînsufleţit era sfânt şi cărnurile care se aduceau ca nişte dăruite erau sfinte, şi Dumnezeu S-a arătat întru acestea. Şi Noe a avut Jertfelnic. Şi Avraam a făcut Jertfelnic vrând să junghie pe fiul său, şi acolo a văzut pe Dumnezeu. Şi chiar Moise, căci şi lui i s-au descoperit şi ale Darului şi Cortul, fiind făcut de piei era sfânt şi toate cele dinlăuntru, Chivotul şi Masa închipuind mai dinainte cele de acum şi mai înainte de acestea Cortul închipuia pe Sfânta Fecioară, numindu-se Sfânta Sfintelor şi oricare se atingea de acestea fără gândire pierea. Şi pâini sfinţite erau pe care numai preoţii le mâncau, închipuind pâinea cea vie. Şi ape de curăţenie, untdelemn, sfeşnicul, lumini, focul, spălări, cădelniţe şi jertfiri, toate fiind sfinte precum şi cădelniţele celor potrivnici lui Aaron arhiereul au fost netrebnice ca nişte aduse de la cei nesfinţiţi; iar că aceste cădelniţe s-au făcut pe numele lui Dumnezeu, s-au oprit ca nu fiecare să fie volnic (vrednic) să umble cu dânsele. Drept aceea se cade a cinsti tot lucrul cel sfinţit cu numele lui Dumnezeu: vase de lut, pietre, lemne şi celelalte, căci toate sunt sfinţite cu Dumnezeiescul nume şi sunt pline de Har şi dătătoare de daruri şi de sfinţire.

Capitolul 130
Cum că cei ce defăimează sfintele Biserici şi celelalte sfinte se pedepsesc de Dumnezeu

La aceasta avem pilde (exemple) pe Ozan şi pe alţii care s-au prăpădit până în sfârşit şi am văzut că acele case întru care s-au pus lucrurile Bisericilor s-au surpat cu desăvârşire sau n-a rămas cine locui într-însele.

Capitolul 131
Că Biserica închipuie pe Însuşi Unul în Treime Dumnezeu

Biserica, precum o Casă a lui Dumnezeu, închipuie toată lumea pentru că Dumnezeu este pretutindeni şi peste toate; şi Biserica arătând aceasta se desparte în trei, căci Dumnezeu este Treime. Aceasta dar închipuia şi Cortul care era împărţit în trei şi Biserica lui Solomon. Precum zice şi Pavel, că una era Sfânta Sfintelor, alta Sfintele şi alta Sfântă unde şedeau mirenii, căci umbra mai înainte închipuia adevărul. Deci aici Preasfântul altar este în chipul celor de peste ceruri şi pe deasupra unde zic că este şi Scaunul lui Dumnezeu şi acesta însemnează iarăşi şi Masa. Că rânduielile cele cereşti sunt şi acolo, şi aici având şi preoţii împreună cu dânşii aceiaşi rânduială iar arhiereul închipuie pe Hristos, Biserica închipuie această lume văzută, cele de pe deasupra Bisericii închipuie cerul cel văzut, cele de jos închipuie cele de pe pământ şi pe singur(însuşi) raiul, iar cele din afară închipuie părţile cele mai de jos. Şi numai pe acest pământ pentru cei ce vieţuiesc dobitoceşte, iar nimic ceva mai înalt având. Cele zise pentru acesta vor arăta că Preasfântul Altar primeşte înăuntru pe arhiereul care închipuie pe Dumnezeul şi Omul Iisus şi are a Lui putere, iar ceilalţi hirotonisiţi închipuie fiecare după rânduiala sa pe Apostoli şi mai ales pe înşişi Arhanghelii şi Îngerii. Iar pe Apostoli, pe arhierei şi pe preoţi cu îngerii îi împreunează căci una este Biserica şi sus şi jos şi când a venit Dumnezeu către noi S-a arătat ca noi şi a săvârşit mântuirea noastră şi unul este lucrul care trebuie: liturghia Stăpânului şi Cuminecătura şi cunoştinţa. Acesta se face şi sus şi jos, însă acolo fără de acoperire şi nu prin semne, iar aici prin oarecare închipuire căci purtăm trup stricăcios. Dar şi sufletele sfinţilor sunt sus împreună cu îngerii şi împreună cu dânşii văd pe ale noastre şi poartă grijă de noi cu dumnezeiasca Pronie, fiindu-ne păzitori şi în sfintele Biserici împreună cu îngerii petrec. Deci în Sfântul Altar, care închipuie cele înţelegătoare şi cele mai presus de ceruri, numai arhiereul însuşi intră cu ceata preoţească şi cele din altar închipuie cele mai presus de ceruri că Preasfântul Prestol însemnează că S-a înălţat Iisus cu trupul mai presus de toată stăpânirea domnirea şi puterea şi a şezut de-a dreapta Părintelui. Drept aceea are şi trepte, arătând starea şi rânduiala fiecăruia din îngeri şi din sfinţi, pentru că şi la îngeri şi la sfinţi sunt trepte şi grade pe care şi la noi le urmează arhieria după rânduiala arhieriei celei de jos precum zice Dionisie.

Capitolul 132
Ce înseamnă Sfântul Prestol, cele deasupra Prestolului și că toate înseamnă pe Hristos

Deci Înfricoşatul Prestol, fiind în mijlocul Altarului, închipuie mormântul lui Hristos şi Taina cea prin patimă, întru care se săvârşeşte Jertfa cea vie în toată lumea şi ca un Dumnezeu se odihneşte pe dânsul Mântuitorul, iar ca om se jertfeşte. Drept aceea este pus în mijlocul tuturor întru vederea şi împărtăşirea celor vrednici. Pentru aceea se cheamă şi Masă, căci într-însa este Iisus, Hrană dătătoare de viaţă, desfătare, şi Pâine, căci întăreşte, şi pahar de vin, căci veseleşte, înviază, încălzeşte, îmbată şi preface întru cea prea bună schimbare, se pune şi apă împreună cu vin, căci apa curăţeşte, trezeşte, adapă, răcoreşte, este pricinuitoare de roadă, şi dă multe feluri de lucrări, şi toţi caută la acea Masă şi toţi se împărtăşesc după vrednicie. Cine nu se hrăneşte de acolo este mort. Acea hrană se cade omului ca unui cuvântător, pentru că Cuvântul este Cel ce hrăneşte. Şi fără de Sânge este hrana, căci nu sunt din Trup cei hrăniţi, precum nici Cel ce hrăneşte, pentru că S-a născut şi naşte cu Duhul. Şi ca o roadă fără patimă, din rodurile cele fără patimă ale pământului, hrăneşte cu semnele pâinii şi ale vinului că este şi om din pământ, şi fără patimă a luat Trup pământesc. Deci pentru acesta este Masă, Taine, Pâine şi vin cu apă; şi fără sânge sunt acestea, iară nu jertfă trupească şi necuvântătoare.

Capitolul 133
Ce înseamnă cuvuclionul (baldachinul) și cei patru stâlpi

Iar Masa este în patru cornuri, căci dintr-însa s-au hrănit şi pururea se hrănesc marginile lumii, şi este înaltă ca o cerească pentru înălţimea lucrului şi a Tainei cereşti şi cu totul ridicată de pe pământ şi ţinută de stâlpi, căci de pe pământ s-a înălţat, şi are stâlpi de la pământ pe cei ce s-au jertfit pentru dânsa: pe Prooroci şi Apostoli, care cu întărire neclintită, o sprijină, şi de multe ori are mulţi stâlpi, după numărul Proorocilor sau al Apostolilor, iar uneori numai unul care se cheamă şi trestie pentru Unul Iisus Care îi covârşeşte pe toţi, care şi cu trestie peste cap a fost bătut şi sceptru de trestie a primit, sfărâmând capetele balaurilor şi nouă dându-ne mântuirea.

Dedesubtul ei se pune o cutie în loc de mormânt şi într-însa moaştele celor ce s-au jertfit pentru Hristos, căci în adevăr este mormântul lui Hristos şi cei ce au murit împreună cu El acolo se şi îngroapă împreună cu El, precum şi înviind atunci se vor preaslăvi împreună. Iar cuvucliul este în cinstea lui Iisus celui Preacinstit şi scump şi în cinstea cortului ceresc, şi

este din patru stâlpi pentru că adunarea credincioşilor celor ce trăiesc din Masă, adică din Preacuratul Trup şi Scumpul Sânge al lui Hristos este din patru margini şi pentru că s-au adunat prin patru Evanghelişti. Drept aceea pun în cele patru colţuri ale Mesei cele patru pânze pentru că şi aceia care au scris Evangheliile sunt de pe pământ şi au grăit cele cereşti şi numele acestora sunt într-însele. După aceea pun cămaşa Prestolului pentru giulgiul cel de la mormânt, apoi pun îmbrăcămintea mesei a două fiindcă Masa este locul lui Dumnezeu şi Jertfelnicul, pentru îmbrăcarea dumnezeieştii slave şi întru cinstea Celui ce a purtat Trup şi S-a îmbrăcat cu haină, care haină a strălucit împreună cu Dânsul când a strălucit în Muntele Taborului şi poalele lor au vindecat pe bolnavi. Deasupra lor pune Antimisul pentru mahrama care a fost pe capul Lui şi care deosebiri era înfăşurată într-un loc. Deasupra acestora pune Evanghelia cea propovăduită sau mai cu seamă pe Iisus Hristos cel propovăduit pentru a se vedea toate curat. Însuşi Stăpânul şi ale Lui cum se vede Stăpânul şi prin Taine, jertfindu-se.

Drept aceea, şi dinapoia Jertfelnicului, către răsărit, stă binecuvântata Cruce, fiind în patru părţi, pentru Cel ce S-a răstignit pe dânsa, Care şi cele de sus şi cele de jos şi toate câte se văd le-a făcut şi le cuprinde. Şi pe cele de sus cu cele de jos le-a unit, pogorându-Se de sus jos şi cele de jos, înălţându-Se sus şi întru Sine, pe toate le-a unit, marginile lumii le-a chemat şi cu înălţimea dumnezeirii şi cu smerenia Trupului pe toate le-a dobândit şi cu înălţimea Slavei cu multa sărăcie şi smerenie şi cu marea milă şi dragoste ne-a zidit pe noi de iznoavă (din nou), ne-a ridicat din iad şi în loc de pământeşti ne-a făcut cereşti. Acestea închipuie Crucea şi Taina Treimii prin Cruce şi prin închipuirea ei ne-a dat-o nouă. Lungul Crucii închipuie pe Părintele Cel înalt care poată grijă de noi cei de pe pământ, iar braţele Crucii închipuie pe singurul Fiu şi pe Duhul, căci prin aceste braţe ca şi cu nişte mâini ne-a zidit pe noi de iznoavă (din nou) de vreme ce şi David zice: „Mâinile Tale m-au făcut şi m-au zidit”, adică Fiul şi Duhul lui Dumnezeu. Pune şi candelă închipuind Biserica şi pe Dumnezeu Care prin biserică dă tuturor milă şi luminare; şi se cuvine a aduce întru cinstea lui Dumnezeu lumină căci El este lumină şi untdelemn căci este milostiv.

Cădelniţa se află acolo ca să aducă lui Dumnezeu foc ca pe unul ce şi el este zidirea Lui pentru că din toate stihiile se cuvine a duce Celui ce a zidit toate precum lumini şi apă, şi cele din pământ precum sunt pâinile şi vinul din care trăim şi noi. Asemenea şi ale văzduhului, cum este tămâia care închipuie văzduhul. Iar focul ca un arzător şi luminător şi ca unul ce încălzeşte pe cei friguroşi închipuie pe Dumnezeu. Căci zice: „Domnul nostru este foc mistuitor; Dumnezeu este lumină; şi: Înfierbântatu-s-a inima mea întru mine”. Cădelniţa şi focul sunt pentru ca să aducem întru

cinstea lui Dumnezeu tămâie, care se dă de la noi ca dar şi care este cu bună mireasmă întru sfinţirea noastră. Căci, precum prin toată pipăirea, botezându-ne ne curăţim, şi stropindu-ne şi curăţim şi ungându-ne cu Mir, sfinţindu-ne ne îmblânzim asemenea, şi cu bună mireasmă însufleţim şi sfinţim mirosul şi inima noastră şi cu tămâie curăţim mirosul şi suflarea noastră, precum şi ne hrănim cu dumnezeiasca Pâine şi cu Paharul şi întărindu-ne sufletul şi cu vederea Sfintelor Taine, cu frumuseţea şi strălucirea dumnezeieştilor lumini ne strălucim vederea şi ne luminăm.

Acestea s-au dat Bisericii a se face întru Slava Celui ce le-a dat, căci toate sunt de la Dânsul pentru ca să lăudăm pe Pricinuitorul, dar şi întru luminarea şi sfinţirea noastră desăvârşită. Deci tămâia văzduhul sfinţeşte, mirosul şi suflarea noastră, căci este dătătoare de bună mireasmă, şi fiind de un fel dă tuturor mireasmă prin foc.

Drept aceea şi închipuie pe Duhul Sfânt pentru că şi Însuşi Duhul Sfânt, Unul fiind, dă tuturor darurile şi printr-Însul toţi se împărtăşesc darurilor. Drept aceea, şi punând-o pe ea arhiereul înaintea lui Dumnezeu, şi binecuvântând-o, zice astfel: „tămâie aducem Ţie Hristoase Dumnezeule”, pe care, primind-o, ne trimite nouă în locul ei Darul Preasfântului Duh.

Capitolul 134
Ce însemnează lumânarea care se aprinde în Altar?

Lumânarea cea adusă şi aprinsă arată curăţia noastră pe care se cuvine să o avem şi însemnează jertfa cea fără prihană şi plecarea şi smerenia noastră. Şi fiindcă ceara este adunată din flori însemnează harul Duhului Sfânt pe care-l luăm noi; şi pentru că ceara este mai din toate florile, însemnează că şi jertfa se aduce de la toţi.

Capitolul 135
Pentru sintronul cel din Altar (scaunul cel de sus)

Scaunul cel din altar arată scaunul cel mai presus de cer al lui Hristos, iar treptele de sub dânsul arată rânduiala şi starea fiecăruia din arhierei şi preoţi, unde nu se cuvine a şedea altcineva, nici chiar diaconii, iar ipodiaconii şi citeţii stau din afară de altar, înaintea icoanelor, unde se numeşte altarul citeţilor.

Capitolul 136
Ce însemnează stâlpii icoanelor şi tâmpla?

Iar stâlpii cei dinaintea icoanelor arată osebirea celor sfinţitoare de cele înţelegătoare, despărţind ca o întărire cele trupeşti de cele mintale. Şi înaintea jertfelnicului lui Hristos sunt stâlpi ai Bisericii Lui, propovăduindu-L pe El şi pe noi întărindu-ne. Drept aceea şi pe deasupra stâlpilor este tâmpla care arată legătura dragostei şi unirea cea întru Hristos a sfinţilor celor de pe pământ cu a celor de sus. Drept aceea şi pe deasupra tâmplei, adică în mijlocul sfintelor icoane este Mântuitorul Hristos, iar de o parte Maica Lui şi de alta Botezătorul, Îngeri, Apostoli sau altcineva dintre sfinţi, arătând cu unele ca acestea că într-acest chip este Hristos în cer împreună cu sfinţii Lui şi aici împreună cu noi şi că iarăşi va să vie. Iar mai ales fac stâlpi ca altarul să închipuie mormântul lui Hristos, fiind adică Sfânta Masă Mormântul, iar Altarul ca o gropniţă, adică cea dimprejurul Mormântului.

Drept aceea, stă şi amvonul înaintea uşii mormântului, arătând piatra cea răsturnată de pe uşa Mormântului. Înălţimea o are pentru înălţimea propovăduirii şi pentru că îngerul a şezut deasupra pietrei şi a propovăduit Învierea Mântuitorului. Drept aceea şi preoţii cu diaconii, închipuind pe îngeri, citesc pe amvon Evangheliile.

Capitolul 137
Pentru ce se aşează locul Proscomidiei la o parte în unghi şi se însemnează?

Locul cel din latura Altarului al schevofilachiei, care se numeşte şi Proscomidiar, însemnează Betleemul şi peştera. Drept aceea este ca într-un unghi nu departe de Jertfelnic, cu toate că a fost oarecând mai departe la Bisericile cele mari pentru paza vaselor. Deci a fi Proscomidiarul în unghi însemnează cu aceasta că venirea lui Hristos cea dintâi a fost cu sărăcie, arătând simplitatea peşterii unde S-a născut.

Capitolul 138
Că Proscomidiarul şi toate cele ce se săvârşesc într-însul închipuie Betleemul, cele ce s-au întâmplat la Naşterea Mântuitorului şi la închinăciunea magilor

Deci Proscomidiarul este aproape de Altar pentru că şi Betleemul este aproape de Ierusalim şi de Mormântul Domnului unde s-a şi pus mai

înainte, întrupându-Se pentru noi Cuvântul lui Dumnezeu, născându-Se din Fecioara Sfântă. Drept aceea se scoate Agneţul din prescură curată. Iar deasupra lui aduce steaua, pe care o închipuie aici steluţa, şi cu scutecele înfăşurându-se, pe care le închipuie aici procoveţele, în locul Darurilor celor de trei feluri sunt acestea: în locul aurului, Sfintele Vase, în locul smirnei darurile ce se aduc în Sfintele vase şi tămâia în locul tămâii, iar în locul închinăciunii şi al slavosloviei pe care le-au făcut păstorii şi magii sunt rugăciunile şi slavosloviile cele de la preoţi şi de la popor.

Capitolul 139
Pentru cuvucliul Mesei

Iar baldachinul, care este pe dumnezeiasca Masă, însemnează Cortul cel nevăzut, care este împrejurul lui Dumnezeu, adică slava lui Dumnezeu şi darul cu care Însuşi Se acoperă, îmbrăcându-Se cu lumina ca şi cu un veşmânt şi pe scaunul cel preaînalt al Slavei Lui şezând.

Capitolul 140
Ce însemnează luminile cele multe, cele douăsprezece, cele trei şi celelalte care se aprind în Biserică?

Drept aceea luminile sunt în Biserică ca nişte stele într-un cer văzut. Înconjurarea luminilor arată tăria cerului şi planetele. Se mai pun şi alte candele aprinse, unele în chipul stâlpului de foc celui de demult, ca nişte stâlpi şi drepte, altele în chipul rugului, iar altele în chipul căruţei cu care s-a suit Ilie. Unele candele sunt cu trei lumini pentru Treime, precum sunt tricherele, altele cu şapte lumini după numărul darurilor, iar cele douăsprezece lumini pentru ceata Apostolilor, în mijlocul cărora stă o lumină mai înaltă în chipul Luminii celei mari a lui Iisus Hristos. Altele sunt dichere, adică cu două lumini, arătând cele două firi ale lui Hristos, şi alte sunt cu câte o lumină pentru Biserică despre care putem zice că arată că Treimea este una sau că arată pe vreunul din sfinţii la care s-a pus. Căci şi fiecare din sfinţi este lumină după împărtăşire, precum este şi sufletul lui sfeşnic viu şi strălucitor. Iar întărirea, buna cuviinţă a Bisericii şi frumuseţea pardoselii arată frumuseţea, curăţia şi cuviinţa sfinţilor şi a raiului. Căci precum am zis, Dumnezeiasca Biserică închipuie raiul, iar mai cu seamă şi mai mari decât raiul dăruieşte Darurile cereşti, căci nu are lemnul vieţii cel de atunci, ci pe singură Viaţa care Se jertfeşte şi Se dă. Şi nu are lemnul cunoştinţei care să pricinuiască goliciune celor ce vor mânca, ci are pe Înţelepciunea cea vie, care Se dă pe Sine întru hrană şi

întru băutură, cheamă şi înţelepţeşte pe cei fără de minte, şi le împarte jertfele ei, adică Trupul şi Sângele Său, şi nu mai zice cum a zis către Adam: „Nu mâncaţi ca să nu muriţi, ci veniţi de mâncaţi Pâinea Mea, Trupul Meu, şi beţi vinul care am dres vouă, Sângele Meu al Legii celei Noi; lăsaţi nebunia necredinţei şi veţi fi vii, căutaţi înţelepciunea dreptslăvitoarei credinţe, adică pe Mine, Înţelepciunea tuturor, ca să fiţi vii vieţuind în veci."

Biserica este frumoasă pentru că Cel ce a venit către noi cu frumuseţea ca Unul fără prihană este frumos şi Mire, şi Biserica cea nuntită Lui este frumoasă ca o nespurcată.

Capitolul 141
Pentru că se cuvine ca veşmintele Bisericii să se facă din materii scumpe

Deci la Biserică şi veşmintele se fac din materii scumpe, căci Dumnezeu S-a îmbrăcat în bunăcuviinţă şi în chipul Dumnezeieştii Bunătăţi şi Slave. Şi la Biserică sunt podoabe scumpe pentru că El are Slavă, Frumuseţe, Cuviinţă şi multă bogăţie a Darurilor Lui şi tot locul este plin de bună mireasmă şi de Miruri. Căci zice: mirosul mirurilor Tale este peste toate aromatele, şi smirna, şi stactia, şi casia din hainele Tale. Iar hainele lui Hristos sunt cei ce vieţuiesc după cum a vieţuit El. Drept aceea împreună cu miresmele şi cu celelalte lucruri scumpe se cuvine ai aduce Lui suflete şi trupuri curate şi mirositoare, de vreme ce şi Biserica lui Dumnezeu mai ales suntem noi. Precum zice şi Pavel: „Trup şi mădulare lui Hristos". Şi simţitoarele(aromatele) acestea care ne închipuie pe noi, sunt pentru noi, căci noi suntem împreună înţelegători şi simţitori. Acestea arată ale Altarului şi cele din afară, precum şi pe Mântuitorul nostru, Care S-a făcut îndoit pentru noi: Dumnezeu fiind cu adevărat şi om făcându-Se cu adevărat.

Capitolul 142
Pentru starea poporului în Biserică

În Biserică după rânduială stau întâi preoţii, după aceştia călugării, care au luat o viaţă mai înaltă şi cerească, şi au ales curăţia şi sărăcia. Aceştia se cuminecă mai înainte de toţi mirenii şi de toţi cei ce sunt în dregătorii, afară de împăratul, căci el are a doua ungere. Iar după călugări, ceilalţi creştini.

Capitolul 143

Când se cuminecă împăratul în Altar şi cum?

Împăratul se cuminecă înlăuntrul altarului, însă numai într-acea vreme a ungerii, după diaconi. Şi oarecum ştim din tipicele cele vechi, nu la Sfânta Masă, ci punându-se la o parte Antimisul pe o altă măsuţă. Întâi arhiereii, preoţii şi diaconii după obicei se împărtăşesc făcătoarei de viaţă Pâini şi din obişnuitele sfinte pahare ale Dumnezeiescului Sânge.

După aceea, apropiindu-se împăratul, ia Preasfânta Pâine în mâna sa de la Patriarh ca şi diaconii, şi Făcătorul de Viaţă Sânge de la chiar Patriarhul, cuminecându-se ca şi diaconii din Sfântul Pahar, care este gătit pentru dânsul. Aceasta s-a obişnuit dintru început căci această cinste o aveau împăraţii pentru ungerea împărăţiei, precum a luat şi locul deputatului Sfintei Biserici; şi aceştia se numeau purtători de grijă şi ca un uns al Domnului se numea împărat poporului creştinesc şi a toată lumea, căci ca un binecinstitor s-a numărat împreună cu clerul Bisericii.

Capitolul 144

Cum se alege împăratul?

Drept aceea şi când se încununează întâi se alege de alţi împăraţi, de va fi având împărăţia după moştenire, înălţându-l pe dânsul pe pavăză ostăşească înaintea poporului, care însemnează stăpânirea şi împărăţia oastei, şi-l ridică cei ce se află în dregătorii, ca pe unul ce se face cap acestora, şi ostaşii şi poporului i se închină şi-l laudă ca pe un stăpân al lor, şi el le dă daruri ca un domn, făcător de bine şi purtător de grijă.

Deci, intrând în Biserică arată plecăciunea şi năzuirea cea către Dumnezeu, care este tuturor început şi cere de la Dânsul Darurile Lui, de vreme ce este robul lui Dumnezeu, şi se roagă Lui ca să se facă împărat desăvârşit printr-Însul. Căci prin Împăratul împăraţilor Hristos, Împărăţesc împăraţii, şi Împărăţia cea veşnică este a Lui. Drept aceea şi intră întru Dumnezeiasca Lui Biserică ca într-o Sfântă Împărăţie, ca să ia cele ce sunt ale împărăţiei.

Capitolul 145

Cum se încoronează împăratul de la Biserică?

Drept aceea şi arhiereul cel ce are puterea lui Hristos şi poate să sfinţească, care are stăpânirea Duhului, cea fără de patimă şi mai presus de

pământ, îl primeşte pe el venind şi nu oricum îi dă lui ceea ce cere, ci întâi îl întreabă pe el ca să mărturisească de crede drept, şi de va avea purtare de grijă şi se va purta către supuşii lui cu dragoste şi cu dreptate.

Capitolul 146
Pentru ce se unge împăratul cu Mir şi se săvârşeşte cu rugăciuni?

Deci, făcându-şi mărturisirea cu gura sa, şi întărind cu iscălitura că trebuie să fie credincios către Dumnezeu, atunci îi dă stăpânirea lui propovăduindu-l înaintea poporului de împărat şi ungându-l cu Dumnezeiescul Mir şi săvârşindu-l cu preasfintele rugăciuni, căci ungându-l pe el însemnează şi ungerea Celui cu adevărat Împărat al tuturor şi după urmarea Sa îl pune pe dânsul pe pământ întărindu-l cu Duhul şi dăruindu-i lui Harul cel dătător prin bunamireasmă a Mirului, ca să pună stăpânitori şi voievozi în lume, iar cu rugăciunile întărindu-l şi păzindu-l şi săvârşindu-l şi cerându-i lui de la Cel Tare şi singur Puternic şi Domn al tuturor bunătăţile cele cereşti şi pământeşti. Drept aceea şi după rugăciunea cea dintâi, toarnă pe capul lui Mirul cruciş, arătând că Hristos l-a uns pe el şi Cel ce a biruit cu Crucea îl face pe dânsul a fi biruitor şi Cel ce are stăpânirea cea veşnică şi cununa Slavei, îi dă stăpânire şi îl face cap tuturor, că pentru aceasta îşi unge numai capul. Şi zice: „Sfânt”, arătând că de la Cel sfânt se sfinţeşte şi se face a fi împărat de la Hristos Împăratul celor ce s-au sfinţit şi îşi încoronează capul cel ce s-a făcut stăpân tuturor; şi încoronându-se, îşi pleacă capul, făcând plecăciune, Împăratului tuturor. După aceea i se citeşte şi a doua rugăciune, ca cel ce a luat lucruri mari de la Hristos.

Capitolul 147
Pentru ce împăratul cel nou când va să se ungă se aduce de Părinţii lui, fiind împăraţi sau de voievozii oştilor?

Drept aceea şi ca un ales al lui Hristos, împăratul se aduce la arhiereu sau de către tatăl său sau de către cei mai mari care sunt în stăpâniri, mărturisind cu aceasta că nu a venit ca un tiran, că fiind ales după lege se face împărat.

Capitolul 148
Că şi la cei ce luau dregătorii se citeau rugăciuni din partea Bisericii

Precum la împăraţi asemenea şi la ceilalţi din celelalte dregătorii se făcea, căci după alegerea şi aşezarea împăratului, se aducea la biserică şi înaintea sfintelor Uşi Împărăteşti, punându-se antimisul pe Masă, făcea rugăciune şi îi blagoslovea patriarhul, şi pentru aceasta socotesc întru toate lucrurile lor, pentru că se pleca Bisericii şi lua sfintele rugăciuni, iar împăratul după ce se ungea şi se blagoslovea de mâna arhiereului şi lua stema şi Crucea pe cap întru apărarea drept slăvitoarei credinţe, după aceea lua şi ţărână în mahramă, cu care însemna că stăpânirea este stricăcioasă, şi atunci de toţi se laudă.

Capitolul 149
Pentru ce peste hainele cele împărăteşti se mai îmbracă împăratul şi cu haină asemenea cu mantia cea arhierească?

Peste cele împărăteşti, împăratul se îmbracă şi cu haină sfântă, care este a deputatului, însemnând buna tocmeală şi buna cucernicie ce este dator a face Bisericii, şi încă ia şi toiag, însă nu vreunul greu şi tare, ci uşor şi moale, însemnând că trebuie să certe cu blândeţe.

Capitolul 150
Pentru ce împăratul când se face vohodul cu Tainele merge înainte?

Împăratul merge înaintea Sfintelor Daruri, mărturisind că este dator ca să facă bună tocmeală şi pace în biserică şi să meargă el înainte şi să o îndrepteze, şi să-i gonească pe cei tulburători, şi pe toţi să-i facă să i se plece ei, şi să-i fie robi, de vreme ce şi el mărturiseşte a fi rob şi credincios, mergând înaintea Înfricoşatelor Taine cu capul gol şi face ascultare ca unei maici. Şi mai mărturiseşte încă că va umbla în calea lui Dumnezeu care duce la Împărăţia Cerului, pentru că înconjură prin biserică, (cu care arată viaţa aceasta de aici) şi vine la uşile altarului unde stă aproape de preoţii cei ce să roagă pentru el ca să dobândească Împărăţia lui Hristos; iar peste puţin şi aceeaşi Împărăţie prin arvună o ia.

Capitolul 151
Că împăratul intrând în altar se cuminecă

După Liturghie, intrând în altar ca în cer, se împărtăşeşte însuşi Împărăţiei cerului lui Iisus Hristos Dumnezeul nostru şi se face cu adevărat împărat cu Sfânta Cuminecătură, precum zice Dumnezeiescul Dionisie, că toate se săvârşesc printr-aceasta.

Capitolul 152
Unde stau credincioşii şi cei chemaţi şi cei ce sunt greşiţi?

Deci într-acest chip stă binecredinciosul popor în biserică, care însemnează această lume văzută, ce este din cer şi din pământ şi numai cei ce sunt binecinstitori încap într-însa, care stând pe pământul lui Dumnezeu, laudă pe Stăpânul cerului şi al pământului; iar cei păgâni sau cei de altă credinţă, nu se cade nicicum a sta în biserică, căci nu are împărtăşire Hristos cu Veliar; iar după amvonul dinspre partea bisericii cei mai de jos, stau cei ce mărturisesc credinţa, dar încă nu sunt botezaţi. Drept aceea, ca cei ce încă nu sunt credincioşi desăvârşit, nici mădulare însemnate ale Bisericii, se scot afară când este să iasă cu Darurile, căci nu sunt vrednici aceştia Dumnezeieştii Cuminecături, măcar că locuiesc în făptura lui Dumnezeu, care este lumea dumnezeieştii Împărtăşiri, ca cei ce s-au născut cu naşterea cea stricătoare şi trupească, căci nu s-au învrednicit şi vieţii celei fără de moarte. Deci, se scot aceştia încă şi cei ce au făcut păcate după Botez, sau se vor fi lepădat de Dumnezeu sau în sânge frăţesc se vor fi spurcat, sau şi alte păcate de vor fi făcut care opresc de la Cuminecătură pe creştin.

Capitolul 153
Că acum nu se scot dimpreună cu cei chemaţi

Mai înainte şi cei ce ar fi căzut într-alte greşeli se scoteau când ieşeau cei chemaţi, dar acum pentru gonirile tiranilor aşa au socotit Părinţii că este bine cei chemaţi şi cei ce s-ar fi lepădat şi ucigători să se scoată, iar cei ce vor fi şi greşiţi într-altele, botezaţi fiind, se lasă în biserică canonizându-se ei de la duhovnicii lor. Deci aceia care se scot, stau în tinda bisericii sau şi la locul celor chemaţi când se săvârşesc Înfricoşătoarele Taine.

Capitolul 154

Pentru tinda bisericii şi locul celor chemaţi ce se cheamă catehumeni

Pentru aceasta s-a găsit de cuviință ca şi aceştia prin auzire şi prin vedere numai, să se împărtăşească celor dumnezeieşti şi prin buze şi prin limbă să mărturisească credinţa şi să cânte cuvintele bunei-cinstiri, iar nu să şadă la un loc cu credincioşii. Deci dacă nu sunt vrednici a sta la Liturghie în biserică, cu mult mai vârtos Înfricoşatei Cuminecături a se împărtăşi. Drept aceea am zis că tinda bisericii şi catehumena, închipuie pământul şi aceştia ca unii ce trăiesc dobitoceşte stau pe pământ, iar nu în cerul pe care îl închipuie biserica.

Capitolul 155

Pentru ce la începerea rugăciunilor sunt afară din biserică şi ce însemnează deschiderea uşilor şi intrarea noastră?

Aceasta şi acum arătând-o la începerile rugăciunilor stând din afară ca înaintea raiului, sau a însuşi Cerului, închipuind cu starea aceea de afară că şedem numai pe pământ. Şi cei ce se pocăiesc, sau cei ce se pocăiesc de lepădarea ce au făcut-o faţă de Dumnezeu, sau cei ce se pocăiesc pentru ucidere, sau cei chemaţi, adică cei ce învață credința; iar deschizându-se uşile noi intrăm în Dumnezeiasca Biserică ca în rai sau ca în cer, iar aceia rămân afară, arătând cu aceasta că nouă ni s-au deschis cele cereşti şi intrarea în Sfânta Sfintelor acum am aflat-o, şi ne suim către lumină şi ne apropiem de Scaunul Domnului. Căci mergem către răsărit şi către Altar, şi ne răpim cu dumnezeieştile cuvinte şi cântări ca cu nişte pori în văzduh în biserica cea mai dinăuntru întru întâmpinarea Domnului, care ne-a ridicat pe noi sus, suindu-Se la cer şi singur pe Sine ne-a gătit nouă care, ca pururi cu Însuşi Domnul să fim, jertfindu-Se pentru noi.

Drept aceea, se deschid şi uşile bisericii şi Uşile Împărăteşti de la altar, însemnând că cele de sus se deschid şi cu cele de pe pământ se unesc. Iar cei chemaţi şi ceilalţi încă stau pe pământ sau stau din-afară de tot de biserică, precum sunt cei ce s-au lepădat de Dumnezeu, şi cei ce au făcut ucidere, sau intră puţinel mai înăuntru în biserică, precum sunt cei chemați, iar nu intră mai înăuntru, care peste puţin vor să se scoată şi de acolo.

PARTEA A VI- A
Pentru sfintele hirotonii

De vreme ce trebuie să ştim noi, cei hirotonisiţi, tainele celor ce ne-am învrednicit ca, cunoscând de ce daruri ne-ams învrednicit să fim robi mulţumitori către Făcătorul de bine şi să ne sârguim cu frică spre dumnezeiescul Lui lucru, cât ne va fi cu putinţă, pentru ca să aflăm şi plată mult înmulţită, luând pentru oarecare puţină nevoinţă şi durerea cea negrăită răsplătire şi astfel de răsplătire precum să poată lua omul de la Dumnezeu.

Capitolul 156
Că afară din altar se fac două hirotonii: a citeţului şi a ipodiaconului, iar în altar trei: a diaconului, a preotului şi a arhiereului

Deci două hirotonii, adică puneri de mâini se fac din afară de altar, a citeţului şi a ipodiaconului, dar se fac şi alte hirotonii ale dregătoriilor bisericeşti, precum este a deputatului sau a purtătorului de lumânări, care se fac mai înainte de a citeţului şi care nu ştiu de ce nu se mai fac acum, căci la Biserica Tesalonicului puţin mai înainte se obişnuia şi tipicele cele mai vechi scriu aceasta. Iar mai ales hirotonii sunt trei, care se fac înăuntrul altarului şi pe Sfânta Masă în chipul Treimii, pentru care vorbeşte Sfântul Dionisie: a diaconului, a preotului şi a arhiereului. Pe una o numeşte slujitoare ca a unui slujitor, având rânduiala ca în cele două, căci diaconul nu poate lucra fără episcop sau fără preot; iar pe alta adică a preotului o numeşte săvârşitoare, căci Tainele: Liturghia, Botezul, şi altele le săvârşeşte, dar nu toate, căci hirotonie nu poate face, pentru că nu are Harul cel dătător, nici nu poate lucra altă săvârşire fără numai Tainele şi Botezul.

Capitolul 157
Că numai arhiereul face toate ale bisericii

Iar arhiereul este luminător, căci se închipuie Părintelui luminilor şi are puterea Lui, toată rânduiala, toată Taina şi toată săvârşirea printr-însul se face.

Însuşi botează, face Miruri, hirotoneşte slujitori adică diaconi, săvârşitori, adică preot şi luminători, adică arhiereu; el face citeţi, cântăreţi şi călugări; el sfinţeşte biserici, suie la treaptă, binecuvântează nunta, aşează în starea cea bună pe cei ce păcătuiesc a păzi fecioria şi toate le poate face cu Harul lui Hristos. Ca dintr-un izvor al luminii toate printr-însul se săvârşesc şi de aceea arhiereul se numeşte luminător.

Capitolul 158
Cum se săvârşeşte citeţul de către arhiereu

Cel ce voieşte a se hirotonisi citeţ, fiind mărturisit că este cu viaţă curată, vrednic de treaptă sfântă şi că ştie carte bisericească, se aduce la arhiereu, care este îmbrăcat cu sfintele odăjdii şi cu omoforul, pe care-l poartă la fiecare Sfântă Taină, închipuind cu aceasta pe Iisus Dumnezeul Care S-a întrupat. Zice: „Bine este cuvântat Dumnezeu". Mulţumind cu cuviinţă de tot lucrul lui şi mai vârtos ca un om ce se alege a fi slugă Lui, şi clericii zic: „Sfinte Dumnezeule", ţinând lumini, căci luminare se face şi se dă Harul. Arhiereul, blagoslovind veşmântul cel negru, îi porunceşte să se îmbrace cu dânsul, arătând cu acea haină smerenia şi cucernicia vieţii. După aceea se aduce la dânsul şi se blagosloveşte de dânsul în chipul Crucii în trei forme. Apoi se şi însemnează, căci arhiereul îi tunde perii capului lui în cruciş, zicând: pe dânsul dumnezeiescul şi înfricoşatul nume al Treimii, de la care este toată Taina şi slujba cea sfântă; şi întâi tunzându-l pe creştet zice: „în numele Tatălui", de aici la frunte zicând şi al Fiului, de aici de latura capului din dreapta, zicând: „şi al Duhului Sfânt", apoi iarăşi de latura cea din stânga, săvârşind Crucea, zice: „totdeauna acum şi pururea", şi toţi la fiecare nume al Treimii zic: „Amin", mărturisind împreună şi adeverind cele ce se zic de arhiereu. Luarea părului însemnează sfinţirea, pentru că părul este ca o înflorire din tot trupul şi însemnează că se aduce lui Dumnezeu pârgă de la om. Iar în chipul Crucii se tunde pentru Iisus, că Însuşi întrupându-se şi răstignindu-Se se sfinţeşte. Iar pe numele Treimii pentru că aceasta este făcătoare şi săvârşitoare tuturor.

Capitolul 159
Pentru ce se însemnează citețul și că tunderea trebuie să se facă totdeauna

Se tunde la creștet, căci Hristos este Capul și Creștetul tuturor, și însuși pe creștet șade, mintea o sfințește și Cap al lor este. Deci însemnarea pe creștet se face mai mare, pentru că dintr-aceasta ca dintr-o rădăcină să vie sfințenia în tot omul. După aceea iarăși se aduce la arhiereu care-i blagoslovește sfita și el îi sărută mâna și o pune pe grumaji, arătând că a venit la jugul preoției sub acoperământul lui Dumnezeu și se dă pe sine slugă lui Dumnezeu. Apoi se blagoslovește de trei ori deasupra tunderii, și punând arhiereul mâna pe creștet unde s-a tuns arată puterea lui Dumnezeu cea acoperitoare și că i se dă lui din Har și se roagă ca să se sfințească cel ce se săvârșește. Atunci cu toată înțelepciunea și înțelegerea se face citirea dumnezeieștilor cuvinte și așa mulțumind săvârșește rugăciunea. Iar după rugăciune iarăși îl însemnează zicând: „Pace", pentru pacea cea de la Dumnezeu și de este citeț i se poruncește să citească o față (pagină) din Apostol, iar de este cântăreț, din Psaltire, și dându-i pace și rugându-se pentru el îl slobozește, întărind cu însemnarea pretutindeni pe cel ce s-a hirotonisit; unii însă socotesc și cuvintele ce se citesc atunci ca niște începături și le au ca semne pentru viața celui hirotesit.

Capitolul 160
Câte trebi face citețul?

Cel ce s-a făcut citeț, citește poporului Dumnezeieștile Scripturi, poruncindu-i-se de către diaconi sau de către preoți, adică sfintele cuvinte ale Proorocilor și ale Apostolilor, stând cu capul gol în mijlocul bisericii. Dar și în altar intrând ca o slugă a altarului aprinde lumânările, aduce foc preotului, merge înaintea Darurilor purtând sfeșnicul, el aduce prescurile și apa cea încălzită. El îngrijește biserica și face ascultare la celelalte treburi ale Bisericii; el citește pe carte și ca să zic mai pe scurt este slujitor lucrurilor dumnezeiești în Biserică, dator fiind a face toate cu cucernicie și să cunoască al cui slujitor este, și că este slugă a lui Dumnezeu și al celor ce se apropie de El; și slujește împreună cu Sfinții Îngeri, intrând acolo împreună.

Capitolul 161

Pentru ipodiaconi

După citeţii aceştia, precum am zis este rânduiala ipodiaconilor care este mai înaltă ca una ce este după diaconi. Citeţii şi cântăreţii după însemnarea cea dumnezeiască au voie şi să se însoare, iar ipodiaconii nicidecum. Aceştia dar, făcându-se mai întâi citeţi şi slujind bine, la vremea cea rânduită iau şi hirotesia care se dă la omul cel ajuns la vârsta de douăzeci de ani.

Capitolul 162

Hirotesia ipodiaconului

Arhiereul stând îmbrăcat înaintea uşilor împărăteşti, până a nu se începe Sfânta Liturghie se aduce cel ce va lua hirotesia ipodiaconului, având pe grumajii săi sfita, şi cu porunca arhiereului i se ia sfita şi se îmbracă cu stiharul pe care îl blagosloveşte. Arhiereul mai înainte, închinându-se spre răsărit lui Dumnezeu Dătătorului de lumină, care stihar arată că vine spre mai mare luminare. La fiecare hirotesie şi hirotonie se aprind lumânări spre slava Marii Lumini şi spre arătarea Luminii celei Dumnezeieşti care se dă atunci.

Capitolul 163

Pentru ce ipodiaconul se îmbracă cu stihar alb şi se încinge?

Stiharul cel alb arată îmbrăcămintea cea mai curată şi fără de patimă a Slavei lui Dumnezeu, de aceea îl şi încinge pe el, însemnând că veşmântul curăţiei lui nu-l mai are în voie, ci trebuie să-l strângă pe el împrejurul vintrelor lui prin curăţie, de vreme ce nu poate să se mai însoare. Deci, venind, se însemnează prin tundere, căci cel ce s-a omorât şi este viu, acesta îl săvârşeşte pe el şi hirotesindu-se i se citeşte rugăciune care arată că de la Dumnezeu are darul şi acoperământul. Iar rugăciunea este aceasta: „Că Tu Cel ce ai pus în Biserică treptele şi rânduielile, primeşte pe acesta ca să stea înaintea uşilor Sfintei Tale Biserici ca să aprindă sfeşnicul sălăşluirii Slavei Tale şi să fie desăvârşit robul Tău, şi celelalte". Şi mulţumind şi însemnându-l pe el îi pune pe umeri mahramă şi în mâini îi dă ibricul şi ligheanul, iar el sărutând mâna arhiereului le ia pe acestea mulţumind că s-a învrednicit a fi slujitor unora ca acestea, iar arhiereul întinde mâinile şi se spală.

Capitolul 164
Cum lucrează ipodiaconii?

Aşa blagoslovindu-se cel ce s-a hirotesit şi sărutându-se cu ceilalţi ipodiaconi ca cel ce s-a făcut de un acelaşi rang, se duce lucrând împreună cu dânşii cele ce sunt ale ipodiaconilor. Şi păzeşte Uşile Sfinte ca să nu intre cineva din cei nevrednici în Sfântul Altar. Ia cu mâna sfintele vase şi le aşează pe ele după rânduială, ca să aducă preoţii Darurile găsindu-le gătite; şi pe cei chemaţi îi scoate afară când zice diaconul: „Câţi sunteţi chemaţi ieşiţi", şi la Litanie el ţine Crucea şi merge înainte. Candela ce arde la Sfânta Masă, tricherul altarului şi lumânările ipodiaconii le gătesc. Drept aceea şi după diaconi înaintea Sfintelor Uşi Împărăteşti, la toată Liturghia când este trebuinţă a sluji arhiereului, vin aceştia la dânsul şi se cuminecă Sfintelor Taine.

Capitolul 165
Pentru diaconi

După aceasta sunt diaconii, care se numesc slujitori şi leviţi ca cei din Legea Veche însă aceştia nu se potrivesc cu cei de demult, căci aceia slujeau umbrei, iar aceştia Adevărului. Aceştia sunt asemenea cu cei şapte diaconi ai Apostolilor, căci slujesc nu numai Tainelor, ci fac şi alte treburi bisericeşti.

Capitolul 166
Cum că diaconii, ca cei şapte diaconi ai Apostolilor se rânduiesc judecători şi cârmuitori şi la alte treburi mai mari

Şi aceasta până acum se obişnuieşte, căci pe diaconii cei aleşi îi pun şi în rânduiala episcopilor, şi cruci au pe cap, şi judecători sunt şi unul dintr-înşii este iconom lucrurilor şi treburilor Bisericii celei mari şi poartă grija pentru clerici şi pentru săraci, după cum era Sfântul Ştefan; iar altul poartă grija sfintelor mânăstiri, altul poartă grija sfintelor vase şi bunei rânduieli bisericeşti, altul îndreptează pe preoţi şi judecăţile, şi are în seama sa cărţile de judecată, altul îngrijeşte de Sfintele Biserici cele din cetate ca să fie în bună orânduială şi mai vârtos ale altarului, iar altul poartă grija celor ce se întorc la credinţă.

Capitolul 167
Pentru ce dau mărturie şapte preoţi iar nu diaconii pentru cel ce este să se hirotonisească ipodiacon sau diacon

Cel ce se va face diacon nu se hirotoniseşte mai-nainte de nu va aduce mărturie vrednică despre viaţa lui, precum şi ipodiaconul, pentru că şi atunci când au făcut diacon pe Ştefan nu l-ar fi făcut dacă nu l-ar fi cunoscut pe dânsul plin de Duhul Sfânt, de înţelepciune şi de putere. De vreme ce aceasta s-a mărturisit de el atunci, trebuie dar de şapte preoţi să se mărturisească iar nu de diaconi, pentru că mărturia, ca să fie desăvârşită, se cuvine să fie a preotului sau a celor ce sunt desăvârşiţi.

Capitolul 168
Că trebuie cel ce se hirotoniseşte să fie cu anii desăvârşit

Şi desăvârşit cu anii trebuie să fie, iar nu nevârstnic, căci de vreme ce la ale lumii nu este crezut cel ce nu este în vârstă, cu atât mai vârtos trebuie să fie desăvârşit cel ce slujeşte la cele dumnezeieşti, ca pentru vârsta cea deplină să aibă întărire şi cinste. Aceasta o zic dumnezeieştile canoane ale purtătorilor de Duh Părinţi care au înfrumuseţat şi au tocmit toate, deşi unii cu socotinţa dumnezeieştilor arhierei scurtează vremea cea orânduită pentru hirotonia diaconilor, la călugării cei ce se află supuşi. De vreme ce nu este voia la ei ci la alţii. De va fi aceasta adevărată, se poate scurta vremea cea orânduită, iar cele date cu pravilă se cade să se păzească. Deci vine cel ce va să primească hirotonia şi întâi se mărturiseşte nu de doi sau de trei ci de şapte preoţi ca unul ce se va face slujitorul Duhului. Drept aceea se mărturiseşte de preoţii cei ce sunt desăvârşită mărturie şi au Harurile Duhului desăvârşit; şi după numărul cel de şapte al Darurilor ce au preoţii, iar de şapte se mărturiseşte ca să fie adevărată alegerea şi mărturia, pentru că şi slujitorul Sfintelor Taine ale bisericii, trebuie de toţi să fie ales, pentru ca să nu fie bănuială de orice. De vreme ce şi Ştefan de toţi a fost mărturisit de toţi a fost mărturisit a fi plin de înţelepciune şi de credinţă. Iar martorii îşi încredinţează mărturia lor cu ale lor mâini, că şi cu viaţa este vrednic a se face preot şi cu vârsta este desăvârşit a sluji.

Capitolul 169
Hirotonia diaconului

Şi încă de nu se va fi făcut ipodiacon se face mai întâi ipodiacon precum am zis, mai înainte de a se începe Liturghia şi-l face dinaintea

Uşilor Împărăteşti, de vreme ce nu slujeşte rugăciunilor altarului, ci celor dinafară şi altor lucruri de trebuinţă.

Iar de se va fi hirononisit mai înainte ipodiacon, atunci după săvârşirea Dumnezeieştilor Daruri mai înainte de-a zice diaconul: „Pe toţi sfinţii pomenindu-i", stând în mijlocul bisericii zice de trei ori cu glas: „Câţi sunteţi credincioşi", pentru ca prin aceasta să-şi facă pe de o parte slujirea ipodiaconului, scoţând pe cei chemaţi şi lăsând numai pe cei credincioşi la Liturghie şi la Cuminecătură, că vrând să se hirotonisească diaconul face ca un sfârşit lucrării ipodiaconiei lui, precum şi cel ce voieşte să se hirotonisească preot citeşte Evanghelia şi poartă pe cap Sfintele Daruri la vohod; iar pe de alta o face, mărturisind pe sine, că fiind curat prin toate mărturiile şi mai cu seamă prin Dumnezeu, vine a se hirotonisi. Deci după ce zice: „I", se duce prin porunca arhiereului de doi diaconi în altar şi aprinzându-se lumini întru Slava lui Dumnezeu, Care este Lumina cea dintâi, şi întru arătarea Dumnezeieştii Lumini, înconjoară Jertfelnicul de trei ori.

Şi ţinându-l pe el diaconii de mâini şi alţii mergând înainte, fac împreună dans, cântând: „Sfinţilor mucenici, şi Slavă Ţie, Hristoase, Dumnezeule", şi de trei ori se închină la Sfânta Masă, adică la fiecare înconjurare câte o dată, ca la un Scaun al lui Dumnezeu, căci Însuşi Hristos se află acolo prin Sfintele Taine. Deci pentru cinstea Treimii înconjoară de trei ori. Iar diaconii îl ţin de mâini pentru ca să fie rândul lor şi cântarea mucenicilor se cântă, pentru că şi cel ce aduce s-a nevoit de a biruit, vieţuind bine, păzindu-şi credinţa şi ferindu-şi curăţia şi pentru aceea se încununează. Drept aceea şi Biserica cheamă pe mucenici împreună dănţuitori, şi roagă ca să ne vină nouă din destul dumnezeiasca milă, dar încă slavosloveşte pe Hristos Începătorul Tainelor, Cel Ce este bucuria Apostolilor şi a mucenicilor, căci aceasta este Povăţuitorul şi Pricinuitorul biruinţei şi cununilor, ca Unul ce a murit pentru noi şi S-a preaînălţat. Treimea cea întru o Fiinţă se cade a o propovădui, căci aceasta este Bucuria cea adevărată şi Veselia cetelor celor ce prăznuiesc în cer; şi atunci este bucuria mai cu seamă la omul acela care prin hirotonie se sfinţeşte şi se face slujitor celor de sus. Deci după întreita dănţuire la care iau parte şi îngerii, veselindu-se mai mult decât noi, căci sunt mai presus de noi cu înţelegerea şi pentru cele ce se săvârşesc atunci se minunează, mai mult decât noi pricepând. Se aduce cel ce se hirotoniseşte la arhiereu, arătând cu aceasta că s-a ales, şi, vrednic fiind, se aduce să slujească lui Dumnezeu.

Apoi pleacă capul arătând că este rob şi că cu mulţumire şi smerenie primeşte Harul şi se însemnează de trei ori pe cap, la începerea hirotoniei pomenind numele Sfintei Treimi, căci tot Harul este de la Dânsul prin Unul Cuvântul, care S-a întrupat şi cu Trupul S-a răstignit. După aceea

pleacă un genunchi, arătând că este plecat şi cu totul dat lui Dumnezeu şi că ia numai un Har al Sfintei Liturghii, precum zice Dionisie, ca să dea ascultare, să cheme şi să glăsuiască, că aduce, numai, şi porunceşte, cheamă să se apropie iar nu şi săvârşeşte. Căci zice: „Blagosloveşte, Stăpâne", pentru că el nu poate face aceasta şi îndeamnă, zicând: „Domnului să ne rugăm", iar nu se roagă el şi că înţelepciune să luăm şi cu înţelepciune să luăm aminte, iar nu săvârşeşte el. Deci ca unul ce slujeşte iar nu săvârşeşte, pleacă numai un genunchi, pentru că s-a învrednicit numai unui har al dumnezeieştii slujbe, şi aceasta o face luând blagoslovenie de la preot iar nu de la sine, căci este slujitor.

Deci plecând genunchiul şi la Sfânta masă, plecând capul, pentru că aceea însemnează pe Hristos, Capul tuturor şi pe dânsa este Mirul – Darul Duhului, sunt şi Tainele însuşi Iisus, stând atunci înainte şi descoperite de vreme ce se şi face slujitor Aceluia ce S-a jertfit pentru noi, şi cuvintele Lui sunt pe Masă care este Mormântul Lui, şi sub dânsa sunt moaştele mucenicilor, pe care şi spre ajutor i-a chemat cu cântarea; pentru că şi cel ce se hirotoniseşte este mucenic de voie, petrecând în drept slăvitoarea credinţă şi curăţie. Iar rezemând fruntea de Masă cheamă pe Însuşi Iisus spre a-i fi lui milostiv şi să se sălăşluiască într-însul împreună cu Părintele şi cu Duhul. Apoi îşi pune arhiereul dreapta lui pe capul aceluia, arătând umbrirea Harului şi Darul de pe care i-l dă Hristos, că şi pe Apostoli şi-au pus mâinile după cum zice:

„Că Însuşi ridicându-şi mâinile i-a blagoslovit pe ei" şi Duhul pogorându-Se a şezut pe capetele lor. Drept aceea toţi luau Harul cu punerea mâinilor, şi precum Mâinile lui Dumnezeu ne-au zidit pe noi, şi acum mâna slujeşte spre a doua zidire a oamenilor, şi că Dreapta Domnului a făcut putere, Dreapta Domnului înalţă. Şi scrie: „Dreapta Domnul s-a preaslăvit întru tărie şi Dreapta Ta şi Braţul Tău, Fiul Părintelui şi Luminarea Feţei Tale Duhul cel Sfânt, acelea m-au povăţuit şi m-au adus la Muntele cel Sfânt, la înalta şi cereasca Biserică, şi întru sălaşurile Tale întru care Însuţi sălăşluieşti, Cel Ce locuieşti în ceruri". Şi diaconul zice: „Să luăm aminte", pentru că la cele mari se cuvinte a lua aminte şi a se cuceri. Apoi arhiereul zice: „Darul cel dumnezeiesc", mărturisind că Darul Treimii este de obşte şi pe acesta chemându-L, iar zice: „Care pururea tămăduieşte cele neputincioase", căci smeriţi şi foarte neputincioşi suntem şi mai vârtos la nişte lucruri ca acestea ale lui Dumnezeu.

Drept aceea, şi tămăduirea noastră, a neputincioşilor, de la Darul acesta este, căci Acela dă putere şi cele cu lipsă le împlineşte, că nu noi de la noi avem ceva sau putem, ci însuşi Harul lui Dumnezeu care pe toate le poate şi le dă oricâte avem noi, care şi plineşte ce este lipsă întru noi, îl aşează şi săvârşeşte, iar împreună cu Cuvântul şi Harul se dă, că nici vreme nu

trebuie să treacă la Puterea cea întru tot puternică şi singură săvârşitoare. Şi zice şi numele (cutare) pentru ca să se scrie acesta sus şi să fie cunoscut îngerilor şi oamenilor de vreme ce se face slujitor şi lui Dumnezeu. Şi zice: „Pe cucernicul ipodiacon întru diacon. Cinsteşte şi darul cel dintâi şi pe cel ce îl are ca pe o slugă a lui Dumnezeu, ca pe cel ce are Darul lui Dumnezeu şi lucrează întru Hristos". Iar zicând întru diacon, dă darul cel ce hirotoniseşte şi cel hirotonisit îndată ia diaconia prin cuvântul arhiereului, căci este lucrător cu Preasfântul şi dumnezeiescul Duh şi zice nu ca un om, ci ca un arhiereu: „Cu Darul", şi pe Harul l-a chemat şi Harul Lui lucrează, căci Cuvântul lui Dumnezeu este lucrător şi că toate le lucrează Unul şi acelaşi Duh.

Deci, atunci îndată din ipodiacon s-a făcut diacon; dar mai trebuie să citească arhiereul şi alte rugăciuni şi toate cele ce sunt după rânduială, căci nu e destul numai cuvântul: „din ipodiacon întru diacon", sau la altă oarecare treaptă, ci trebuie a-şi avea capul pus pe Sfânta Masă, şi plecând genunchiul să aibă mâna arhiereului pusă pe capul lui, şi să zică rugăciunile cele rânduite şi ecteniile şi să se însemneze şi vrednic să se propovăduiască, şi sfânta sărutare să facă, căci acestea toate săvârşesc pe cel hirotonisit şi trebuie să se facă de vreme ce şi în celelalte Taine într-acest chip este, atâta doar că toate cele orânduite se fac şi nimic să nu rămână, fiindcă fiecare din cele ce se fac pentru oarecare pricină se fac. Iar apoi şi aceasta zice: să ne rugăm dar pentru el ca să vină peste el Harul Sfântului Duh, prin care arată că cheamă şi Harul lui Dumnezeu şi că prin har lucrează hirotonia. Cheamă şi toată Biserica ca să-i fie într-ajutor la lucrul hirotoniei pentru sine şi pentru cel ce se hirotoniseşte: „Că de a avut Petru ajutor Biserica întru rugăciuni cu mult dar mai vârtos decât el". Drept aceea şi toţi zic: „Doamne miluieşte" de trei ori, întru Slava Treimii şi el de trei ori însemnează cu mâna pe cel ce se hirotoniseşte, săvârşindu-l pe el în Treime prin Cruce. Apoi având mâna pusă pe el, se roagă ca să vină peste el harul sfintei slujbe şi să-l aşeze ca şi pe întâiul Mucenic Ştefan, şi celelalte. După aceea, zice vosglaşenia (ecfonisul) slavoslovind Treimea.

Atunci dar, la venirea Duhului, se face pomenire tuturor credincioşilor, unul din diaconi citind ecteniile ce sunt rânduite şi zicând: „Domnului să ne rugăm", pentru arhiereu şi pentru lucrul mâinilor lui, adică pentru cel ce se hirotoniseşte, ca să-l păzească pe acesta nevinovat, pentru împăraţi, pentru cetate şi pentru tot poporul creştinesc, căci se cuvine a se ruga pentru credincioşi la venirea Harului şi a-i pomeni, căci atunci Harul Duhului se dă tuturor din destul.

Capitolul 170

Că trebuie cel ce se hirotoniseşte să se roage pentru toţi când se hirotoniseşte, fiindcă este de folos

Cel ce se hirotoniseşte trebuie să se roage pentru toţi mai cu osârdie atunci, căci precum am înţeles de la Părinţi, ori pentru câte se va ruga atunci cel ce se hirotoniseşte, însă lucruri plăcute lui Dumnezeu, le primeşte atunci de la Dumnezeu, ca unul ce se sfinţeşte şi se învredniceşte Darului. Drept aceea şi eu frate, de multe ori pe cei ce se hirotoneau i-am rugat când se hirotoneau a se ruga pentru mine şi a mă pomeni atunci, ca să aflu milă.

Deci, după ce se zic ecteniile, arhiereul având mâna pusă pe capul lui, căci printr-însa lucrează Harul, zice şi a doua rugăciune şi cere ca să se umple cel hirotonit de credinţă şi înţelepciune, de putere şi de sfinţire, cu venirea dumnezeiescului Duh. Acestea smerindu-se le zice, că socoteşte a se da Darul celor vrednici, nu întru punerea mâinilor sale, ci întru cercetarea milei celei dumnezeieşti.

Deci, prin punerea mâinilor se arată cercetarea milei celei dumnezeieşti şi că Darul vine spre cei vrednici. Apoi se roagă ca el să fie afară din tot păcatul, căci nimeni nu este vrednic către nişte slujbe ca acestea, bine slujind a lua plata ostenelii de la Hristos. Astfel laudă cu glas pe Dumnezeu, căci se cuvine a mulţumi pentru toate dumnezeieştile Daruri. Şi îl însemnează de trei ori, lucrând săvârşirea şi ridică de pe Masă pe cel hirotonisit.

Capitolul 171

Că de trei ori cruciş însemnează arhiereul cu mâna pe cel ce se hirotoniseşte şi-l săvârşeşte

În toate vezi Treimea propovăduindu-se, lucrând întru noi şi săvârşind dumnezeieştile Daruri. Căci îndată, pe cel ce vine să se hirotonisească, îl însemnează de trei ori, care este începutul sfinţirii şi al hirotoniei. După chemarea dumnezeiescului Har îl însemnează a doua oară iarăşi de trei ori, lucrând întru dânsul prin Cruce în chipul Treimii, hirotonia, care atunci este săvârşită pe jumătate, zicând toţi: „Doamne miluieşte". Şi a treia oară, după rugăciuni, îl însemnează iarăşi de trei ori ca pe unul ce l-a săvârşit cu dumnezeiasca putere sau slujitor, sau preot, sau episcop. Că şi la hirotoniile acelea se face însemnare tot de trei ori, la începutul hirotoniei, la mijloc şi la sfârşit, întru cinstea Treimii, pentru că numai singură Treimea este pricina începerii, jumătăţirii şi sfinţirii.

Fiindcă aceste trei rânduieli: a preotului, diaconului şi episcopului sunt îngereşti, prin însemnările cele de trei ori pe care le face arhiereul de câte trei ori la cei ce se hirotonisesc înseamnează numărul celor nouă cete îngereşti, care întreindu-se propovăduiesc Treimea.

Capitolul 172
Ce înseamnează a scula pe cel ce se hirotoniseşte şi a-l îmbrăca cu veşminte?

Ridicând arhiereul de pe Masă pe cel hirotonisit înseamnează că: ridicându-se de la mica şi smerita rânduială s-a înălţat la o rânduială mai înaltă; jos fiind şi smerit l-a ridicat şi l-a înălţat. După aceea îl îmbracă şi cu veşminte asemenea după treaptă. Şi mai înainte de hirotonie, zicând să-şi descingă brâul stiharului şi să lase ibricul cu ligheanul, arată că cel hirotonisit se înalţă de la rânduiala cea mai mică la o slujire mai mare, însă nu slujire trupească, ci slobodă de materie, căci nu s-au aşezat ca să închidă uşile împărăteşti, nici ca să aprindă lumânările, nici ca să scoată pe cei chemaţi, ci ca să slujească tainelor de care se înfricoşează îngerii.

Capitolul 173
Ce înseamnează orarul şi pentru ce-l pune diaconul pe umărul cel stâng?

Deci se încing şi aceştia cu orarele numai la Cuminecătură pentru arătarea, cucernicia şi smerenia lui.

Drept aceea, cel ce s-a hirotonisit, ca acela ce are rânduială îngerească se înfăşoară cu orarul care arată firea cea nevăzută a îngerilor şi care atârnând pe umeri înseamnează aripi; pe dânsul este scris întreita Sfântă Cântare a îngerilor, pe acesta îl blagosloveşte arhiereul, iar el sărută orarul şi mâna arhiereului, arătând că voieşte Darul şi-l cinsteşte pe el şi pe cel ce i l-a dat ca pe un făcător de bine, pentru unele ca acestea.

Iar el îl pune pe umărul lui cel stâng, căci diaconul este din rânduiala cea mai mică şi mai de jos şi datoria lui este de a sluji. Iar când se va face preot îl va pune şi pe umărul din dreapta; fiindcă atunci poate şi să slujească şi să săvârşească Tainele.

Capitolul 174

Pentru ce se numeşte orar? Pentru serafimii cei cu câte şase aripi şi că diaconii încingându-se cu orarele închipuie pe aceşti serafimi

Zicerea orar vine de la *oraizin*, care va să zică pe româneşte „înfrumuseţează”, căci îl înfrumuseţează pe el cu Harul şi-l împodobeşte cu frumuseţea slavei lui Dumnezeu. Diaconul se înfrumuseţează cu dânsul ca şi cu nişte aripi şi se acoperă cu cucernicie şi cu bunătate, mai ales când se împreună cu Cuminecătura, închipuindu-se Serafimilor acelora, care fiind cu şase aripi precum scrie: „cu două aripi îşi acoperă feţele lor, cu două picioarele, iar cu două zburând strigă : «Sfânt, Sfânt, Sfânt»”. Întru acest orar se închipuie serafimii şi Celui răstignit, căci aripile cel de sus şi cele de jos sunt lungul Crucii, iar cele de alături sunt braţele Crucii. Drept aceea se şi dă diaconilor ripidă de la arhiereu căci se închipuie serafimilor şi pentru că această ripidă închipuie aripile îngerilor şi pe înşişi heruvimii şi serafimii, de vreme ce şi serafimi au închipuiţi pe veşmânt. Ei se închipuie acelor serafimi despre care scrie Scriptura că umbreau chivotul şi cele ce se numeau Sfintele Sfintelor.

Căci de vreme ce au fost atunci umbră, acum se cuvine cu atât mai mult a fi, fiindcă S-a arătat Adevărul. Şi aici sunt cu adevărat mulţime de îngeri şi mulţi din părinţii noştri i-au văzut pe dânşii umplând Biserica; dar aceştia care sunt ai Sfântului Altar au rânduială îngerească.

Capitolul 175

Ce însemnează a săruta diaconul Sfânta Masă, mâna şi obrazul arhiereului

Deci, dând arhiereul ripida diaconului îi porunceşte să sărute întâi Sfânta Masă fiindcă el a luat darul de la dânsa, apoi sărută mâna arhiereului, fiindcă prin ea s-a hirotonit şi a treia oară sărută obrazul lui pentru dragostea şi unirea pe care o are către cele dumnezeieşti, şi că este iubit întru Hristos cel ce dă cele bune cu Duhul Sfânt, şi cel ce ia asemenea este iubit. După aceea şi pe diaconi îi sărută, numai la fiecare întâi sărută obrazul arătând ca şi cum ar zice: „ printr-acest Dar m-am unit cu voi, m-am făcut de-o rânduială cu voi şi una sunt cu voi”, iar ei îl sărută pe el cu dragoste, fiind iubitori de cei ce sunt de un cin cu dânşii şi sunt iubiţi de dânsul prin Duh. Deci diaconul astfel săvârşindu-se, stă spre slujire ţinând ripida cu mâna până ce se vor înălţa Sfintele Taine, iar atunci o pune pe dânsa la locul ei după ce se săvârşeşte slujba, căci se apropie vremea Cuminecăturii. Drept aceea cuminecându-se arhiereul şi preotul, el venind

cu cucernicie se cuminecă mai înainte decât toți ceilalți diaconi, căci așa se cade, ca cel ce s-a sfințit atunci, primul să se cuminece.

Capitolul 176
Pentru ce diaconul și preotul care s-a hirotonit trebuie să slujească Sfânta Liturghie șapte zile de-a rândul?

Șapte zile de-a rândul împreună cu preotul slujește Liturghie pentru cinstea Harurilor Duhului Sfânt și pentru că șeptimea zilelor însemnează această viață, care viață se înconjură în șapte veacuri, întru care suntem datori să facem lucrul lui Dumnezeu fără contenire. Căci, la veacul ce va să fie, una și neschimbată va fi ziua, și Taina dumnezeiescului lucru este una și neîncetată. Întru acest chip așadar se săvârșește hirotonia diaconului.

Capitolul 177
Pentru preot

Iar preotul care se numește de dumnezeiescul Dionisie „săvârșitor", precum am zis de mai multe ori, pentru că lucrează Tainele care se numesc săvârșiri, adică Cuminecătura, Botezul și rugăciunile, iar nu are și harul cel dătător, nici poate face pe altul preot, întru acest chip se face pe altul preot, într-acest chip se face și se cercetează de arhiereu pentru viață și pentru vârstă.

Capitolul 178
Pentru ce se hirotonisește preot la treizeci de ani?

Dator este acesta a fi de treizeci de ani pentru aceea se cheamă și „prezbiter", adică bătrân, ca și cum a trecut vârsta tinereților și se aseamănă la vârstă cu Hristos, căci și Hristos a început a învăța după ce a luat botezul și mărturisirea de la Părintele prin Duhul Sfânt, care și ca o hirotonie au fost de la Părintele fiind atunci de treizeci de ani precum scrie Luca. Deci și preotul se cade să fie desăvârșit cu vârsta pentru că este preotul lui Hristos și se face învățător și săvârșitor celor dumnezeiești.

Capitolul 179
Hirotonia preotului

Deci, mărturisindu-se şi acesta de preoţi şi alegându-se a fi vrednic, se aduce să se săvârşească. Atunci la Proscomidie se mai scoate şi un alt Sfânt Agneţ pe care îl va lua în mâini cel ce se hirotoneşte. După aceea, arhiereul făcând Liturghie, slujeşte şi el ca arhidiacon, citeşte Evanghelia, poartă pe cap dumnezeiescul Agneţ la vohodul cel mare, ca cel ce va lăsa slujba diaconiei. Deci, punându-se dumnezeieştile Daruri şi acoperindu-se cu aerul, arhiereul şade şi se aprind lumini arătând strălucirea Darului. Cel ce se va hirotonisi se aduce aplecat de diaconi, zicând: „Porunceşte" până la Sfintele Uşi ale altarului arătând tuturor că fiind încă diacon se duce plecat de cei de un cin cu dânsul, iar după ce ajunge la Uşile Împărăteşti îl lasă diaconii şi îl iau doi din preoţii cei mai aleşi, căci vine în rânduiala lor. Şi arhidiaconul mergând înainte şi ceilalţi preoţi, înconjoară şi fac dansul împrejurul Sfintei Mese de trei ori, făcând împreună dans sfânt de îngeri şi de preoţi.

Aceasta se face de trei ori, slavoslovând Treimea şi chemând pe sfinţii mucenici, fiindcă şi el s-a nevoit pentru Hristos, şi Hristos se slavosloveşte mai pe urmă ca o laudă a apostolilor şi bucurie a mucenicilor, a cărora propovăduire a fost Treimea cea întru o Fiinţă, Care pe toţi îi slăveşte. Într-acest chip făcându-se dansul se aduce de preoţi ca cel ce s-a ales şi s-a aflat vrednic acestui dumnezeiesc Dar, iar arhiereul îndată însemnează capul celui ce se hirotoneşte făcând începătura hirotoniei prin însemnare de trei ori. Apoi pleacă amândouă picioarele arătând că este rob şi că mai înainte a luat darul diaconiei şi fost slujitor, iar acum se face preot şi săvârşitor Sfintelor Taine, rugăciunilor, Botezului şi Liturghiei, apoi se reazimă cu fruntea pe Jertfelnic, căci aceasta este vistieria Darurilor, iar arhiereul punând mâna pe capul lui, că aceasta este dătătoare de dumnezeiescul har al preoţiei, care închipuindu-se dreptei celei întru tot lucrătoare, atotputernice şi acoperitoare cere dumnezeiescul Har şi din diacon face preot pe cel hirotonit, şi se roagă ca să vină harul Duhului peste cel hirotonit, zicând toţi de trei ori: „Doamne, miluieşte", apoi însuşi arhiereul însemnează de trei ori capul celui hirotonit, făcând pecetea cea făcătoare de săvârşire. Astfel făcând rugăciunea cea dintâi şi zicând: vosglaşenia (ecfonisul), după ecteniile cele zise de preotul cel dintâi, a doua rugăciune şi vosglaşenia, ridică pe cel hirotonit de pe Sfânta Masă, arătând dumnezeiasca lui înălţare de la cele mai smerite la cele dumnezeieşti şi mai înalte, şi că Iisus, Cel ce S-a pogorât din ceruri, S-a întrupat, S-a pogorât prin Cruce până la iad, înviind şi înălţându-Se ne-a înviat şi pe noi împreună cu El, ne-a ridicat şi ne înalţă pururea. Deci şi noi la toată

închinăciunea plecându-ne şi ridicându-ne arătăm că Hristos S-a pogorât şi S-a suit şi ne-a ridicat pe noi cei căzuţi.

Capitolul 180
Pentru ce ia preotul orarul sau epitrahilul după gât?

După aceea şi orarul de pe umărul stâng îl mută pe cel drept aducând şi căpătâiul dinapoi tot dinainte, ceea ce face pe cel hirotonit a fi ca într-un jug. Pentru că preotul este dator a vedea şi prin semne darul pe care l-a luat şi că întâi avea de datorie numai slujba diaconiei iar acum are datorie şi la Taine şi la toată preoţia şi jugul îi este mai mare. Drept aceea se şi încinge a doua oară ca şi cum s-a chemat la o lucrare mai mare.

Capitolul 181
Ce însemnează sfita (felonul)?

Astfel se îmbracă cu sfita (felonul), care este îmbrăcăminte albă fără mâneci acoperind tot trupul. Ea este albă pentru curăţia, sfinţenia şi pentru îmbrăcarea dumnezeieştii slave, căci Dumnezeu este lumină şi Se îmbracă cu lumina ca şi cu un veşmânt. La sfită nu se fac mâneci, căci închipuie îmbrăcămintea cu care S-a îmbrăcat Mântuitorul fiind batjocorit. Iar acoperirea întregului trup de la cap până la picioare se face pentru purtarea de grijă cea de sus a lui Dumnezeu pentru noi şi pentru puterea lui Dumnezeu cea cuprinzătoare şi păzitoare, sfita se ridică dinainte în vremea sfintelor slujbe ca şi cum ar fi nişte aripi.

Deci, arhiereul întâi îl propovăduieşte la toţi când ia orarul de pe umărul cel din stânga înapoi şi îl pune pe cel din dreapta, fiind amândouă părţile dinainte, care atunci se cheamă epitrahil. Aceasta însemnează darul cel de sus care se pogoară din cap, ca mirul pe cap, precum zice David, care se pogoară pe marginea veşmintelor. Însemnează şi jugul cel bun al lui Hristos, iar precum zic unii însemnează pe Hristos când Îl trăgeau la patimă purtându-şi Crucea pe umeri, căci şi preotul s-a învrednicit a lucra Tainele patimii. Deci, îmbrăcându-l arhiereul cu aceasta, zice: „Vrednic este”, rugându-se ca să fie el vrednic, mărturisindu-l despre toate şi că precum un vrednic a luat darul, pentru care trebuie să se smerească. Aceasta cântă şi cei dinăuntrul altarului şi cei din afară urmând arhiereului. Apoi sărută Masa ca pe una plină de dar, căci la dânsa s-a sfinţit. După aceea sărută dreapta arhiereului pentru că prin dânsa s-a hirotonit, apoi îl sărută în obraz pentru dumnezeiasca dragoste şi pace, şi pentru că obrazul este organ rugăciunilor şi pentru că cel ce săvârşeşte şi cel ce se săvârşeşte

iubeşte şi este iubit. Drept aceea, şi toţi preoţii bucurându-se îl sărută pe el ca pe cel ce s-a făcut de un cin cu dânşii şi arată dragoste şi unire, iar el stă plecat de latura Mesei rugându-se întru sine, până se va ridica Aerul şi se face dumnezeiască sărutare, căci atunci iarăşi venind către ceilalţi preoţi face sărutare şi iarăşi stă plecat la Sfânta Masă, cerând mila lui Dumnezeu.

Capitolul 182

În ce chip se dă odorul dumnezeiescul Agneţ preotului ce se hirotoneşte?

Când arhiereul binecuvântează şi sfinţeşte Darurile cu chemarea Dumnezeiescului Duh, atunci se cheamă iarăşi cel hirotonit şi luând arhiereul cu dreapta lui celălalt Agneţ ce s-a gătit pentru el, îl dă celui hirotonit punându-şi palmele cruciş, întru arătarea dumnezeieştii patimi căci Cel ce S-a răstignit pentru noi Şi-a rănit palmele. Şi zice: „ia acest odor şi îl păzeşte pe dânsul până la venirea Domnului când îl va cere de la tine". Acesta este plin de toată frica, căci arată că se face ca un ispravnic al Tainelor lui Dumnezeu. Şi nu pe altul ca să jertfească, ci pe Hristos, Pâinea cea vie, şi preoţia lui şi pe sine însuşi ca un odor I se încredinţează Lui şi dator este să păzească acestea şi pe sine nevinovat, căci de la dânsul le va cere Domnul.

Capitolul 183

Că este primejdios lucru a se lenevi cineva de a sluji Sfânta Liturghie

Oare unde sunt acum cei ce au luat darul preoţiei? Cei ce din oarecare pricini se lenevesc a sluji Sfânta Liturghie şi, neîngrijind de ale preoţiei le părăsesc, atingându-se numai câteodată de Sfintele Taine şi avându-le ca într-o nebăgare de seamă, aceştia vor da răspuns pentru neîngrijire, de nu vor fi avut vreo pricină la mijloc ca să-i oprească de a sluji Liturghie; căci atunci se cade să se depărteze de ale preoţiei şi să se pocăiască, iar pe câtă vreme nu ai vreo oprire (pe cât este omului cu putinţă) a sluji, slujeşte, pentru că este lumii de mântuire. Deci sărutând mâna arhiereului, merge cu zdrobire de inimă, pune mâinile sus pe Masă, ţine Sfânta Pâine şi pleacă capul pe mâini rugându-se şi pomenind pe arhiereul ce l-a hirotonit, pe sine, pe toţi preoţii şi mirenii, cerând pentru toţi mântuire. Asemenea pomeneşte şi pe cei vii dreptslăvitori şi pe cei morţi, căci ţine în mâini pe Însuşi Domnul şi mâinile lui sunt mai înalte decât vasele cele sfinte şi Iisus Hristos, Care îl ţine, Acesta este ungerea lui, şi mâinilor şi capului lui.

Drept aceea şi aici ca şi la toate catolicii izvodesc, căci ung pe popii lor ca în legea veche cu untdelemn, ceea ce nu îngăduie Dionisie. Şi aşa preotul stând cu capul plecat zice rugăciunea: „Ia aminte, Doamne Iisuse Hristoase”, şi îl cheamă de duce Sfânta Pâine şi o pune pe disc, de vreme ce va să se înalţe. Căci atunci arhiereul şi pe dumnezeiasca Pâine care este pe disc şi ceea ce a fost în mâna lui le înalţă împreună, că unul este Trupul lui Hristos. Aşa sfârşind săvârşeşte Cuminecătura după obicei. Deci, cuminecându-se arhiereul cu Preasfintele Taine, vine mai înainte de toţi preoţii cel hirotonit, cinstindu-se atunci mai mult pentru har şi pentru că se înnoieşte atunci din Dumnezeiescul Duh.

Drept aceea, după obicei cuminecându-se de la arhiereu cu Pâinea cea făcătoare de viaţă din înfricoşatul potir, sărută dreapta lui şi obrazul lui. Într-acest chip făcându-se înfricoşata Cuminecătură se săvârşeşte Taina Hirotoniei cu desăvârşire şi ţinând sfântul potir cu mâinile, cuminecă cu dumnezeiescul Sânge pe ceilalţi preoţi şi diaconi, arătând cu aceasta că s-a săvârşit preot Tainelor şi a luat putere şi vrednicie a cumineca cu acestea şi pe alţii.

Capitolul 184
Pentru ce în ziua hirotoniei zice diaconul la Liturghie ectenia: „Drepţi primind”, iar preotul rugăciunea amvonului?

După ducerea Darurilor la proscomidiar, diaconul, ca cel s-a hirotonisit atunci, zice ectenia: „Drepţi primind”, mărturisind şi arătându-se poporului că s-a făcut slugă lui Dumnezeu şi a luat dar a zice ecteniile cele pentru popor şi a chema poporul la rugăciune, care este rânduială curăţitoare, slujitoare şi povăţuitoare la Dumnezeu. Drept aceea şi preotului slujeşte la sfintele rugăciuni, zicând către popor: „Domnului să ne rugăm”, când este preotul să zică rugăciunea către Dumnezeu. Iar preotul cel hirotonisit atunci zice această rugăciune către Dumnezeu, care este cea mai de pe urmă şi care se numeşte şi după amvon, arătându-se şi la credincioşi că s-a făcut preot şi solitor lor întru cele către Dumnezeu, şi că acum primind Darul se roagă pentru popor. Prin această rugăciune care e cea mai de pe urmă cum ziceam, cere de la Dumnezeu cele bune, pace preoţilor, împăraţilor şi mirenilor. Dar mai întâi îl blagosloveşte arhiereul şi apoi citeşte acea rugăciune, arătând că este supus arhiereului şi de către dânsul s-a hirotonisit. După ce citeşte rugăciunea iarăşi se blagosloveşte de arhiereu fiindcă şi-a făcut ascultarea şi ia blagoslovenia ca o plată a acestei ascultări. Deci astfel se hirotoniseşte şi se săvârşeşte preotul precum s-a scris mai înainte.

Capitolul 185
Pentru hainele care se cuvin să le poarte mirenii cei hirotesiţi, diaconi şi preoţi?

Cei hirotesiţi din mireni se îmbracă cu veşmintele cu care se îmbracă şi diaconii şi pentru evlavie sunt mohorâte sau negre şi făcute în chipul stiharului, căci cu stiharul se îmbracă şi citeţii şi cântăreţii şi toţi preoţii, pentru ca să nu se atingă de ceva din cele sfinte la dumnezeiasca slujire fiind îmbrăcat cu haine mireneşti. N-au voie asemenea nici să se îmbrace îndată cu hainele preoţeşti peste cele mireneşti cu care fac treburile trupului lor.

Capitolul 186
Pentru veşmintele cele bisericeşti

Drept aceea, îndată mai înainte de însemnare, citeţul, blagoslovindu-se de arhiereu, se îmbracă în haina cea în chipul stiharului, fiind neagră pentru smerenie, precum am zis, şi pentru evlavie. Unele ca acestea sunt de plângere, lungă până jos şi largă pentru cucernicia cea cu dumnezeiasca dragoste, încingându-se spre a putea sluji cu înlesnire. Lungimea ei cu mânecile închipuie Crucea. Deci aceste haine sunt de obşte pentru toţi şi precum zic sunt daruri împărăteşti date pentru cinstea preoţiei. Pentru că oamenii cei mari ai sfatului precum şi împăraţii se îmbracă cu aceste haine şi poartă pălării. Citeţul are osebită haină a rânduielii sale; el are îmbrăcămintea aceea care se cheamă *camision*, care este făcută sau după chipul sfitei celei mici şi se numeşte *camision* mic sau este stihar de in care arată începerea preoţiei. Această haină este sau roşie pentru haina cea roşie a Mântuitorului sau albă pentru curăţia preoţiei şi luminarea cea de la Dumnezeu. Deci şi diaconii şi preoţii se îmbracă cu veşminte asemenea cu hainele ce s-au zis mai sus şi pe cap poartă pălării şi celelalte obişnuite, care toate închipuie Crucea, precum şi însăşi pălăria; căci sunt slujitori Celui ce S-a răstignit pentru noi şi pentru aceea poartă cruci pe capul lor.

Capitolul 187
Pentru arhiereu

Începem dar acum a vorbi şi pentru marele Har al rânduielii celei luminătoare a arhiereilor. Drept aceea şi pentru harul acesta vom arăta după putinţă că mai presus de noi este şi înţelegerea acestora, căci acesta

este darul cel mai mare şi mai desăvârşit din câte Haruri avem de la care ni se dă toată dăruirea şi luminarea şi aceasta este temelia, începătura, izvorul şi rădăcina bunei-cinstiri, şi pe Însuşi Hristos închipuieşte. Drept aceea şi mai desăvârşit sunt toate cele ce se săvârşesc prin acest har al arhiereilor. Deci noi vom zice pentru acestea câte vom putea, iar voi luaţi aminte şi vedeţi din început înălţimea acestei dumnezeieşti rânduieli. Toţi având viaţă curată şi fiind dreptslăvitori, pot a se învrednici celorlalte trepte ale preoţiei, adică a se face citeţi, ipodiaconi, diaconi şi preoţi şi a se cinsti cu dregătorii bisericeşti.

Capitolul 188
Că fără psifos adică alegere nu se poate face cineva arhiereu

Arhieria însă nimeni nu o poate lua fără alegere şi fără psifos. Drept aceea trebuie să se rânduiască cineva la aceasta ca să nu năvălească nici să o caute fără socoteală nici să facă alergături, precum zice cel cu cuvintele de aur. Dar şi cei ce fac alegere şi psifos trebuie a face aceasta fără patimă, apostoleşte şi ca să zic mai bine dumnezeieşte. Căci deşi s-a început de la Apostoli psifosul, adică alegerea apostolilor, când s-a pus Matia în rânduiala celui căzut din cei doisprezece, alegerea însă s-a început mai întâi de la Mântuitorul, Care este şi începător şi săvârşitor mântuirii noastre, de când a ales pe Andrei, pe Petru, pe Ioan, pe Iacov, pe Filip, pe Natanail, pe Matei, şi pe cealaltă ceată a ucenicilor, către care şi după aceştia zice: „Nu voi M-aţi ales pe Mine, ci Eu v-am ales pe voi ca să mergeţi şi roadă să aduceţi, şi roada voastră va rămânea", pe care i-a numit şi i-a arătat şi vânători de oameni şi sarea pământului şi lumina lumii şi judecători lui Israil şi împreună şezători în scaune şi păstori oilor Lui şi puternici a lega şi dezlega şi preoţi şi lucrători tainelor şi învăţători şi propovăduitori Evangheliei, şi dascăli lumii i-a chemat şi i-a făcut. De la Dânsul dar, prin dascălii Lui trebuie să se aleagă şi să se hirotonisească cei ce vor a se face. De se va face alegerea precum vrea Însuşi Dumnezeu, hirotonia acelui arhiereu credem că va fi săvârşită de la Însuşi Domnul şi prin cei vrednici de Biserica Lui şi hirotonia va fi bine făcută. Iar de nu va fi alegerea bună şi după cum vrea Dumnezeu, nici hirotonia lui nu se va face de cei vrednici; că şi printr-înşii precum am înţeles Harul lucrează. Însă este fără voia lui Hristos a Celui ce dă Darul de la Părintele prin Duhul Sfânt, şi va fi spre stricare iar nu spre zidirea sufletelor şi a Bisericii. Deci fiindcă arhieria este lucru dumnezeiesc şi mai ales a lui Hristos, s-a aşezat a se face într-acest chip.

Capitolul 189

Pentru psifos adică alegerea și că alegerea trebuie să se facă de toți arhiereii, iar de nu se va putea, trebuie neapărat să fie cel puțin trei

Arhiereul cel dintâi care închipuie pe Hristos cheamă pe arhiereii care sunt în eparhia lui, care au orânduiala Apostolilor celor mai mari şi au luat Harul şi puterea de la dânsul şi se sfătuiesc pentru aceasta. Deci de vreme ce acesta este lucru dumnezeiesc şi iubit, toţi se adună la dânsul şi e bine ca toţi câţi sunt în eparhie să fie acolo. Aceasta porunceşte şi rânduiala canoanelor şi este lucru şi rânduială apostolească, căci toţi au fost la alegerea lui Matia. Iar de nu se poate a fi toţi, neapărat trebuie să fie trei, pentru Treime, căci Aceea este făcătoarea şi săvârşitoarea tuturor. Cu toate acestea, aceea ce vor hotărî acei trei arhierei, să fie şi cu voia celorlalţi. Aceasta şi la Botez s-a arătat, mărturisind Tatăl şi Duhul pe Fiul. Şi la Schimbarea la Faţă asemenea mărturisindu-se şi cu dumnezeiasca lumină strălucind. Drept aceea zice: „Prin gura a două sau trei mărturii va sta tot graiul". Aceasta era şi între Apostoli, că trei Apostoli mai aleşi grăiau celorlalţi: Petru, Ioan şi Iacov, fratele Domnului, care se părea a fi stâlpi după cum zice Pavel, şi Însuşi Mântuitorul mai ales trei a avut la Tainele cele mari: pe Petru, pe Ioan şi pe Iacov, fratele Său. Deci toţi arhiereii fiind, s-au de nevoie trei, arhiereul cel dintâi porunceşte acestora ca să şadă într-un loc sfânt şi să facă alegerea căci cele dumnezeieşti trebuie să se facă cu dumnezeiasca poruncă. Atunci cel mai mare nu vine împreună cu dânşii la alegere închipuind cu aceasta pe Dumnezeu şi Omul Iisus, care şi nefiind trupeşte acolo dă puterea Lui şi lucrează printr-ai Săi; şi numai pentru aceasta nu merge, ci pentru ca dumnezeiasca alegere ce o au făcut ceilalţi să o întărească el împlinind locul lui Hristos. Iată, pentru ca să nu se pară că el n-ar fi voind alegerea ce o fac ceilalţi arhierei, trimite împreună cu dânşii pe cel mai ales din clerici, adică pe hartofilax.

Capitolul 190

Că hartofilaxul stă în mijlocul arhiereilor celor ce aleg

Drept aceea şi şade hartofilaxul în mijlocul arhiereilor nu ca un hartofilax căci hartofilaxul n-are rânduială a sta între arhierei, sau alt cleric măcar, ci ca unul ce este în locul arhiereului celui mare. El dar şade şi întreabă după rânduială pe arhierei, dar fără ca şi el să aleagă, căci arhiereul cel mare a dat voie arhiereilor ca să aleagă, şi după alegere să dea hotărârea ca un dumnezeiesc sorţ. Drept aceea nu poate alege altcineva afară de arhierei.

Capitolul 191
Cum se face rugăciunea la alegere?

Deci venind episcopii împreună cu hartofilaxul unde este obiceiul a se face alegere se aprind trei lumânări înaintea dumnezeieştii icoane a lui Hristos, întru slava şi închipuirea Sfintei Treimi, căci de la Dânsa avem toată luminarea şi mai vârtos aceasta mai desăvârşit. Drept aceea de acolo începându-se tricherul, arhiereul îl are în toate Tainele pe care le săvârşeşte, cu care arată că lumina cea desăvârşită o are de la cea singură desăvârşită Treime. Deci cel dintâi din episcopi pune epitrahilul închipuind Harul cel de sus precum am zis, şi închinându-se de trei ori către răsărit Celui în Treime Dumnezeu, Îl binecuvântează pe El, căci astfel trebuie a se începe lucrurile cele mari şi dumnezeieşti precum ştim; şi mai înainte de toate bine a-L cuvânta şi de la Dumnezeu şi de la rugăciune începând să-şi ia Harul Duhului Sfânt, şi într-acest chip să se apuce de dumnezeiescul lucru. Drept aceea făcându-se rugăciune şi de toţi cei ce se află acolo, se cheamă Dumnezeiescul Duh ca să vină şi să se sălăşluiască întru dânşii. După aceea se zice cântarea de trei ori sfântă a îngerilor şi rugăciunea: „Tatăl nostru" care este a Mântuitorului şi altele oarecare ce se cuvin Tainei, adică „Binecuvântat eşti Hristoase, Dumnezeul nostru", pentru Apostolii pe care i-a ales Hristos şi cu dânşii prin Duhul Sfânt a vânat lumea şi mai zic şi acest tropar: „Precum ai venit în mijlocul Ucenicilor Tăi", pentru ca Hristos să fie şi cu dânşii; şi „Pentru rugăciunile tuturor sfinţilor şi ale Născătoarei de Dumnezeu", ca printr-înşii să dobândească dumnezeiasca pace a lui Hristos.

Precum sfinţii sunt la un gând şi cu Hristos uniţi cu pace, şi aceştia cu unire să săvârşească alegerea episcopului şi se face rugăciune cu dinadinsul. Întâi tămâiază arhiereul cel ce a început întru arătarea venirii Duhului şi pomeneşte pe împăraţi ca pe nişte izbăvitori ai Bisericii, pe arhiepiscopul care este ca un izvor întru Hristos, Cel ce a trimis Duhul Sfânt Apostolilor în chipul limbilor de foc, dumnezeiasca preoţie şi arhierie, şi se dă otpustul spre mulţumirea lui Dumnezeu pomenind pe Sfânta Maica Lui, pe Sfinţii Lui Apostoli, prin care se dă Harul lui Dumnezeu şi pe toţi sfinţii, ca spre dânşii să vină dumnezeiasca milă, rugându-se unii pentru alţii. Şi iertându-se între ei pentru porunca care zice a ne ruga unii pentru alţii, stau ca să-l aleagă. Arhiereii şed de-amândouă părţile nu în scaunele lor, ci pe oarecare scăunaşe, de vreme ce arhiepiscopul nu este acolo, hartofilaxul stă în mijlocul lor, însă mai sus fiind în locul arhiepiscopului, care şi întreabă de la cel dintâi din arhierei după rânduială pe fiecare ca să-şi spună voia. Deci unindu-se toţi la alegerea unei persoane care ar fi vrednică de arhierie, se scrie numele

acesteia de hartofilax în cartea cea rânduită spre aceasta şi atunci nu sunt acolo alţii decât arhierei şi hartofilaxul cu sluga lui care e scriitor, pentru cercetările cele de taină care se fac acolo. Deci, de se vor uni toţi, duhovnicesc este tot lucrul, iar de va fi vreo pricină nu este lucru bun, numai fiindcă prigonirea lor este iarăşi pentru cercetare şi cei ce cercetează sunt oameni, bine este, însă alegerea celor mai mulţi biruieşte după pravilă.

Capitolul 192
Că cei ce s-au ales, după cum s-a ales aşa să se pună la rânduială, iar nu după starea lor

Însă, alegându-se din cei mai mulţi sau din toţi trei oameni cucernici, întru închipuirea Sfintei Treimi şi însemnându-se în ce chip s-a ales. Acela ce s-a ales mai întâi acela se pune mai întâi ori pe ce treaptă se va întâmpla, cel ce s-a ales al doilea se pune după cel dintâi, precum a hotărât şi Harul prin cei ce i-au ales, căci nu trebuie a se cinsti aici trepte şi rânduieli, ci bunătatea şi vrednicia. De vreme ce şi alegerea se face pentru cei ce vor fi vrednici, iar nu pentru cel ce va fi mai mare cu starea lui fără a avea bunătate, căci de multe ori sunt mai aleşi unii preoţi decât episcopii şi mai aleşi decât preoţii, călugării cucernici sau şi mireni. Deci cel ce s-a ales mai întâi este cu drept a se pune mai întâi. Iar după ce scrie, se scoală arhiereii şi trimit alegerea cu hartofilax la arhiepiscop.

Capitolul 193
Pentru cel ce se va alege episcop fiind de faţă la sobor

Să se ştie dar că la alegere de va fi trebuinţă să se aleagă vreun oarecare arhiereu dintr-o cetate pentru altă cetate mai mare, de va fi aceasta la sobor, el iese afară fiind poruncit de ceilalţi ai soborului, şi nefiind el de faţă se face alegerea şi hotărârea pentru dânsul şi, de se va arăta vrednic de slujba cea mai mare, alegându-se, se pune. Putem dar înţelege şi dintr-aceasta că nu trebuie a se căuta treptele, ci faptele bune şi pe cel ce s-a ales întâi sau a doua oară sau a treia oară, precum a hotărât dumnezeiescul har, cu unirea cea fără patimă a arhiereilor lui Hristos, după rânduiala alegerii, trebuie să se scrie.

Deci arhiereii după alegere se duc, iar arhiepiscopul luând scrisoarea cu alegerea cugetă asupra celor aleşi şi către care se va îndemna cu duhul, aceluia trimite şi-i dă de veste să primească episcopia.

Capitolul 194
Că hotărârea arhiepiscopului este ca o soartă dumnezeiască

Şi vezi Taina lui Dumnezeu, căci la alegere arhiepiscopul nu este de faţă, pentru ca să fie alegerea fără bănuială şi să fie lucru fără de făţărnicie; căci de va fi făţărnicie, atunci măcar şi arhiepiscopul să nu fie de faţă, este ca şi cum ar fi. Iar după ce se fac alegerile le duc la arhiepiscop, nefiind de faţă cei ce au făcut alegerea şi singur arhiereul cel mare alege pe cel mai bun din cei aleşi, rămânând mai pe urmă hotărârea arhiereului ca un sorţ dumnezeiesc. Deci de va fi cunoştinţa arhiereului curată la hotărâre (de care nu mă îndoiesc), cum ar putea zice cineva că acea hotărâre n-ar fi din voia lui Dumnezeu?

Capitolul 195
Că neprimind cel ce s-a ales, se fac alte alegeri

Deci, cel ce s-a ales întâi se cuvine a fi chemat, şi de nu va voi se cheamă cel de-al doilea sau al treilea. Iar de nu vor voi nici aceia, iar se aleg alţii dintr-înşii şi cel ce va voi şi se va pleca, vine la arhiereul cel mare şi arată că primeşte porunca Bisericii. Şi închinându-se se făgăduieşte ca să împlinească lucrul, şi aceasta este atunci arvuna cea duhovnicească. Căci, de vreme ce dă cineva cuvânt către oameni, nu este cu putinţă să se lepede, cu atât mai mult, cel ce dă cuvânt lui Dumnezeu. Atunci i se porunceşte să se gătească.

Capitolul 196
Cum se face vestirea?

Iar vestirea aceasta este a se face schimburile şi începăturile logodnelor şi ziua hirotoniei se vesteşte când va fi. Şi toată orânduiala se adună, ca fiind mărturie înaintea lui Dumnezeu, a îngerilor, a sfinţilor şi a tuturor oamenilor credincioşi. Trebuie a primi Biserica cea logodită şi să-i fie lui logodnică cea logodită lui Hristos pentru care în loc de zestre şi izbăvire şi-a dat El Sângele şi Sufletul Său cu osârdie. Şi ca să arătăm dragoste către Dânsul ne-a învăţat a păstori şi a ne îngriji de Biserica Lui. Deci adunându-se toată Biserica, cel ales de episcop întră în biserică în Sfântul Altar şi toţi aprind făclii pentru dumnezeiasca bucurie ce o au de Biserica care s-a împreunat cu sfinţitul bărbat şi de dânsul ca de un logodnic curat şi de dumnezeiasca lumină care s-a făcut spre aceştia. Deci, cel ales îşi

pune epitrahilul pentru Harul cel de sus şi se îmbracă cu sfita pentru lumină şi curăţie.

Capitolul 197
Că şi la vestire se face rugăciune şi se aprinde tămâie şi făclie

Şi zicând : „Bine este cuvântat Dumnezeu", se face rugăciune: „Sfinte Dumnezeule", „Tatăl nostru" şi altele, care se cuvin. După sfârşitul rugăciunii, făcându-se otpust, înaintea înfricoşatului Jertfelnic, cel ce s-a ales stă în Sfintele Uşi ale altarului şi cei trimişi de arhiepiscop purtând făclii, căutând din mijlocul bisericii către dânsul şi ca să zic mai bine către Dumnezeu, zic: preasfântul arhiepiscop şi dumnezeiescul sobor cel împreună cu dânsul cheamă pe sfinţia ta ca să fii arhiereu (cutărei) Preasfinte Biserici, iar el răspunde cele ce se cuvin şi mulţumeşte întâi lui Dumnezeu, celui ce l-a învrednicit la lucruri mai presus de el. După aceea mulţumeşte arhiepiscopului şi sfântului sobor care l-a ales pe el a fi slujitor unui lucru ca acesta. Apoi se şi roagă ca să-i ajute să slujească şi să săvârşească lucrul lui bine şi precum place lui Dumnezeu, cu Harul Lui şi cu rugăciunile celor ce l-au ales pe el. Astfel, dar el se face logodnic Bisericii căreia i s-a dat în mână înaintea Scaunului lui Hristos, a Mormântului, a sfinţilor îngeri şi a oamenilor, luând cu aşezământ Biserica ca să poarte grijă de dânsa şi să o păzească.

Capitolul 198
Hirotonia arhiereului

Deci, la ziua cea rânduită se adună toţi arhiereii cei ce l-au ales, venind şi arhiepiscopul ca să săvârşească hirotonia împreună cu dânşii şi mai bine a zice: Vine Hristos ca să lucreze ale Sale printr-înşii şi cele ce a învăţat. Se adună şi toată mulţimea clerului şi intră şi dintre mireni, şi mai înainte de Sfânta Liturghie se pune scaunul cel cu trepte în care şade arhiereul cel mare, iar mai jos alte scaune amândouă părţile în care şed episcopii.

Capitolul 199
Pentru venirea celui ales de arhiereu

Şi aşa venind cântăreţii se închină întâi arhiereului celui mare ca Mântuitorului Hristos şi zic de trei ori: Întru mulţi ani Stăpâne, bucurându-se de dumnezeiescul lucru. Apoi ceilalţi clerici fac asemenea după

rânduială precum este scris la Tipic şi stau. În cele din urmă vine cel ales mergând clericii înaintea lui şi însuşi hartofilaxul, ca un vrednic de credinţă şi slujitor unor lucruri ca acestea de la început.

Capitolul 200
Ce însemnează cele ce se zugrăvesc pe pardoseală, adică cele trei râuri, cetatea şi vulturul?

Cel ales trecând cele trei râuri ce sunt zugrăvite pe pardoseală cu ipsos, râuri care arată darul învăţăturii la care s-a chemat, stă deasupra cetăţii celei zugrăvite care arată episcopia lui, pe al cărei vârf asemenea se zugrăveşte vulturul, arătând curăţia, dreptatea şi înălţimea dumnezeieştii cuvântări şi închipuind pe Sfântul Ioan Cuvântătorul de Dumnezeu şi adeveritorul. Drept aceea, vulturul are şi luminare ca şi cum ar fi arătând dumnezeiasca cuvântare şi harul cel deplin. Deci stând pe cetate zice tituluşului său, arătând cu aceasta că va să fie întărit la cele ce va zice şi zice sfântul simbol al credinţei drept şi precum de la Părinţi s-a aşezat; mai zice încă şi mărturisirea dreptslăvitorilor părinţi şi că n-a dat nimic ca să ia episcopia şi că va îngriji turma curat şi fără prihană, şi apoi se iscăleşte, mărturisind cele zise mai înainte şi le pecetluieşte mărturisind că dogmele acestea dreptcredincioase pe care le-a şi mărturisit le va propovădui şi turmei sale şi le va păzi până în sfârşit.

Capitolul 201
Pentru cea întâi însemnare

Deci acestea săvârşindu-se vine la vultur, adică la dumnezeiasca cuvântare şi la înălţimea învăţăturii şi luându-i hartofilaxul potcapul din cap căci va lua Darul şi mărturiseşte luişi Cap pe Hristos şi pe arhiepiscopul său prin care ia şi hirotonia, apoi îşi pleacă capul arătând plecăciunea şi că primeşte cu smerenie Darul lui Hristos. Hartofilaxul zice: „Porunceşte", ţinând de grumaji pe cel ce se va însemna. Apoi se scoală episcopii şi arhiepiscopul în scaunul cel cu trepte, tinde mâna şi îl însemnează pe el zicând: „Darul Preasfântului Duh prin smerenia noastră te pune episcop sau mitropolit cu tăria eparhiei", şi celelalte, făcând cruce la sfârşitul cuvântului. Spre a arăta că nu hirotoniseşte el, ci Hristos printr-însul. Apoi cântăreţii cântă: „Întru mulţi ani Stăpâne", căci prin rugăciune se cade a ni se da Harul lui Dumnezeu. După aceea cel ales suindu-se unde şade arhiepiscopul îi sărută genunchiul lui, ca şi cum s-ar pleca la Dumnezeu şi că este robul lui, mai sărută şi mâna cea dreaptă ca o

slujitoare dumnezeiescului lucru şi ca pe ceea ce l-a hirotonisit pe el. Asemenea şi obrazul pentru dragostea şi unirea cea întru Hristos. Şi mergând la episcopii cei ce l-au ales, îi sărută, ca unul ce s-a făcut de o orânduială cu dânşii şi pentru că sfintele lor buze l-au ales pe el şi pentru dragostea şi pacea cea întru Hristos. Apoi, iarăşi, stând pe vultur pleacă capul, şi hartofilaxul zice: „Porunceşte", şi episcopii şi arhiepiscopul iarăşi sculându-se tinde mâna şi zice: „Harul Preasfântului Duh va fi cu tine" şi însemnându-l îl slobozeşte.

Capitolul 202
Că vestirea este ca o tocmeală şi ca nişte schimburi, iar mărturisirea, însemnarea şi sărutarea ca o zestre şi ca nişte daruri după nuntă

Atunci cel ales a luat într-acest chip arvunele Bisericii şi este logodit desăvârşit, luând însemnarea aceasta în loc de inel şi făcând sărutarea cea fără patimi şi sfântă, precum zice Pavel: „Sărutând cu sărutare sfântă, apucă de mână Biserica. Drept aceea şi cele ce se fac atunci sunt luminate şi schimburile sunt mari. Darurile cele mai înainte de nuntă şi cele după nuntă sunt credinţa cea adevărată şi fără greşeală, dreapta mărturisire a lui Dumnezeu şi făgăduială că va păzi Biserica ce i s-a logodit în dragoste şi pace, şi la păşune de mântuire. Dar cu toate astea nu-i este desăvârşit bărbat, nici o are pe dânsa, nici este un trup şi un mădular cu dânsa până atunci. Deci aceasta vine să se facă la dumnezeiasca Liturghie, şi nu oricum, ci la nunta Mirelui celui mare şi curat, când zestre luminată a dat însuşi Sângele Său şi pe dânsa a logodit Luişi Cel fără de prihană şi Curat, făcându-o nespurcată pe aceea care mai înainte era necurată şi slăvită pe aceea care era golită, şi curată pe aceea pângărită, şi pe roaba cea vicleană şi grozavă arătând-o împărătească. Căci îndată ce începe dumnezeiasca Liturghie, vohodul cel întâi îl face arhiepiscopul împreună cu arhiereii şi cu preoţii.

Capitolul 203
Pentru ce încinge bederniţă cel ales şi nu iese la vohodul cel dintâi?

Iar cel ales îmbrăcându-se la locul diaconilor, pune şi bederniţa căci atunci a luat şi el arvuna preacuratei mirese a Bisericii. Semnul cel prin Cruce întru curăţie şi întru sfinţenie al biruinţei şi al învierii frumosului Mire Iisus Hristos Dumnezeul nostru. Că aceasta arată Bederniţa, fiind pusă la brâu ca o armă închipuită Crucea; şi având scrisă pe dânsa Învierea

arată puterea asupra morții. Iar la vohod el nu iese, ca cel ce va să nuntească cu care se cinstește el, căci el mai pe urmă se va aduce cu petrecerea multora, care petrecere este și ea vohod. Ieșind el de la locul diaconilor, merge înaintea ușilor diaconești ținându-l doi preoți, vine prin partea dreaptă a bisericii până la altar, și astfel atunci se săvârșește dumnezeiasca nuntă; iată că după vohodul cel dintâi este nunta Duhului, adică hirotonia. Patima Stăpânului, învierea și suirea la Cer, pe toate acestea le însemnează vohodul cel dintâi. Iar după aceasta, pogorându-se Duhul Sfânt, care a hirotonisit pe Ucenicii Mântuitorului și întocmai cu Dânsul i-au arătat șezători pe scaun. Drept aceea și arhiereul intrând în altar ca în ceruri împreună cu ceilalți mai înainte până a se sui în scaun, ca într-un scaun de peste ceruri se aduce cel hirotonisit și săvârșește.

Astfel face întocmai șezător, căci după cântarea „Sfinte Dumnezeule", care este cântarea îngerească pe care și cei de sus și cei de jos o cântă, făcând însemnare cu tricherul pe Sfânta Masă pentru hirotonie și neașezând în scaun, căci se smerește Dumnezeu împreună cu noi vrând să ne sfințească și să ne înalțe pe noi.

Capitolul 204
Pentru ce preoții aduc pe cel ales până la Sfintele Uși împărătești?

Atunci cel hirotonisit se aduce de preoți, căci, deși s-a făcut logodnic desăvârșit episcopiei și a luat pecetea logodnei și sărutarea, încă nu s-a făcut și mire desăvârșit. Nici a luat cinstea feței Împăratului cu care s-a logodit că încă nu s-a împreunat el și nici s-a făcut bărbat nici i s-au încredințat aceea lui. Nici s-a făcut un duh cu dânsa, căci toate acestea sunt duhovnicești, și aici nu este trup, pentru că deși naște și fii cu dânsa, nu sunt însă din voie trupească, nici din voie bărbătească, ci de la Dumnezeu sunt născuți. Drept aceea și preot se cheamă mai înainte de nuntire până ce se va face și se va numi bărbat și episcop Bisericii.

Capitolul 205
Hirotonia episcopului

Și se aduce de preoți până la Ușile Împărătești, iar dinăuntru se ia de doi episcopi din cei mai mari ca de niște mărturii ai lucrului acestuia și că vine la rânduiala acestora, și înconjoară de trei ori Sfânta Masă făcându-se dumnezeiască dănțuire, cântându-se glasul celor ce serbează cu Duhul. Și chemând pe ucenici a dănțui împreună cu noi, cântând cu bucurie. „Slavă Ție, Hristoase, Dumnezeule, lauda apostolilor și bucuria mucenicilor, că

propovăduirea acestora este Treimea cea întru o fiinţă". Se aduce dar cel ce se hirotoniseşte la arhiereul cel mare, la temelia Sfintei Mese, ca o piatră tare ce se aşează pe temelia Bisericii. Iar „Slavă Ţie Hristoase Dumnezeule" în Biserica Constantinopolului nu ştim că se cântă la hirotonie, iar la a Tesalonicenilor se cântă după ce zic „Sfinţilor mucenici". Aceasta trebuie să se zică căci acolo numai pe mucenici cheamă la dănţuire, iar aici şi pe Însuşi Mântuitorul pe Unul din Treime care S-a întrupat şi singură Sfânta Treime cea întru o fiinţă se slăveşte. Toţi dumnezeieştii episcopi înconjurând pe cel ce se hirotoniseşte şi atingându-se de dânsul ca unii ce-l hirotonisesc împreună cu cel mai mare, se face de arhiereul cel mai mare pe capul celui ce se hirotoniseşte cea dintâi însemnare şi începere a hirotoniei.

Deci pleacă amândoi genunchii pe temelie şi fruntea o reazemă de Sfânta Masă, căci el se aşează pe temelia Prooraciilor şi a Apostolilor, şi primeşte Harul de la Dumnezeu cel mai presus de ceruri, căruia ca un scaun îi este Jertfelnicul, şi ca o mână îi este mâna Arhiereului. Deci aceasta punându-se pe cap celui ce se hirotoniseşte şi aripa omoforului care însemnează Porumbelul pentru Duhul Sfânt, zice arhiereul; „Darul cel dumnezeiesc" şi celelalte şi „Doamne miluieşte" de trei ori cântându-se, se face a doua însemnare pe capul celui ce se hirotoniseşte.

Capitolul 206

Pentru ce se pune Evanghelia pe capul celui ce se hirotoniseşte?

Şi îndată se deschide Evanghelia care este Hristos şi printr-însul Biserica Lui şi deschisă se pune pe capul şi pe grumajii celui ce se hirotoniseşte, arătând cu aceasta că pe Hristos are cap, făcându-se El cap Bisericii, şi toate ale lui Hristos trebuie el să le ştie şi cunoştinţa Lui o a avea cât se va putea, căci Evanghelia se pune pe cap acolo unde stă gândul. Pentru aceasta şi toată mintea, cuvântul şi simţirile trebuie a le tocmi după voia lui Hristos, şi a avea grumajii lui sub jugul cel uşor a lui Hristos, şi nimic să nu facă peste voia Lui. Pentru că şi biserica Lui pe capul său şi pe grumajii săi prin Evanghelie a luat.

Deci această Evanghelie punându-se deschisă pe capul celui ce se hirotoniseşte arhiereul zice rugăciunea cea dintâi, pentru că Stăpânul Domnul şi Dumnezeul nostru, cel ce a rânduit în Biserică întâi Apostoli, al doilea prooroci, al treilea pe învăţători şi celelalte, care şi pe acesta l-a chemat la vrednicia arhierească, prin mâna lui şi a celorlalţi împreună cu el episcop, cu venirea, cu puterea şi cu harul Sfântului Duh, să îl întărească precum a întărit pe apostoli şi pe prooroci. Şi să îl ungă ca pe împăraţi şi să îl sfinţească ca pe arhierei şi nesmintită păzind arhieria lui şi împodobindu-l

cu toată cinstea să îl arate sfânt, pentru ca să ceară ce sunt spre mântuirea poporului, şi să îl asculte pe el care este cu Harul cel mai mare. Şi cu adevărat această sfântă rugăciune dăruieşte haruri mari, dând puterea apostolilor şi a proorocilor celui hirotonisit.

Drept aceea, arhiereii câştigă şi daruri apostoleşti şi prooroceşti. Şi a-l unge pe acesta, zice, ca pe împăraţi, pentru că şi aceia se ung cu untdelemnul şi cu Duhul. Şi acum împăraţii se ung de la biserică, luând de la dânsa ca să fie stăpânitori, iar arhiereii sunt unşi pentru punerea şi sfinţirea Duhului cu Harul. Căci zice: „Pune-vei pe ei domni peste tot pământul", şi îl sfinţeşte pe acesta ca pe arhiereii şi ca pe cei de demult, adică ca pe Melchisedec, ca pe Aaron şi ca pe Samuil, dar şi ca pe Apostoli şi ca pe arhiereii Harului, mai presus de legea veche făcându-l pentru ca să intre în Jertfelnicul cel de sus să jertfească Mielul cel viu şi pentru ca să îl facă milostiv pentru toţi. şi să fie sfinţit, ca să intre întru Sfânta Sfintelor şi să lucreze singure acelea cu adevărat sfinte. Apoi iar zice să rămână el preotul lui Dumnezeu fără nici o sminteală şi să se împodobească cu toată cinstea şi cea mai de apoi sfântă să îl arate plin de harul şi de sfinţenia lui Dumnezeu.

Capitolul 207

Pentru ce zic arhiereului „stăpâne sfinte", dându-i lui mare sfinţenie?

Pentru aceasta îi zic lui „stăpâne sfinte" şi zic că are sfinţenie mare, căci şi altora adică preoţilor celor ce se sfinţesc cu darul Duhului, este sfinţire, iar mai ales este sfinţirea arhiereului celui ce se hirotoniseşte cu Duhul Sfânt. Iar şi pe împăratul ungându-l arhiereul îl propovăduieşte sfânt, dar numai cu cuvântul îl numeşte sfânt, pentru sfânta ungere a Dumnezeiescului Mir, din care şi toţi credincioşii se ung şi se cheamă sfinţi. Căci zice Pavel: „Sfinţi fraţi părtaşi ai chemării celei cereşti". Iar la arhiereu „că îl arăţi sfânt" şi aşa cu rugăciune îl hirotoniseşte sfânt. Împăratul nu are ale preoţiei, nici darurile apostolilor, nici ale proorocilor şi ale diaconilor, ci numai pentru ungerea Mirului, iar arhiereul dimpreună cu Darurile Duhului se face sfânt prin rugăciunile hirotoniei. Cea mai mare învrednicire a arhiereului este aceasta.

Ca cele ce va cere pentru mântuirea oamenilor să se asculte. Acestea zicând zice vosglaşenia: „Că S-a slăvit numele Tău şi S-a proslăvit împărăţia Ta". Că numai Dumnezeu este sfânt cu firea şi proslăvit, şi Însuşi cel ce se sfinţeşte şi se slăveşte şi singur fiind Împărat şi Arhiereu. După vosglaşenie, cântă pe Treimea de la care toate se săvârşesc şi ale căreia sunt nişte Daruri ca acestea. Iar chemarea Treimii se face precum şi la Botez şi la săvârşirea celorlalte Sfinte Taine. Apoi de la cel dintâi dintre

arhiereii cei ce sunt cu el se zic ecteniile rugându-se pentru pacea cea de sus, pentru mântuirea tuturor şi pentru arhiepiscopul, că sus se lucrează dumnezeiescul lucru şi pentru lucrul mâinilor lui, adică pentru hirotonie şi pentru cel ce se hirotoniseşte de el; pentru binecinstitorii împăraţi ai cetăţii şi pentru toţi credincioşii. Şi ceilalţi toţi zic: „Doamne miluieşte" cu care se arată că de la toţi se face arhiereu şi toţi arhiereii se unesc cu arhiepiscopul şi se roagă împreună cu dânsul şi îl hirotonisesc, căci se şi ating de cel ce ia hirotonia. Aceasta numai la hirotonia episcopului se face, căci la un Dar mare ca acesta şi venirea Dumnezeiescului Duh se cade a pomeni pe toţi credincioşii ca să dobândească milă, har şi mântuire. Iar arhiepiscopul având mâna pusă pe capul lui, harul cel acoperitor, venirea Duhului Sfânt, lucrarea şi umbrirea care se face şi mai cu seamă sălăşluirea harului întru cel ce se hirotoniseşte. Îndată după ectenie zice şi a doua rugăciune, având mâna pe capul celui ce se hirotoniseşte, arătând că pentru câte se roagă toate se lucrează şi le ia cel ce se hirotoniseşte, dar şi rugăciunea este foarte minunată, căci zice: „Doamne Dumnezeule, care, pentru că n-a putut firea omenească să cugete Fiinţa Dumnezeirii, cu această socotinţă ai pus dascăli asemenea cu noi pătimitori care au scaunul Tău.

O, ce taină! Stăpânirea şi puterea lui Dumnezeu o ia omul şi se învredniceşte a şedea chiar în scaunul lui Dumnezeu! O, ce minune! De vreme ce nu poate firea omenească (zice) a primi Fiinţa Dumnezeirii, că numai prin luarea trupului cea de la noi cu totul s-a unit firea omenească cu Cuvântul lui Dumnezeu, şi Fecioara, Maica Lui, cu ipostasul L-a primit în pântece până L-a născut pe Însuşi Cuvântul întrupat.

Drept aceea, după Dumnezeu aceasta este mai cinstită decât toţi, şi noi cu o socotinţă înfricoşată ca aceasta ne-am învrednicit unui har mare ca acesta al arhieriei lui Hristos Dumnezeul nostru. Deci însuşi zice şi pe acesta care s-a arătat ispravnic darului arhieresc. Iată că cel ce se hirotoniseşte se face ispravnic Marelui Har. Drept aceea este dator a fi şi credincios şi înţelept. Apoi iar zice: „Fă-l pe el următor Ţie adevăratului Păstor punându-şi sufletul pentru oi". Iată că şi păstor îl face, însă cu îndatorire a fi ca însuşi Iisus Hristos şi cu toată puterea a purta grijă de turma Lui cea cuvântătoare. O, ce mare Dar! Şi ce mare datorie! Că este dator a muri pentru oile lui Hristos ca unul ce se face următor lui cu hirotonia, se aşează păstor ca şi Dânsul şi poate lucra toate ale Lui prin El cu Duhul Sfânt. Şi iarăşi zice: „povăţuitorul orbilor, adică al celor necredincioşi către credinţă, dojenitorul neînţelepţilor, celor ţinuţi cu neînţelegerea eresurilor ca să-i ridice la dreptslăvitoarea credinţă sau şi a celor ce fac spre pocăinţă, sau şi celor neplecaţi şi semeţi, învăţătorul pruncilor către cunoştinţa cea adevărată, luminător în lume, ca Apostolii înşişi, care au fost lumină lumii, şi s-au numit de Hristos lumina cea vie, şi

ca Pavel luminător în lume în locul Cuvântului vieţii. Iar sfârşit rugăciunii zice, ca pe sufletele cele încredinţate lui să le îngrijească bin pentru că temeiul este acesta să se nevoiască şi să facă ca să se mântuias sufletele acelea. Deci fiindcă i s-au încredinţat lui sufletele, este sub ma datorie, şi celor ce se nevoiesc Dumnezeu le dă har mare şi plata cea ma vor lua. Vezi plata cea mare din lucrul arhiereului, mai vârtos decât toa altă plată de dumnezeiescul lucru? Dar care este aceasta? Zice: care o gătit celor ce s-au ostenit pentru propovăduirea Evangheliei Tale. Iată că dator să se ostenească şi aceasta trebuie să o facă pentru propovăduir Evangheliei, că cei ce se ostenesc sunt pătimitori. Şi cine este cel ce a făc această osteneală? Însuşi Mântuitorul mărturisind pentru adevăr mărtur cea bună, că Tatăl Său este Dumnezeu, şi El este Fiul Tatălui; şi Aposto Săi iarăşi aşa au mărturisit.

Deci arhiereul care se sileşte bine pentru Evanghelie, ori în nevoinţă în osteneli, sau prin sânge, sau în râvnă sau în milă şi în alte dumnezeieş lucruri, va fi împreună cu Apostolii şi cu Hristos, ca unul ce s-a învrednic şi a luat Harul lui Hristos şi al Apostolilor şi pentru aceea se va proslă împreună cu ei. Iar arhiereul sfârşind rugăciunea, zice vosglaşenia slăveşte stăpânirea şi mila Fiului Aceluia ce S-a întrupat pentru noi; Părintelui Său şi a Duhului; şi cu chemarea Treimii adevereşte cele zi mai înainte şi desăvârşeşte pe cel ce se hirotoniseşte. Drept aceea fa însemnarea cea din urmă pe capul lui întru arătarea săvârşirii. Astfel luâ Sfânta Evanghelie o pune pe masă căci, cel ce s-a hirotonit are harul ei este cu totul Evanghelie şi organ dumnezeiesc al Evangheliei lui Hristos.

Capitolul 208
Ce însemnează omoforul?

Deci ca pe unul ce s-a făcut păstor oilor lui Hristos şi după Har Hristos, îl împodobeşte cu omoforul, care însemnează întrupar Mântuitorului. Blagoslovind omoforul şi sărutându-l cel ce s-a hirotoni îl pune pe gît zicând: „vrednic este", care se cântă de trei ori şi înăuntru afară, încredinţându-se toţi că a luat darul, şi veselindu-se toţi de acest ha Omoforul însemnează, precum am zis, singura întrupare a lui Dumnez Cuvântul, căci pe noi, oaia cea pierdută aflând-o a purtat-o pe ume îmbrăcându-se întru toată firea omenească, unind-o cu Sine îndumnezeind-o pe dânsa. Şi împreună aducând pentru noi pe singura lua a trupului, la Părintele prin Cruce şi prin moarte şi înviindu-ne ne-au înălţat pe noi. Drept aceea are împrejur cruci de lână şi se pune după gât arhiereului şi uneori împrejurul umerilor dinainte şi dinapoi, iar atunci

să-i fie îndemână îl ia ca un jug dumnezeiesc pe grumaji, pentru că peste puţin îl scoate pe el după ce va citi Evanghelia.

Capitolul 209
Ce înseamnează a scoate arhiereul omoforul la Evanghelie şi la Sfânta Jertfire?

La Evanghelie scoate omoforul însemnând că este rob Mântuitorului, căci nu cutează arhiereul a se înfăţişa cu el fiindcă înseamnează pe Hristos întrupat, pătimit şi viu, şi scoţând omoforul arată că ar zice: slugă şi rob Aceluia sunt eu şi Harul Lui îl am în mine şi acesta este semnul întrupării, patimii şi învierii. Drept aceea nu cutez a mă îmbrăca cu el şi numai că-l văd ţinându-l înaintea mea, ca să-mi aduc aminte de ale Lui şi că mă înfricoşez de nişte lucruri aşa de minunate.

Deci citindu-se Evanghelia şi săvârşindu-se Jertfa cea de taină, de la Evanghelie până când este să se înalţe Sfintele Taine, astfel face pentru cele mai sus zise, căci şi Sfânta Jertfă este lucru al Mântuitorului nostru, şi El Însuşi este cel ce prin noi preoţii şi robii Lui jertfeşte şi Se jertfeşte. Iar la începutul Liturghiei, la înălţarea Sfântului Agneţ, la hirotonii şi la alte Sfinte Taine arhiereul pune întotdeauna omoforul împrejurul umerilor precum s-a zis.

Capitolul 210
Ce înseamnează când zice: „Vrednic este" celui ce se hirotoniseşte? Dar sărutarea Sfintei Mese, sărutarea mâinii şi obrazului arhiereului celui mare şi sărutarea celorlalţi?

Hirotonisindu-se pune omoforul pe grumaji luându-l de la arhiereul cel mare, şi se zice: „vrednic este", ca cel ce s-a făcut de la Dumnezeu vrednic, şi cunoscut îngerilor şi oamenilor şi că este dator a vieţui cu vrednicie după starea arhieriei, şi acest cuvânt „vrednic este" i se zice ca o rugăciune ca să fie vrednic. După aceea, îl sărută arhiereul ca pe un iubit al său; pentru lucrul cel mare al harului, şi ca unul ce s-a făcut de o orânduială cu dânsul printr-însul, sfinţit întru Hristos şi unit cu El. Iar el sărută Sfânta Masă cinstind-o pe dânsa ca pe o lucrătoare a Darului la care s-a şi săvârşit şi a primit hirotonia. După aceea sărută dreapta care l-a hirotonit pentru că şi aceea este sfinţită şi plină de Har şi are izvorul harului şi este săvârşitoare cu Duhul Sfânt şi dătătoare de blagoslovenie şi de Dumnezeieştile Daruri, prin care şi acesta s-a hirotonit arhiereu şi s-a săvârşit. Iar încă sărută şi obrazul arhiereului ca un obraz al cuvântului, ca

un slujitor al rugăciunilor, şi pentru dragoste şi unire, că iubeşte şi el pe cel ce i-a dat Harul şi cuvântul cu adevărat întru Hristos Cel ce singur este iubit, ca unul ce şi el se iubeşte şi se sărută; şi nu sărută cu înşelăciune ca Iuda, nici loveşte obrazul ca ucigaşii de Dumnezeu, ci mai vârtos îl cinsteşte pe el şi îl socoteşte sfânt şi prea iubit; şi el s-a făcut întocmai de o orânduială cu arhiereul, măcar că şi este sub ascultarea lui, pentru că acesta însemnează sărutarea mâinii şi a obrazului. Îmbrăţişarea şi sărutarea de pace pe care o face arhiereilor celor ce sunt întocmai cu el la orânduială şi la stăpânire şi el iarăşi asemenea se sărută de ei, ca unul ce este unit, iubit şi ca unul ce a luat Dumnezeiescul Har, ca acela ce este de o orânduială cu ei şi la toate s-a învrednicit cu ei, iubind şi iubindu-se, şi paşnic şi împreună lucrător, precum este şi slujitor împreună întru cele dumnezeieşti.

Capitolul 211
Cum se face sărutarea la hirotonia patriarhului?

Drept aceea şi la hirotoniile arhiepiscopilor, adică a patriarhilor, patriarhul cel ce se hirotoniseşte nu sărută mâna şi obrazul celui ce îl hirotoniseşte, ci sărutând întâi Dumnezeiasca Masă, se suie pe trepte şi face sărutarea după obicei, adică întâi acela ce îl hirotoniseşte pe el, sărutând Sfânta Masă ca un iubitor al lucrurilor celor sfinte, apoi sărută mâna patriarhului celui ce s-a hirotonisit, ca celui ce a ajuns mai mare cu Dumnezeiescul Duh şi patriarhul lor, şi pentru unire îl sărută pe obraz, arătând plecăciune, asemenea şi ceilalţi arhierei care îl hirotonisesc.

Capitolul 212
Pentru rânduiala patriarhilor, arhiepiscopilor şi episcopilor

Cu toate că harul, puterea şi rânduiala episcopiei, este unul de la Dumnezeu, Cel ce este întâi unul Părinte şi episcop, dar are şi părinţi şi fii şi daruri de multe feluri după fiecare rânduială. Căci Tatăl, Fiul şi Duhul Sfânt este Dumnezeirea, şi firea Treimii este Una, iar pricinuitorul este Tatăl, Căruia Fiul şi Duhul Sfânt întru toate-L ascultă şi una este voia Lor, iar de la Treime este toată buna întocmire sus şi jos. Drept aceea şi mai dintâi şi mai din mijloc şi mai de pe urmă rânduială, fiecare are una din aceste de sus rânduieli. Este rânduială şi de dascăli, şi pentru aceea şi între dânşii sunt dascăli şi părinţii părinţilor.

Capitolul 213
Împotriva latinilor (catolicilor) că din Sfânta Treime numai Tatăl este Pricinuitor

De vreme ce la Treimea cea neamestecată, într-o ființă și într-o slavă este precum am zis rânduială. Și Părintele este fără de pricină, iar dintru Dânsul sunt cu pricină și dintr-aceștia Unul este născut și Fiu, iar altul purces și Duh Sfânt, însă Treimea e nedespărțită și Ființa și puterea îi este una. Și de vreme ce am ajuns până aici, să vedem în ce chip se face și hirotonia patriarhului? Și dacă este episcop sau nu, cum se face patriarh? Căci acestea sunt de trebuință a se cunoaște. Acum însă să sfârșim hirotonia episcopului. După sărutarea cea sfântă, arhiereul sărută iarăși Sfânta Masă și se suie în scaun, ca și Hristos în cer, iar cel ce se hirotonisește sărutând Masa stă de-a dreapta arhiereului celui mai mare, ca cel ce are rang mai mare ca ceilalți arhierei, fiindcă atunci s-a hirotonisit cu harul, și făcându-se lăudarea împăraților și a arhiereului celui mai mare, stă cu ceilalți episcopi fiind și el sub ascultare.

Capitolul 214
Pentru ce zice „Pace" la Apostol, și când va să zică „Pace" ia binecuvântare de la Episcopi?

Iar toți arhiereii și preoții șezând când este să se citească Apostolul, el mergând ia blagoslovenie de la arhiepiscop ca să zică „Pace" celui ce citește. A zice această „Pace" este ca o taină, care se dă ca de la Dumnezeu, și el nu poate zice aceasta fără voia arhiereului locului, fiind în biserica lui, și mai cu seamă fiind el de față, ca cel mai mare păstor. Pentru aceea ia voie și binecuvântare și citindu-se Apostolul zice: „Pace ție celui ce ai citit", fiind după rânduială al doilea după arhiepiscopul, că însuși arhiepiscopul zice la Evanghelie: „Pace". Astfel dar se săvârșește Dumnezeiasca Liturghie, stând cel ce se hirotonisește mai sus decât toți episcopii și el zice cea dintâi tâlcuire a rugăciunii celor chemați și celelalte rugăciuni după regulă.

Capitolul 215
Că cel ce s-a hirotonisit se cuminecă mai întâi și apoi ceilalți

Iar la Dumnezeiasca Cuminecătură luând întâi el dumnezeiasca Pâine de la arhiepiscop se cuminecă cu dânsa. Apoi el dă arhiepiscopului Dumnezeiescul Sânge din sfântul potir și arhiepiscopul îi dă lui, și se dau

Dumnezeieştile Taine de la unii altora cu iubirea de oameni a lui Dumnezeu, dar Unul este cel ce lucrează şi dă prin toţi, şi împărtăşiri binelui trebuie întâi cei mari să se împărtăşească, căci toate se ţin cu orânduială. Deci după dumnezeiasca Cuminecătură, arhiepiscopul sărutând Dumnezeiasca Pâinea o dă tuturor, după urmarea Mântuitorului. Iar arhiereul cel ce s-a hirotonisit, luând dumnezeiescul potir, cuminecă pe arhierei şi pe ceilalţi. După aceea sărutându-se, dă şi sfânta anaforă poporului cu porunca arhiepiscopului, arătându-se şi mărturisindu-se poporului că s-a hirotonisit şi dă sfinţenie tuturor cu anafora.

Capitolul 216
Că punerea în scaun după hirotonie însemnează punerea în scaunul Bisericii lui, care obicei acum s-a părăsit

Apoi, mergând spre o parte a bisericii spre Proscomidie, şade în scaunul arhieresc, care este gătit acolo în chipul şederii în scaunul bisericii lui. Această şedere în scaun mai nainte se făcea cu mare laudă (precum se face şederea în scaun a patriarhului) la biserica arhiereului celui ce se punea în scaun adunându-se episcopii eparhiei, şi făcând şederea în scaun cu scrisoarea arhiepiscopului. Iar acum a încetat aceasta pentru temerea barbarilor; dar la biserica cea mare se face şi acum. Şi numindu-se scaunul pe care şade arhiepiscopul şi aşternându-se sobor după obicei, se face rugăciune de preoţi şi „Sfinte Dumnezeule", fiind acolo şi eparhianii şi purtând toţi făclii înconjoară împreună cu poporul. Şi arhiereul cel hirotonisit se pune în scaun de cel mai mare din preoţi şi de cel de al doilea, aşezându-l de trei ori în scaun ca şi pe patriarh în jilţul arhieresc şi zicând: „Vrednic este". După aceea, şezând el, zic lauda binecinstitorilor împăraţi şi a arhiepiscopului şi a celui hirotonit însuşi, şi astfel face sfârşitul. Iar poporul şi cei preoţiţi venind, sărută mâna celui ce s-a hirotonisit şi se blagoslovesc de el, alergând cu credinţă, căci fiind hirotonisit de curând este luminat cu totul şi având Harul mai înnoit întru însul, se dă mai din destul. Şi atunci el nu este oprit de a blagoslovi fiind episcop al altei cetăţi, pentru că are o asemenea voie fiind atunci hirotonisit. Şi îmbrăcându-se cu mantia cea cu râuri ca un dascăl, zicându-se troparul acesta: „Din ceruri ai primit Dumnezeiescul Dar", pentru că harul se varsă pentru noi din ceruri, şi-şi pune engolpionul ca o dumnezeiască arvună, că poartă faţa lui Hristos, şi pentru că s-a făcut mire Bisericii lui Hristos, şi în vremea nuntirii câştigă toată slobozenia a blagoslovi şi a se ruga ca însuşi arhiereul locului, iar nu a hirotoniei; şi blagosloveşte de faţă în acea zi.

Capitolul 217
Pentru ce cel ce s-a hirotonisit blagosloveşte umblând?

Drept aceea înconjoară cetatea fiind purtat cu cinste, blagosloveşte pe toţi şi sfinţeşte cetatea rugându-se ca unul ce s-a făcut arhiereu nou, dându-i din Dumnezeiescul Har care s-a înnoit într-însul, şi blagoslovind dă sfinţenie.

Capitolul 218
Pentru ce merge arhiereul la împărat şi-i urează cel ce s-a hirotonisit? Şi ce înseamnează aceasta?

Drept aceea şi ca acela ce are îndrăznire către Dumnezeu, şi luând putere dumnezeiască cu hirotonia, merge la împărat spre a se ruga pentru dânsul, ca un uns al Domnului cu Duhul, blagoslovindu-l şi întărind cu rugăciunile pe cel uns cu Mirul Domnului. Drept aceea mergând se roagă pentru mântuirea lui. Aceasta se făcea mai înainte cu iubirea de Dumnezeu şi era foarte de trebuinţă. Drept aceea era de folos rugăciunea arhiereului. Iar acum făcându-se dimpotrivă, rugăciunea se arată fără nici o folosinţă, căci obiceiul de demult era de a se trimite refendarul cu arhiereul la împărăţie, şi stând arhiereul înaintea binecinstitorului împărat şi zicând diaconul Domnului să ne rugăm, arhiereul citea rugăciunea, fiind şi cădelniţa, precum scrie şi la viaţa Dumnezeiescului Amfilohie. Iar acum aceasta o face patriarhul joi după Paşte. Luând arhiereul cădelniţa, tămâiază pe împăratul dându-i Harul Dumnezeiesc şi sfinţirea, şi împăratul îşi pleacă capul precum se arată în viaţa Sfântului Ambrozie, şi îi da lui arhiereul blagoslovenie ca cel ce s-a hirotonisit de curând şi s-a înoit atunci cu Duhul, şi are putere întru Hristos a blagoslovi şi a sfinţi. După aceea sărută pe împăratul pentru cea întru Hristos pace, dragoste şi sfinţenie, căci arhiereul este sfânt cu împărtăşirea Tainelor şi cu hirotonia. Aceasta o făcea ca şi cum ar avea împărtăşire arhiereul cu împăratul prin hirotonie, că unul este împăratul, iar arhiereul este sfânt cu hirotonia. Iar după sărutare închinându-se împăratului cu capul pentru stăpânirea cea lumească, se ducea arhiereul. Mulţi din binecinstitorii împăraţi îl dăruiau ca pe cel ce se ruga pentru dânsul şi îl petrecea cu cinste ca pe un sfinţit; precum şi Marele Constantin nu numai pe dumnezeiescul Silvestru, ci şi mai pe toţi pe cei de la sobor îi petrecea cu cinste, cinstindu-i, dăruindu-i şi sărutându-le cinstitele lor mădulare, cele ce pătimiseră pentru Hristos.

Capitolul 219

Că nu se cinsteşte de împăraţi arhieria ca mai înainte şi pentru aceea se mânie Dumnezeu

Iar acum toate împotrivă se fac, că starea înainte se face şi arhiereul venind se roagă, dar nu se învredniceşte a primi o cinste pentru Hristos, ci încă este necinstit şi se arată ca unul mai mic decât cel ce s-a blagoslovit şi, ca unul ce este supus, se arată ca o slugă şi decât citeţii mai nebăgat în seamă. În joia cea după Paşte, sărută mâna şi obrazul împăratului împreună cu clericii şi cu patriarhul, căci venind la împăratul se pleacă şi singur (însuşi)împăratului sărută mâna după ce se roagă.

Capitolul 220

Că a săruta arhiereii mâna împăratului şi a face împăratul strămutare arhiereilor şi egumenilor este peste pravilă

Cum împăratul mâna preotului o sărută? Iar arhiereul hirotonindu-se şi rugându-se, sărută mâna împăratului. Aceasta este fără nici o rânduială, căci iată ce necuviincios este: cel sfinţit cu Duhul, cel ce s-a hirotonisit arhiereu, acela a cărui mână s-a sfinţit ca să poată hirotonisi, blagoslovi şi însemna pe cei binecinstitori îşi leagă mâinile şi cu buzele cele sfinţite şi cele ce s-au sfinţit ieri sau în ziua aceea cu atingerea de Înfricoşata Cuminecătură, sărută mâini voievodeşti şi mireneşti nesfinţite de a blagoslovi şi împăratul şezând, el stă înainte-i. Aceasta i s-ar fi căzut să se facă dacă ar fi fost un prost monah, căci zice: „Pe împăratul cinstiţi". Dar arhiereul lui Hristos al Cărui loc ţine nu trebuie să facă astfel căci se aduce necinste lui Hristos, pentru că nu este unul din cei mulţi, ci din cei sfinţiţi şi din cei ce au putere apostolească. Acestea nu s-au făcut atâta de împăraţi, ci de oamenii cei amăgitori care prin cuvinte omeneşti i-au adus ca să lucreze şi cele mai mari până încât a face şi arhierei şi schimbări. Vai aceluia ce este hirotonisit cu Duhul păstor al unei Biserici, să se facă păstor al altei eparhii, de la cei ce nu au puterea şi lucrarea preoţiei şi fără voia Duhului Sfânt.

Capitolul 221

Că nu trebuie ca mirenii să ia lucrurile bisericeşti şi să socotească că ar câştiga din cele afierosite lui Dumnezeu

Iar de este trebuinţă ca cineva să se pună la vreo cetate mare pentru îndreptare, aceasta trebuie să se facă de către stăpânirea cea

duhovnicească, de unde s-a hirotonisit, iar nu de la stăpânirea lumească. Iar acum mulţi se arată şi povăţuitorul bărbaţilor călugări şi celor sfinţiţi lui Dumnezeu şi cu Darul lui Dumnezeu cârmuitori sufletelor, într-acest chip afară din voia Duhului se arată şi leagă şi dezleagă, luând aceasta de la cei ce n-au luat puterea darului şi se hirotonisesc şi au stăpânire neîngrijind nicidecum de cei ce au Harul. Drept aceea şi sfărâmările noastre multe s-au făcut, ne-am micşorat şi mai puţini decât toate limbile ne-am făcut. Silindu-ne şi nevoindu-ne a stăpâni şi a nu ne atinge de cele ce nu se cade, ne stăpânesc pe noi cei străini, şi făcând cele neplăcute lui Dumnezeu, vrăjmaşii noştri şi ai lui Dumnezeu ne supun pe noi, făcând cele sfinte ale noastre şi spurcându-le. Socotind a câştiga din cele afierosite lui Dumnezeu am pierdut pe ale noastre şi împotrivitorii ne iau ale noastre înaintea noastră şi le mănâncă. Dar măcar să dea Dumnezeu să facă vreo tămăduire acestui rău şi să fie cele ce sunt ale Cezarului, Cezarului şi cele ce sunt ale lui Dumnezeu, lui Dumnezeu, ca să se învrednicească blagosloveniei lui Dumnezeu. Poate şi cele sfinte să se întocmească şi cele mireneşti să sporească, iar nu dimpotrivă unele de altele să se strice. Pentru că lucrătorul cel dintâi se sileşte să facă şi pe dreptslăvitori furi de sfinte şi să surpe cele sfinte şi dumnezeieşti. Strice-se de la Dumnezeu vicleanul! Iar dreptslăvitorii să vieţuiască cu bună linişte şi cu iubire de Dumnezeu, şi să dobândească plata cugetării celei iubitoare de Hristos. Iar arhiereul cel ce s-a hirotonisit făcând în sobor sărutarea cea din urmă se aşează în locul său ca un arhiereu şi îngrijeşte de cele ce sunt ale Bisericii lui.

Capitolul 222
Că de trei ori face sărutare arhiereul cel ce s-a hirotonisit; şi cum face aceasta?

Sărutarea celui hirotonisit, afară de cea din altar se face de trei ori. Întâi după ce îi face cunoscut că s-a făcut logodnic bisericii care i se încredinţează. Atunci nefiind altă mireasmă de tămâie sau de apă de trandafir, şezând arhiepiscopul şi arhierii de amândouă părţile, aducându-se se închină de trei ori şi sărută mâna, genunchiul şi obrazul arhiereului celui mare şi gura arhiereilor care şed. Şi pentru că el nu e încă arhiereu i se porunceşte să şadă nu în scaun de arhiereu, ci pe ceva mai mic. Cu aceasta se arată că s-a logodit numai cu Biserica şi a făcut începătură logodnei, dar nu e încă bărbat sau mire ei.

Drept aceea, îi sărută atunci numai cum ar da schimburile şi începăturile arvunelor cu prietenii miresei şi ca şi cum ar face semnele prieteşugului cu fraţii ei, cu care şade împreună şi se sfătuieşte cu dânşii, nu şade însă întocmai deopotrivă cu ei. De vreme ce nu s-a învrednicit

scaunul nu a luat cinstea Tatălui acestei Biserici şi nu poate lucra împreună cu ei, că nu poate hirotonisi, dar dă sfat şi îngrijeşte de lucrurile miresei, adică de ale Bisericii. A doua sărutare se face când se săvârşesc logodnele şi iau arvunele şi darurile cele mai înainte de nuntă, făcând tocmirile cu tatăl, precum este când mărturiseşte credinţa cea dreaptă şi se făgăduieşte a purta grijă de ceea ce i s-a încredinţat lui.

Atunci, luând începăturile nunţii cu însemnarea cea mică ce i se face pe cap, ia Biserica ca într-o arvună, căci şi atunci face sărutarea fără Mir şi fără tămâie. Sărutarea hirotoniei care se face înăuntru este săvârşitoarea nunţii şi a unirii, pentru că s-a făcut bărbat şi mire al Bisericii. Pentru această sărutare am vorbit mai sus la hirotonie. Iar a treia sărutare, zicem cea din afară de altar şi celelalte sărutări: cea din sobor şi cea de după hirotonie, se fac venind cel hirotonisit de curând, pe când arhiepiscopul şi arhiereii şed, se închină de trei ori arhiereului celui mare, arătându-i supunere şi cinstind Treimea. Deci apropiindu-se se ridică puţin arhiepiscopul cinstindu-l ca pe un arhiereu, iar ceilalţi arhierei şezând, (pentru că sunt întocmai cu dânsul şi de o rânduială), şi face sărutare după obicei, sărutând arhiepiscopului genunchiul, mâna şi obrazul, iar pe arhiereii care şed sărutându-i pe gură. Astfel el stând în mijloc şi arhiepiscopului închinându-se i se porunceşte să şadă, atunci şade în locul aceleiaşi biserici. Pentru aceasta se face sărutarea, pentru ca să-şi ia scaunul, şi să se propovăduiască soborului împreună şezător şi împreună judecător a şedea şi a hotărî, şi după rânduiala scaunului stă să-şi aibă cinstea.

Capitolul 223

Pentru ce la a doua şi la a treia sărutare se aduce tămâie şi apă de trandafir, şi pentru cartea numită *Praksis*, care cuprinde cele pentru hirotonie

De vreme ce a luat acestea prin Dar, se aduce şi ceva din cele mirositoare, precum apă de trandafir şi tămâie prin Evtacsie care şi merge înainte şi petrece pe cel hirotonisit. Deci făcându-se astfel arhiereul cel hirotonisit, a săvârşit toate cele ce sunt după pravilă, şi ia şi cartea cea numită *Praksis* care cuprinde toate, adică pentru petrecerea lui din viaţă, preoţia, asemenea şi de cine s-a ales şi că a luat arhieria după pravilă care scrisoare o şi iscăleşte arhiepiscopul şi o pecetluieşte cu pecetea sa, pentru ca aşezarea lui cea de la episcopie să-i fie mărturisită.

Capitolul 224
Pentru hirotonia patriarhului

Iar de vreme ce şi patriarhul este arhiereu, putem vedea şi hirotonia lui din hirotonia fiecărui arhiereu. Deci încetând din această viaţă patriarhul, nimeni din arhierei nu intră atunci la biserica cea mare ca să nu socotească că vrea să ia cu sila scaunul patriarhiei. Împăratul însă, ca un purtător de grijă al bisericii, având porunca dintâi a dumnezeieştilor Părinţi, adună pentru aceasta sobor sfânt de arhierei, chemând el însuşi pe arhiereii cei din apropiere. Arhiereii locului şi cei ce se vor aduna de afară, care pot veni (căci după canoane este a fi toţi), se strâng din porunca împăratului la un loc sfânt. Acest obicei este de demult ca să nu se adune singuri spre a nu se face partide şi tulburări. Această adunare nu se face la biserica cea mare a patriarhiei, pentru că nu este patriarh şi nimeni n-are voie să intre acolo, ci la dumnezeiasca biserică a Sfinţilor Apostoli, pentru darul apostolilor şi pentru că slujba patriarhiei este lucru apostolesc. Iar împrejurul lor sunt icoanele Apostolilor, precum şi la casa de alegere sunt zugrăviţi Apostoli primind unul de sus. Deci rugăciunea, cele trei lumini pomenirea, tămâia şi otpustul săvârşindu-se de arhiereul cel dintâi, cântând împreună şi rugându-se şi ceilalţi se aşează după rânduială, numai hartofilaxul fiind împreună cu dânşii, şi precum este obiceiul, se aleg trei persoane precum am zis, şi această alegere o duce hartofilaxul împreună cu doi arhierei la împăratul, care având de la Părinţi această voie ca unul, face alegere din cei trei, căci câte trei sunt aleşi de sobor şi câte trei sunt socotiţi vrednici.

Capitolul 225
Că singur împăratul pofteşte pe cel ce s-a ales să primească Patriarhia

Deci acel ales dintre aceşti trei este încunoştinţat sau însuşi împăratul mergând îi pofteşte făcându-se aceasta mai mult pentru mărirea lucrului şi pentru că cei ce ştiu cât este de mare acest lucru se leapădă. Prin urmare cel ce va primi din cei aleşi i se face chemarea într-o zi rânduită şi se adună toţi: arhierei, preoţi, arhimandriţi, egumeni şi cu un cuvânt tot clerul cu popor mult, purtând cei mari făclii, pentru că se pune părintele care e al tuturor, şi făcându-se rugăciune de Patriarhul cel ce este ales, precum s-a zis, sfârşeşte şi i se face chemarea de miniştrii cei mari care ţin locul împăratului, căci împăratul câte va fi de trebuinţă la sobor singur le slujeşte ca unul ce este uns al Domnului, purtător de grijă şi slujitor Bisericii, fiindcă a făgăduit aceasta când s-a uns.

Capitolul 226
Cum se face chemarea?

Cei ce fac chemarea zic acestea: „Puternicul şi Sfântul nostru Domn şi Împărat, Dumnezeiescul, Sfântul şi marele sobor cheamă pe Sfinţia Ta la Preaînaltul Prestol al Patriarhiei Constantinopolului", arătând cu aceasta că nu împăratul de la sine, ci cele ce sunt ale soborului şi împăratul cu soborul face veste si-l cheamă, iar el slujeşte numai.

Capitolul 227
Împotriva celor ce zic că împăratul face pe Patriarh

Bârfesc dar, cei ce vorbesc cu pizmă, că împăratul face pe Patriarhul, pentru că nu-l face nicidecum împăratul, ci soborul lucrează, şi împăratul slujeşte numai, fiind drept-slăvitor, precum s-a arătat, fiindcă împăratul nu numai că este purtător de grijă şi s-a uns împărat de către Biserică, ci pentru că şi el trebuie să lucreze dimpreună, să slujească, să primească şi să păzească cu tărie cele ce sunt ale Bisericii, fiind acesta dator a le păzi pentru pacea Bisericii. Deci răspunzând alesul cele ce se cuvine şi primind Biserica, toţi arhiereii vin la dânsul şi fac închinăciune, asemenea şi clerici şi mireni luând blagoslovenie pentru că este logodit cu Biserica. Acesta, aşadar, de este arhiereu, n-are trebuinţă de a se mai hirotoni, ci numai se aşează în scaun, iar de este preot, se hirotoneşte şi se aşează în scaun.

Capitolul 228
Chemarea celui ce n-a fost preot i se face după ce s-a făcut preot. Pentru *Provlisis* a arhiereului

Iar de nu va fi fost preot cel ales, primind a se face, după orânduială întâi se hirotoniseşte preot, şi aşa i se face ceea ce se cheamă *Provlisis* mai înainte de hirotonie sau mai înainte de şederea în scaun. Aceasta este chiar mărturisirea împăratului, în cinstea către Biserică, că primeşte pe cel ales de dânsa fiind numit pentru că a primit să pască Biserica. Şi prin Sfânta Treime care a dăruit lui împărăţia, are şi el pe dânsul Arhiepiscopul Constantinopolului, adică Romei celei noi, şi el nu îl face pe dânsul Patriarh a toată lumea. Nici îi dă ceva, ci se uneşte şi urmează lucrului, şi este arătat că nu dă, ci mai vârtos ia, şi că este ca un slujitor celor ce sunt ale Bisericii, pentru că dă cu mâna sa sfânta cârjă în mâna celui ales, şi vine la dânsul, şi îşi pleacă lui capul, pe care îl descoperă după obicei, şi primeşte blagoslovenia şi îi sărută mâna. Învederat este că împăratul nu dă

ceva de la sine, ci aceasta făcând primeşte şi adeverează ale Bisericii, şi că fiind arhiereu cel ce este ales de Patriarh şi neavând altă trebuinţă de vreun lucru arhieresc se face aceasta, adică slujeşte împăratul la hirotonia lui, şi încă aceasta o face împăratul arătând că cinsteşte Biserica, iar nu o stăpâneşte.

Capitolul 229
Pentru ce împăratul trimite mantia şi engolpionul celui ce este ales de patriarh, iar toiagul îl dă cu mâna sa?

Împăratul mai înainte de a vedea pe cel ales îl cinsteşte şi îi trimite mantia cu râuri şi Engolpionul Bisericii, care este ca o arvună, şi împăratul ca o slugă şi ca un paznic le păzeşte. Drept aceea şi toiagul ca un mai cinstit şi semn al stăpânirii celei păstoreşti, însuşi el îl dă cu mâna lui pentru cinste şi întărire, arătând tuturor că şi el primeşte pe acest păstor pe care l-a ales Dumnezeu. Aceasta mai învederat mărturisind, porunceşte de se găteşte un cal încalecă cel ales, iar comisul vine de jos ţine frâul calului în locul împăratului său (precum şi marele între împăraţi Constantin a făcut Sfântului Silvestru), îl petrece cu cinste prin toată curtea împărătească şi pe uliţa cea mare până la Patriarhie. Şi dacă împăratul are fiu merge mai pe urmă călare cu toţi cei mari.

Într-acest chip dar şi pentru acestea se face şi ceea ce se cheamă *Provlisis*, pentru cinstea Bisericii care se suie la Hristos. Şi dacă cel ce s-a ales precum am zis este arhiereu, îndată după darea de veste, este Patriarh şi nimic altceva nu mai încape decât şederea în scaun. Făcându-se obişnuitul *Provlisis* de către împăratul precum am arătat mai sus, cel ales vine în Biserică, intră în altar şi-şi pune epitrahilul şi omoforul, şi luând cădelniţa şi blagoslovind tămâia cădeşte împrejur Sfânta Masă şi Sfântul Prestol cel de sus ca unul ce e dat lui, apoi tămâiază şi cădeşte iarăşi Sfânta Masă, şi sărută Sfânta Evanghelie şi Masa ca pe Hristos şi ca pe Biserica pe care a luat-o. Si dând cădelniţa diaconului se tămâiază de la el şi binecuvântează pe Dumnezeu care l-a învrednicit unora ca acestea, căci luând Biserica de la rugăciune se cade a începe, deoarece rugăciunea face unirea cu Hristos a Căruia este Biserica. Drept aceea făcându-se rugăciunea „Sfinte Dumnezeule”, diaconul zice ectenia în amvon şi pomeneşte pe împărat şi pe patriarh, iar patriarhul zice în taină rugăciunea ecteniilor apoi zice ecfonisul „Că Milostiv...” şi făcând sfârşitul, i se cântă: „Întru mulţi ani, Stăpâne ca să fie arhieria în veac”, şi el, binecuvântând, se duce.

Capitolul 230

Pentru şederea în scaun şi pentru pacea ce se zice de fiecare arhiereu, şi lui iarăşi i se răspunde de către popor

Iar adunându-se în ziua Duminicii, împăraţii şi cei mari şi tot poporul, se săvârşeşte Sfânta Liturghie cu mare cuviinţă de Patriarh fiind împreună toţi arhiereii, clerul şi preotul cetăţii, căci trebuie a fi toţi acolo la şederea în scaun a Patriarhului lor, şi al vedea pe el în scaun ca pe Domnul nostru Iisus Hristos Fiul Dumnezeului Celui viu, şi a lua binecuvântare de la dânsul atunci mai vârtos şi întâi, şi a auzit de la dânsul din Preasfântul Prestol: „Pace" şi a răspunde clerul iarăşi: „Pace lui" aceasta fiind pacea Mântuitorului nostru care covârşeşte toată mintea, moştenirea noastră, graiul cel dulce, aşteptarea cea veşnică, ca să fim una cu Dânsul cu Tatăl Lui şi cu Duhul precum s-a făgăduit. Aceasta este cea care ne uneşte cu Dumnezeu şi cu îngerii, şi ne dă nouă binele în veacul acesta şi în cel ce va să fie, căreia păci a lui Iisus nu este nici un hotar. Această pace ne-a făgăduit-o şi mergând la patimă, precum s-a zis, şi înviind din morţi ne-a zis şi ne-a dat pacea, pe care a sădit-o întru noi. Care Dumnezeiască pace poftind să o audă de la arhiereu cei din început râvnitori ai credinţei şi cu adevărat creştini ştiind ce este graiul păcii. Trăind sfinţii arhierei, îi ruga ca să şadă pe scaun şi să le zică lor „Pace" precum scrie la viaţa marelui Petru al Alexandriei, care de multe ori se cucerea să facă aceasta, cinstind puterea cea din scaun, care şi de multe ori o vedea ca un curat cu inima; şi după sfârşitul arhiereului lor, creştinii cei adevăraţi doreau cu multă poftă aşa morţi să vadă pe păstorii lor în scaun, fiind încredinţaţi că şi într-acest chip vor dobândi Dumnezeiasca Pace.

Capitolul 231

Pentru dumnezeieştii şi marii arhierei Petru al Alexandriei şi Ioan Gură de Aur, că i-au pus pe dânşii în scaun şi după moarte pentru pacea cea de sus

Aceasta după junghiere s-a făcut dumnezeiescului Petru în Alexandria, şi Sfântului Ioan Gură de Aur, în iubitoarea de Hristos cetate împărăţitoare a Constantinopolului, care fiind mort de mult l-au pus în scaun, şi care, cu Dumnezeiescul Har a deschis buzele şi a zis: „Pace vouă". Iar acum nu ştiu cum nu se bagă în seamă aceasta, căci deşi acum se află scaun din care dă binecuvântare arhiereul, se face sfânta şedere şi se zice de arhiereu: „Pace tuturor" şi diaconul zice înainte de aceasta: „Să luăm aminte", dar nimeni nu se îngrijeşte de aceasta, nici voieşte să audă nici răspunde: „Şi duhului

tău". Şi cu toate că Grigorie de Dumnezeu Cuvântătorul iubeşte şi doreşte iubita pace, numindu-o dulce, lucru şi nume, iubind a o da şi a o lua, dar precum se vede fiind glasul mic s-a uitat, şi pentru că suntem obişnuiţi cu cele mari nici nu-l simţim, şi diaconul ca şi cum ar zice în zadar: „Să luăm aminte" şi arhiereul întru sine încet şi fără nici o grijă: „Pace tuturor" sau „Pace vouă". Trebuie însă să luăm aminte ca nu cumva să se întâmple, ca Harul Păcii să fie nebăgat în seamă din lene sau din neştiinţa facerii de bine cei mari, ce ne-a dat prin Pacea Sa, sau şi cu asupreala vrăşmaşului celui ce totdeauna caută şi va să ne facă a nu ne gândi la pace, spre a se răci întru noi dragostea şi unirea cu Hristos. Drept aceea, şezând arhiereul în scaun, toţi preoţii care sunt sub ascultarea lui şi mireni, pribeag spre dânsul ca spre Hristos mergând în cer, şi zicând diaconul: „Să luăm aminte", arhiereul zice: „Pace tuturor" sau: „Pace lor" cu glas fin, şi toţi să răspundă: „Şi duhului tău" plecând capetele. Aceasta este unirea şi pacea Hristos şi cu sfinţii Săi. Astfel arhiereul se aşeză, iar ceilalţi stau după rânduială.

Capitolul 232
Pentru şederea patriarhului în scaun

Şederea patriarhului în scaun se face astfel: Dacă este hirotonisit arhiereu, după *Provlisis* merge la Biserica cea mare a Sfintei Sofii[149] şi rugându-se şi făcându-se pomenire precum s-a zis, se duce. Şi venind Duminica, iarăşi vine, fiind toţi adunaţi, se îmbracă cu odăjdiile arhiereşti şi cu sacosul, şi se începe Liturghia. Închinându-se mitropoliţii după obicei şi îmbrăcându-se la locul obişnuit cu sfinte podoabe, vin după orânduială la vremea vohodului. Iar după vohod se face lăudarea, ca la hirotonia arhiereului, şezând în scaun; după „Sfinte Dumnezeule" şi după rugăciune se împărţesc lumânări, aprinzându-se lumini multe pentru Harul Duhului care se înnoieşte la arhiereu, fiindcă atunci i se încredinţează Biserica cea Sobornicească, prin sfânta şedere în scaunul patriarhicesc. Credem că i se dă Darul Duhului mai mult ca să-l întărească spre dumnezeiescul lucru şi slujirea cea mai mare ce are pentru toate Bisericile, pentru că şi strălucire mare, dar şi putere se dă după vrednicia slujbei fiecăruia. Având daruri de multe feluri după harul cel dat vouă, ori proorocit după vrednicia credinţei, ori slujirea pentru slujire, şi celelalte.

Deci Patriarhul deşi este arhiereu, ia har mai mare după slujbă şi cu mai cu seamă când se aşează în scaun. Drept aceea aprinzându-se luminile, stau toţi la rândul lor după orânduială, şi doi arhierei din cei mai mari luând de

---

149 Astăzi Sfânta Sofia e transformată de păgânii musulmani în geamie (n.ed.)

brațe pe cel ales, îl pun în dumnezeiescul scaun și zic: „Vrednic este", care se cântă de trei ori în altar de toți cei hirotonisiți și de trei ori de către cântăreții și clericii cei din altar, aceasta se repetă de două ori și a treia oară asemenea. Atunci se face lăudarea, aceasta este Taina Sfântă a lui Hristos, care a biruit cu Crucea, a murit, a înviat cu trupul, și s-a înălțat, trăgând lumea la credința Lui. De vreme ce și aceasta este biruința care a biruit lumea, zice iubitul ucenic, adică credința noastră, care prin arhiereii lui Hristos a supus și pe împărații care mai înainte făceau prigoane. Pentru aceea se numesc împărați binecinstitori, iar nu necredincioși, nici de altă credință, și se zice: „Mulți ani", ca să rămână pururea, căci Împărăției lui Hristos nu va fi sfârșit. Arhieria și împărăția se laudă împreună, pentru că arhieria a supus lui Hristos împărăția, și aceasta face împărăți creștinilor, și arhieria lui Hristos este veșnică, pentru că zice: „Tu ești preot în veac, adică pururea, după rânduiala lui Melchisedec, iar nu după legea cea veche".

Astfel diaconul zicând: „Cu înțelepciune drepți", Patriarhul zice: „Pace tuturor" pentru care trebuia să poarte grijă toți precum am zis, și trebuie să poarte grijă. Arhiereii și preoții stau și răspund: „Și duhului tău", și așa se așează. Poporul care a luat pacea, zice asemenea: „Și duhului tău", căci aceasta este moștenirea noastră, dăruirea Mântuitorului și cea mai de pe urmă rugăciune, ca să fim una cu Dânsul. Cel dintâi cuvânt după înviere a fost: „Pace vouă" și de aceea se face așa de luminată șederea Patriarhului în scaun, pentru că șezând în scaun ca Mântuitorul în ceruri, să dea de acolo pace tuturor și să o propovăduiască, căci și de acolo blagoslovește cu tricherul ca din scaunul cel ceresc, dând Darul Treimii și strălucirea prin Mântuitorul. Celelalte rânduieli însă se fac ca la toate Liturghiile. Și astfel se face Patriarh dacă a fost arhiereu.

Capitolul 233
Cum se face hirotonia Patriarhului nefiind arhiereul cel ales?

Dacă cel ales este preot iar nu arhiereu, se hirotonește întâi arhiereu după aceea se pune în scaun, că scaunul este al arhiereului, pentru că și arhiereul are puterea lui Hristos, și hirotonia se face într-acest chip: intrând în Preasfântul Altar se închină Sfintei Mese și o sărută, și venind la treptele Dumnezeiescului Tron, se închină de trei ori spre Răsărit, și se îmbracă cu odăjdiile arhierești. Diaconul Bisericii luând mai întâi binecuvântare de la dânsul se îmbracă ca îngerii cu sfintele podoabe și astfel slujesc lui, iar arhiereii stau numai cu mantiile. Deci îmbrăcându-se cu toate cele arhierești, stiharul cel cu râuri pentru curăție și învățătură, își pune epitrahilul pentru Harul cel de sus, iar brâul și bedernița pentru curăția

trupului şi puterea şi biruirea asupra morţii, iar rucaviţele (mânecuţele) şi sacosul pentru dumnezeiasca lucrare şi pentru nestricăciunea cea prin patimă. Numai omoforul nu-l pune, că acesta este osebit al arhiereului.

Capitolul 234
Că şi Patriarhul este sub canoanele Bisericii şi când este să se hirotonisească îşi face mărturisirea la Biserică

Deci stând cu sacosul, arată cum că nu este arhiereu, şi stând toţi arhiereii şi clericii, el plineşte porunca pravilei. El face mărturisirea lui înaintea tuturor, dând credinţa cea dreaptă ca un har curat al nunţii. Când cel ce se face Patriarh este arhiereu fiindcă şi-a făcut mărturisirea la început, când s-a făcut arhiereu, nu e trebuinţă a mai repeta mărturisirea, iar când acesta nu este arhiereu trebuie să-şi dea mărturisirea sa Bisericii mai înainte de hirotonie, şi acesta o face înăuntru Altarului ca acela ce s-a făcut cu duhul stăpânitor şi părinte tuturor celor din altar. El face aceiaşi mărturisire pe care o fac toţi acei aleşi arhierei, afară de cuvântul: „că se va supune Patriarhului", pentru că de vreme ce el însuşi se hirotoniseşte Patriarh, cui se va supune? fără numai canoanelor pe care le şi mărturiseşte că le va păzi.

Deci, desăvârşindu-se mărturisirea, scrie cu mâna lui titulatura şi iscălitura, şi arhiereii se închină pentru plecăciune, că s-a făcut logodnic Bisericii celei mari, şi binecuvântându-se de către dânsul, ies afară din altar la locurile cele obişnuite şi se îmbracă cu toate veşmintele cele arhiereşti. Iar preoţii luând şi ei binecuvântare, şi cel de-al doilea din preoţi făcând Proscomidia după rânduială, se începe liturghia, şi făcându-se vohodul cel dintâi, diaconii şi preoţii ies prin Uşile Împărăţeşti, şi săvârşindu-se rugăciunea vohodului, intră în Dumnezeiescul Altar, câte doi, după rânduială.

Capitolul 235
Că arhiereii la vohod nu intră împreună cu Patriarhul prin uşile împărăteşti cele mari, ci prin cele de alături

Iar arhiereii chemându-se şi povăţuindu-se de hartofilax intră prin latura din dreapta în altar, şi închinându-se câte doi celui ce încă este ales, stau după orânduială. Împărţindu-se lumânări, se aprind lumini multe întru arderea dumnezeieştii luminări a venirii şi strălucirii Duhului (precum am zis de multe ori), a luminării celei mari şi a bucuriei ce se face în cer. Pentru aceea cel ales se ia de doi arhierei care sunt mai mari, de amândouă

părţile, iar ceilalţi vin mai pe urmă, şi toţi clericii merg înainte cântând: „Sfinţilor mucenici", şi dănţuind împrejurul Sfintei Mese de trei ori după obicei pentru veselia cea cerească. La fiecare înconjurare toţi fac închinăciuni împreună cu cel ales la Sfânta Masă ca la Scaunul lui Dumnezeu.

Capitolul 236
Că de se va întâmpla acolo Iraclias, dânsul hirotoneşte pe Patriarh, iar de nu se întâmpla hirotoniseşte arhiereul care va fi mai mare

Dacă este arhiereul Iraclias, îndată acesta hirotoneşte pe Patriarh. Căci precum zic bizantinii, de la Sever Împăratul, care a fost sub ascultarea Iracliei, şi Episcopia a fost a lui Iraclias, până la Marele Constantin. Deci suindu-l pe treaptă toţi arhiereii, arată cum că se unesc, de vreme ce l-au şi ales împreună, şi astfel îl hirotonisesc împreună cu Duhul Sfânt şi-l însemnează Iraclias de trei ori după obicei făcând începătura hirotoniei. Iar de nu este Iraclias, îl hirotoniseşte alt arhiereu care va fi mai mare împreună cu ceilalţi. După aceea, plecând genunchii, cel ce hirotoneşte şi având fruntea pe Sfânta Masă, cel care-l hirotoneşte pune mâna pe capul lui şi ceilalţi se ating de el şi zice rugăciunea: „Harul Dumnezeiesc" şi după aceea face a doua însemnare la „Doamne miluieşte".

Apoi, cel hirotonit primind Evanghelia deschisă pe cap şi pe grumaz, şi punând mâna cel ce-l hirotoneşte, se zice rugăciunea cea dintâi care săvârşindu-se, cel de al doilea arhiereu zice ecteniile, şi aşa iarăşi cel ce-l hirotoneşte zice a doua rugăciune, însemnând a treia oară în chipul Treimii şi întru săvârşirea hirotoniei (pentru că singură Treimea este făcătoare de săvârşire), ia Evanghelia şi o pune pe Masă şi pe cel hirotonisit îl ridică ca pe unul ce s-a înălţat cu Harul. Şi luând omoforul şi blagoslovind îl pune pe cel hirotonit zicând: „Vrednic este", pentru că cel ce s-a răstignit vrednic s-a săvârşit. Aceasta se cântă de trei ori înăuntru şi afară, şi unindu-se şi bucurându-se toţi, şi adeverind Harul ce s-a luat. Astfel cel ce a hirotonit se pogoară după trepte săvârşind lucru şi se suie pe dânsele cel ce s-a hirotonisit Patriarh, ca cel ce s-a săvârşit arhiereu, şi ca unul ce este mai mare tuturor.

Capitolul 237
Cum se face sărutarea la hirotonia Patriarhului?

Drept aceea, păzindu-se orânduiala, punându-şi acesta mâna pe Sfânta Masă, vine însuşi cel ce l-a hirotonisit ca cel ce este sub ascultarea lui, şi

sărutând Sfânta Masă sărută şi mâna celui hirotonisit de dânsul ca unui Patriarh precum şi obrazul său. Apoi îl sărută şi toţi cei aleşi arhierei, şi Patriarhul precum şi toţi ceilalţi sărută iar Sfânta Masă ca un izvor al Harului şi Mormântul lui Hristos. După aceea se suie în Sintron ca la cer şi pe sfintele trepte pentru cetele cele de sus şi şederea în scaun se face precum s-a scris mai înainte. Iar după şederea în scaun se face lauda împăraţilor şi a noului Patriarh precum s-a zis. Atunci se citeşte Apostolul luând binecuvântare Iraclias şi zicând „Pace". Se citeşte şi Dumnezeiasca Evanghelie zicând la aceasta Patriarhul „Pace". De aici înainte şi face Dumnezeiasca Liturghie după obicei.

Capitolul 238
Că Mântuitorul toate ale fiecărei trepte ale preoţiei le-a făcut prin Sine

Cu adevărat minunate sunt tainele Bisericii, pentru că sunt lucruri ale lui Dumnezeu, Celui ce face cele minunate şi preaslăvite, şi mai cu seamă acestea care sunt lucruri ale întrupării, ca unele ce s-au făcut mai pe urmă şi spre mântuirea lumii. Aceste hirotonii le-a arătat, precum am zis, şi Mântuitorul întru Sine, şi ale fiecărei trepte le-a lucrat prin Sine şi S-a făcut El temelie şi chipul cel dintâi a tot binele Bisericii Sale, pentru că este povăţuitorul vieţii şi mântuirii noastre, începătorul de Taină şi săvârşitor de Taină, El şi săvârşind şi săvârşind-Se şi singur săvârşirea El este. Deci, precum Botezul şi Mirul s-au primit pentru noi când s-a botezat, primind pe Duhul de sus, a lucrat după treaptă ale preoţiei mai înainte de Botez şi după Botez, făcându-se ca un citeţ, atunci când a mers în mijlocul dascălilor fiind de doisprezece ani, ascultându-i pe ei şi întrebându-i, şi citind poporului în mijlocul soborului precum scrie Luca: „Pentru că s-a şi sculat să citească şi i s-a dat lui cartea Proorocului Isaia" şi celelalte. Şi s-a făcut ca un ierodiacon şi diacon, plecându-se părinţilor Lui, slujindu-le lor şi la praznic suindu-se cu ei în Biserică, şi pe cei ce vindeau cele dumnezeieşti scoţându-i din Biserică, cu aceasta împlinind slujba ierodiaconului; oprind de a se băga vreun vas în Biserică; şi punând masă; spălând picioarele ucenicilor şi numindu-se pe Sine slujitor.

Iar ca un Preot şi ca un Învăţător S-a arătat după Botez luând de sus Duhul Sfânt şi mărturisindu-se Fiu iubit de Tatăl, pentru că şi cu vârsta a fost desăvârşit, fiind de treizeci de ani precum scrie, când şi îndată a intrat în lupte şi se îndeletnicea cu posturile şi cu rugăciunile, răbdând şi ispită de trei ori de la împotrivitorul diavol pe care l-a biruit până în sfârşit pentru noi; surpându-l şi punând biruinţă. Asemenea alegând ucenici a primit şi a propovăduit pocăinţa chemând către dânsa, făcând multe semne

şi îndreptând suflete şi întorcând pe cei păcătoşi către Sine şi adunându-i. Acestea sunt lucruri ale Preoţiei.

Capitolul 239
Că şi preot şi dascăl şi arhiereu, după omenire S-a hirotonit Hristos de la Tatăl

Încă şi altă mărturie mai mare ca o hirotonie a primit, că schimbându-se la faţă în Muntele Taborului şi descoperind dumnezeiasca Lui Slavă a Dumnezeirii, pe cât s-a putut oamenilor a o vedea şi prin dumnezeiescul Trup cel ce a strălucit, ca un nor arătându-se dumnezeiescul Duh şi în mijlocul norului a fost Hristos şi glas de sus a venit de la Tatăl zicând: „Acesta este Fiul Meu cel iubit întru Care bine am voit, pe Dânsul ascultaţi-L”. Acest cuvânt: „pe Dânsul ascultaţi-L”, este semn al arhieriei. Şi măcar că El este Preotul cel vrednic, iar atuncea şi Părintele îl mărturisea, ceea ce a zis El ucenicilor: „Cel ce ascultă pe voi, pe Mine Mă ascultă”. Aceasta o zice şi Părintele pentru El: „Pe Dânsul ascultaţi-L” mărturisindu-L Dascăl, Păstor şi Arhiereu al nostru, Icoană vie a Sa ca un Cuvânt şi Înţelepciune cu Ipostas, arătându-L Chip întru o fiinţă, şi porunceşte a-L asculta.

Deci darurile despre care Dionisie vorbeşte, la cei hirotonisiţi le împărtăşeşte în slujbe, săvârşire şi luminare le-a arătat Hristos întru Sine, adică mai înainte de Botez, supunându-se părinţilor Lui a intrat în Biserică, a citit poporului şi a slujit. Iar botezându-se şi luând Duh Sfânt, a arătat săvârşirea, căci a botezat pe Apostoli şi i-a trimis să tămăduiască şi să ungă cu untdelemn, lucrând El minunile şi tămăduirile; iar luminarea a arătat-o atunci când S-a schimbat la Faţă în Muntele Taborului, mărturisindu-se mai desăvârşit de la Părintele şi având împreună cu Sine pe Duhul Sfânt dând ucenicilor strălucirea Duhului. Asemenea, atunci a făcut pe ucenici mai desăvârşit luminători cu venirea limbilor celor de foc, ca să poată da aceea ce au luat; cărei schimbări, adică arătării şi descoperirii Dumnezeirii Lui, strălucirii celei fireşti, Harului, Puterii şi mărturisirii celei mai desăvârşite a Părintelui celui de sus, şi hirotonia ce s-a făcut prin nor şi prin Glasul cel de sus al propovăduirii, a avut mărturii pe cei mai aleşi din apostoli. Acest Glas făcându-se, numai El singur a rămas, precum zice Luca, căci singur a fost cel mărturisit şi arătat. Împreună cu apostolii a avut şi alte mărturii vrednice de laudă, pe cei mai aleşi prooroci din vremea cea veche şi cea nouă, făcând mărturie pentru Dânsul şi arătând adevărul. Din umbra legii a avut doi mărturisitori, de vreme ce cele din umbră şi închipuirea nu este desăvârşită, iar din harul cel nou trei, pentru că a strălucit Harul şi Adevărul; pentru că cunoştinţa Treimii celei începătoare

de Taină propovăduieşte Biserica, şi a luat cea mai desăvârşită cunoştinţă a lui Dumnezeu şi putere.

Astfel dar, Hristos S-a mărturisit desăvârşit şi S-a propovăduit de Părintele şi Duhul, arătând îndată celor mai mari din ucenici cea dintâi luminare şi cele ale Dumnezeirii Lui, făcându-i părtaşi strălucirii şi Harului Dumnezeirii Lui. Drept aceea au şi căzut ucenicii pe feţe, căci zice: „Nu au putut suferi strălucirea cu ochii cei trupeşti”.

Capitolul 240
Că după ce S-a schimbat la faţă Hristos, pe cei doisprezece şi pe cei şaptezeci ca şi cum i-ar fi hirotonisit, i-a trimis ca să propovăduiască înaintea feţei Lui

A ales şi pe alţii împreună cu aceia, şi după Schimbarea la Faţă, cel mare şi singurul Arhiereu Care are toate întru Sine şi a făcut toate pentru noi, a pus arhierei pe cei dintâi, iar preoţi pe cei de-ai doilea, şi i-a trimis înaintea Feţei Lui ca să propovăduiască. Iar mai apoi ne-a dat tainele jertfindu-Se pentru noi prin Cruce, murind şi înviind ne-a împăcat cu Părintele şi ne-a dat cu cuvântarea Sa începutul Harului Duhului. Mai desăvârşit însă a hirotonisit pe ucenicii Săi prin limbile de foc ale Duhului pe care le-a împărţit lor şi care au şezut fiecare pe câte unul dintr-înşii, de vreme ce toţi au luat Harul întocmai şi s-au umplut de Duhul Sfânt şi de vreme ce s-au ales dintâi şi s-au trimis către oile cele pierdute şi în dar au luat şi în dar li s-a poruncit a da. Cu aceasta încă nu s-a făcut desăvârşit, pentru că încă nu s-a adus cea pentru toţi junghiere de voie şi Jertfă nevinovată Părintelui Său, Însuşi Bunul nostru Dumnezeu Cel ce S-a jertfit pentru noi, Care S-a făcut şi pârgă firii noastre întrupându-Se pentru noi.

Aceasta dar, unindu-Se cu noi, cu milosârdie, îndată ne-a dat Harurile Duhului, şi întâi pe Sfânta Fecioară şi Maica Lui a întărit-o către naştere cu venirea Duhului, dându-i putere ca să poată purta pe Cel întrupat negrăit cu Ipostasul şi a păzit pe Fecioara mai înainte de naştere, în naştere şi după naştere, curată. După aceea a făcut pe Iosif ca să cunoască Taina. Apoi s-a arătat pe sine filosofilor prin stea, fiind ei departe şi vieţuind păgâneşte şi necurat. Asemenea s-a arătat şi îngerilor şi păstorilor celor mai proşti, pentru că şi El însuşi este Păstor, măcar că e Stăpân sufletelor şi oilor celor cuvântătoare, fiind ca un Ziditor şi Păstor şi ca un purtător de grijă.

După aceasta, făgăduindu-Se mai înainte lui Simeon ca unui Drept, arătându-Se Prunc şi cunoscându-Se ca un Dumnezeu, semenea şi Proorociţei Ana şi mai ales Botezătorului şi prietenului celui propovăduitor şi mergător înainte la toate; şi mai arătat încă ucenicilor Lui, pe care gătindu-i către apostolie şi către vânarea a toată lumea, i-a numit vânători

de oameni, lumina lumii, sare, judecători, păstori etc. şi dându-le cu încetul, pe cât se putea, Harurile. Aducându-Se mai apoi Jertfa cea de obşte, stricând vrajba, deşertând moartea, înălţându-Se către Părintele şi înălţând Jertfa, a ridicat firea omenească cu cinstea cea dumnezeiască. Mai apoi a trimis nouă, celor ce ne-am împăcat printr-Însul cu Părintele, Harul cel mai desăvârşit; şi izvor de daruri a venit la noi Mântuitorul, nu că atunci a venit; pentru că e pretutindeni ca Cela ce toate le viază şi le cuprinde, ci atunci S-a arătat pe Sine. Mai ales însă, Se arată celor curăţiţi prin Fiul cu buna voinţă a Părintelui şi cu a Sa împreună-lucrare, ca Cel ce este întru o Fiinţă şi împreună lucrător şi cu tot Harul (precum am zis) ce sălăşluieşte şi se împarte în fiecare, rămânând Însuşi neîmpărţit.

Deci, precum am zis, se sălăşluieşte întru noi cu harul, iar nu cu Ipostasul, măcar că după fire este de faţă pretutindeni şi peste toate, fiind nehotărnicit, căci nu se întrupează şi este întru noi cu Ipostasul precum nici Tatăl nu este, ci se sălăşluieşte, rămâne şi lucrează cu Harul. Numai Fiul S-a întrupat şi Acesta nu locuieşte întru noi cu Ipostasul, ci numai cu luarea Trupului, pentru ca noi să luăm Harul, pârga omenirii noastre ca dintr-un izvor fiind toţi de-un neam şi printr-însul să ne facem mai de aproape fii ai Părintelui. El este însă Fiu după fire, iar noi după Har.

Vezi ce Taină? Dumnezeu cu noi, pentru ca şi noi să ne îndumnezeim. El este după fire Dumnezeu şi Fiu, iar noi suntem dumnezei după Dar. Drept aceea Lui Îi este Tată după fire, şi nouă Tată după Har. Precum Îi este lui Dumnezeu pentru luarea Trupului, asemenea şi nouă ne este Dumnezeu pentru că ne-a zidit, şi aceasta a zis-o după înviere: „Sui-Mă-voi la Tatăl Meu şi la Tatăl vostru, la Dumnezeul Meu şi la Dumnezeul vostru".

Clericul: Înalte şi dumnezeieşti sunt cele zise şi ne-au dat multă luminare a cunoştinţei.

Arhiereul: Acestea sunt ale harului Său. Şi Harul este luminare, căci El este lumina cea adevărată. Deci Harul luminează şi pe mine şi pe voi întru Dânsul, precum lumina cea din făclie luminează pe cel care o ţine şi pe cel de lângă dânsul. Să lăudăm aşadar pe Dumnezeu Cel ce ne-a învrednicit pe noi smeriţii a pune fraţilor cele ce sunt ale Lui; şi să vorbim despre cele ale hirotoniei.

Capitolul 241

Pentru hirotoniile care se fac afară din Altar precum a egumenilor şi a celorlalţi dregători bisericeşti

Deci din preoţii cei mai mari, din arhidiaconi şi din egumeni, unul se hirotoniseşte iconom având îngrijirea câştigurilor şi a cheltuielilor, căci trebuie ca cineva să îngrijească de acestea pentru folosirea obştii şi tocmirea Bisericilor. Cu acest cuvânt se arată iconomia lui Ştefan şi a celorlalţi diaconi care şi cu învăţătura şi cu propovăduirea precum era Ştefan şi Filip slujea la trebuinţele şi meselor de obşte ale fraţilor.

Capitolul 242

Pentru marele sachelar şi pentru marele schevofilact

Unul îngrijeşte de sfintele mănăstiri, rânduieşte bine pe cei dintr-însele şi ia seamă pe cât se poate de cele ce sunt ale lor. Iar altul păzeşte vasele şi îngrijeşte de sfintele veşminte şi de cântări, rânduind bine ale Biserici, asemenea îngrijeşte şi de îmbrăcămintea arhierească.

Capitolul 243

Pentru marele hartofilax şi sachelium

Hartofilaxul isprăveşte cele ce sunt ale preoţilor, el orânduieşte cum trebuie pe preoţi şi cearcă cele ce sunt pentru dânşii. Celor aduşi le ia seama şi-i aduce către preoţie. El îngrijeşte ca nunţile să se facă după lege, el face, cu voia arhiereului, treburile episcopilor şi ale judecăţilor şi păzeşte aducerile aminte ale graiurilor de sfat. Cu un cuvânt, el este mâna dreaptă a arhiereului. Iar sacheliul revizuieşte drept slăvitoarele Biserici şi îngrijeşte de buna lor orânduială, mai cu seamă de cele ce sunt la jertfelnic şi în altar, ca nu cumva să fie făcut ceva altfel de cum trebuie să fie, sau să nu se îngrijească cele sfinte.

Capitolul 244

Pentru protecdic

Altul iarăşi are rânduială ca să primească pe cei ce se întorc de la lepădarea de Dumnezeu. El judecă după Sfintele şi Dumnezeieştile legi, luând seama celor ce cad în păcatul uciderii sau alt păcat şi lucrând către sfânt pentru ajutorul şi mântuirea lor. Aceştia mai cu seamă se hirotonesc

judecători, luând Dumnezeiasca Evanghelie în mâini, care este mare slujbă, se apropie de arhiereu, şi sunt întâile lui slugi.

Capitolul 245
Pentru cei aleşi clerici

După aceştia sunt şi alţi mulţi, cu alte sfinte slujbe, care toţi lucrează nu fiecum sau după întâmplare, ci luând Harul Duhului, pentru ca să aibă blagoslovenie de la arhiereu, sfinţenie, voie şi putere ca să lucreze prin Har. Aceasta este de la Apostoli. Că şi pentru Varnava şi pentru Pavel, scrie că Apostolii rugându-se şi-au pus pe dânşii mâinile şi i-au trimis la lucru.

Capitolul 246
Pentru ce înăuntru în altar la hirotonia episcopului, a preotului şi a diaconului se zice: „Dumnezeiescul Har", iar afară la celelalte dregătorii bisericeşti se zice: „Harul Duhului Sfânt"?

Drept aceea şi aici se fac hirotonii, însă din afară iar nu în Altar, căci înăuntru Altarului precum am zis, se fac numai trei hirotonii: a diaconului, a preotului şi a episcopului, la care zice arhiereul: „Harul cel Dumnezeiesc", pentru desăvârşirea Darului, căci atunci hirotonia este mai desăvârşită şi deplină iar nu parte, pentru că toţi diaconii au un Har desăvârşit ca să slujească, preoţii au o putere şi o lucrarea ca să lucreze Tainele, iar toţi episcopii au o putere şi o lucrare la cele arhiereşti, măcar că sunt orânduieli şi scaune mai mici şi mai mari. Drept aceea şi Harul cel de obşte al Sfintei Treimi, se zice la acelea care sunt deplin şi deobşte hirotonii, şi se fac la Sfânta şi Dumnezeiasca Masă. Iar la acestea care se fac afară din altar, ca la nişte slujiri de multe feluri de afară nu se zice astfel, ci plecându-şi capul cel ce se hirotoniseşte prin hartofilax, fiindu-i capul descoperit ca şi cum ar lua Harul de la Hristos prin arhiereu. Zicând hartofilaxul: „Porunceşte", se scoală arhiereul, arătând că este lucru dumnezeiesc şi cum că dă Harul şi întinzând mâna zice: „Harul Preasfântului Duh te pune pe tine iconom sau altceva, Preasfintei Biserici noastre". Şi îndată îl blagosloveşte pe el şi şade arhiereul, iar cântăreţii cântă: „Întru mulţi ani Stăpâne", mulţumind lui Dumnezeu şi rugându-se prin arhierei ca pururi să sporească Biserica şi Harurile să se dea; iar cel ce se hirotoneşte, apropiindu-se, sărută genunchiul, face plecăciune, şi sărută mâna cea dreaptă a arhiereului care l-a săvârşit pe el, şi obrazul pentru unire şi dragoste. Apoi sărută şi pe cei ce sunt în rânduiala lui, de este

întâiul pe cei dintâi, iar de este al doilea pe cei de-al doilea, ca cel ce s-a făcut de o rânduială, şi aşa iarăşi stând, şi arhiereului închinându-se şi mulţumind Harului, merge la locul său la care s-a hirotonisit.

Capitolul 247
Că cei ce se hirotonisesc, precum şi judecătorii primesc Evanghelia în mâini de la arhiereu

Dar de este din judecători şi din cei dintâi, arhiereul îi dă Evanghelie mai înainte de sărutare zicând: „Zis-a Domnul, cu ce judecată veţi judeca, judeca-vă-veţi”. Înfricoşat fiind cuvântul acesta, că precum va judeca judeca-se-va, şi cum că după Evanghelie este dator a judeca. Şi precum aceea zice nu după făţărie ci judecată dreaptă judecaţi, şi aşa face sărutare. Deci a zice: „Harul cel Dumnezeiesc al Preasfântului Duh”, nu însemnează vreun Dar desăvârşit ca şi cum am zice, din ipodiacon întru diacon sau din diacon întru preot, ci diacon sau preot rămânând, însemnează că i se dă o slujire spre buna orânduială a Bisericii.

Capitolul 248
Că dregătoriile Bisericii trebuie să se aibă de către cei ce au hirotonie

Iar aceste sfinte slujiri se cuvin celor hirotonisiţi: diaconilor şi preoţilor iar nu la oameni mireni şi care nu au hirotonie, căci sunt sfinte acestea, fiind lucrate prin semnarea arhiereului şi prin Harul Duhului, şi cei ce nu au hirotonie nu se cade a le lua acestea, precum se obişnuieşte la Mitropolia Trapezuntului, căci fără tocmeală este aceasta, şi mai vârtos că unele dregătorii dintre acestea au stare mai înaltă decât mulţi preoţi, şi nu se cade vreunui nehirotonit a fi mai mare celui hirotonit.

Capitolul 249
Că nu se cade monahilor nepreoţiţi să fie duhovnici

Asemenea şi slujba duhovniciei nu trebuie să se dea călugărilor celor de rând care nu au nicidecum hirotonie de vreme ce atât este de sfântă aceasta, încât numai a arhiereilor este iar nu a preoţilor, precum zic canoanele. Şi, căci dacă se dă preoţilor a lucra una ca aceasta se face de nevoie şi cu porunca arhiereului, în lipsa acestuia. Cele mai mari din păcate, adică lepădarea din credinţă, păcatul uciderii şi greşealele cele preoţeşti trebuie să se mărturisească la arhierei, precum şi celelalte pe care

nu le pricepe duhovnicul, făcându-se toate cu sfatul arhiereului, pentru că lucrul acesta este osebit al arhiereului.

Capitolul 250
Pentru ce se dau duhovnicilor cărţi de duhovnicie?

Din cartea ce i se dă de la arhiereu se vede că dacă duhovnicia ar fi fost slujbă a preotului nu i s-ar da şi carte de spovedanie. Deci dacă pentru preot este atâta socotinţă şi rânduială a pravilei, cum oare s-ar da aceasta celui ce n-are preoţie? Căci trebuie ca cel ce primeşte mărturisirea să şi blagoslovească şi să citească rugăciune de iertăciune, să ierte, să canonisească şi să cuminece pe cei vrednici cu Dumnezeieştile Taine; cum ar putea lucra cineva acestea neavând preoţie? Poate va zice cineva că poate monahul să arate aceste păcate la arhiereu; dar în ce fel, de vreme ce nu este după pravilă? Pravilele zic pentru preoţi astfel: cum că slujesc de nevoie aceasta nefiind arhiereu şi cu porunca arhiereului; dar cum ar sluji aceasta cel ce n-a luat preoţia? De vreme ce zic părinţii că acest Har este apostolesc. Şi Darul Apostolilor îl au arhiereii iar nu preoţii, fiindcă aceştia au Harul celor şaptezeci de ucenici, după cum zic şi părinţii. Drept aceea şi în Samaria la credincioşii cei botezaţi de Filip, de unul din cei şapte diaconi, mergând Petru şi Ioan şi-au pus mâinile pe dânşii ca să ia Duhul Sfânt, care este Mirul cel ce se face numai de arhierei, al căruia Dar nu-l are preotul. Iar cât pentru diaconi nici să pomenească canoanele să aibă voie la această mare slujbă. Deci dacă nu poate îndeplini această slujire preoţii fără poruncă şi dacă canoanele nu pomenesc pentru diaconi, cum ar putea oare un altul de rând care nu are preoţie să slujească această Taină şi Sfântă slujbă a Pocăinţei, despre care vom vorbi.

GLOSAR

Agneţ – partea din centrul prescurii, unde este întipărită IS. HS. NI. KA., în formă de cruce, şi simbolizează pe Mielul lui Dumnezeu Care Se jertfeşte la fiecare Sfântă Liturghie.
Amvon – locul din biserică de unde se citeşte Sfânta Evanghelie şi se rosteşte predica.
Antimis – este pânza sfinţită de arhiereu pe care este imprimată punerea în mormânt a Mântuitorului având aşezate într-un mic buzunar părticele din Sfintele Moaşte, fără de care nu se poate săvârşi Sfânta Liturghie.
Arhimandrit – provine din cuvintele *o arhon* care înseamnă stăpân, conducător şi *mandra*, care înseamnă (gard) împrejmuire. În perioada monahismului primar, mânăstirile nu erau împrejmuite cu gard, însă obştile aveau un gard duhovnicesc al lor. Monahii se aflau în grija sau împrejmuirea duhovnicească a unui părinte care se numea arhimandrit.
Avva – părinte duhovnicesc.
Bederniţă – este componentă din veşmintele arhiereşti sau preoţeşti în formă de romb şi care simbolizează sabia duhului.
Betleem – este cetatea în care S-a născut Mântuitorul Iisus Hristos, şi în limba ebraică înseamnă oraşul pâinii.
Bogomil – Mişcare eretică care s-a manifestat pe teritoriul Bulgariei de astăzi, la poporul slav, în timpul secolului X - XI. Aceştia au falsificat practica bisericească şi tainele şi predicau neascultarea.
Chinovie – aşezare monahală cu viaţă de obşte.
Cuminecătură – Sfânta Împărtăşanie sau Euharistie, este Sfântul Trup şi Sânge al Mântuitorului care se oferă spre împărtăşire celor pregătiţi după Sfânta Taină a Spovedaniei, prin dezlegarea preotului duhovnic.
Cuvios – Sfânt care provine din tagma monahală şi a primit cununa sfinţeniei în urma nevoinţelor din viaţa pământească.
Didahie – învăţătură
Egumen – părintele duhovnicesc care conduce o aşezare monahală.
Epitaf – este acel material pictat sau brodat cu reprezentarea punerii în mormânt a Mântuitorului Iisus Hristos care se scoate spre închinare în biserică în vinerea Sfintelor Patimi. Cu el se înconjoară biserica în seara Prohodului şi se păstrează pe Sfânta Masă până la Înălţarea Domnului.

Eremit – monah din pustie sau pustnic.
Hartcfilax – cel care îngrijeşte actele unei instituţii. Se mai numeşte şi arhivar.
Ierusalim – oraşul păcii, este cetatea Sfântă în care s-au petrecut marile evenimente din viața Domnului Iisus Hristos legate de mântuirea noastră.
A izvodi – a răspândi, a extinde.
Litie – este slujba de binecuvântare a ofrandelor de pâine, vin, undelemn şi grâu oferite de credincioşi pentru a fi sfinţite în cadrul vecerniei mari. La sfârşitul slujbei pâinile binecuvântate care primesc denumirea de litie sunt stropite cu vinul binecuvîntat şi se împart credincioşilor pentru a fi consumate ca o ultimă hrană din acea zi.
Molitfă – rugăciune
Orar – face parte din veşmintele diaconului şi simbolizează aripile îngerilor care slujesc neîncetat pe Dumnezeu.
Omofor – provine de la substantivul din greceşte *omos*, care înseamnă umăr şi de verbul *forao*, care înseamnă a purta. Astăzi omoforul este purtat de către arhiereu. Omoforul simbolizează pe creştinul regăsit asemenea oii celei pierdute şi aflate din parabola Mântuitorului şi purtate pe umerii Păstorului.
Pavecenițã - este slujba care se săvârşeşte după cină.
Păresimilor – post de 40 de zile, rânduit de Biserică înaintea Sfintelor Patimi şi a Învierii Mântitorului Iisus Hristos.
Pecuniare – mijloace de existenţă băneşti sau materiale.
Pravilă – rânduială sau canon de rugăcine rânduit de duhovnic.
Prestol – Jertfelnic, sau Sfânta Masă pe care se săvârşeşte jertfa nesângeroasă a Mântuitorului Iisus Hristos la fiecare Sfântă Liturghie.
Procoveţe – acoperăminte care se folosesc la Sfintele vase.
Polonoşniță – sau miezonoptică, este una dintre cele şapte laude ale Bisericii care se săvârşeşte la miezul nopţii.
Psifos – ales, votat.
Sachelar – cel care îngrijeşte de sfintele mânăstiri, din punct de vedere administrativ.
Schevofilax – cel care are în grijă veşmintele şi cărţile de slujbă ale unei biserici sau mânăstiri.
Schevofilachio – provine de la cuvântul grecesc *schevofilachio*, care indică locul unde se păstrează Sfintele vase pentru săvârşirea Sfintei Liturghii.
Sedelne – sau şezânde, sunt cântări din cadrul utreniei în timpul cărora credincioşii pot sta în străni.
Spovedanie – pocăinţă sau mărturisire; este un dintre cele şapte Sfinte Taine în cadrul căreia creştinul care face mărturisirea păcatelor cu căinţă primeşte iertarea de la Dumnezeu prin mijlocirea preotului duhovnic.

Vohod – face parte din cultul divin al Sfintelor slujbe, înseamnă ieşirea preotului din Sfântul Altar în pronaos şi naos cu cădelniţa, Sfânta Evanghelie sau Sfintele Daruri.

SFÂRȘIT, ȘI LUI DUMNEZEU LAUDĂ

CUPRINS

PARTEA A VI- A